

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VILHELM BOËTIUS

INDUSTRI- OG HAAND-
VÆRKERFORENINGEN

I NYKØBING
PAA FALSTER

1852—1863—1871—1902

MCMII
CHR. PONTOPPIDANS BOGTRYKKERI
NYKØBING F.

FORORD.

Som Kilder til disse Optegnelser om »Industri- og Haandværkerforeningen«s Liv gennem et halvt Aarhundrede er først og fremmest benyttet de i Foreningens Archiv bevarede Referats-Protokoller. Protokol Nr. 1, hvortil slutter sig et desværre ufuldstændigt (med Vold beskadiget) Hefte med løse Antegnelser paa 20 Sider, der dog til alt Held indeholder Originalen til Indbydelsen til Oprettelse af en »Haandværkerforening« i Nykøbing paa Falster, gaar fra d. 13de Juni 1852 til d. 26de Oktober 1857 (204 Folio-Sider), periodens meget vanskelig at læse, heller ikke altid upaaklagelig fort. Protokol Nr. 2 gaar fra 2den November 1857 til 22de Januar 1866 (231 Folio-Sider), jævnlig lidende af samme Mangler. Endelig en Protokol Nr. 3, der indeholder Referaterne fra 29de Januar 1866 til 4de September 1871, beskrevet paa 137 Folio-Sider. Disse udgøre den gamle »Haandværkerforening«s Referats-protokoller, og til dem slutter sig en Regnskabsprotokol (ligeledes Folio), der indeholder samtlige Regnskaber for Foreningen og dens Skoler fra 1ste Juli 1852 til 30te September 1871, samt en Protokol for Bestyrelsens Forhandlinger (34 beskrevne Folio-Sider, fra 1863 til

1871) og en Copibog, i hvilken 12 Folio-Sider ere førte i »Haandværkerforeningen«s Tid (1859—63), medens Resten af Bogen er benyttet efter Sammensmeltningen af de to Foreninger og gaar fra 1ste Oktober 1871 til Oktober 1879. Nogen Interessc har ogsaa de ældste »Journaler« fra Aftenskolen (1853—1873) og Tegneskolen (1856—1862), selv om de kun yde sparsomme Oplysninger. Fra den gamle »Industriforening« findes en Protokol Nr. 1, der gaar fra 23de Februar 1862 (et Aar før Foreningens Stiftelse) til 8de Oktober 1870 — heller ikke altid let læselig og for de første Aars Vedkommende meget kortfattet ført: af 88 Folio-Sider indholder de 44 første Aarene 1862 til 1868, de 44 sidste 1869—70 (Chr Haagensen tiltræder som Formand). Protokol Nr. 2, 247 Folio-Sider stor, indholder »Industriforeningen«s Referater fra November 1870 til Oktober 1871, derefter de samlede Foreningers Akter fra 1ste Oktober 1871 til Marts 1876; Protokol Nr. 3 gaar til Juni 1886, Nr. 4 til Oktober 1901. Ved Siden heraf er der ført særlige Protokoller for Begivenheder som »Haandværkerfesten« (1889—90) og Udstillingen (1894—96). Af Udvalgte har Skoleudvalget siden April 1872 ført særskilt Forhandlingsprotokol (164 Sider i Folio). En vigtig Kilde er desuden for de ældre Aargange »Lolland-Falsters Stifts-Tidende«, ofte sparsomt rindende, til Gengæld klar og paalidelig. For de senere Aars Vedkommende har der været mindre Anledning til at ty til Aviserne, da Protokollernes Referater i Regelen ere tilstrækkelig tydelige, og Pressen oftest kun gengiver de samme Realiteter, der indeholdes i hine. Dog er den naturligvis benyttet, hvor det var nødvendigt at hævde en Flig af det

dækkende Slør, en Concipist med Vilje — og Velvilje — havde draget over Forhandlingernes rette og virkelige Form og Tone.

De værdifulde Oplysninger om de ældste Haandværkerskoler her i Byen skyldes Hr. Kordegn V. Holm, der ligeledes har skaffet Citatet af »Stifts-Tidende« fra 1830, der nu alene er tilgængelig i københavnske Bibliotheker, idet Bladets eget Archiv kun gaar tilbage til 1835. De biografiske Data ved den statistiske Fortegnelse over Bestyrelsesmedlemmerne har Hr. Byfogedfuldmægtig Sprechelsen paataget sig at skaffe til Vej. Endnu er blot at tilføje, at jeg ofte har søgt og faaet god Besked om mangt og meget fra gamle Dage hos Hr. Drejermester Løvstrom, og at Hr. Klædefabrikant, Farver B. F. Jørgensen har vist mig den Velvilje til gennemgaa mit Manuskript. For den Bistand, der fra alle disses Side er mig ydet, bringer jeg herved min bedste Tak.

V. B.

De uforglemmelige Aar 1848—49—50, der bragte os 5te Juni Grundloven, den mægtige nationale Løftelse («Aanden fra 48») og de store selvtillidsfulde Tanker, der desværre ikke skulde formaa at sætte tilborlig varig Frugt, og som en ublid Skæbne siden skulde slaa dobbelt vingestækkede til Jorden, havde over Land og Folk kastet en Solglans, som for nogen Tid fik alle mørke og triste Skygger til at synke i deres Grav. Endnu i 1851 var man, i hvert Fald da i Lolland-Falsters Stift, ikke færdig med Festerne for de tilbagevendende Krigere; den berusende Glæde, der havde gennemstrømmet Befolkningen, trængte til endnu en Gang at give sig saa stærkt og taknemlighedsfyldt et Udslag som muligt. Men da Gevær, Sabel og Sjako var hængt paa Knag i Borger- og Bondestue eller i Kongens Depot'er, da det kendte Arbejde atter kaldte og Livet af sig selv for Vanens ubonhørlige Jernhaand igen faldt ind i de gamle, slidte Folder, da følte man — som en Eftervé af Begejstringen og Broderskabsfølelsen, der havde gennemsuset Nationen — en Trang til Sammenslutninger, der tog Sigte ud over det blot og bart personlige, selskabelige, tidsfordrivende. Det er nok paa én Maade en Bevægelse, hvis Kærne kan

have Berøringspunkter med den »til Borgerheldet sigtende«, som i det 18de Aarhundredes Slutning spillede saa stor en Rolle her hjemme — men der er et livsfriskere, mere praktisk Moment med: i Stedet for Borgervellet, der er et lovlig stort Brod at slaa op, vælger man *Stand*sformaal at virke for, Fremme af Standsudviklingen, Værnen om Standsæren. Borgervelsbevægelsen havde ganske vist haft praktiske Formaal og ogsaa haft sin Tanke henledt paa Haandværkerstanden; men den naaede som oftest ikke ud over Theorien. *Her* forsøgte man at skabe Theorier paa den haandgribelige Praksis's solide Jordbund. Saaledes fremkommer da ogsaa Tanken om at danne Haandværkerforeninger, der kunne virke til Bedste for den hele Stand, i første Række naturligvis indenfor den Kreds, man selv var sat til at arbejde i, men dog tillige saaledes, at man ikke tabte Forbindelsen med Standen hele Landet over af Øje. Enkelte af disse Foreninger vare i øvrigt allerede dannede i Fyrreerne, saaledes f. Eks. i Aalborg, Randers, Aarhus og Fredericia, hvor de synes udgaaede fra Borgerforeninger; men det er først i Halvtredsernes Begyndelse, at Bevægelsen tager ret Fart. For vort Stifts Vedkommende er det henimod Slutningen af 1851, at man sporer den første bevidste Trang til Dannelsen af slig en Korporation. Den 26de November 1851 indeholdt »Lolland-Falsters Stifts-Tidende« en Artikel, underskrevet »En Haandværker«, hvori det hedder: »Foranlediget ved et i dette Blad fra »Lollands-Posten« optaget Inserat med Hensyn til en for Stiftets Købstæder paa-tænkt Haandværkerforening eller Haandværkerunderstøttelsesselskab, tillader jeg mig følgende Bemærkning:

Da en lignende Forening, skønt under en anden Benævnelse allerede paa 6te Aar har eksisteret her i Byen, nemlig »Stiftelsen for gamle, værdige og trængende Borgere og deres Enker«*), er det vel næppe at formode, at en Tilslutning fra denne Bys Haandværkere vil finde Sted. Omendskønt bemældte Stiftelse ikke har svaret til alles Forhaabning og skønt man havde spaaet den større Fremskridt, maa man dog glæde sig over den Tilstand, hvori den, trods de tre Krigsaar, alligevel befinder sig, og naar den fremtidig bliver omhyggelig plejet og passet, ja naar vi kun alle ville bidrage til dens Fremvæxt, uden at den mere Formuende vil dvæle ved Tanken: »jeg kommer ikke til at nyde Godt af den; jeg har saa mange Bidrag at yde, mine Skatter og Udgifter ere høje nok; jeg har Overhæng nok af den fattige«, eller uden at den mindre Formuende vil dvæle ved Tanken: »jeg har nok med at ernære mig og mine, endsige jeg skulde udgive Penge, som jeg kan spare; lad dem give, der har bedre Raad«, — naar vi kun alle som en virke med Iver og god Vilje, da vilde vi snart spore Frugten af vor Stræben. Altsaa en saadan Forening have vi; men derimod have vi ingen *Haandværkerforening*, den, vi ofte have savnet. En saadan eksisterer i mange af Danmarks Købstæder, og den stifter sikkert megen Nytte blandt Haandværksstanden. Den kan virke gavnligt under vort Fædrelands nuværende politiske Stand-

*) Denne Stiftelse (»Foreningen til værdige og trængende Borgeres og disses Enkers Understøttelse«) var oprettet efter Impuls af Skipper Stylsvig, men var endnu i 1853 ikke saa velhavende, at den kunde træde i Virksomhed. Den havde iøvrigt ikke til Formaal at rejse Høiager for de Gamle, men kun at yde pekuniær Støtte. Spørgsmaalet i den Skikkelse, der førte til Bygning af »Borgerstiftelsen«, er først langt senere rejst og bragt til Losning væsentligst af Bogbinder J. F. Nielsen.

punkt, under vore kommunale Forhold; den kan bidrage meget til Enighed og Selvstændighed; den kan virke belærende og opmuntrende og meget mere. Skulde der findes Mænd, der kunde og vilde virke for en saadan *Haandværkerforening*, da er Indsenderen heraf villig til, om det ønskes, at række en hjælpende Haand hertil«.

Disse Mænd fandtes virkelig. De indsaa Ønskeligheden, ja Nødvendigheden af »at samle de spredte Kræfter til nyttig Gjerning i Standens og i almen Interesse, og efter at man gennem et Par Møder paa Raadhuset havde drøftet Ønskeligheden af at samle Haandværksstanden i en Forening, nedsattes et Udvalg« (»Stifts-Tidende« 22/12 71), der træffer de nødvendige Forberedelser til Foreningens Dannelse. Da det i næste Aars Begyndelse vare færdigt med sine Forarbejder, viste det sig, at de Forslag, det havde at stille, fandt Jordbunden forberedt og Tiden moden.

Haandværkerforeningen

i Nykøbing p. F.

fra 13de Juni 1852 til 1ste Oktober 1871.

I.

»Haandværkerforeningen«s almindelige Formaal og Virksomhed.

Den 30te Maj 1852 udstedte altsaa fire Borgere i Nykøbing, nemlig Kobbersmedemester Chr. Haagensen, Skomagermester J. H. Jensen, Glarmester, Forgylder, Lieutenant K. Knudsen og Bagermester C. Kryger nedenstaaende — med Haagensens Haand skrevne

»INDBYDELSE

til Oprettelse af en Haandværkerforening i Nykøbing paa Falster.

Næsten i alle Danmarks Kjøbstæder har der dannet sig Haandværkerforeninger, og nogle af dem have allerede gjennem en Række af Aar virket med Held og vist sig at være nyttige. Iblandt de Byer, hvor der

endnu ingen saadan Forening af Haandværksstanden er til Stede, er denne Kjobstad, og Undertegnede tillade sig derfor at rette det Forslag til deres ærede Kollega'er og Medborgere af Haandværksstanden, at træde sammen for Oprettelsen af en Haandværkerforening i Nykjøbing paa Falster og indbyde saaledes dem, der maatte interessere sig derfor, paa det at der snarest kunde foranstaltes et Mode, ved hvilket saavel Foreningens Virken og øvrige Forhold kunne bestemmes, som ogsaa en Bestyrelse vælges.

Endskjøndt der saaledes, saafremt Forslaget maatte finde Gjenklang, ved et Mode vilde være at vedtage Foreningens Stilling og Forhold, skulle Undertegnede dog ikke undlade her i Korthed at fremsætte de Anskuelser, der have ledet os ved Indbydelse til en Haandværkerforening hersteds, og de Grundtræk, hvorefter vi have tænkt os denne bragt i Live, og hvormed vi antage, dens Virken kunde begynde.

Vi have tænkt os Foreningen udelukkende bestaaende af Haandværksmestre, og, for saa vidt findes passende og hensigtssvarende for denne Forening, at anvende de for Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn gjældende Love med saadanne Tilsætninger og Forandringer, der her maatte være nødvendige. Foreningens Medlemmer ville ved ugentlige Sammenkomster i et passende Lokale finde Adspredelse og nyttig Underholdning ved Læsning af industrielle Tidsskrifter og andre Blade, ved oplysende og belærende Foredrag, som ogsaa kunne holdes af Ikkemedlemmer, og ved forekommende Lejligheder at discutere saavel over Sager, der berøre Standen i Særdeleshed, som ogsaa kommunale Anliggender.

Vi indse vistnok alle, at det er nødvendigt, at Borgerne i Haandværksstanden slutte sig fastere til hinanden, deres Interesser ere fælleds, og de udgjøre et vigtigt Led i det borgerlige Samfund. Det er at vente at der, maaske snart, paabegyndes den saa længe bebudede Omordning af Laugs- og Næringsforholdene og det var da ønskeligt, om Haandværksstanden ved Enighed, med rolig og besindig Virken vilde vide at have Opmærksomheden henvendt og, naar fornødent gjøres, fremføre deres Anskuelser og grundede Betænkning der, hvor deres, saa at sige, Livsexistens skal omhandles.

Ved at sætte sig i Forbindelse med andre, større Haandværkerforeninger, f. Ex. med den i Kjøbenhavn, vilde denne mindre Forening finde en ikke ringe Fordel, og vi ere forvissede om foranførte større Forenings beredvillige Imødekommen.

Det maatte være Haandværkerforeningen en kjær Pligt, saasart dens pecuniære Kræfter tillade det, efter Evne at virke hen til Haandværkslærlingenes bedre Uddannelse i saadanne Læregjenstande som: Skrivning, Regning, Tegning, Geometri og deslige Fag, der ere saa nødvendige, men for hvilke de fleste Haandværkslærlinge ere blottede, til hvilket Formaaes Opnaaelse vi ville foreslaa Oprettelse af en Søndagsskole, hvor Haandværkslærlinge nyde fri Undervisning, men det dog ikke skulde være Svende forment at deltage mod et ringe Kontingent.

Ordsproget: Enighed gjør stærk! kunne vi her passende anvende; thi dersom alle Haandværksmestere hersteds vilde interessere sig derfor ved at tiltræde og virke for en Haandværkerforenings Dannelse, vilde

deres Kræfter være tilstrækkelige til, ved et ringe Kontingent, at udrette meget godt, hvoraf ikke alene de selv vilde drage Nytte, men de Efterkommende høste rigelig Frugt«.

Denne Indbydelse blev fremlagt til Underskrift paa et den 1ste Juni 1852 afholdt Møde paa Raadstuen (»Raadstuesamling«) og Dagen efter omsendt med Anmodning om Tilslutning; den blev tiltraadt af 85 Haandværksmestre og kunde saaledes forelægges med i alt 89 Underskrifter paa det konstituerende Møde eller, som det i Protokollen hedder, »den første ordinære Generalforsamling i Haandværkerforeningen«, der afholdtes den 13de Juni 1852. Paa dette Møde, hvor Foreningen traadte ud i Livet med 88 Medlemmer, valgtes en Bestyrelse bestaaende af seks Medlemmer, nemlig: Kobbersmedemester Haagensen, Snedkermester A. Schneider, Skomagemester J. H. Jensen, Murmester F. Hørup, Bogbindermester J. Madsen og Garvermester F. Møller, og den nyvalgte Bestyrelse konstituerede sig derpaa, som følger:

Bogbindermester J. Madsen, Formand.
 Garvermester F. Møller, Viceformand.
 Kobbersmedemester C. Haagensen, Sekretær.
 Skomagemester J. H. Jensen, Kasserer.
 Snedkermester A. Schneider, }
 Murmester F. Hørup, } »Revisorer«.

Det vil ses, at af de fire Indbydere fik ved dette første Valg kun to, nemlig Kobbersmed Chr. Haagensen og Skomager J. H. Jensen Plads i Bestyrelsen — endda ikke paa de særlig fremtrædende Pladser. Generalforsamlingen vedtog dernæst følgende

Provisoriske Love
for
Haandværkerforeningen i Nykjøbing p. F.

1852.
Bogbinder-
mester
J. Madsen,
Formand.
88 Medlem.

§ 1.

Foreningens Formaal er: at iagttage og fremme Haandværksstandens Tarv paa enhver hensigtsmæssig Maade, ved de Midler, der staa til dens Raadighed og dertil maatte anses lovlige og hensigtssvarende.

§ 2.

Enhver Haandværker, der som saadan har Borgerret, har Adgang til at blive Medlem af Foreningen. For at blive optaget i Foreningen maa Vedkommende foreslaas af et Medlem til Formanden; den Paagjældendes Navn og Stand opslaas derpaa i Lokalet, og efter 14 Dages Forløb, saaledes at være bekendtgjort [*sic*], afstemmes paa det første ordinære Møde om Optagelse, hvortil fordres simpel Pluralitet af de Modendes Stemmer.

§ 3

Ingen kan tiltræde som Medlem for et mindre Tidsrum end tre Maanedes.

§ 4.

Medlems-Kontingentet ansættes til sexten Rigsbankskilling maanedlig og betales forud. Henstaar Nogen med Betaling over én Maaned, bliver han at paaminde af Kassereren. Hvis han ikke derpaa, inden den næste Maanedes Udgang, erlægger Restancen, bliver han at udelukke af Foreningen, og kan ikke atter optages, forinden han har afgjort sin Gæld til Foreningens Kasse.

§ 5.

Under Forhandlingerne skulle alle Slags Kort- og Tærningspil og andet, der kan anses forstyrrende, aldeles være forment. Hvo som handler derimod eller endogsaa paa anden Maade foraarsager Uorden, kan, efter forgæves at være advaret af Formanden eller den i hans Sted fungerende, udvises. Hvo som uden Bemyndigelse borttager Blade eller Skrifter af Foreningens Lokaler eller gjentagende har begaaet Uorden, taber sin Medlemsret.

§ 6.

Udmeldelse af Foreningen kan ske til hver Maa- neds Udgang ved skriftligt at underrette Formanden derom fjorten Dage forinden; men ingen saadan antages for gyldig, med mindre Vedkommende har erlagt sit fulde Kontingent for den Tid, han har været i Foreningen, har efterkommet foranførte fjorten Dages Opsigelse og været Medlem den i § 3 anførte korteste Tid.

§ 7.

Ved den første Generalforsamling vælger Foreningens Medlemmer en Bestyrelse, bestaaende af sex Medlemmer, og disse vælge igjen indbyrdes dens Formand, Viceformand, Sekretair, Kasserer og tvende kommitterede Medlemmer. Ved hver af de ordinære Generalforsamlinger afgaar Halvdelen af Bestyrelsen, og bestemmes første Gang de aftrædende ved Lodtrækning, hvorimod saadant fremtidig sker efter Tour. Funktionstiden bestemmes saaledes til et Aar. Foreningens Medlemmer vælge i Stedet for de aftrædende et lige Antal til Bestyrelsen; deres Funktioner bestemmes, som

foranført, af Bestyrelsen indbyrdes. Afgaaende kunne genvælges.

§ 8.

Ethvert Medlem kan til Bestyrelsen indgive skriftlige og med Navn forsynede Andragender, Forslag og deslige, Foreningen eller Standen vedkommende, hvilke da, efter at være droftede i Bestyrelsen, forelægges Foreningens Medlemmer i et ordinært Mode eller paa en Generalforsamling.

§ 9.

Generalforsamlingen har den øverste Myndighed i Haandværkerforeningens Anliggender, og kun den kan give nye eller forandre de bestaaende Love. Med Hensyn til Forandring i Lovene fordres $\frac{2}{3}$ af Foreningens Medlems-Antals Stemmer. Valg af Bestyrelsen saa vel som alle andre Sagers Afgjørelser sker ved simpel Pluralitet af de Mødendes Stemmer.

§ 10.

Aarligt afholdes to ordinære Generalforsamlinger, nemlig i Juni og December Maaneder. Paa disse fremlægger Formanden fuldstændig Beretning om Foreningens Virksomhed, Økonomi m. v.

§ 11.

Til de ordinære Generalforsamlinger indvarsles med 14 Dage, forinden samme skal finde Sted, dels ved Tilsigelse, dels ved Bekjendtgjørelse gennem Stiftstidenden.

§ 12.

En ekstraordinær Generalforsamling kan, med mindst 3 Dages Varsel, finde Sted, naar Bestyrelsen finder det

fornodent eller naar en Fjerdedel af Foreningens Medlemmer fordre det. I sidste Tilfælde maa Bestyrelsen være vidende om, hvad man agter at andrage (§ 8). Enhver maa personlig afgive sin Stemme i Forsamlingen.

§ 13.

Alle Lovforslag skulle, forinden de forelægges Generalforsamlingen, sendes til Bestyrelsens Betænkning, ligesom andre Sager af Betydenhed overgives til dens Overvejelse.

§ 14.

Foreningens Anliggender administreres af Bestyrelsen (§ 7); den har den administrative Myndighed i Foreningens almindelige Anliggender og leder Forretningernes Gang i Selskabet, samt varetager dettes Tarv i Overensstemmelse med Lovene.

§ 15.

Formanden har Forsædet i Bestyrelsen, saa vel i dennes særskilte Møder som i Foreningens ordinære Møder og paa Generalforsamlingen, leder Forhandlingerne, paategner Indtægts- og Udgiftsordrer paa Kassen, hvilke parapheres af Sekretairen, modtager Breve, Andragender o. s. v.

§ 16.

Viceformanden fungerer i Formandens Sted, naar denne har Forfald eller er aftraadt i Aarets Løb.

§ 17.

Sekretairen fører Foreningens Forhandlingsprotokol og oplæser efter endt Forhandling det Tilførte. Han medundertegner Indtægts- og Udgiftsordrer paa Kas-

sen (§ 15) og har Kontrol med Foreningens Bøger og Skrifter.

§ 18.

Kassereren oppebærer Kontingentet og bevarer Foreningens Pengemidler; udbetaler efter Ordre af Formanden (§ 15) og aflægger i Bestyrelsen Regnskab for Kassens Status.

§ 19.

Tvende Medlemmer fungere som Revisorer; de have Sæde og Stemme i Bestyrelsen, saa vel i dens som i Foreningens Moder og paa Generalforsamlingen; i fornødent Tilfælde overtage de fraværende Bestyrelsesmedlemmers Funktioner.

§ 20.

Hele Bestyrelsen er ansvarlig til Foreningen for Kassens, som den iøvrigt anbetroede Midler og Ting.

§ 21.

Foreningens Pengemidler kunne ikke anvendes til Andet end engang bestemt, til Betaling for Lokale, Bøger, Skrifter og desl. Foreningen paahvilende absolute Udgifter og saadanne andre nyttige og fornødne Foranstaltninger, der kunne tjene saa vel til Gavn for Medlemmerne, som fremme nyttig Kundskab i Haandværksstanden i Almindelighed.

§ 22.

Foreningens Lokale staar aabent for Medlemmerne hver anden Mandag fra Kl. 7 til 10 Aften, til hvilken bestemte Tid det lukkes.

§ 23.

Hver anden Mandag afholdes et ordinært Møde, hvori forelægges mulig indtrufne, Foreningen vedkommende Anliggender og afstemmes paa anmeldte nye Medlemmer. Formanden har at angive, naar Tiden til Mødet er til Ende og dette altsaa hævet.

§ 24.

Det skal være ethvert Medlem tilladt, med Undtagelse af paa Generalforsamlinger eller ekstraordinære Forhandlingsmøder, for en enkelt Gang at indføre en tilrejsende Bekjendt; men skal han ved Indtrædelsen paa den dertil anbragte Tavle anføre den Indfortes Navn, Stand og Bopæl og være ansvarlig for hans Forhold i Foreningen.

Paa det første Bestyrelsesmøde, d. 4de Juli, vedtoges efterfølgende *Forretningsorden*, der blev opslaaet i Foreningens Lokale.

Forretningsorden.

Ethvert Medlem, som i Foreningens Møde ønsker Ordet, har derom at henvende sig til Formanden og modtager af ham, efter anmeldte Orden, Ordet. Medens et Medlem, som er givet Ordet, taler, maa Ingen falde ham i Tale eller paa nogen Maade forstyrre ham. Forglemmer Nogen sig i denne Retning eller Taleren gaar udenfor den Orden, Loven byder, kaldes han til Orden af Formanden, og kan sluttelig Lovens 5te § bringes til Anvendelse.

Ingen kan i et og samme Møde begære Ordet mere end trende (3) Gange.

Foreningen var altsaa nu dannet, og man maa lade dens Bestyrelse, at den tog rask og resolut fat paa Sagerne. Det er vel kun naturligt, at Foreningens Liv og navnlig Bestyrelsens Virkelyst straks maatte give sig stærke Udslag: der har jo sikkert været betydelig Trang til dens Dannelse til Stede; men alligevel faar man gennem de gamle, blegede Protokoller Indtryk af, hvor grundigt og alvorligt disse Mænd tog sig deres Opgave.

Forud for hvert af de almindelige Medlemsmoder, der i det første Halvaar afholdtes hver 14de Dag, sammenkaldtes regelmæssig Bestyrelsesmoder, hvor Sagerne forelagdes efter endt Cirkulation og forberedtes til endelig Droftelse i Foreningsmødet. Uden Tvivl har den Mand, hvem Industris og Haandværks Organisation her i Nykobing p. F. staar i saa stor Gæld til, allerede paa dette Tidspunkt været Sjælen, Uroen i Værkets Gang, om end han forelobig holdt sig tilbage i andet Plan.

Efter at man havde sikret Foreningen Lokale ved Overenskomst, truffet med Gæstgiver C. J. Thomsen paa »Stad Nykobing« om Ret for »Haandværkerforeningen« til at benytte Gæstgivergaardens mindre Sal imod Betaling af en Rigsbankdaler for hvert Møde, skred man allerede paa den første Forhandlingsaften til Forberedelsen af en Sag, der i de følgende Aar atter og atter bringes frem, men først blev fort til den foronskede Afslutning ved Lov af 23de Maj 1873 (med Ikrafttræden fra Udgangen af 1882 at regne), nemlig et fra Garvermester F. Møller og Kobbbersmed Chr. Haagensen anmeldt Andragende om *Krammarkedernes Afskaffelse*. Der kan maaske være Grund til at dvæle lidt nærmere ved dette Spørgsmaals Behandling i »Haandværkerforeningen«, da det var den første Sag,

man havde for, for derigennem ligesom ved et Eksempel én Gang for alle at give en Forestilling om, hvorledes Forretningsgangen og Foreningens Virken i det hele taget var, hvor forskellig den egentlig arter sig fra ethvert nutidigt Begreb om Foreningsliv og Foreningsopgaver. De ordinære Moder betragtes som en Slags Folkeforsamling med souverain Myndighed; Forhandlingens Former ere helt parlamentariske. Sagen om Krammarkederne forelægges paa det almindelige Møde d. 5te Juli (Dagen efter Bestyrelsesmødet), men dog kun som »anmeldt«, saa Diskussionen først finder Sted næste ordinære Modeaften ($19/7$) efter atter den foregaaende Dag at have været underkastet fornyet Drøftelse i et Bestyrelsesmøde. Paa Mødet vedtages det at sende Andragendet til Kommunalbestyrelsen. Samtidig lader man Andragendet cirkulere blandt Byens Næringsdrivende med det udmærkede Resultat, at det tiltrædes af 138 af i alt 160, og Bestyrelsen tilskriver under $1/8$ Stubbekøbing Haandværkerforening om at give det sin Tilslutning. I Stubbekøbing har man imidlertid andre Ønsker; man vil dêr ikke af med Krammarkederne, førend man har faaet Lofte om Oprettelsen af to Markeder for Kvæg og Husflidsgenstande, og den 13de September vedtager man da her, at Foreningen paa egen Haand skal fremme Ansøgningen direkte til Ministeriet. Der vil i det følgende lejlighedsvis blive Anledning til at komme tilbage til denne Sag — kun saa meget vil ses, at man forstod Agitationens og Samlingens Kunst og Betydning.

Allerede i det ordinære Møde d. 2den August 1852 var der fra Skomager P. Jensen til Foreningen fremkommet et Andragende om Oprettelsen af en Søndags-

skole for Haandværkslærlinge. Vel fandtes det af Skomager P. Jensen foreslaaede »Grundlag for en Søndagskoles Virken og Forhold« ikke »fuldstændigt nok og tjenligt til derefter at kunne handle«; men man beslutter paa et følgende Møde at nedsætte en Komité »til at udarbejde et fuldstændigere Grundrids for en saadan Søndagsskoles Oprettelse, Bestaaen og Virken«. Den valgtes d. $16/8$ til i Forening med Bestyrelsen at udarbejde dette Forslag og kom til at bestaa af Glarmester K. Knudsen, Skomager P. Jensen og Tomrermester F. Matzen. Den 13de September beslutter man efter fornyet Drøftelse af Sagen at udsende en Subskriptionsindbydelse til Foreningens Medlemmer om Ydelse af et frivilligt Bidrag til de nødvendige Apparaters Anskaffelse for denne Skole, ligesom man har til Hensigt at forelægge Medlemmerne det Spørgsmaal til Afgørelse, om »der af Foreningens Midler maatte anvendes en bestemt Summa maanedlig til Aftenskolens Bestaaen«, og i Modet d. $27/9$, vedtoges det da ogsaa at understøtte Skolen med et maanedligt Bidrag af 3 Rd. 3 M. til de nødvendige løbende Udgifter — dog kun med 27 Stemmer mod 19. Startningen skulde imidlertid ikke finde Sted uden forholdsvis slemme Fødselsveer; thi næste Dag modtog Bestyrelsens Formand en Skrivelse fra Garver F. Møller og Snedkermester A. Schneider, hvori der protesteres mod den af Forsamlingen tagne Beslutning om Udredelsen af bestemte maanedlige Bidrag til et eller andet Formaal, idet de formene, at Følgen deraf vil blive, at »de maanedlige Bidrag« [o: Kontingentet] gøres afhængige af Udgifterne og derved blive ubestemte og maaske stige til *det dobbelte eller mere* om ikke lang Tid. De

kunne under disse Betingelser ikke vedblive at være Medlemmer af Foreningen, endnu mindre af dens Bestyrelse og udtræde derfor med det samme af denne sidste, af Foreningen til den Termin, Lovene hjemle dem Ret til. — Bestyrelsen bliver herover ængstelig og annullerer derfor i et Bestyrelsesmøde foreløbig den tagne Beslutning »for at forebygge den mulige Spaltning, som deraf kunde følge blandt Foreningens Medlemmer«; i den Anledning indkaldes nu Tremandsudvalget til at mødes med Bestyrelsens Medlemmer d. 10de Oktober — K. Knudsen var forhindret. Man blev her enig om, at »saasom de for Haanden værende Midler til nævnte Øjemed maa findes utilstrækkelige til at begynde og sikre Skolens Bestaaen selv kun en kortere Tid, ligesom de forskellige til denne Skoles Virken nødvendige Lærere, som ogsaa Requisiter til Brug ved Undervisningen endnu ikke have været at tilvejebringe, fandt man det tilraadeligt at opsætte Skolens Virken en kort Tid, men at den dog søges paabegyndt inden dette Aars Ende, og at Bestyrelsen imidlertid saa vil søge de tegnede Bidrag indkasserede, som ogsaa anskaffer Requisiter o. s. v. og søger Forbindelse tilvejebragt med det Tekniske Institut i Kjøbenhavn, saa at Skolen kunde begynde med Undervisning i Tegning, Regning og Skrivning«, hvilket saa meddeles Medlemmerne i det ordinære Mode den følgende Aften, hvorpaa man d. 24de Oktober foretog den besluttede Henvendelse til det Tekniske Institut i København. For de indkomne frivillige Bidrag (14 Rd. 3 M. 8 Sk.) bemyndiges Formanden til at foranstalte anskaffet de nødvendige Sager til Skolen (Borde, Bestik, Hovedlinealer, Papir, Blyanter etc.) —

det ringe Beløb har vel for Resten næppe kunnet række saa langt — og da der endnu i December Maanedes Begyndelse intet Svar var indløbet fra København, retter man en fornyet Anmodning til Teknisk Institut om velvillig Tilsendelse af Fortegninger til Skolen.

Til den ordinære Generalforsamling d. 28de December 1852 foreslog Bestyrelsen adskillige Ændringer i de provisoriske Love og affattede en længere Beretning om Foreningens Virksomhed i det forløbne Halvaar. Den anker over, at »der ikke altid er vist [de ordentlige Møder] den Interesse, som maatte anses saa gavnlig og ønskelig«; men naar henses til, at det kun var Haandværksmestre, der vare Medlemmer, at disse Møder gik forholdsvis hyppig paa og i flere Henseender nærmest minde om Foreningers nutidige Generalforsamlinger, maa det dog vist snarest siges, at Foreningen havde vist al ventelig og rimelig Livskraft. Det var kun indskrænkede Midler, der stod til Foreningens Raadighed -- Indtægten udgjorde for det forløbne Halvaar 84 Rd. og 4 M., Udgiften 35 Rd. 5 M. — og det kan derfor ikke være andet end, at Resultaterne kun var forholdsvis ringe. Det erkendes i Beretningen, at man mulig har begaaet en Fejl ved at ville forcere Skolens Oprettelse, og at Maalet maaske var naaet bedre, »om man havde tovet lidt, indtil Foreningen selv — — havde vundet nogen mere Styrke og Fasthed, da det dog for en Del vilde blive af Haandværkerforeningens Forhold, at den paatænkte Skoles Bestaaen og gavnlige Virken vilde være afhængig«. Da imidlertid Skolens Stiftelse alt var antydet i Indbydelsen af 30te Maj, var Bestyrelsen, til Trods

for at Forhandlingerne med Teknisk Institut i København endnu ikke havde affødt noget Resultat, dog af den Anskuelse, at man burde forsøge Skolen begyndt nu med de Kræfter og Midler, der stod til Raadighed, hvorfor man afæsker Generalforsamlingen dens Mening i saa Henseende.

Paa Generalforsamlingen vedtoges Lovene i alt væsentligt med de af Bestyrelsen foreslaaede Ændringer; den vigtigste nye Bestemmelse var den, at Møderne fra nu af skulde finde Sted *hver Mandag* Aften Kl. 7¹/₂ til 10. Forøvrigt var Dagsordenen saa righoldig, at man ikke naaede at komme igennem den selve den egentlige Aften; men paa et fortsættende Møde den

^{1853.}
 Glarmester,
 Forgyllder,
 Lieut.
 K. Knudsen,
 Formand.
 75 Medlem.

2den Januar 1853 vedtoges det at yde 10 Rd. »til Skolens Udvidelse og Forbedring« [*sic!* den var endnu ikke begyndt!]. Protokollen indeholder Intet ud over dette; men man kan vel derigennem læse Generalforsamlingens Tilslutning til Bestyrelsens Plan om ikke at lade altfor mange Betæneligheder raade, men hellere gøre Skridtet fuldt ud, da man nu en Gang har begyndt: det maa saa briste eller bære. Iøvrigt se vi Foreningen allerede i det nye Aars første Dage optaget af de lige forestaaende Valg til Borgerrepræsentation og Ligningskommission, i Færd med at rejse en Bevægelse for at faa en kommunal Oppebørsels-embedsmand (»Kæmner«) ansat og endelig ivrig for at formaa Byraadet til at gøre Borgerne bekendte med dets Forhandlinger gennem officielle Referater i »Stifts-Tidende«; de to sidste Spørgsmaal blev jo løste; om det er gaaet bedre med de forstnævnte Bestræbelser (for Valget), end det siden ofte er gaaet, melder hverken Foreningens Protokol eller Pressen noget om! Af

kommunale Anliggender, som var Genstand for særlig varm Interesse, kan nævnes Bebyggelsen af et Areal udenfor »Friseporten« (beliggende skraas over for Frederik d. VII's Mindesmærke i Retning af Hjørnet af Enkefru Froms Villa, oprindeligt formodentlig en Port i den Nykøbing omgivende Fæstningsvold), hvilket var inddæmmet og opdyrket af afdøde Politibetjent Philipsen. Ogsaa almen Politik staar paa Dagsordenen; saaledes vinder en Indbydelse fra »Falsters Folkeforening« til at underskrive en Adresse til Kong Frederik d. VII, hvori udtales det Ønske, at den hidtil bestaaende Kongelovs Bestemmelse med Hensyn til Arvefølgen maatte overholdes uforandret, udelt Bifald og faar mange Underskrifter.

Foreningen var, som alt understreget, kun for Haandværksmestre, og man er forelobigt eksklusiv til det yderste, saa at et Forslag om, at ogsaa Svende skulde have Adgang til det første Bal, Foreningen agter at afholde, ikke hoster Bifald, og en Henstilling (af selve Formanden) om at tilstede alle Borgere Adgang til samme Festivitet finder »nogen Modstand«, hvorefter man ikke kan forbavses over, at, da Formanden i Januar Maanedes Midte opkaster det Spørgsmaal, om det ikke maatte anses ønskeligt, at alle agtede Borgere kunde faa Adgang til Foreningen, der da eventuelt kunde antage et nyt Navn, »Borgerforeningen« f. Eks. (jfr. Indledningen), det da støder paa stærk Uvilje, ogsaa inden for Bestyrelsen. Da noget senere Magister Lindberg (Sognepræst i Tingsted 1844—57) indfores i Foreningen og udtaler Ønsket om at optages i denne, nærer Formanden Betænkelighed i saa Henseende og Foreningens Medlemmer ligesaa, hvorimod Flertallet

udtaler sig for, at der ved Bestyrelsen tildeles Magister Lindberg Underretning om, at det var et almindeligt Ønske at se ham ofte i Forsamlingen, hvorfor der tilstedes ham fri og uhindret Adgang til Møderne og til Deltagelse i Diskussionen; men han kan ikke blive »contribuerende« Medlem med Ret til at deltage i Afstemninger.

Da i Slutningen af Januar Maaned Forarbejderne til Skolens Aabning ere naaede saa vidt, at Formanden kan meddele, at den vil begynde sin Virksomhed i Februar Maanedes første Halvdel, rejser som Følge af det lige anførte Princip straks den Vanskelighed sig: Kunne Lærlinge hos Mestre, der ikke ere Medlemmer af Haandværkerforeningen, optages som Elever? Og: kunne Lærlinge hos Enker efter Haandværksmestre, der ere afdøde, forinden Haandværkerforeningen stiftedes, søge Skolen? Endelig: Kunne Mestre optages i Foreningen, naar de ikke have Borgerret, og kunne deres Lærlinge søge Skolen? — Det første af disse Spørgsmaal besvares derhen, at, hvis Mesterens Uformuenhed taler derfor, kan Ansøgning om saadan Lærlings Optagelse i Skolen indsendes til Bestyrelsen, som da er bemyndiget til at resolve i hvert enkelt Tilfælde (Skolegangen var fri). Det andet besvares bejaende, dog at ogsaa i dette Tilfælde Ansøgning derom maa tilstilles Bestyrelsen; det sidste besvares ogsaa bejaende, da man paatænker en Ændring i Lovene, hvorved der aabnes Adgang til Haandværkerforeningen for enhver Haandværksmester her i Byen, uanset om han har lost Borgerskab eller ikke.

Den 13de (eller vistnok rettere den 14de) Februar 1853 aabnedes Haandværkerforeningens Skole for

Haandværkslærlinge, og inden 14 Dages Forlob har den saa mange Elever, nemlig 40, som den med de forhaandenværende Lokaler og disponible Midler kan modtage. Men man maa derfor ikke tro, at Bestyrelsen nu hengiver sig til en virkelig højst fortjent Hvilen paa sine Laurbær. Man har et bevaagent Øje med »Stiftelsen for værdige og trængende Borgere og deres Enker«, om end man indser, at den endnu ikke kan træde i Virksomhed, da dens Kapitalmidler ere for ringe; der ventileres fra Bestyrelsens Side om Forsamlingens mulige Ønsker i Retning af Oprettelsen af en »Haandværkerdannelsesforening«: Kort sagt, det er en utrolig Mængde Jern, man har i Ilden, og Bestyrelsen maa stadig trække Læsset, da i Foraarets Løb de almindelige Moder kun have været sparsomt besøgte, hvorfor man ogsaa viselig bestemmer i Sommermaanederne Maj—August kun at afholde ét maanedligt Mode, hver 1ste Mandag i Maaneden. — Paa Generalforsamlingen d. $\frac{6}{16}$ 1853, knap et Aar efter Foreningens Stiftelse, er Medlemsantallet, der ved Vintergeneralforsamlingen var dalet til 75, atter gaaet op til 81. Der vedtoges enkelte uvæsentlige Lovændringer, og bestemtes et Bidrag af 25 Rd. til Skolen for det kommende Halvaar. Endnu i samme Maaned begynder man paa Forhandlingerne om et Emne, der i de kommende Aar stadig spiller en Hovedrolle mellem alle de Anliggender, som tages op til Droftelse, nemlig *Næringsspørgsmaalct*. Man er ubetinget *mod* Indførelsen af fuldstændig Næringsfrihed, hvorom der fra Københavns Amts 4. Valgkreds var indsendt Andragende til Rigsdagen, og om man end omredigerer nogle vel skarpe Udtryk i det fra Køge tilstillede Forslag til

Formand:
Lieut.
Knudsen,
81 Medlem.

en Henvendelse til Rigsdagen, giver man dog i Realiteten den bestemte Protest sin Tilslutning.

I Eftersommerens Løb melder *Koleraen* sig, og der fremkommer derfor Forslag om at yde »Pengebidrag til den etablerede Bospisningsanstalt for den Tid, Koleraen hersker her«. Medens man vel i Øjeblikket fandt ikke at kunne tiltræde det fremsatte Forslag, lovede man dog paa den anden Side stadig at have Sagen *in mente*, og vi se da ogsaa, at der i den nærmest følgende Tid dels ydes enkelte Trængende Pengehjælp, dels arrangeres en Tombola for ubemidlede Borgere under den herskende Dyretid, ligesom man kvitterer en Fordring paa en Næringsdrivende i Byen, stor 50 Rd., der var skænket Foreningen af Proprietær Lange til »Ejgod«. At disse Foreningens Bestræbelser vandt Anerkendelse og Anklang hos Offentligheden, fremgaar bl. a. af det betydelige Overskud (400 Rd.), som Tombolaen gav, men ogsaa af den velvillige Holdning, saavel de kirkelige som de verdslige Autoriteter indtog over for Foreningen. Men sin stærkt afsondrede, eksklusive Stilling vil man ikke opgive. Svende kunne fremdeles ikke faa Adgang til Foreningen — den er forbeholdt de »zünftige« Haandværksmestre, og selv indenfor denne snævert trukne Kreds er man aabenbart meget nøjeregnende. Medlemmerne optages stadig ved Ballotation efter forudgaaende Opslag i Lokalet, og ved Optagelsesafstemningerne vokse »Nej«erne foruroligende i Tal. Man er derfor i første Række betænkt paa at maatte skærme Haandværks og Haandværkeres Vel og Interesser paa bedst mulig Maade; den Aand, der paa dette. Felt er den raadende, ser man let af følgende betegnende Passus i Bestyrelsens

Beretning til Generalforsamlingen d. 19de Decbr. 1853:
 »Foreningens Formaal: at iagttage og fremme Haandværksstandens Tarv paa enhver hensigtsmæssig Maade, ved de Midler, der staa til dens Raadighed og dertil maatte anses lovlige og hensigtssvarende, vil vistnok i den nærmeste Fremtid, naar den paatænkte Omordning af Næringsforholdene skal iværksættes, give Haandværkerforeningerne tilstrækkelig Lejlighed til at optræde for at værne om Haandværksstandens Interesser og borgerlige Rettigheder, og eftersom det allerede ofte har vist sig, hvor lidt der fra anden Side tages Hensyn til denne Stands Rettigheder, vil en fast og endrægtig Sammenholden og lovlig Optræden blive det bedste Værn imod Forurettelser«. — Ikke alene Haanden, ogsaa Aanden — navnlig den bestemte Paapegen af Lovligheden, bærer Præg af Chr. Haagensen. Mærkværdigvis udtræder han netop ved Valget paa denne Generalforsamling af Bestyrelsen, hvor han giver Plads for »Stifts-Tidende«s Redaktor Chr. Jørgensen.

Aaret 1854 hører afgjort til de mindre begivenhedsrige i Foreningens Historie. Selv om et saa vigtigt og aktuelt Emne som Betimeligheden af en Bro over Sundet til Lolland er det ikke muligt at rejse nogen Diskussion; i hvert Fald kan det af Protokollen kun ses, at Spørgsmaalet er bragt paa Bane af Tomrermester Matzen, men ikke at man blot i fjerneste Maade har beskæftiget sig med det eller taget det *ad notam*. Det er forøvrigt en af de Perioder, hvor de skrevne Kilder lade os mest i Stikken; men saa meget fremgaar dog, at Ledelsen mulig har været lidt slap: Skolen bliver ikke aabnet til den stipulerede Tid, 1ste September

1854.
 Lieutn.
 Knudsen,
 Formand.
 84 Medlem.

(se nedenfor!), og der er ikke opkrævet Kontingent for flere Maaneder.

I Oktober Maaned indfinder der sig to Modeaftener i Træk kun 2 -- to -- Medlemmer, og ved December-generalforsamlingen er Medlemstallet dalet til 64, en Nedgang af omtrent 20 Medlemmer paa et Aar. Der mangler Beretning for Sommergeneralforsamlingen: til Gengæld er den ved Vintergeneralforsamlingen afgivne saa meget tydeligere. Bestyrelsen giver Ondt af sig, vistnok til Dels med Grund. Den beklager »ikke altid at have fundet den Medvirken og Interesse hos Selskabets Medlemmer, som man maatte vente og med Rette kunde gjøre Krav paa; og naar det derfor maatte synes, at Foreningens Forhold i afvigte Halvaar havde været mindre heldig[e], vilde det være en Ubillighed alene at tillægge Bestyrelsen Skylden«, og disse skarpe Udtalelser mildnes kun delvis ved Haabet om, at denne Ligegyldighed for Foreningens Anliggender »dog tilsidst vil forsvinde«. Tager man sig ikke sammen og lofter i Flok, bliver det altfor vanskeligt at »bringe Foreninger som nærværende fremad, hvor berettigede og nyttige end deres Formaal og Virken maa være«. Kassens Status er det eneste -- men jo ganske vist et betydningsfuldt Lyspunkt.

1855.
Lieutn.
Knudsen,
Formand,
64 Medlem.

I 1855 synes man at have villet raade Bod paa den truende Misère ved at fremelske et noget mere selskabeligt Liv indenfor Foreningens Mure og »ad denne ikke længer usædvanlige Vej« søge at knytte Medlemmerne fastere til hinanden. Sadelmager A. Petersen ønsker foranstaltet Musik ên Gang om Maaneden -- i Vintersæsonen formodentlig -- og det vedtages, om end ikke ganske uden Modstand, at lade

afholde maanedlige Baller for Medlemmerne med Damer, fortrinsvis Hustruer og Døtre, hvorimod man dog finder, at et Forslag fra Garvermester F. Møller om ugentlig Musicering turde være lovlig meget af det gode. Ligeledes gør man Forsøg paa at faa bragt en Udstilling i Stand af Industrigenstande, som dernæst kunde afhændes paa selve Udstillingen ved Salg eller, efter at denne var endt, bortspilles ved en Tombola. Tanken herom var allerede forrige Aar udgaaet fra Kobbersmed Haagensen; men først i 1855, da han atter var indtraadt i Bestyrelsen, blev der gjort alvorlige Anstrængelser for at faa den gennemført. Det lykkedes imidlertid ikke at løse denne Opgave, som *Industriforeningen* siden med saa meget Held tog sig an og førte ud i Livet. -- Foreningens 3-aarige Bestaaen fejredes ved en Stiftelsesfest, der overværedes af Krigsraad *Lasenius Kramp*, Bestyrer for Teknisk Institut i København; det siger sig selv, at denne Mand, der var Fader til næsten alle Danmarks ældre tekniske Skoler, og hvis Virksomhed for Haandværksstandens Bedste kom ikke alene Danmark, men ogsaa Naborigerne til Gode, er blevet hyldet paa enhver Maade, ligesom han ogsaa viste sin Velvilje og Taknemlighed overfor Skolen og Foreningen ved Tilsendelsen af Gaver og Løfter om flere. I Festen deltog efter Indbydelse Lærerne ved Skolen.

Man har ondt ved at komme rigtig til Ro inden for de givne Lovbestemmelser; men det er *nu* vanskeligt at trænge til Punds i disse Sagers Enkeltheder, da Protokollens Forelse stadig lader meget tilbage at ønske. Afholdelsen af ikke mindre end 3 ekstraordinære Generalforsamlinger ved Siden af de 2 ordinære peger

tydelig i denne Retning. Det er heller ikke nu længer ret vel muligt at fastslaa Reglerne for Bestyrelsesmedlemmernes Afgang; det vexler temmelig lunefuldt fra Aar til Aar. Nogle af Bestyrelsens Medlemmer har vistnok — efter Chr. Haagensens gentagne Paamindelser i saa Henseende at domme — taget sig deres Hverv altfor let. I Aarets Midte fratræder den samlede Bestyrelse, efter at Foreningen paa Sommergeneralforsamlingen har faaet nye Love; den genvælges dog paa en enkelt Undtagelse nær. Saa meget mere paa-faldende, for ej. at sige gaadefuldt, er det da, at der allerede til Generalforsamlingen i December bebudes nye Forandringer i Lovene, hvoraf nogle vedtages, bl. a. at Generalforsamlingerne for Fremtiden henlægges til Januar og Juli (i Stedet for December og Juni). Et lille Mistillidsvotum til Bestyrelsen i Anledning af en Udgiftspost til Bibliotheket gik man over uden altfor stor Ophævelse; dog nægter Kobbetsmed Haagensen at modtage det paa ham faldne Valg, og han afloses af Snedkermester Ohlenbostel. En særdeles heldig Bestemmelse, der blev taget paa denne Generalforsamling, var den, at offentliggøre de halvaarlige Beretninger om Foreningens Virksomhed i »Stifts-Tidende«, en priselig Foranstaltning, som man desværre kun altfor hurtig holdt op med. Andre Opgaver af alvorligere Art finde ogsaa i dette Aar deres Løsning. Saaledes stiftes en Sygeunderstøttelsesforening, vel nok væsentligst fremmet ved en Gave fra Borgmester, Justitsraad Aggerup paa 100 Rd., og i Skolens Virksomhed gores der den gennemgribende Forandring, at Aften- og Tegneskolen skilles fra hinanden, saa at Tegneundervisningen henlægges til en anden Ugedag

Redaktør
Chr. Jor-
gensen,
Formand.
81 Medlem.

(Søndag). — Et Ord, der atter og atter dukker op i Forhandlingsprotokollen i disse Aar, er »Dyrtid«, formodentlig en Følge bl. a. af Koleræen (der mærkværdigvis i Foreningens Optegnelser kun figurerer den ene Gang, som ovenfor er citeret). Ligesom for to Aar siden foranstalter Haandværkerforeningen derfor en Tombola, der ved Regnskabets Slutning i Januar 1856 viser sig at have givet et saa anseligt Overskud som 530 Rd. Tombolaens Held omtales derfor i den følgende Generalforsamlingsberetning som »en funk-lende Stjerne i Foreningens Annaler«. Idéen til den skyldtes Snedkermester Ohlenbostel. Derimod lykkedes det ikke at gennemføre andre Forslag, stillede til Afhjælpning af Dyrtidens føleligste Følger — man har da for Resten ogsaa vanskeligt ved at tænke sig, hvorledes man ad anden Vej end Godgørenhedens skulde kunne udrette noget inden for saa snæver en Kreds, som Nykøbing F. den Gang udgjorde.

I de nærmest følgende Aar fortsættes Haandværkerforeningens Virksomhed væsentligt i det ovenfor fremstillede Spor. Vi se den (1856) optræde i kommunale Anliggender, idet den henvender sig til Kommunalbestyrelsen med Anmodning om ikke at afhænde Stykker af Byens Jorder til Godsejer Tesdorpf; ogsaa til Droftelsen af Licitationers Betimelighed (i Anledning af den forestaaende Opførelse af »den nye« 3: den nuværende gamle Skolebygning i Skolegade) giver man sit Besyv. Af Sager af mere almen Betydning beskæftiger man sig, foruden med Markederne, stadig med Næringsforholdene, paa hvilket Omraade man fremdeles frygter Faren ved altfor stor Frihed og Ubundethed; man er kun stemt for *mere Værn* om de *bestaaende*

1856.
 Redaktor
 Chr. Jor-
 gensen,
 Formand.
 92 Medlem.

Forhold, og medens det af og til kan falde lidt mat med Deltagelsen i Moderne og Diskussionerne paa disse, vækker Debatten om dette brændende Spørgsmaal altid stor Bevægelse;¹ det diskuteres »med meget Liv og Varme« i den ene Forsamling efter den anden.^{*)} Ogsaa »Dyrtiden« volder grundet Bekymring, og der dukker paa ny Forslag op, f. Eks. »til Foranstaltning for billige Livsfornødenheder«; men det lykkes ikke at finde en tilfredsstillende Losning paa Problemet, og Sagen maa igen lægges *ad acta*. Ogsaa paa en Skærpning af *Svendeprover* har man sin Opmærksomhed henvendt, idet man finder det rimeligt at stille Forlangende om, at der skal præsteres *Tegning* til Svendeproverne i de Fag, hvor det lader sig gøre.

Redaktør
Chr. Jørgensen,
Formand.
100 Medlem.

Foreningens Status viser fremdeles Overskud, om end ikke noget betydeligt. Man spekulerer derfor paa Udveje til at skaffe Foreningens Kasse Kapital (Haagen-sen), og for at sikre Skolernes fortsatte Eksistens, der, som det forstaaes, stiller store Krav til de ret indskrænkede Midler, foranstalter man, ud fra den Betragtning, at Lykken staar de kække bi, kun et godt halvt Aar efter den heldig afholdte Dyrtids-Tombola allerede i August i »Køhlers Have« (beliggende paa Søvejen i den nuværende Frimurerhave) en Sommerfest med Tombola, der giver 450 Rd. i Nettoudbytte, i hvilket Beløb dog er indbefattet en Gave paa 100 Rd. fra Foreningens allerede tidligere nævnte Velynder, Borgmester Aggerup. Formaålet var saaledes naaet med Glans. En saa nærliggende Udsigt til Tilvejebringelsen

^{*)} Nærmere herom kan elterses i »Stifts-Tidende« af 9de Juli og 16. August 1856, hvor der gøres Rede for Sagens Detailler, der maa ligge uden for denne Fremstillings Ramme.

af større Indtægter som Udvidelse af Foreningens Rammer vil man imidlertid ikke slaa ind paa, og det erklæres fra Bestyrelsens Side, at man for Fremtiden (L'cbr. 56) med Hensyn til Optagelse vil holde sig »til Lovens Bogstav« 3: § 2, der fremdeles lyder: »Enhver Haandværksmester, der som saadan har Borgerret, har Adgang til at blive Medlem af Foreningen«. Man har nemlig i nogen Tid ikke fortolket denne Lovbestemmelse altfor strængt, ud fra den tiltalende Opfattelse, at det næppe var fuldt retfærdigt, »at mangen brav og oplyst Haandværker saa sig udelukket fra vort Selskab, fordi forskellige Omstændigheder endnu ikke aabnede ham Udvej til at indtage den Stilling i Samfundet, som Loven fordrer«; men naar dette har fort til, at »nu enkelte Medlemmer paa Grund af det skete tro at kunne proponere enhver Haandværkssvend«, mener man at burde sætte en kraftig Bom herfor ved at vende tilbage til en strikte Udlægning af Lovens Ord og Aand. Paa Generalforsamlingen i Januar 1857, hvor der er stillet Forslag om at tilstede *Svende* Adgang til Foreningen, naar de have fyldt 25 Aar og opholdt sig 6 Maaneder i Byen, samt om at maatte proponere Skippere eller Baadforere til Optagelse, forkastes begge Forslag, det første med 60 »Nej« mod 17 »Ja«, det sidste med 45 »Nej« mod 33 »Ja«. Til Gengæld enes man, foruden om en Del temmelig uvæsentlige Redaktionsændringer i Lovene, om at der ved Indtrædelsen i Foreningen skal betales 1 Rd. i Indskud, hvorhos der tages »nøjere Bestemmelser med Hensyn til Bestyrelsens Myndighed i Pengesager«. I nær Forbindelse hermed kan det maaske omtales, at da Bestyrelsen paa et ordinært Mode i Februar foreslaar, at man, »da der

¹⁸⁵⁷⁻
Redaktor
Chr. Jor-
gensen,
Formand,
¹¹⁵ Medlem.

ikke havde vist sig Deltagelse til de paatænkte Baller« (»Maanedsballerne«), skulde afholde et Festmaaltid i Foreningen, hvortil man tillige vilde indbyde »Tobaksfabrikor« E. F. Nobel*), der just opholdt sig i Byen, som Æresgæst, er det først efter »en udførligere Diskussion«, at man enes om, at andre Borgere uden for Haandværkerforeningen kunne faa Lov til at deltage; om at de kunne faa deres Damer med, er der aldeles ikke Tale.

Det lyser tydelig ud af Forhandlingsprotokollen, at der periodevis har været Brydninger om end kun af forbigaaende Natur, dels mellem de almindelige Medlemmer, dels mellem Bestyrelsens Medlemmer — maaske ogsaa mellem de to Grupper indbyrdes. Redaktør Chr. Jørgensen fratraadte saaledes som Medlem af (og Formand for) Bestyrelsen d. $\frac{2}{3}$ 57; samme Dag foreslog Viceformanden (Haagensen) i et ordinært Møde at optage Fabrikant E. F. Nobel, København, som Æresmedlem, efter at han først ifølge forudgaaende Proposition af Formanden Redaktør Jørgensen d. $\frac{23}{2}$ havde været anmeldt til Optagelse i Foreningen som overordentligt Medlem og var optaget som saadant med 66 »Ja« mod 1 »Nej«. Paa en ekstraordinær Generalforsamling blev Redaktør Jørgensen imidlertid genvalgt og tiltraadte paa ny som Bestyrelsens Formand, ligesom Fabrikant E. F. Nobel enstemmig optoges som Æresmedlem. Hvilke Grunde der kan have været til denne hurtig endte Skærmydsel, vides nu vel næppe; den kan ikke have bundet i Meningsforskel angaaende Fabrikant Nobels Optagelse som Medlem og Æresmedlem af

*) Emilius Ferdinand Nobel (1810—1892) havde i 1854 forladt Nykøbing og var flyttet til København.

Foreningen, naar henses til det Venskab, der knyttede de to Mænd sammen, og til, at Red. Jørgensen selv havde foreslaaet ham til (overordentligt) Medlem.

I Løbet af Sommeren 1857 modtog man en Skrivelse fra den københavnske Haandværkerforening med Forslag til Dannelse af en fælles *Dansk Haandværkerforening* til at varetage Standens Interesse. Et saadant Samarbejde mellem Københavns og Provinsernes Haandværkerforeninger havde allerede fundet Sted forrige Aar; det nu foreliggende Tilbud kan man imidlertid her ikke tiltræde uden visse Forbehold, idet det fra København foreslaas, at én eller flere Repræsentanter for Købstadforeningerne skulle tiltræde »den hele samtlige københavnske Forening«, medens man her mener, at den københavnske Organisation saa »ogsaa maatte udnævne sine Delegerede forholdsvis lige med Købstæderne«, hvad der jo egentlig var ganske rimeligt; desuden finder man Anledning til at gøre Indvendinger mod de pekuniære Tilskud, der formentlig bør ordnes saa, at »enhver Forening svarer en forholdsvis lige Udgift eller Afgift til sit Medlemstal«. I Stiftets øvrige Købstæder nærer man lignende Anskuelser, og det ses ikke, at der foreløbig gøres mere i denne Sag; derimod gaar man ind paa at deltage i Udgifterne til den Adresse, der i 1856 af en paa Foranledning af Haandværkerforeningen i København nedsat Komité var indsendt til Rigsdagen. — Inden for den snævrere, lokale Ramme virkes der som hidtil efter bedste Evne, saa at det vistnok ikke er for meget, naar Bestyrelsen i sin Beretning til Sommergeneralforsamlingen udtaler: »Vor Haandværkerforening har nu oplevet sine fulde 5 Aar

siden 13de Juni d. A. Kaste vi Blikket tilbage paa dem eller paa Haandværkerstanden for den Tid, da maa vi tilstaa, at den har svaret til vor Forventning. Den har vist, hvad forenede Kræfter formaa at udrette, den har arbejdet i Oplysningens Fremme saa vel for den nærværende som for den vordende Haandværker, den har skabt Venskab og Tillid i Borgersamfundet, hvor der maaske for herskede Kulde og Mistro, den har ogsaa virket til Godgjørenhed og Hjælpsomhed, naar Lejlighed gaves. Har dens Virken end ikke været fri for mørke Punkter, have Velvilje end ikke altid strax modt Velvilje igen, have Diskussionerne end ikke altid været fri for Heftighed, saa har det rolige Overblik dog vidst at holde Foreningen paa et for den værdigt Standpunkt.« Godgjørenhed er i hvert Fald en af Foreningens uvisneligste Dyder, og den kommer ogsaa i dette Aar baade Inden- og Udenbys rigelig til Gode (de koleralidte i Korsør).

Redaktør
Chr. Jørgensen,
Formand.
119 Medlem.

I Slutningen af 1857 blev Næringsloven færdig fra Rigsdagen, og den faldt — et dristigt Skridt som den var — ikke i Haandværkerstandens og Haandværkerforeningens Smag, selv om ikke alle saa lige ængstelig paa den. Den 19de December afholdtes i Henhold til en Skrivelse fra Haandværkerforeningen i København et Møde, hvor det droftedes, hvor vidt den herværende Haandværkerforening i Forbindelse med den kopenhavnske og i det hele den samlede »Næringsstand« skal foretage saadanne Skridt i denne Sag, at de maatte formaa Kongen til at nægte eller i hvert Fald udsætte Stadfæstelsen af den af Rigsdagen vedtagne Næringslov og, om muligt, lade Sagen blive Genstand for en ny og nøjere Droftelse, førend den

atter forelægges Rigsdagen. Dette vedtoges med stor Majoritet, og den næstfølgende Dag (²¹/₁₂), da en Adresse i den angivne Retning havde faaet 130 Underskrifter, samles Underskriverne til et Møde, hvor der valgtes til Delegerede for at afgaa til København og i Deputation overbringe Kongen Protestadressen: Malermester Zehngraf og Glarmester, Lieut. Knudsen. Henvendelsen blev, som bekendt, uden Resultat, idet Loven stadfæstedes under 29de December 1857. Dette maatte nødvendigvis føles som en Skuffelse; man indsaa dog, at der forelobig ikke var noget at gøre, og slaar sig til Ro med denne Udtalelse fra Bestyrelsen paa Generalforsamlingen i Januar 1858: »Hvad der i Særdeleshed i ovennævnte Halvaar har været Gjenstand for Forhandling i vore Moder, er Spørgsmaalet om Næringsloven. Da dette nu er til Ende og Loven er udkommet, vilde en Kritik her hverken være nyttig eller behagelig. Have vi end ikke kunnet bidrage noget til Løsningen i dette Spørgsmaal, saa ere vi os dog bevidste at have virket dertil efter bedste Evne og ikke [have] sparet hverken Tid eller Penge, hvor vi troede at kunne gavne, og i Tillid til den Besindighed og det rette Borgersind, hvortil vi ved saa mange Lejligheder have været Vidne, ville vi med fuld Fortrøstning og tillidsfuldt Haab betræde Fremtidens uigennemskuelige Bane«.

1858 skulde i det hele blive et knapt Aar for Byen, trangt for Byerhvervene. Foreningen udfolder da heller ikke noget særlig fyldigt Liv inden for sine Vægge; kun synes Brydningerne inden for Bestyrelsen at have vedvaret, endogsaa tiltaget i Kraft. Det bliver for langvarigt at gaa i Detail: Enden paa det blev, at »Stifts-Tidende«s Redaktør, Chr. Jørgensen, traadte

1858.
 Forgylder,
 Lieut.
 Knudsen,
 Formand.
 119 Medlem.

tilbage, og i en delvis nyvalgt Bestyrelse blev K. Knudsen, som før, Foreningens Formand. Ogsaa Kobbersmed Haagensen fratraadte ved denne Lejlighed. Forholdene inden for den nye Bestyrelse vare imidlertid alt andet end ideale og idylliske. Allerede den 8de Marts føre paa en ekstraordinær Generalforsamling 4 Medlemmer af Bestyrelsen Klage over Formanden for at have ført Korrespondance Foreningen vedkommende uden deres Vidende, og Generalforsamlingen giver gennem sin Beslutning Klagerne Medhold. Ved Valget i Juli vælges Redaktør Jørgensen igen ind i Bestyrelsen, hvis Formandsplads han derefter atter overtager. — Af Emner, der i dette Aar tages frem til Behandling, kan særlig nævnes det af Red. Jørgensen rejste Spørgsmaal, hvad der kunde gøres for at hæmme det Overhaand tagende Kreditvæsen, der hvilede saa uforholdsmæssig tungt paa det mindre Haandværk, der til Dels arbejdede uden Kapital og, især i dette Aar, med høj Diskonto. Som Middel til at hæve Omsætningen og aabne Handel og Haandværk forøget Marked, foreslaas det af 3 Borgere, at man skal indgaa til Krigsministeriet med Ansøgning om, at en Bataillon maa blive forlagt til Nykøbing. Men man er ikke begejstret for denne Tanke; kun ên Taler (en Slagtermester!) tager Ordet for at støtte Propositionen, medens navnlig Kobbersmed Haagensen, Lieutn. Knudsen og Bogbinder Nielsen stille sig tvivlende overfor Nytten af at foretage dette Skridt.

Redaktør
Chr. Jørgensen,
Formand.
114 Medlem.

1859.
Redaktør
Chr. Jørgensen,
Formand.
111 Medlem.

Aaret 1859's Fysiognomi tegner sig ikke synderlig forskelligt fra det foregaaende Aars. Man føler sig truet af den om sig gribende Udvikling af Næringsdrift paa Landet og nedsætter derfor et Femmands-

Udvalg, der særlig skal have et vaagent Øje med *ubercttig*et Haandværksdrift i Landkommunerne. Spørgsmaalet om Anlæg af en Bro over Sundet, der i Dagspressen (o: »Stifts-Tidende«) spiller en stor Rolle, kommer nu ogsaa paa Bane i Haandværkerforeningen, saa meget mere som Haagensen var stærkt interesseret i det — der findes fra hans Haand en længere Artikel i »Stifts-Tidende« af 7/4, hvor han tager Del i Diskussionen om Planens Realisation. Under de trykkende og trykkede Forhold er Tilbojeligheden til at henfalde til kommunal-politiske Kandestøberier selvfølgelig dobbelt stærk; selv om de Spor, der findes af disse Droftelser i Forhandlingsprotokollen, ikke altid vidne om et lige frit og uhildet Blik paa Tingene, maa man dog indromme, at der ogsaa mangen Gang røbes sunde Tanker og ædruelige Betragtninger. Man finder baade en Forandring i Princippet for Skatteligningen ønskelig og ængstes ved de store Laan, som Kommunen er i Begreb med at optage. Navnlig denne sidste Sag, der var rejst af Garvermester F. Møller, sætter Sindene i Bevægelse, og den droftes i Bestyrelses- og ordinære Moder, ja der paatænkes endogsaa, at man for at give sin Misfornøjelse med Kommunalbestyrelsens Forvaltning af Kommunens Midler i det hele taget et levende Udtryk skal sammenkalde alle Skatteydere »for derefter at indgaa med Klage til højere Autoriteter«. Saa vidt kom det dog ikke. Skønt Bestyrelsen, af hvilken Garver F. Møller selv var Medlem, ikke kunde erkende, at det var en Sag, der væsentligst berorte Haandværkerstanden, vil den vel ikke nægte at fremme den, men den kan ikke »*qua* Bestyrelse af Haandværkerforeningen sætte sig i Spidsen for at bringe

Møller L. F.
Frisenette,
Formand.
109 Medlem.

Sagen videre end til Diskussion i Haandværkerforeningen«. Overfor denne den samlede Bestyrelses Stilling vil Forslagsstilleren ikke ene urgere paa Klagens Fremme, og den lægges derfor til Side.

Vi nærme os nu et stormfuldt Afsnit i Foreningens Historie. Paa et ordinært Møde d. 19de December 1859, hvor man iøvrigt væsentligst havde været optaget af at drøfte Valg til Borgerrepræsentation og Ligningskommission, foreslaar Bagermester Chr., at man, »da der var kommet et nyt Ministerium, som syntes at være i Miskredit [5: det bondevenlige Ministerium Carl Edv. Rotwitt fra $\frac{2}{12}$ 59 til $\frac{3}{2}$ 60], skulde søge at bringe Spørgsmaalet om Næringsloven og Forandring i denne paa Bane«, idet man mulig under de nuværende Forhold kunde forvente bedre Resultat end ved de foregaaende Forsøg. Saaledes lyder Beretningen i Referatsprotokollen, og den blev trods Bagermester Chr.s Protest erkendt for fuldkommen korrekt. Haagensen, der stod meget skarpt overfor en vis Fraktion i Foreningen, stemplede saa vel i Diskussionen, som senere i Pressen, Forslaget som »lige saa lidt hæderligt for Proponenten, som smigrende for Foreningen« og som »en meget grov Insinuation mod Ministeriet«. Han udtaler dette, netop fordi han staar som en Modstander af Ministeriet, idet dette »ikke har Folkets Tillid og ikke bor have den«; men »han vilde anse det som en Skandale for Nykjøbing Haandværkerforening, om man ved det nævnte Forslag ligesom vilde give Ministeriet en Lejlighed til dets Skalkeskjul« (? — Saaledes refereret i »Stifts-Tidende« for $15\frac{1}{2}$ 1860). Disse Udtalelser, som man ikke havde tænkt sig skulde komme offentlig frem, blev imidlertid fremdragne paa

følgende Maade. Byraadsvalget fik ikke det ønskede Udfald, idet der valgtes en Købmand Chr. H., hvis Valg fra mange Sider levende beklagedes -- nævnte var nok bl. a. blevet udvist af Fugleskydningsselskabet [der havde Pavillon i Bangsebo-Skov; Pavillonen blev senere flyttet ud i Kohave-Skov, hvor Fuglekongeskjoldene endnu den Dag i Dag figurere som en væsentlig Pryd i den store Sal], og det kommer nu frem i Pressen, at dette Valg netop skyldes den Fraktion i Haandværkerforeningen, som Haagensen stod i saa afgjort Opposition til, hvorfor det da i »Stifts-Tid.« (11/1 1860) udtales, at »Haandværkerforeningen vil tabe endnu mere i Medborgeres Omdømme, end den allerede har gjort i den seneste Tid og det vel heller ikke uden gyldig Grund«. Dette er Anledningen til, at den samlede Bestyrelse var aftraadt ved Generalforsamlingen den 2/1 1860, og der rettes i nævnte Nr. af Bladet meget haarde Angreb, navnlig paa et enkelt, navngivet Medlem af den nye Bestyrelse: man forstaar ikke, at Mænd som Lieutn. Knudsen og Sadelmager P. Hansen ville sidde i Bestyrelse sammen med Vedkommende! Dennes Parti lader ikke dette Angreb ubesvaret, men retter i »Stifts-Tid.« af 16/1 s. A. en bestemt Protest mod den fremkomne Artikel og ender endda sin Redegørelse med følgende raffinerede Sortie: hvorhos »vi ved samme Lejlighed ikke undlade at bringe Hr. I. F. Frisenette [den afgaaede Formand], men i Særdeleshed Hr. Kobbersmedemester Haagensen vor Tak for deres Udtrædelse af Foreningen«. Denne meget skarpe Udtalelse fremkalder paa den anden Side et Indlæg fra flere Medlemmer, der (18/1) rette en Opfordring til Haagensen om atter at indtræde i Foreningen, der ikke

1860.
Lieut.
Knudsen,
Formand.
101 Medlem.

kan undvære hans »ufortrødne« og »selvopofrende« Arbejde, ligesom der ogsaa »protesteres« mod Foreningsprotokollens Form for Haagensens Udtalelser (der var dog ikke væsentlige Fejl i Referatet). Efter en *outsider* Artikel (¹⁷/₂), hvor der oves en selv for vore Dage ualmindelig hvas Kritik over Deputationen til København i December 1857 (se ovenfor S. 35) »til det velbekjendte Næringslovsstormermøde«, »i hvilket navnlig disse [de to Nykøbing-Repræsentanter] spillede Hovedrollen og drabelig fægtede mod den danske Regering med djærv Tale og — fulde Glas, og som (*sic!*) ogsaa bidrog til, at »Dagbladet« [Bille] udnævnte den Ene til Krigsminister«, fremkom Haagensen selv den 27de Februar med en længere, velskreven Redegørelse for sin Op- og Udtræden. Hvad der bl. a. har jaget Haagensen med hans stærke Retfærdighedssans ud, er paa den ene Side »den ensidige Laugsaand, som d'Hrr. repræsentere«, der ogsaa har voldet Foreningen Nedgang i Stedet for Fremgang i Medlemsantal. Han protesterer lydelig mod, »at Haandværkerforeningen, som Formaal, skal forfølge Landhaandværkerne og anvende af Foreningens Pengemidler til deraf følgende Processer«. Paa den anden Side kan han ikke billige, at man benytter den samme Kasses Midler til deraf at dække Baludgifter. Da man havde valgt ham — fraværende — til Medlem af den ovennævnte Femmandskomiteé (S. 36), der skulde »ordne et Forfølgelsessystem« mod Landhaandværkerne, havde han meget indstændig betakket sig for at blive Medlem af et sligt Velfærdsudvalg til at »spejde efter og angive Laugssyndere blandt Landhaandværkerne«. Det er overhovedet en Misforstaaelse at læse Lovenes § 1: »Foreningens

Formaal er at iagttage og fremme Haandværksstandens Tarv paa enhver hensigtsmæssig Maade«, som om dette *udclukkende* skulde fortolkes »Nykøbing Haandværkerstand«s Tarv, og ihvorvel han ikke har kunnet hilse Lov af ²⁷/₁₂ 57 (Næringsloven) med Glæde, mener han dog, at der ingen Grund er til at frygte den saa stærkt, som man nu gør. — Foreningen har utvivlsomt knaget i sine Fuger, og man forstaaer tilfulde, at den bevægede Episode gaar igen i Beretningen til Generalforsamlingen (²³/₇ 1860) som »et truende Uvejr«, der »trak op over vor gode Forening«. Man finder dog ikke Nedgangen i Medlemstal foruroligende; men den vedblev, og ved Januargeneralforsamlingen i 1861 er Antallet yderligere sunket til 88 — man kommer siden længere ned endda.

Lieut.
Knudsen,
Formand.
95 Medlem.

Næringsspørgsmaalet er det eneste Emne af almen Interesse, der ses at have staaet paa Dagsordenen inden for Foreningen; den slutter sig til en fra »Næringsstandsforeningen« i København modtagen Adresse og tilstiller sammes Bestyrelse et Beløb af 20 Rd. i »den Formening, at vi gensidig burde støtte hinanden og holde sammen og af al Kraft bidrage, hvad vi formaa, til ad loyal Vej af forsøge at faa Næringsloven forandret« (²⁵/₇ 60); men da der allerede den 20de August er fremkommet et nyt Udkast til Adresse til Rigsdagen fra samme københavnske Forening, giver man sig imidlertid noget mere Tid, og der foretages først i Oktober de sædvanlige Skridt for at skaffe den Tilslutning. Samarbejdet med København gaar dog i Arv til det kommende Aar 1861, og der ydes andet Bidrag (10 Rd.) til den lige nævnte »Næringsstandsforening«.

1861.
Lieut.
Knudsen,
Formand.
88 Medlem.

— 1861 frembyder ellers ikke meget af Interesse. Foreningen giver Bevis paa sin Loyalitet ved at vedtage

et Forslag af Formanden om for Foreningens Regning at anskaffe »en Buste af vor folkelige og elskede Konge, Frederik VII« med »fuldkommen Majoritet«, og der dannes inden for Foreningen en Sangforening, der, som det fremgaar baade af Protokollen og af »Stifts-Tid.«, udfolder en travl og energisk Virksomhed. Større Opgaver giver man sig derimod ikke i Kast med. En almindelig Industri-Udstilling for hele Riget vil man saaledes ikke »entre« paa, og Forhandlinger om Laugsvæsenet paa Basis af Udkast fra Haandværkerforeningen i København kunne paa det ene Møde efter det andet ikke komme i Gang paa Grund af altfor ringe Deltagelse og frafaldes til sidst enstemmig af den Forsamling, i hvilken de omsider kom til Behandling. Det uendelig sejlivede Markedsproblem spoger stadig; man enes nu om det onselige i at kunne faa afholdt »tre Markeder under Navn af »Produkt-Markeder«, kun for Byens egne Handlende og Haandværkere«, om muligt saaledes, at »det sidste Marked kunde afholdes samtidig med Hestemarkedet« i November Maaned. Hen imod Aarets Slutning tages den tilsyneladende højt uskyldige Beslutning, at man vil afholde en Bazar med Tombola i den Hensigt at anvende det eventuelle Overskud til Anskaffelse af en Fane for Foreningen. Det er ikke til at ane, at dette Skridt kan give Anledning til, at Bølgerne komme til at gaa overvættes højt, saa meget mere som der synes at være en rent ud idyllisk Harmoni mellem Bestyrelsens Medlemmer, der endog til Forskel fra tidligere paaapeget Kritiklyst rose hinanden i de til Generalforsamlingerne afgivne Beretninger (Jan. 1862). Men det ulmer under den rolige Overflade, hvad der ogsaa

Lieut.
Knudsen,
Formand.
86 Medlem.

1862.
Lieut.
Knudsen,
Formand.
88 Medlem.

spores af de gentagne Avertissementer i »Stifts-Tid.« med Anmodning til Medlemmerne om talrigt Mode, da der foreligger vigtige Sager til Afgørelse. Tolv Medlemmer indsende en Skrivelse til Bestyrelsen, hvori der formodentlig ankes over flere Punkter vedrørende den afholdte Bazar og Anvendelsen af dens Overskud, og denne Skrivelse afføder to ekstraordinære Generalforsamlinger, hvor det gaar meget hedt til. Et Medlem, Skomagermester M., fremsætter endog paa den først afholdte »ekstraordinære« sin Tvivl om Rigtigheden af, hvad der paastodes tidligere forhandlet og tilført Protokollen. Da han imidlertid mødes med skarp Protest under den tilspidsede Form, at han paa en følgende Generalforsamling skal »erklære at have frafaldet sin Paastand om Protokollens Urigtighed«, da i modsat Fald hans Eksklusion vil blive stillet i Udsigt, vælger han paa denne at slaa Retræte og afgive den Erklæring, at »det aldrig havde været hans Mening, at hvad der var indført i Forhandlingsprotokollen denne Sag betræffende var urigtigt eller falsk«, hvilken Udtalelse Bestyrelsen erklærer for fyldestgørende for sig.

I Begyndelsen af Aaret 1862 rejses Spørgsmaalet om Ønskeligheden af at danne en *Industriforcing* her i Byen. Haandværkerforeningens Bestyrelse modtager (i Februar) en Skrivelse fra Ministeriet med Anmodning om at interessere sig herfor; men da der allerede var dannet en Komité med dette Formaal, lagde man forelobig Sagen til Side, indtil der i Marts fra Borgmester, Cancelliraad Pontoppidan kom Opfordring om at delegere 3 Medlemmer til at tiltræde nysnævnte Komité. Hertil valgtes Garvermester Møller, Bogbinder Nielsen og Formanden; men man synes i det hele at

have indtaget en meget tilbageholdende og kolig Stilling til Sagen, formodentlig ogsaa af den Grund, at en saadan eventuel »Industriforening« ikke kunde tænkes og ikke tænktes dannet paa saa eksklusivt et Grundlag, som Haandværkerforeningen hidtil principielt havde overholdt. Aaret horer til de absolut rolige; paa et enkelt Sommermode giver slet ingen Møde undtagen to af Bestyrelsens Medlemmer (hvad der begrundes med, at der den Dag afholdes Fugleskydning i Bangsebo); Foreningsprotokollen fortæller heller intet om Fejring af nogen Tiaars-Fest (noget, man i vore Dage har ondt ved at tænke sig). Først efter Sommergeneralforsamlingen tager man fat med noget mere, men ingenlunde overdreven Kraft, og dog kun saaledes, at man holder sig til Droftelser inden for Selskabets egne Vægge. Skont der i Pressen berøres det heldige i, om Nykøbing kunde afholde en Industri-Udstilling, hvad Nakskov har maattet opgive (den anonyme Indsender i »Stifts-Tidende« roser endog Nykøbing paa Nakskovs Bekostning), tager man ikke Sagen op; man drøfter derimod og modtager imødekommende Indenrigsministeriets Regulativ af $\frac{21}{8}$ 1862 om Aflæggelsen af de i Lov af $\frac{29}{12}$ 57 omtalte frivillige Svendeprover. Under Diskussionen hævdes det vel fra en enkelt Side, at det »ingen Nytte vilde være til, at der aflagdes Svendeprover ifølge vor frie Forfatning»; men det er kun en Rost i Ørkenen — heldigvis — og man vedtager næsten énstemmig at fremme Sagen, saa meget mere som man i saa Henseende var bundet ved et paa »et Raadstuemøde« d. $\frac{25}{2}$ 62 givet Tilsagn om, at man vilde virke hen til, at der skulde aflægges saadanne Prøver.

Lieut.
Knudsen,
Formand.
80 Medlem.

Et Forsøg paa at skabe et nærmere Samliv mellem Haandværkerforeningen og dens Sangforening glipper, idet det viser sig, at de samlede Moder »til Selskabets Underholdning« ikke svare til Hensigten. -- Ved den paa Generalforsamlingen i Januar 1863 fremlagte Regnskabsopgørelse har Revisionen efter Bestyrelsens Skon været lovlig »nærgaaende« i sine Bemærkninger, hvorfor man indanker Sagen til Generalforsamlingens Afgørelse. Det viser sig, at denne giver Bestyrelsen sin Tilslutning, hvorefter den erklærer, at det altid vil være den »kært at have strænge Revisorer; thi den er sig bevidst stedse efter Evne at handle til Foreningens Bedste«, og den lille Kontrøvers opløser sig i idel Harmoni, idet man af Foreningens Kasse voterer saavel 10 Rd. 5 M. til de forulykkede Skagboeres Efterladte, som 10 Rd. til Prinsesse Alexandras Brudegave. Paa samme Generalforsamling søger man, som før sket, at hidføre en Ændring i Lovens § 2, hvorved Foreningens Rammer skulde kunne udvides; dette kunde imidlertid ikke ske, da det ved Afstemningen viste sig, at det tilstrækkelige Antal Medlemmer ikke var til Stede; rigtignok paastaar i »Stifts-Tid.« en anonym Indsender, der dog ikke ved særlig god Besked, at Modstanden mod Forslaget er at søge hos enkelte navngivne Medlemmer, hvis Standpunkt og Afstemning han ganske ugenert fremdrager. Han imodegaas ret overbevisende i en ligeledes anonym Artikel. Men tydeligt er det, at det er et almindelig næret Ønske, at Foreningen vilde opgive sin altfor ensidige Holdning i Spørgsmaalet om, hvem der kan optages som Medlem; men Tiden er endnu ikke inde: Protokollen udviser endogsaa ikke helt sjældent Eksempler paa, at proponerede falde

1863.
Lieut.
Knudsen,
Formand.
72 Medlem.

igennem ved Ballotationerne — intet Under da, at Medlemsantallet fremdeles synker.

Foreningens Fane er nu omsider blevet færdig, leveret af Theatermaler Hetsch; den indviedes ved Skolernes Slutningsfest d. 29de Marts af Stiftamtmand, Kammerherre Holsten, der ønskede, »at denne maatte blive et synligt Tegn, hvorom Byens Haandværkere altid i Enighed vilde slutte sig og virke til Byens og dermed til deres eget Gavn; han var da vis paa, at det Tryk, som for Øjeblikket hvilede paa næsten alle Næringsveje, vilde hæves i en ikke fjern Fremtid, og navnlig for Nykjøbings Vedkommende, der hørte til de Byer, der ganske vist havde en Fremtid«. Det er for ovrigt paafaldende, at Foreningen, der ellers altid var saa villig til at bringe Ofre, ikke havde villet bevilge det til Fanens Anskaffelse fornødne Beløb ud over, hvad der var indkommet ved den ovenfor omtalte Bazar og Tombola, hvorfor Formanden »for at faa en Ende paa denne Sag« havde maattet »gøre et Laan af Foreningens Kasse for eget An- og Tilsvær at tilbagebetale« i Haab om da at faa Beløbet dækket igennem frivillige Bidrag. Der kom til at mangle 12 Rd., som endelig skænkes Formanden af Kassen paa Generalforsamlingen i Januar 1864.

Lieut.
Knudsen,
Formand.
69 Medlem.

Af Beretningen paa Generalforsamlingen i Sommeren 1863 ses det, at Forholdet mellem selve Foreningen og dens Sangforening er blevet overordentlig spændt, saa at denne sidste ikke engang vil modtage den af Foreningen tilbudte Støtte (10 Rd. aarlig og frit Lokale), skont den efter Foreningens Stilling ikke maatte kaldes kneben. — Garvermester Møller, der formodentlig — og med Rette — har været ængstelig

over Medlemsantallets stadige Tilbagegang, fremkommer gentagende med Forslag til Ændringer i Lovene, dels for § 2's Vedkommende, dels med Hensyn til Møde-aftener m. m., og han faar da ogsaa nedsat et Udvalg, der foruden af ham selv bestod af Guldsmed Kreiberg og Møller Jappe, Ejegod, for at forberede det fornødne i saa Henseende. Ellers er man hen imod Aarets Slutning stærkt optaget af de Begivenheder, der nu føles umiddelbart truende over Landet; ganske vist nævnes Frederik d. VII.s Død (15de Novbr. 1863) ikke i Protokollen; man holdt vel Møde Dagen efter, men Efterretningen om Kongens Dødsfald bragtes først her den $17/11$. Derimod paatænker man ($7/12$) Foranstaltninger for at tilvejebringe Pengemidler til at understøtte de Udkommanderedes efterladede Familier, og Garver F. Møller foreslaar, at Haandværkerforeningen skal henvende sig til Kommunalbestyrelsen »angaaende Fritrækkernes Indkaldelse for derved at forskaane det ældre Mandskab«, og da Bestyrelsen erfarer, at Medlemmerne ênstemmig ere for dette Forslag, paatager den sig at foranstalte det fornødne, ligesom den henstiller til Medlemmerne, at Foreningen som saadan giver Møde ved Sørgehøjtideligheden i Anledning af Kong Frederik d. VII.s Bisættelse, hvilket ogsaa sker. Samme Dag, som Garvermester Møller stillede sit Forslag om Frilodsmændene i Haandværkerforeningen, havde Haagensen i Borgerrepræsentationen »foreslaaet at indgive et Andragende til Regeringen eller Krigsbestyrelsen, om at der maatte blive draget Omsorg for, at det ældre, gifte Mandskab af Forstærkningen kan forbigaaes ved Indkaldelse til Krigstjeneste, saa længe som muligt, ved at Frilodsmændene fortrinsvis indkaldes og øves.

Et saadant Andragende fandt Flertallet af Kommunalbestyrelsens Medlemmer ikke, at der for Tiden var Anledning til at indgive, i Tillid til at Regeringen af sig selv vil være betænkt paa at træffe den anførte — — Foranstaltning, naar Forholdene tilstede det.« Da imidlertid Haandværkerforeningens Andragende, der havde cirkuleret blandt Borgerne til Underskrift, kommer til Behandling i et følgende Møde, beslutter Kommunalbestyrelsen »at anbefale dette Andragende til at komme i Betragtning, saavidt som dette kan forenes med Landets Tarv og Forhold, som Kommunalbestyrelsen ikke er i Stand til at bedømme«. Man ser heraf, at Foreningens Stemme har en ikke ubetydelig Vægt.

1864.
Lieut.
Knudsen,
Formand.
69 Medlem.

I Beretningen til Generalforsamlingen i Januar 1864 forelægges et Lovændringsudkast paa Basis af Garver F. Møllers Forslag, med Bestyrelsens fulde Tilslutning, og det vedtoges derefter af selve Generalforsamlingen.

Som Tegn paa, at en mere friskende Luftning gaar gennem Anskuelserne, kan det bemærkes, at Aften- og Tegneskolens Lærere saa vel som Pastor Sidenius, der i Regelen taler ved Skolens Afslutningshøjtidelighed, for Fremtiden skulle have Adgang til Foreningen. Det paatænkes nu ogsaa at lade afholde Foredrag og Oplæsninger i Lighed med, hvad der fandt Sted ugentlig i »Industriforeningen«. Den første Oplæsning (af Pastor Sidenius) fandt netop Sted den 18de April 1864 (Dybboldagen). Krigen spiller ellers ingen fremtrædende Rolle i Foreningens Annaler ud over de alt omtalte veldædige Foranstaltninger (Bortlodningen til Fordel for de Udkommanderedes Efterladte, Indsamling

til Krigerne) og den smukke, naturlige Bestemmelse, at de bortdragne Krigere ikke skulle betale Kontingent. Ved en stadig mærkværdig Tilskikkelse vare Medlemmerne ogsaa samlede til Møde d. 1ste Februar, dog uden at ane, hvilket historisk Øjeblik det var, da Efterretningen om, at Fjenden havde overskredet Grænsen, først bragtes gennem »Stifts-Tidende« den paafølgende Dag; men paaældende føles det dog, at der i Referatet for den næstfølgende Mødeaften ($\frac{8}{2}$) ikke findes en eneste Hentydning dertil. Ved Generalforsamlingen i Juli meddeles det, at Foreningens Krigerbazar har givet c. 500 Rd. i Overskud.

»Haandværkerforeningen« nærmer sig nu sin minimale Status med Hensyn til Medlemmer, idet man ganske vist ved Overgangen fra 1864 til 1865 staar med 68 Medlemmer; men dette Tal synker i det nye Aars Begyndelse til 64, det samme Tal, som man var gaaet ned til i Trængselsaaret 1854. Det synes altsaa, som om den noget friere Adgang til Optagelse i Foreningen ikke har nyttet lige straks, med mindre den da har frelst fra den ligefremme Undergang; men i Løbet af det første Halvaar 1865 stiger Medlemsantallet ganske anstændig, og den utrættelige Forkæmper for mere Luft og Tilstrømning, Garvermester Møller, indgaar derfor med et nyt Andragende til Bestyrelsen ved Generalforsamlingen i Juli, i hvilket det bl. a. hedder: »Da nu et Aar er forløbet siden sidste Forandring ved Foreningens Love, nemlig om en friere Adgang, som paa ingen Maade har virket skadelig, men tværtimod forskaffet os flere agtværdige Mænd i vor Midte — dog ikke saa mange, som det var ønskeligt — er dette Grunden, hvorfor Forslagsstilleren

Lieut.
Knudsen,
Formand.
67 Medlem.

1865.
Lieut.
Knudsen,
Formand.
68 Medlem.

Lieut.
Knudsen,
Formand.
75 Medlem.

andrer til Generalforsamlingen, om en Komité maa blive udnævnt for at overveje og fremkomme med Forslag, som endnu yderligere tilstedede Frihed for Mænd, som havde Lyst og som det var ønskeligt at have i vor Forening som Medlemmer«. Paa Generalforsamlingen valgtes da ogsaa en saadan Komité paa 5 Medlemmer, hvoraf de 3 Medlemmer af Bestyrelsen, deriblandt Formanden.

Det er, efter det lige anførte at domme, kun naturligt, at disse Aar hore til de stille i Haandværkerforeningens Historie; det fremgaar ogsaa deraf, at skønt Foreningen stadig har mange og hengivne Venner, og skønt man tilfulde anerkender dens Betydning for Nykøbing, først og fremmest — men dog ikke alene — paa Grund af Aften- og Tegneskolen for den konfirmerede Ungdom, træffer man i den lokale Presse, hvor der med den mest aabenarmede Liberalitet ellers behandles alt muligt mellem Himmel og Jord i indsendte Artikler, næsten aldrig noget »Indsendt«, der behandler Haandværkerforeningen, dens almindelige Forhold og Stilling. Vigtige Sager har der næppe heller været til Behandling; det skulde da være et Andragende til Rigsdagen »fra Købstadforeningen, som omhandler, at Regeringen ved Lov vilde sikre de næringsdrivende Borgere en ligelig Beskatning af deres Næringsdrift, uanset at de bo i Byen eller $\frac{1}{4}$ Mil fra samme«, altsaa en Slags Lov om mellemkommunal Beskatning, men rigtignok set fra et modsat Ståde af, hvad der nu gælder for Udgangspunkt. Forslaget modtoges med ênstemmig Tilslutning fra Medlemmernes Side, og Bestyrelsen lader derfor et Antal Eksemplarer trykke for at sende dem til Stubbe-

købing og de lollandske Købstæder; hvor man kan blive den anførende, lader man — som ogsaa i Lollands Hovedstad — ikke gerne nogen Lejlighed gaa fra sig.

Paa Generalforsamlingen i Januar 1866 er der yderligere Fremgang i Medlemstallet at konstatere, og der vedtages ênstemmig et af ovennævnte Femmands-udvalg foreslaaet »Anhang« til § 2, at »enhver uplettet Borger kan optages i Haandværkerforeningen imod at underkaste sig Ballotation og Foreningens Love«, dog at der dertil knyttes den Betingelse, at »Haandværkerforeningens Bestyrelse udelukkende bestaar af Haandværkere«. Det var upaatvivlelig et Skridt i den rigtige Retning — den almene Dom synes, som det ret snart skal ses, ogsaa at bekræfte dette. Paa det ordinære Møde i Haandværkerforeningen d. 26de Februar stiller Murermester H. A. Jensen Forslag om mulig Oprettelse af en »Industribank« (Kreditforening for Industri-drivende). Paa Generalforsamlingen i Industriforeningen Dagen efter ($27/2$) rejses Spørgsmaalet af Møllecejer L. F. Frisenette, og det overlades til Bestyrelsen efter forud-gaaende Overvejelser og tilvejebragte Oplysninger, som L. F. Frisenette lovede at meddele, at indbyde til et almindeligt Møde af Haandværkere og Industridrivende her i Byen »til Sagens nærmere Bedømmelse og eventuelle Afgjørelse«. Denne Industriforeningens General-forsamling refereres i »Stifts-Tidende« for 1ste Marts, saa at det altsaa for Offentligheden ser ud, som om Industriforeningen har det ubetingede Initiativ i denne Sag. Men Bestyrelsen er ikke rask nok i Vendingen. Efter at Haandværkerforeningen har drøftet Sagen indgaaende paa sit Møde den $5/3$, hvor baade Murer-mester H. A. Jensen og L. F. Frisenette varmt

1866.
Lieut.
Knudsen,
Formand.
82 Medlem.

anbefalede Sagen og udviklede, hvilken Nytte en slig Spare- og Laanekasse for Haandværksstanden vilde stifte — man havde prøvet det i Odense, hvor en saadan var oprettet efter tysk Monster, særlig hentet fra Delitsch, en lille sydpreussisk By mellem Halle og Leipzig — besluttes det, at Haandværkerforeningen ikke skal oppebie Industriforeningens Indvarsling til et almindeligt Møde, men selv skal lade Indbydelse til et saadant udgaa. Dette foranlediger en formentlig fra Redaktionen udgaaet Artikel i »Stifts-Tidende« for 7de Marts, hvor det efter et almindeligt Referat af F'akta hedder, som følger: »Haandværkerforeningen vil saaledes, som det synes, komme Industriforeningen i Forkjøbet og tage Sagen ud af dens Haand, eftersom Industriforeningen endnu ikke har udstedt sin bebudede Indbydelse til offentligt Møde, og skjønt man maa være Industriforeningen taknemlig for, at den har sat Sagen i Gang (!), kan man næppe i Almindelighed have noget imod, at den allerede nu gaar over til en Forening, der ved Hjælp af sine Aftenskoler og øvrige Indretninger har mere Livskraft i sig end Industriforeningen, der hidtil kun har ført et næsten vegeerende Liv. Vi skulle benytte Lejligheden til at opkaste det Spørgsmaal, om der ikke nu, efter at Haandværkerforeningen har forandret sine Love saaledes, at ogsaa ikke haandværksdrivende Borgere kunne blive Medlemmer, maatte være Anledning til at lade Industriforeningen blidelig indslumre. Det, der har givet sidstnævnte Forening nogen Interesse, har været de ugentlige, ofte meget interessante Foredrag; men ogsaa i denne Henseende er Industriforeningen blevet overflødig, da Haandværkerforeningens Love nu tilstede Afholdelsen af slige

Foredrag, og der kan vel ikke være Tvivl om, at d'Hrr., der have glædet Industriforeningen med deres Foredrag, ville være ligesaa beredvillige, især hvis Haandværkerforeningens Bestyrelse anmodede dem derom, til at foredrage et og andet i denne Forening. To saa ensartede Foreninger i en lille By som Nykjøbing, hvor det især gælder om at samle Kræfterne, synes os rigtignok at være for meget«. Forudsætningen for Bladets Udtalelse var, som paapeget, ganske vist ikke rigtig, da Haandværkerforeningen jo virkelig var kommet først; men Artiklens Fremkomst og Indhold viser tydelig, hvor Sympathien i Øjeblikket var, og hvad Offentligheden tænkte og ønskede. Industriforeningens Bestyrelse indskrænkede sig til at anmode sine Medlemmer om at møde talrigt ved det af Haandværkerforeningen indvarslede Møde, om hvilket det iøvrigt i en senere Notits (^{12/3}) i »Stifts-Tid.« hedder, at det ikke var synderlig stærkt besøgt, »uagtet baade Haandværkerforeningen og Industriforeningen havde indbudt« dertil. Det lykkedes heller ikke at bringe Sagen til en tilfredsstillende Afgørelse, skont L. F. Frisenette i Haandværkerforeningens ordinære Møde oplæste et af ham selv forfattet Udkast til Love for et saadant Institut, der i det hele »vakte Foreningens Interesse«; det blev af ham overgivet til den paa det offentlige Møde nedsatte Tremandskomité. Haandværkerforeningen synes i alt Fald at have gjort, hvad den kunde. — Paa Sommergeneralforsamlingen kunde Bestyrelsen give Medlemmerne den glædelige Meddelelse, at en Tombola til Fordel for Skolerne havde givet et Overskud af omtrent 240 Rd. Det daglige Liv har ellers gaaet sin vante Gang — man hører endnu intet om

Lieut.
Knudsen,
Formand.
62 Medlem.

Foredrag — ; kun beskæftiger man sig hen imod Aarets Slutning som saa ofte før og siden med de forestaaende kommunale Valg, og vi se Foreningen Haand i Haand med et Udvalg af »Læseforeningen« indbyde til et Møde paa Raadhuset for der at enes om passende Kandidater.

1867.
Lieut.
Knudsen,
Formand.
100 Medlem.

Foreningen synes nu at være i god og sund Trivsel; Medlemstallet stiger fremdeles og naar i Begyndelsen af 1867 det Punkt, hvorpaa det stod for 7 Aar tilbage. Efter Forslag af Bogbinder J. F. Nielsen tager man paa Januargeneralforsamlingen ($\frac{28}{1}$) under Overvejelse at oprette en Stiftelse med Friboliger for værdige og trængende Borgere. Tanken stottes i et senere Møde varmt af L. F. Frisennette og vinder »Medlemmernes udelte Bifald« og Lofte om Fremme efter bedste Evne. Dette førte siden til, at Borgerstiftelsen (i Jernbane-Tværgade) rejste sig. — Skønt Foreningens pekuniære Status er god, idet dens og Skolens Kapitaler tilsammen andrage mellem 5 og 600 Rd., vedtager man dog at holde en Seddel i Lotteriet for saaledes, med Fru Fortunas Bistand, mulig at staa endnu bedre rustet over for indtræffende Fataliteter og øgede Krav, navnlig til Skolens Drift. Derimod tør man ikke indlade sig paa at tegne Aktier paa Foreningens Risiko i den nye »Industribygning«, som nu paatænkes rejst paa Byens Torv, og som der senere vil blive Lejlighed til at dvæle nærmere ved i Redegørelsen for Industriforeningens Virken i dette Tidsrum. — Aarets store Begivenhed er, bekendt nok, Indvielsen og Aabningen af Broen over Guldborgsund, »Christian IX.s Bro«, der fandt Sted d. 4de Juli i Nærværelse af Kongen, Kronprinsen og Storfyrsttronfølgeren af Rusland

Lieut.
Knudsen,
Formand.
108 Medlem.

(Czar Alexander III). Naturligvis var en Forening, der spillede saa betydelig en Rolle i Byen som Haandværkerforeningen, ogsaa officielt repræsenteret ved denne Lejlighed, idet der fra Bestyrelsen d. 20de Juni var udgaaet Indbydelse til Medlemmerne om at yde deres Tilslutning til Festen i denne Egenskab. — I dette Aar har Haandværkerforeningen for første Gang den Glæde at modtage fra Staten 50 Rd. til Støtte af Aftenskolen; den havde da allerede i nogle Aar faaet Understøttelse saavel fra Amtsskoléfonden som fra det Classenske Fideikommis (se nærmere nedenfor: IV).

Det ses ikke, at der i Aarets Løb har været behandlet Spørgsmaal af mere almen Interesse, maaske med Undtagelse af at Foreningen havde givet sin Tilslutning til en af Borgmester Pontoppidan fremsendt Henvendelse til Rigsdagen »om Forandring i Skattesystemet«, formodentlig det samme, der i Pressen betegnes som Andragende om »Bygningsafgiften«; det havde i Forvejen faaet samtlige Borgerrepræsentanters Underskrift. Derimod kommer der straks i Begyndelsen af Aaret 1868 en ret vigtig Sag til Behandling baade i Haandværkerforeningen og i Industriforeningen, nemlig Oprettelsen af et »Industrilotteri for Maribo Amts Købstæder«. Ideen til dets Oprettelse udgik fra Industriforeningen og blev af Haagensen nærmere udviklet og forklaret for Haandværkerforeningens Medlemmer. Paa en ekstraordinær Generalforsamling (^{23/12} 68) sluttede Haandværkerforeningen sig redebon til Forslaget, idet man ikke alene var enig om, at Sagen fortjente Støtte, men ogsaa var villig til, »dersom der skulde opstaa noget Tab i Anledning af dette Projekt«, da at lade Halvdelen for Nykøbings Ved-

1868.
Lieut.
Knudsen,
Formand.
112 Medlem.

kommende refundere af Haandværkerforeningens Kasse, og det skønt man ved en forud for Generalforsamlingen stedfunden Konference havde fastslaaet som Forhandlingsgrundlag, at »ingen Garanti denne Sag vedkommende kom til at paahvile Haandværkerforeningen, men derimod den Bestyrelse, som fra de forskellige Byer vil blive at vælge, og eventuelt de i Sagen Interesserede«. Efter at der endnu var afholdt et Fællesmøde af begge Foreninger ($1\frac{3}{4}$) for at komme til et endeligt Resultat og vælge 2 Medlemmer af Bestyrelsen for det paatænkte Lotteri, fik man under 28de Maj kongelig Bevilling paa Oprettelsen af Maribo Amts Kobstæders Industrielotteri. Aaret frembyder iovrigt Intet af særlig Interesse; Generalforsamlingen er rolig, Beretningen lidt mager. Alligevel maa der have været en Del Sprængstof i Luften, selv om det først kommer til Udbrud i det næste Aars første Halvdel. Foreningen trives alligevel; ligesom i dens Skoler er der sikker Fremgang i Medlemstal. Den naar endda i dette Aar sit Højdepunkt 128 Medlemmer, som den dog kun beholder for en kortere Tid. Men paa Generalforsamlingen vil den samlede Bestyrelse absolut fratræde, uden at det imidlertid er muligt at øjne nogen tvingende Grund dertil — et proponeret Medlem er ganske vist faldet igennem ved Ballotationen ikke mindre end to Gange, og en Revisionsbemærkning dadler mulig Bestyrelsen for at have været for paaholdende med Bibliotheksanskaffelser; men da Generalforsamlingen giver Bestyrelsens Handlemaade sin fulde og uforbeholdne Billigelse, kan man nu ikke forstaa den kraftige Optræden. Forøvrigt genvælges den samlede Bestyrelse med meget betydeligt Stemmetail. Imidlertid — allerede ved Som-

Lieut.
Knudsen,
Formand.
111 Medlem.

1869.
Lieut.
Knudsen,
Formand.
124 Medlem.

mergeneralforsamlingen er der Kurrer paa Traaden igen. Ogsaa ved denne Lejlighed ønske de Medlemmer af Bestyrelsen, hvis Tur det var ikke at gaa af, at træde tilbage og udmelde sig af Foreningen — det lykkes heldigvis at afværge Katastrofen, og de to Medlemmer blive, om end den ene af dem synes ganske at have trukket sig tilbage fra aktiv Del i Ledelsen af Foreningens Anliggender.

Lieut.
Knudsen,
Formand.
120 Medlem.

Ønsket om Sammenslutning med Industriforeningen er noget, der nu atter og atter vender tilbage, det ligger i Luften. Foruden paa Lotteriets Omraade søger Industriforeningen ogsaa at indlede Samarbejde ved Udstillinger og Fremvisninger. Sagen behandles ogsaa paa et ordinært Møde, men er næppe blevet forelagt med den fornødne Varme fra Haandværkerforeningens Bestyrelses Side: i hvert Fald læser man i »Stifts-Tidende« (19/1 69) en indsendt Artikel, hvor Piben har en ganske anden Lyd end i den ovenfor citerede Artikel (af 7/2 66); her er det Haandværkerforeningen, der faar læst og paaskrevet, og i en meget misfornøjet Tone lader Indsenderen Foreningen høre ilde for, at medens den fra Industriforeningen udgaaede Indbydelse har fundet den velvilligste Imodekommen fra de andre Byers Side her i Stiftet, »har Haandværkerforeningens Bestyrelse i Nykjøbing ikke engang svaret, end sige taget en Sag under Overvejelse, der dog i en væsentlig Grad berører den Stand, som den repræsenterer«, og i Kontinuation heraf roses »Industriforeningens udtrættelige Bestræbelser« for at gennemføre sine gode Formaal. Faktisk var paa dette Tidspunkt allerede i adskillige andre af Stiftets Byer Haandværkerforeningen slaact sammen med Foreninger af beslægtet Art og Natur: Nysted

har sin »Industri- og Arbejderforening« (stiftet i For-
aaret 1868), i Nakskov og Rødby er Industri- og
Haandværkerforeningen slaaet sammen. Men *her* er
der endnu mærkværdig stærke Kræfter, der drage fra
hinanden eller i hvert Fald holde bestemt igen. Man
samarbejder (efter Forslag af Industri- og Haandværker-
foreningen i Nakskov) paa at udvirke en Forandring i
Vedtægten for den kommunale Skatteligning (»stigende
Skala«); men da Industriforeningen vil til at skabe
Snitteskolen, og Haagensen i Haandværkerforeningen
henleder Opmærksomheden paa en fra Odense tilsendt
Samling af Snitteskolearbejder, der i de Dage var
udstillet her i Byen, og udtaler »det Ønske, at en lig-
nende Anstalt maatte blive indrettet her, og at Haand-
værkerforeningen efter bedste Evne vilde støtte denne
Sag«, hedder det herefter blot i Referatet (⁶/₁₂ 69):
»Formanden bragte Hr. Haagensen Foreningens Tak
for hans Villighed« (*sic!*). Paa Januargeneralforsam-
lingen i 1870 bemyndige Medlemmerne dog Bestyrelsen
til at støtte denne Skoles Oprettelse med et Beløb paa
indtil 20 Rd. Og det viste sig snart, at de samlende
Kræfter faa Overtaget. Paa Sommergeneralforsamlingen
averteres (²⁵/₇) en fra *Møller P. Hansen* til Haand-
værkerforeningens Bestyrelse indløbet Skrivelse, som
skal tages under nærmere Behandling af denne og
derefter forelægges en ekstraordinær Generalforsamling
til endelig Droftelse og Beslutning. Skrivelsen inde-
holdt et bestemt Forslag til Sammenslutning af de to
Foreninger. Efter at den »ekstraordinære«, der først
afholdtes d. 17de Oktober, med 43 Stemmer mod 20
havde udtalt sig for Forslagets Fremme, skred man til
mere indgaaende Diskussion, og man enedes til sidst

1870.
Lieut.
Knudsen,
Formand.
126 Medlem.

Lieut.
Knudsen,
Formand.
117 Medlem.

om i det væsentligste at tiltræde Bestyrelsens Forslag, der var saalydende: »— Foreningens Bibliothek og Kontanter skulde reserveres i fem Aar, og naar det da viste sig, at god Samstemning og Enighed var til Stede i de to sammensmeltede Foreninger, skulde Bibliotheket og øvrige rørlige Ejendele, som Foreningen ejer, være fælles, hvorimod Kontanterne skulde skænktes til »Stiftelsen for Friboliger for værdige og trængende Haandværkere«. Paa dette Grundlag blev det overdraget Bestyrelsen at fremkomme med et motiveret Forslag for en ny Generalforsamling. Efter dette følger det næsten af sig selv, at man en Maanedes Tid efter slutter sig ubetinget til et fra Industriforeningens Bestyrelse indkommet Forslag om at foranstalte afholdt en Bazar i Industribygningen i Dagene nærmest for Jul, hvilken skulde omfatte Haandværks- og Industri-genstande. Der tegner sig da ogsaa inden for Haandværkerforeningens Medlemskreds et ret anstændigt Antal Udstillere.

Paa Generalforsamlingen i Januar 1871 meddeler Bestyrelsen Foreningens Medlemmer, at den, i Henhold til den d. $17/10$ 70 tagne Beslutning, d. 29de November 1870 har tilstillet Industriforeningens Bestyrelse følgende Forslag:

- »1. At hele Foreningen samlet skulde optages uden Ballotation.
2. At mindst to af den nuværende Bestyrelse skulde optages i den nye Styrelse.
3. At der skulde hengaa 3 à 5 Aar for at prøve, om disse Foreninger kunde virke til fælles Bedste.
4. Naar denne Tid er forløbet, skal $2/3$ af de af Haandværkerforeningens Medlemmer, der til den

1871.
Lieut.
Knudsen,
Formand,
112 Medlem.

- Tid ere i Foreningen, kunne bestemme, om disse [Foreninger] skulle bestaa forenede eller adskilles.
5. I bekræftende Tilfælde skulde Haandværkerforeningens Bogsamling med 3 Bogskabe og øvrige Ejendele, som mindst kan vurderes til 1000 Rd., gaa over som Ejendom til den samlede Forening, hvorimod den kontante Beholdning skulde udsættes og bære Rente, til den endelige Forening var sket, og da skænkes til »Foreningen af 14de Februar 1868« til Oprettelsen af en Fribolig for værdige trængende Borgere og deres Enker, hvorimod Skolens Beholdning og øvrige Ejendele skulde gaa over til den nye Forening.
 6. Den nye Forening skal styre Skolen og skyde til af sin Kasse, hvad der maatte mangle i de Bidrag, som blive den ydede.
 7. Navnet paa den nye Forening: »Haandværker- og Industriforening«.

Efter at dette var vedtaget og Bestyrelsen bemyndiget til at henvende sig til Industriforeningens Bestyrelse for at høre deres Forslag, kunde Bestyrelsen paa en ekstraordinær Generalforsamling d. 20de Marts forelægge en yderligere udarbejdet Concept til Beslutning om Sammenslutningen; den afveg i et principielt Punkt fra den lige refererede Plan, idet § 4 var udgaaet; ligeledes stilledes en ikke nærmere bestemt Sum til Disposition for Skolen, Den vedtoges med 52 Stemmer (af 60 til Stede værende Medlemmer). Endelig paa den ordentlige Generalforsamling d. $\frac{31}{7}$ vedtoges Sammenslutningsforslaget for sidste Gang med 91 »Ja« mod 9 »Nej«. Det blev gældende fra førstkommende 1ste Oktober at regne.

Æren for at have bragt Sagen paa Gled i Haandværkerforeningen tilkommer, som ovenfor nævnt, Møller P. Hansen. Han havde i hvert Fald givet det »parlamentariske« Stod til, at »den unaturlige Skillevæg imellem begge de nævnte Foreninger var falden for Tidens fyldige Tanke« (»Stifts-Tid.« 22/12 71). Hans Navn fortjener derfor at bevares mod Glemsel.

Haandværkerforeningens Referatsprotokol melder — naturligt nok — ellers ikke noget i disse den enligstaaende Haandværkerforenings sidste Dage. Slutningsmødet refereres saaledes: »Af Bestyrelsen var J. F. Nielsen til Stede. Intet at forhandle. Mødet hævet.« (1/9 71.)

Man længtes efter det nye, større, der skulde komme, med Spænding og Nysgerrighed, blandet dels med lidt Ængstelse, dels med glad Forventning om, hvad Fremtiden skulde bære i sit Skød.

II.

Livet i Haandværkerforeningen (1852—71).

Lokaler. Værter.

Nykøbing F. havde i 1855 2608 Indbyggere, og det siger sig selv, at Forholdene helt igennem vare smaa. Omverdenen stod man i Forbindelse med hovedsagelig over Hovedstaden pr. kørende Post (ikke Jernbane!), og man fatter tilfulde, at den lokale Presses Koryfæ ikke var glad, naar i Vinterens Hjerte Kobenhavnsposten Dag efter Dag udeblev paa Grund af manglende Forbindelse Vordingborg—Gaabense. Under

saadanne Forhold, hvor man paa saa mange Maader til Tider i aller bogstaveligste Forstand var henvist til sig selv, havde en Forening som »Haandværkerforeningen« en betydningsfuld Plads at udfylde. Dens egentlige Møder — saadanne holdtes jo den længste Tid af Aaret og navnlig altid om Vinteren — virkede som en Slags Børs, hvor Folk med beslægtede Interesser og med parallelle Krav til Livet og dets Fornødenheder kunde mødes paa neutral Grund, udveksle Tanker med hinanden, faa Luft for Dit og skaffe sig Færten af Dat, kort sagt: disse Møder forsynede Datidens Bedsteborgere med alt det, der nu saa at sige ligger i Luften, takket være en frodig udviklet Presse — alle Partier have jo nu Presse-Repræsentanter i vor Stiftshovedstad — og forbedrede Kommunikationsforhold, ikke alene Telegraf, men ogsaa Telefon!

Man passiarede, diskuterede Øjeblikkets mere eller mindre brændende Spørgsmaal, fik sig efterhaanden placeret ved sit Bord med Medspillere til et Slag Kort, der krydrede med den traditionelle »to og en halv« eller en Toddy. Piberne dampede hyggelig — thi Cigarer vare lige saa lidt almindelige den Gang som bayersk Øl, københavnsk Hvidt-Øl tilfredsstillende de fleste; dette Maadehold, som vi maa prise vore Forfædre for, faldt maaske ikke altid i Værtens Smag, idet han mente, at den Art Maadehold, som alt andet, kan overdrives. Enkelte Medlemmer vare derimod saa rigoristiske, at de egentlig talte kun med Uvilje saa paa Kortspillet. Dette maatte da ogsaa uopholdelig hvile, naar Formanden eller det Medlem af Bestyrelsen, der i hans Forfald ledede Forhandlingerne, ringede med sin Klokke og angav, at nu tog den alvorlige Del af

Festen sin Begyndelse. Senere blev det saaledes, at Forhandlingerne aabnedes præcis Kl. 7¹/₂, og at der forinden den Tid intet Kortspil maatte finde Sted (Generalforsamlingsbeslutning af 27/1 1868). I hvor omhyggelig forberedte de Sager var, der forelagdes til Behandling, er allerede ovenfor omtalt, ligesom Forretningsordenen er meddelt. Der forelaa jo ofte Diskussionsemner, der berørte Medlemmernes Eksistensnerve i den føleligste Grad. Diskussionen kunde da blive livlig og varm, man gav raat for usødet. Debatten tilspidsedes, og der kunde stilles ikke ringe Krav til den ledendes parlamentariske Evner og Slagfærdighed i Replik og Duplik. Ved Sommermøderne, der som Regel kun holdtes hver første Mandag i Maaneden, og hvor det nok gik lidt mere tvangfrit til, samledes man stundom under aaben Himmel; Snedkermester Ohlenbostels Have og Keglebane har da antageligvis lagt sin ikke ringe Del af Beslag paa mange Medlemmers Opmærksomhed. Lyst til munter Skemt og Adspredelse skortede det for Resten ingenlunde paa. Det er alt nævnt, at man undertiden forlystedes med Musik paa enkelte ordinære Mødeaftener, ligesom Maanedsballerne periodevis trivedes ganske frodigt — kun var det maaske en Dæmper paa Glæden for enkelte af de yngre dansende Damer, at Medlemmerne i Regelen kun maatte medtage deres Hustruer og Døtre, derimod ikke de Sønner, der bedst kunde have gjort Fyldest som Balkavallerer; ogsaa havde Foreningen sit Aristokrati, der var tilbøjeligt til at holde sig for sig selv. — I Oktober 1856 ser man, at der fremlægges Indbydelse til Deltagelse i to Baller for Jul, et »Spisebal« i Julen og to Baller efter Nytaar — i den Retning nægtede man

sig tydeligt nok ikke noget. Ved de festligere Spiseballe inviteredes Aften- og Tegneskolernes Lærere og deres Instruere med som Æresgæster, ligesom de ogsaa som en Slags Æresmedlemmer ellers kunde færdes inden for Foreningens Enemærker, og ved det aarlige Festmaal-tid ved Skolernes Slutning ere Byens Autoriteter, der tillige var Skolens og Foreningens Velyndere, særlig indbudne. — Trak Møderne rigelig længe ud, var det ikke sjældent, at man styrkede sig oven paa Aftenens Besvær ved en lille Frokost, hvor da i den ældste Tid Værten personlig besørgede Opvartningen, efter Sigende iført islandsk Uldtrøje og langt, hvidt Forklæde *à la* københavnsk Spækhøker, hvilket maleriske Kostume yderligere fremhævedes ved et Par højt virkningsfulde store, kuglerunde Hornbriller.

Haandværkerforeningens første Lokale var paa »Gæstgivergaarden« 3: det nuværende Hotel »Stad Nykobing«, der ejedes af Gæstgiver Carl Johan Thomsen, der, som ovenfor omtalt, havde overladt Foreningen den lille Sal 3: Lokalet til venstre i Gaarden, det, der endnu for faa Aar tilbage hyppigst benyttedes som Auktionslokale, mod en Betaling af 1 Rd. pr. Møde-aften. Enkelte Medlemmer fandt vel, at Meublementet var lidt tarveligt, og kunde meget ønske, at Værten vilde finde sig foranlediget til at stille Lokalerne til Disposition for Medlemmerne i en noget hyggeligere Udstyrelse; men da der ved paakommende Lejligheder, f. Eks. ved Afholdelse af Tombola o. l., stilles det »favorable Tilbud« fra Hr. C. J. Thomsens Side, at man kan faa Lokale gratis, føler man sig dog nogen-lunde knyttet til Stedet, og et Forslag (i 1854) om at flytte til Restaurator Møller bliver da ogsaa taget

tilbage af Stilleren. Men da man i Tidens Løb (1859) har skabt Foreningens Eksistens den behørig faste Grund og Soliditet, begynder der at røre sig Røster for, at man bør skaffe den et Lokale fuldstændig til eget Brug. Kan man ikke faa det, vil man se at formaa Gæstgiver Thomsen til at gøre de Indrømmelser, man anser for nødvendige, navnlig skaffe bedre Rum for Bibliotheket. Fra »Madam« Jorgensen, der ejede »Toldbodvinhus« (det senere »Zampa« paa Hjørnet af Strandgade og Bastebrostræde) er der i dette Aar indlobet Skrivelse til Bestyrelsen med Tilbud om Lokale, Lys og Varme for 80 Rd. aarlig, ligesom ogsaa Restaurator Brodersen (i Købmand Kolles nuværende Ejendom i Frisegade) er villig til at huse Foreningen. Da Gæstgiver Thomsen kun kan tilbyde et Værelse til Bibliotheket eller at sætte Bøgerne ind i selve Lokalet, er man stemt for at flytte. Af Protokollen ($\frac{1}{7}$ 59) synes det at fremgaa, at Flytningen foreløbig stilledes i Berø; men under $\frac{13}{9}$ 59 hedder det: »Da Enkemadam Jorgensen bortflytter, besluttet det at indlede Akkord med den efterfølgende Vært«, og Foreningen var altsaa i Sommerens Løb rykket ind i sine nye Lokaler i »Toldbodvinhus«, hvilket ogsaa bevises af en lidt senere modtaget Henvendelse fra den nye Lejer af »Toldbodvinhus«, Hr. Dohn i Roskilde, idet der af ham udtales Haabet om, at »Haandværkerforeningen *frømddeles* vil benytte det for Tiden lejede Lokale« — — og lover han fra sin Side al mulig Imødekommen. Opholdet her blev dog kun af kortere Varighed, idet man i Februar 1861 indgaar paa et Tilbud fra Snedkermester (senere Marskandiser) Ohlenbostel, der for Fremtiden skal være Foreningens Vært og give den Lokale i sin

Ejendom skraas over for »Stad Nykjøbing«, (nu J. P. Møller & Co.), og allerede den 18de Marts 1861 holder man Møde i det »nye Lokale hos Hr. Ohlenbostel«. Her havde Haandværkerforeningen saa Husly i fem—seks Aar, kun med den Ændring, at man i 1863 efter Ohlenbostels Anmodning gaar ind paa at overdrage Beværtningen til Bagermester Christoffersen. Da Ohlenbostel i 1867 (Januar) opsiges Lokalet til Fraflytning, er man en Tid noget i Vildrede med, hvor man skal søge hen; efter et Aar at have holdt til Huse hos Restaurator Anders Hansen i »Loven« (nu Hotel »Dania«), rykker man i April 1868 ind i den lille Sal i den nyopførte Udstillingsbygning paa Torvet, »Industribygningen«, som den almindelig kaldes, den Gang Naboejendom til Politikorets Hovedvagt paa Torvet (nu Teglværksejer H. Jensens Ejendom), hvor endnu i 1867 Vagten var blevet raabt i Gevær under Hans Majestæts Besøg hersteds. Sikkert har man haabet at finde blivende Sted her; men man følte sig hurtig utilpas. Værten kunde man ikke klage paa; men Lokalet findes utilfredsstillende, og skønt det paa en ekstraordinær Generalforsamling i April 1869 med god Grund, som det da synes, fremhæves af et Medlem, at Foreningen kun er daarlig tjent med den megen Flytning, vil man dog ikke blive — i Tilknytning til hvad der ovenfor er paavist, er det næppe umuligt, at man, bevidst eller ubevidst, endnu paa dette Tidspunkt fra en vis Side i Foreningen ikke har ønsket at være Industriforeningen altfor nær paa Livet; og ved Flyttedagstide Oktober 1869 meddeles det derfor Medlemmerne, at »næste Møde bliver i Gæstgiver Thomsens Sal« paa »Stad Nykjøbing«; man var saaledes efter 10 Aars Omflakken

endt paa det gamle Sted, Skuepladsen for Foreningens tidligste Liv og Virken. Her forblev man saa, indtil man ved Sammenslutningen vendte tilbage til »Industribygningen« paa Torvet.

III.

Bibliotheket.

Som set af den i Begyndelsen af Kap. I meddelte Indbydelse til Oprettelse af en »Haandværkerforening« i Nykjøbing p. F., indholder denne ikke direkte noget om Oprettelse af et Bibliothek for Foreningen. Dog allerede d. $15/7$ 52 skænker Garvermester F. Møller de første Bidrag til en Bogsamling, og ved samme Aars Udgang meddeles det, at Foreningen ejer 23 indbundne Bøger og Skrifter, ligesom det for næste Aars Vedkommende omtales, at Bogsamlingen stadig forøges, og at et Bogskab er anskaffet.

I Juli 1855 ser man, at Bogsamlingen er betydelig udvidet dels ved Køb og Subskription, dels ved Gaver; den tæller da 113 Bind og ved Aarets Slutning 180. Interessen for Bogudlaanet er levende, og der udlaanes ved hvert Møde et glædelig stort Antal Bøger til Medlemmerne. Det paafølgende Aar deles Bogsamlingen i to Afdelinger, en for underholdende, en anden for almenyttige, tekniske og videnskabelige Skrifter. Den tæller i det hele 215 Bind, hvoraf de 97 ere Gaver (fra Krigsraad Lasenius Kramp i København, Købber-smed Haagensen, »Stifts-Tidende«s Redaktor Chr. Jørgensen m. fl.). I Begyndelsen af 1857 mere end

fordobles Bøgernes Antal (Jan. 57: 360 Bind, Juli: 442), og et Katalog tilsendes hvert Medlem. Efter denne Kraftanstrængelse er det kun rimeligt, at Forøgelsen i Resten af Aaret er meget ringe (1858: 450 Bind); men saa naar man i Løbet af det følgende Aar igen godt og vel 100 Numre frem (Jan. 59: 534 Bind, Juli 59: 543 og Jan. 60: 558 Bind). Bogudlaanet er vedblivende meget søgt; men der ankes over, at det udlaante ikke behandles omhyggeligt nok. Bøgerne indkaldes ved hver Generalforsamling i Januar og Juli (gennem Avertissement i »Stifts-Tidende«) *pr.* forudgaaende 31te December og 30te Juni — men komme rigtignok ikke altid til Stede.

For Aaret 1860 er der intet nøjagtigt Regnskab ført over Tilgangen; den var i det sidste Halvaar 31 Bind, og der har været c. 1500 Udlaan; ny trykte Kataloger loves med det første. I 1861 faar Bibliotheket saa en betydelig Forøgelse, da der altsaa samtidig skal trykkes nyt Katalog: 60 Bind, og modtager bl. a. som Gave fra Biskop Bindsbøll J. L. Heibergs poetiske Skrifter i 8 Bind. I Juli 1862 har man drevet det til 658, i December s. Aar til 712 Bind, atter ved en betydelig Gave fra Biskop Bindsbøll. Derimod er Fremgangen kun ringe i 1863; i Juli 715, i December 722 Bind, og det samme er Tilfældet i 1864 (Juli: 734 Bind); for Aarets sidste Halvdel findes ingen Opgørelse. I Midten af 1865 rummer Samlingen 773 Bind, og i Aarets Løb stiger den overordentlig (til 863 Bind), hvorfor der loves Udarbejdelse af en Bogfortegnelse i alfabetisk Orden. Herefter sunder man sig lidt, og i 1866 forøges Bibliotheket kun ved en ny Gave fra Biskop Bindsbøll (869 Bind), og Aaret slutter med 872.

— Den største Fortjeneste af Bogsamlingen havde upaatvivlelig Bogbinder J. F. Nielsen, der havde overtaget Bibliothekarstillingen efter Guldsmedemester Kreiberg. Paa Generalforsamlingen i 1867 (Januar) foreslaar et taknemligt Medlem at votere Hr. Nielsen en Understøttelse for hans Virken i denne Egenskab, hvilket denne dog bestemt nægtede at tage imod.

I 1867 skænkede Redaktør Jørgensen Bibliotheket Walter Scotts Romaner (14 Bind) og Oehlenschlägers Værker (28 Bind), dels indbundne, dels at indbinde paa Giverens Regning, en Gave til Værdi af 80 Rd., saa at det med Grund hedder i Beretningen til Januar-generalforsamlingen i 1868, at »Foreningen kan ikke noksom takke for samme og knytte det Ønske dertil, at den altid maa være denne smukke Foræring værdig«.

— I Løbet af 1868 (Juli) naar man til 944 Bind, med Aarets Udgang 950; det bliver derfor nødvendigt at anskaffe et Bogskab til. Der gøres i Aarets Løb 2137 Bogudlaan. Ved Slutningen af 1869 er Tallet steget til 967, og man maa atter tænke paa et nyt Katalog (2236 Udlaan). I 1870 passeres 1000-Tallet med Glans, idet der i Juli opgives 1074 Bind. Det tør imidlertid antages, at adskillige Eksemplarer have været saa slidte, at de maa udskydes, da der i Juli 1871 kun opgives 1067 Bind, skont Nyanskaffelser have fundet Sted. Med dette Bidrag til et fælles Bibliothek modte Haandværkerforeningen altsaa ved Sammenslutningen af de to Foreninger.

IV.

Skolerne.

At Kravet om Oprettelsen af en Aften- og Tegneskole var et bestemt formuleret Punkt i Indbydelseskrivelsens Program, er ovenfor vist. Ligeledes er der allerede tidligere dvælet ved de Forhandlinger, der gik forud for Skolens Oprettelse, hvilke Skær, baade dulgte og aabenbare, der først var at klare, og hvorledes man saa resolut og i Tillid til den gode Sag tog Mands Mod og Hjerte til sig, og lod Skolen træde ud i Livet, saa godt den nu kunde formaa at bjerger sig.

Hvad man her tilsigtede at sætte i Gang, var for Resten paa ingen Maade nogen Nyskabning. Tanken om Skoler for Haandværkerlærlinge gaar betydelig længere tilbage i Tiden end til Halvtredsernes Begyndelse. Den har næppe været helt fremmed for »Borgerhelds«-Bevægelsen i det 18de Aarhundredes Slutning, og almindelig bekendt er det ogsaa, at de »Massmannske Sondagsskoler«, hvis første beskedne Maal var, at Haandværkslærlinge gratis skulde lære at skrive og regne, stiftedes i København i Marts 1800. Dog — ikke alene i Hovedstaden, ogsaa her i Nykøbing kunne Sporene forfølges et betydeligt Stykke Tid tilbage. I »Stifts-Tidende« for 15de Januar 1830 vil man finde en ganske interessant Bemærkning om »den for to Aar siden« (altsaa i 1828) af Malermester Benzons iværksatte Tegneundervisning for Haandværkslærlinge, hvor de unge Mennesker undervistes efter »passende Værker, Tegninger efter nyeste Metode over Altere, Prædikestole, Døre og Vinduer — — — Londoner-, Pariser- og andre Meubler« — en Undervisning, hvis Alsidighed

man i alle Tilfælde maa anerkende og beundre. I 1836 søger Pastor Svitzer, Formand for den i samme Aar i Nykøbing oprettede Filial af »Selskabet til Trykkefrihedens rette Brug«, i Fællesskab med Præsten Schierning at begynde en Aftenskole, der skulde gaa to Gange om Ugen, fra Kl. 6 til 9. Formaålet med den var »at give den konfirmerede Ungdom her af Menigheden Lejlighed til at bevare og udvikle de i Skolen erhvervede Kundskaber« og »at aabne den Adgang til Beskæftigelse i de lange Vinteraftener«. Der angives i »Stifts-Tidende« ($\frac{1}{12}$ 1836) intet nærmere om Fagene, hvori der skulde undervises; Betalingen sættes til 8 Skilling om Ugen for hver Elev for deraf »at afholde de nødvendige Udgifter til Lys, Varme og de Læreres Lønning, hvis Bistand vi behøve«. Hvis denne Skole overhovedet er kommet i Gang — »Stifts-Tid.« for de følgende Aar indeholder Intet derom — har den utvivlsomt kun haft en kort Levetid. Den deler i saa Henseende Skæbne med den »Søndags- og Aftenskole for Haandværkslærlinge«, der oprettedes i Januar Maaned 1844 og begyndte sin Virksomhed i Maanedens Midte med 40 Elever, hvilket Tal i Halvaarets Løb steg til 60. Lærlingene vare delte i to Hold (Klasser), og Undervisningen gaves Søndag Kl. 3—5 og Mandag Kl. 6—8 i »den nye Skolebygning« (3: Kommunens Skole i Langgade i den Ejendom, hvor Landmandsbankens Filial nu har Lokale; den daværende »gamle Skole« laa formentlig paa Torvet i den Ejendom, der nu indtages af Gæstgivergaarden »Nordstjernen«). I en Beretning om Skolen i »Stifts-Tidende« ($\frac{15}{7}$ 44) meddeles det bl. a., at *Tegnundervisningen* har maattet indstilles »indtil videre«, da de Mestre, der vare Lærere

i dette Fag, have været forhindrede i at møde. Om Elevernes Flid og Stadighed melder man, at den var upaaklagelig i Vintermaanederne, i Foraaret begyndte det at knibe, og om Sommeren var Besøget saa svagt, at man efter først at have indskrænket Undervisningen til en Dag ugentlig (Søndag) til sidst havde bestemt sig til at give Ferie i Juli og August. Man har dog kunnet uddele Præmier til fem, Ros for Flid og Fremgang til otte Lærlinge. Men tillige udtales der en Dadel over nogle Mestre for »uforsvarlig Ligegyldighed« med Hensyn til de Lærlinges fremtidige Vel, der ere dem betroede, idet de ikke tilstrækkelig have holdt dem til at besøge Skolen; L. J. N. Schierning, der paa »Bestyrelsen«s Vegne har underskrevet Beretningen, slutter med at udtale det Haab, at man næste Skoleaar maa faa flittigt Besøg. Denne Forventning gik dog ikke i Opfyldelse. I den Indbydelse, der af samme Bestyrelse udstedes i November 1845, skrives der, efter Meddelelse om at Skolen vil begynde, naar et passende Antal Elever er indmeldt: »Dersom Interessen for Skolen ikke viser sig større end sidste Vinter [1844—45], da maa vi beklage, at det kun vil give et maadeligt Begreb om det Dannelsestrin, som en stor Del af Nykjøbing Haandværkerstand har naaet, og om dens Bestræbelser for at hæve Standen til, hvad den kan og bør være, saa vel som Mestrenes Omsorg for de dem betroede unge Menneskers fremtidige Vel. Uden Oplysning, uden at holde Skridt med Tiden er ingen Fremgang mulig«. I denne Skole undervise Lærerne »aldeles« uden Vederlag, og man haaber nu bestemt, at det gode Tilbud maa blive modtaget, at Eleverne ville møde stadig og præcist. Men det lykkes ikke at

faa Skolen i Gang i dette Vinterhalvaar. I 1846 ($\frac{2}{2}$) udtaler en Indsender i »Stifts-Tidende« under Mærket »88« sin uforbeholdne Misbilligelse af, at Haandværkerstanden saaledes havde afvist en fremstrakt Haand, og takker Pastor Schierning, der da skulde forlade Byen, for den gode Vilje, han har vist. — Forsøgene vare altsaa mislykkede; men det vil ved Sammenligning med det følgende let ses, at Haandværkerforeningens Aftenskole er skaaret ganske over disse dens Forgængeres Læst, ja at det først er efter nogle Aars Forløb, at man i Organisation naar saa vidt, som »Søndags- og Aftenskolen for Haandværkslærlinge« i 1844—45 allerede var kommet.

Det kan næppe længer med Bestemthed paavises, hvilken Dato Skolen tog sin Begyndelse. I Foreningens Protokol hedder det i Referatet for Modet d. $14\frac{1}{2}$ 1853: »Formanden aabnede Modet med at meddele de Tilstedeværende, at det første Mode (!) i den fra Haandværkerforeningen udgaaede Skole for Haandværkslærlinge var afholdt i Aften«. Derimod staar det i »Journal over Eleverne i Tegneskolen for Haandværkslærlinge i Nykjobing p. F.«, der er begyndt i 1856, tilføjet paa Titelbladet: »Skolen aabnedes d. 13de Februar 1853 samtidig med Aftenskolen; men i de første 3 Aar havde Tegneskolen Journal tillige med denne, saa og Undervisning paa samme Tid; først 1856 [det var dog vist allerede i 1855] bestemtes det, at Tegneskolen skulde holdes Søndag Eftermiddag«. Fra Tegneskolens overste Klasse er Journalen ganske vist bevaret fra 1853, dog næppe for det første Halvaar, saa den yder intet Bidrag til Problemets Løsning. Man bør vistnok blive staaende ved d. 14de Februar 1853.

Skolen havde omtrent 40 Elever fordelt i to Klasser, og Fagene vare: Dansk og Dansk Retskrivning, Regning, Skrivning og Frihaandstegning. Skoleaftenen Mandag, samme Aften som Foreningen holdt sine var ugentlige Moder, hvorfor det oftere i Referaterne angives som Forsømmelsesgrund for Bestyrelsens Medlemmer, at de vare forhindrede i at møde, da de havde Inspektion i Aftenskolen. Den maa være holdt i Gang et godt Stykke hen paa Sommeren; thi ved Generalforsamlingen d. 6te Juni 1853 udtaler Formanden sin Misbilligelse af, »at der i den senere Tid gentagende havde vist sig Forsømmelighed fra nogle af d'Hrr. Medlemmers Side, som havde lovet at assistere ved Tegneundervisningen, og anmodede meget om ikke fremtidig at unddrage Skolen deres Assistance«. Det vedtoges nu, at Inspektionen fremtidig skulde besorges af 6 valgte Medlemmer, der efter Tur i Forening med de 6 Bestyrelsesmedlemmer skulde overvære Undervisningen. For dette oppebar man ikke nogen Godtgørelse; heller ikke Lærerne modtog Honorar, men helligede sig dog beredvillig til den gode Sags Tjeneste. Efter en formodentlig kun kort Pause genoptages Arbejdet i Midten af Oktober 1853; Skolen betragtedes vistnok som kontinuerende, da man i et Avertissement fra Slutningen af samme Maaned anmoder de Mestre, som tidligere have ladet deres Lærlinge besøge Skolen, om enten at lade dem møde eller udmelde dem; tillige udbedes Tilmeldelse af nye Elever. Samtidig lykkes det Foreningens Formand at faa Biskop Monrad, Sognepræst Sidenius og Byfoged, Borgmester Aggerup til at tiltræde Bestyrelsen for Aftenskolen, og et Tilbud fra Pastor Voss og Lærer

Hansen om ikke alene at undervise gratis i Aftenskolen, men ogsaa holde den med Brændsel i den kommende Vinter blev naturligvis »modtaget med Taknemlighed«. Som man ser, manglede Skolen hverken formaaende eller offervillige Venner. Et Løfte fra Bestyrelsen om, at man paa Decembergeneralforsamlingen vil foreslaa anskaffet to »Kamphinlamper« til Aftenskolen, hvad der endda menes at ville være besparende, ses ikke at være blevet indfriet — nogle af Medlemmerne vare vistnok stemte for at beholde Lys, naar man tog af de bedre Sorter! -- Hvad Frekvensen angik i det sidste Kvartal, var det nok kun saa som saa, Forsømmelserne vare talrige og anmeldtes ikke fra Mestrenes Side; men man haaber paa, at det vil bedre sig; thi »Pluraliteten af Haandværkerforeningens Medlemmer [og for disse var Skolen jo foreløbig væsentligst] erkjender tilvisse det ædle og gode, der ligger i at komme den opvoksende Ungdom, der har vidmet sig til et Haandværk, og som saa ofte i tidligere Barndomsaar har maattet savne tilborlig Undervisning, til Hjælp i denne Retning og derved gøre sit til at danne en dygtig Haandværksstand, og vi stole derfor ogsaa fremtidig paa dens Sympathi og Bistand til dette Formaals Fremme«.

I Datidens Skoler, i hvert Fald i de lærde, herskede der Kirketvang : det var en Pligt for Eleverne ledsagede af Lærerne, der fungerede efter Tur, at overvære Gudstjenesten om Søndagen. Forslag om at indføre saadan tvungen Kirkegang for Aftenskolens Elever hver anden Sondag blev ogsaa sat under Diskussion i et ekstraordinært Møde; men Enden paa det hele blev dog, at det blev taget tilbage af Proponenten,

hvis Navn iøvrigt ikke er bevaret. Om det mulig staar i Forbindelse hermed, at man i de følgende Moder beskæftiger sig med Helligdagsanordningen, fremgaar ikke af de altfor knappe Referater fra disse. — I Maj Maaned blive Forsømmelserne — forstaaeligt nok — meget talrige: i vore Dage er allerede Marts en vanskelig Maaned; Bestyrelsen vil dog ikke derfor give tabt, men søger ved et Cirkulære til Mestrene at holde Skolen i Gang fremdeles. Af et Avertissement i »Stifts-Tidende« ser man imidlertid, at Skolen har maattet lukke i Juni-Maaned, og paa Sommergeneralforsamlingen vedtog man derfor viselig, at Skolen for Fremtiden skal gaa fra omtr. $\frac{1}{3}$ til $\frac{1}{3}$; der var jo ogsaa al mulig Grund til at skaane Lærerne, hvis Lyst nemt kunde svækkes ved de talrige, gentagne Forsømmelser fra Elevernes Side. Tillige foreslaar Formanden at lade Tegneundervisningen finde Sted Søndag Eftermiddag for at vinde mere Tid til den ovrigte Undervisning — Arrangementet heraf overlodes Skolens Bestyrelse; men denne Ordning traadte tidligst i Kraft i det følgende Aar. I en Artikel i »Stifts-Tidende« (18/11 54) hedder det, at Skolen fremdeles fra Lærernes Side nyder den Velvilje, uden hvilken den aldrig var kommen i Gang; derimod synes Interessen for den at kolnes hos Lærlingene, og Besøget er ikke saa godt, som ønskes kunde. »Vi haabe imidlertid, at den Mangel paa Interesse kun maa være forbigaaende og at d'Hrr. Mestre ved Opmuntringer og Forestillinger — Tvang er ikke ønskelig — ville gjøre deres Bedste for at formaa Lærlingene til at benytte den fortrinlige Lejlighed, der her bydes dem, til at befæste og udvide deres ofte kun altfor tarvelige Skolekundskaber«. Med

disse Udtalelser, paa hvis Fremkomst Bestyrelsen vel næppe har været uden Indflydelse — i hvert Fald havde Redaktøren Sæde i denne — harmonere Generalforsamlingsberetningens Ord (December) kun altfor vel: Skolen har været svagt besøgt; 16 à 20 Lærlinge pr. Aften — og den gik jo kun én Aften om Ugen — regnes for godt. Den ovenfor omtalte Ordning af Inspektionen har vedblivende forvoldt altfor stor Usikkerhed i Ledelsen af og Tilsynet med Skolens Virksomhed, og det foreslaas derfor ved samme Lejlighed af Bestyrelsen at ansætte en lønnet Tilsynshavende ved Skolen; dette vedtages af Generalforsamlingen, og Bogbinder Madsen, Foreningens første Formand, blev Skolens første faste Inspektor.

I 1855 beslutter man i Februar for Fremtiden »at begynde Undervisningen en Time sildigere end hidtil, altsaa Kl. 5¹/₂«. Tiden har følgelig oprindelig været Kl. 4¹/₂ til 6¹/₂. Man er for Resten ikke tilfreds, som det gaar hen imod Skoleaarets Slutning; »der ankes over Elevernes Uopmærksomhed og Uefterrettelighed«; men det ses rigtignok samtidig af Protokollen, at Skolens Ledelse ikke har været helt uden Skyld deri (¹⁶/₃ 55); man smigrer sig med, at det vil bedres, naar Maler Zehngraf næste Aar skal »lede Tegneundervisningen, hvortil man hidtil savnede en fast Lærer«. Tillige skal der ansættes en ny Lærer i geometrisk Tegning. Paa den ordinære Generalforsamling vedtages det ogsaa endelig at adskille Tegne- og Aftenskolen, saaledes at den første fik Undervisning om Søndagen mellem Kl. 2 og 4, og de dertil nødvendige Merudgifter bevilges ênstemmig. Lokalet var i Borgerskolen i Langgade (se ovenfor S. 71), som af Kommunen stilledes til Raadighed,

1855.

men i Begyndelsen ikke med Lys og Varme. Inden Skolen sættes i Gang i Efteraaret, modtager man en Række Fortegninger fra Kramp i Kobenhavn, og man staar nu nogenlunde godt rustet for Vinteren, hvorfor der ogsaa i Avertissementet om Skolens Begyndelse rettes en Henvendelse til d'Hrr. Mestre om »at interessere sig for, at Skolen kan begynde med et saa talrigt Antal Elever som muligt«. Aftenskolen begyndte i Oktober, Tegneskolen i November. I Aftenskolen udvides i dette Aar Undervisningen fra 2 til 3 Timer, og af en Beretning, der offentliggøres i »Stifts-Tidende«, 1856. ($1\frac{1}{2}$), ses det, at Skolerne nu ere vel frekventerede, Tegneskolen af c. 30. Aftenskolen af c. 40 Lærlinge, ligesom Elevernes Flid og Fremgang roses. Dette betydelige Fremskridt indberettes ogsaa til Krigsraad L. Kramp. Lige mod Skolehalvaarets Slutning har man dog den Sorg, at Naturen hos nogle af Eleverne gaar altfor stærkt over Optugtelsen; men Bestyrelsen har »jævnet« det paa egen Haand — ogsaa gennem Henvendelse til Mestrene om at bidrage deres til, at det indskærpes Eleverne, at slige Uordener kan Skolen ikke taale. De Mestre, der endnu ikke ere ganske paa det rene med, hvad Skolens Virken egentlig gaar ud paa og hvad den udretter med de Unge, opfordres til ved Selvsyn at forvise sig derom. Ud fra den rigtige Betragtning, at *Tegning* maa være Hovedhjørnestenen i en Haandværkerskoles Undervisning, beslutter man, da Malermester Zehngraf er villig dertil og Eleverne selv meget ønske det, at holde Tegneskolen i Gang ogsaa i Sommermaanederne, hvorimod Aftenskolen holder op i Marts, som bestemt. Det er aabenbart, at Skolen har meget svært ved at komme blot i et nogen-

lunde fast Leje; ogsaa Inspektionsspørgsmaalet volder paa ny Vanskeligheder. Man vender nemlig tilbage til en Ordning i Lighed med den, man havde anvendt i Skolens første Aar, og lader Inspektionen besørge af Bestyrelsens Sekretær i Forbindelse med 4 i dette Ojemed særlig valgte Medlemmer af Foreningen.

I Skoleaaret 1856—57, hvor der, uanset at Tegneskolen formodentlig har været holdt i Gang i Sommerens Løb, har været averteret ved Oktober Maanedes Begyndelse om Aabningen af de sædvanlige Kursus (i Tegneskolen: Søndag Kl. 3—5, i Aftenskolen: Mandag Kl. 6—9), er Elevantallet omtrent som forrige Aar (Tegneskolen 32, Aftenskolen 37). Af- og Tilgangen har kun været ubetydelig, og Fremgangen rosværdig, skønt Timerne kun ere saa faa (5 ugentlige Timer i begge Skoler tilsammen). Som Bevis paa den Opmærksomhed, Tegneskolen er Genstand for, anfores det baade i Beretningen til Januar Generalforsamling og i Pressen, at flere af de Mestre, som have Lærlinge i Tegneskolen, ogsaa sende deres ukonfirmerede Sønner derhen for at deltage i Undervisningen, hvorved man altsaa søger at raade Bod paa den Brost, at Tegning ikke findes som Led i den daværende almindelige Almueskoleundervisning. Man ser tillige, at vor nuværende tekniske Skoles Dagundervisning for ukonfirmerede Drengene mellem 10 og 14 Aar i Grunden er af gammel Dato inden for Skolens Vægge. Da Elevernes Standpunkt gennemgaaende er saa tilfredsstillende, beslutter man at afholde en *Eksamen* i April Maaned samtidig med en Afslutningshojtidelighed for Skolerne i Foreningens Lokale, og da Skolen tillige i det Aar (jfr. S. 30) var blevet ualmindelig godt okono-

misk situeret ved et betydeligt Tombola-Overskud (450 Rd.), uddeler man for første Gang Præmier til de 12 flinkeste Elever. Dette Princip for Kontrol og Opmuntring har man, som bekendt, siden forladt. — Eksamen lader sig ogsaa kun vanskelig gennemføre ved Nutidens store Skoler, og man nærer jo heller ikke længer Datidens Tyrketro paa det saliggørende ved Eksaminer blot som saadanne; men for en Skole af Størrelse som den daværende Haandværkerskole var det upaatvivlelig en særdeles god og priselig Ordning. — Ogsaa skulle Lærerne nu for Fremtiden oppebære en efter Forningens Evner passende Godtgørelse for deres Arbejde, da man jo heller ikke tor vente, at den hidtilværende redebønne Opofrelse altid vil vedblive. Til at kunne imødekomme de saaledes sikkert og stærkt voksende Krav anser Haandværkerforeningens Bestyrelse sig imidlertid ikke i Stand, og man vil derfor henvende sig til Kommunalbestyrelsen med Anmodning om dens Bistand til af Skolefonden at opnaa den pekuniære Stotte, der hjemles ved Lov om Borger- og Almueskolevæsenet af 8de Marts 1856 (»af Skolefonden kan der ydes Bidrag til -- Aften- og Søndagsskoler, samt i Kjøbstæderne til Tegneskoler for den konfirmerede Ungdom af Mandkønnet«). Men Konsekvensen heraf maa igen blive, at man opgiver sin afsondrede Stilling med den stærkt betingede Adgang (kun for Lærlinge hos de Mestre, der ere Medlemmer af Haandværkerforeningen), og da Skolerne begynde det nye Aar 1857—58, anfores det ogsaa udtrykkelig i Bekendtgørelsen, at Skolerne ere tilgængelige, uanset om Principalen er Medlem af Haandværkerforeningen eller ej. Man haaber tillige, at Kommunalbestyrelsen i den

»nye« (o: den nuværende gamle) Skolebygning i Skolegade vil stille de fornødne Lokaler til Disposition, da de nuværende formentlig ere for smaa, og man vil anmode Skolekommissionen om at hjælpe Skolen til Lys og Varme — gratis. — Den fra Amtsskolefonden ventede Hjælp udeblev ikke: i Oktober 1857 fik man bevilget en Understøttelse for det kommende Skoleaar paa 50 Rd., hvad der maatte være saa meget mere kærkomment, som Elevantallet i begge Afdelinger var meget betydeligt, i Aftenskolen 48, saa mange som den ret vel kunde modtage; i Skoleaarets Midte ere Tallene 53 i Aftenskolen, 45 i Tegneskolen.

Hvad angaar Forholdet til Krigsraad Lasenius 1858. Kramp, »Foreningens og Tegneskolens Ynder og Velgører«, som han med Rette kaldes i 1856, er det efter Protokollernes Referater at dømme noget uklart. I Løbet af Skoleaaret ⁵⁷/₅₈ sender han to Gange Skolen Fortegninger og Klodser, og hans og Skolens gensidige Stilling synes altsaa at være uforandret; men da han i Begyndelsen af 1858 har udbedt sig lignende Oplysninger om Skolen, som der var tilsendt ham for 2 Aar siden, bliver det af Medlemmerne »paalagt Bestyrelsen ikke at meddele Krigsraad Kramp noget angaaende Skolen, for at en saadan [Meddelelse] ikke i nogen Maade skulde blive misbrugt til Skade for Skolen«, og da den sidste Sending af Fortegninger og Klodser var gaaet gennem Skolens Tegnelærer, Maler Zehngraf, uden at denne dog var i Stand til at afgøre, om Gaven var fra Kramp eller det Tekniske Institut i København, paabydes det Maler Zehngraf at skrive til Kramp og anmode ham om at »erklære sig« desangaaende. Udover dette indeholder Beretningen ikke videre; at det

skulde hænge sammen dermed, at Malermester Zehngraf fratraadte som Lærer og udmeldte sig af Foreningen ved næstfølgende Generalforsamling, er dog ikke utænkeligt. I hans Sted blev for det næste Skoleaar Malermester Carstensen ansat som Tegnelærer ved Søndagsskolen.

I Skoleaaret 1858—59 har Tilstanden i Skolerne været mindre tilfredsstillende. Forsømmelser ere meget hyppige, og grov Uorden forekommer ved Siden deraf, saa at Udvisning gentagende maa finde Sted; der gores øjensynlig Forsøg paa at stramme Mestrene op til saa meget som muligt at arbejde Haand i Haand med Skolen, bl. a. ved at man paa alle de ordinære Moder, ja endog paa Generalforsamlinger oplæser Forsømmelseslisten for den forudgaaende Skoleaften; men det har vistnok næppe baaret den forønskede Frugt. — Ved 1859. Generalforsamlingen i Januar 1859 meddeles det, at medens begge Afdelinger havde begyndt deres Virksomhed i Oktober 1858 med samme Elevantal (40), var det i Tegneskolen dalet til 30 — og synker yderligere inden Skolens Slutning — men i Aftenskolen steget til 54, skønt der paa Grund af forskellige »Misforhold« havde fundet en Del »Udtrædelser« Sted. I det hele taget er Tegneafdelingen, til Forskel fra nu, den mindst søgte af de to Institutioner. Man haaber paa fornyet Tilskud fra Amtet og mulig paa en Understøttelse fra det Classenske Fideikommis, der virkelig ogsaa i Februar bevilger 150 Rd. fordelte paa 3 Aar, og Amtet bevilger som forrige Aar 50 Rd.

Aarsafslutningen bibeholdes i den tidligere omtalte Skikkelse: Eksamen og Præmieuddeling; i de følgende Aar udvikler der sig efterhaanden en ret konstant Form

for Skolehøjtideligheden, idet som oftest Sognepræsten (Pastor Sidenius), en enkelt Gang Borgmesteren (Pontoppidan) holder Festtalen, medens Formanden for Foreningen aflægger Beretningen og uddeler Præmierne. Der sker heller ikke gennemgribende Forandringer i Skolens Plan og Virkemaade. Det pointeres i 1859, at det ogsaa er tilladt Svende at frekventere Skolen; dog maa disse betale 2 Rd. for Skolehalvaaret, da Skolen leverer alt fornødent Materiel til Undervisningen; for Lærlinge var Skolen derimod gratis — indtil videre. — Skoleaaret 1859—60 begynder med 21 (Tegneskolen) og 35 Elever (Aftenskolen), men med altfor urimelig høj Forsommelsesprocent (33 %!). Tallet af Indmeldelser stiger ikke desmindre stærkt i Løbet af Oktober (30 + 48), hvorfor Formanden anfører »det talrige Besøg i Skolen« som en tvingende Grund til i hvert Fald foreløbig at fjerne de Ukonfirmerede; tillige maatte det være en medvirkende Grund, at de ukonfirmerede Elever strængt taget ikke turde have Plads i Skolen, efter at denne havde opnaaet Støtte fra Skolefonden. Efter at man har faaet trykt og omdelt Skoleregler, bliver Skolens Forhold tilfredsstillende, og en forbigaaende Kontrovers (mellem en Lærer og et af de inspektionshavende Medlemmer), der medfører Lærerens Tilbagetræden, ses ellers ikke at have afstedkommet heftigere Rystelser.

I 1860 forøges Amtets Tilskud til 80 Rd. aarlig, og Eksamen i April overværes af selve Biskop Bindsbøll, der ytrede sin særdeles Tilfredshed med Skolens Fremgang. Det er dog ikke alene denne Paaskønnelse fra Autoriteternes Side, som vækker Glæde; man er ogsaa lydhør for Elevernes Ønsker og Dom og finder

1860.

- det højst glædeligt, at, medens Eleverne for nogle Aar siden »omtrent betragtede den [Skolen] som en Tvangsanstalt«, »hænge de nu ved den med Kærlighed og se paa den med Agtelse«. Til Opmuntring og samtidig gavnlig Uddannelse for Eleverne oprettes der i Skoleaaret ⁶⁰/₆₁, efter Forslag af Bogbinder J. F. Nielsen, en Sangskole, der træder i Virksomhed i November med 32 Elever og i de Par Aar, det lykkedes at holde den i Live — om Sommeren er det svært nok — ved de aarlige Højtideligheder forlyster Forsamlingen med Korsang under Direktion dels af Kordegn Olsen, dels af Musikdirektør Holmstrup. Ved Afslutningen i April
1861. 1861 opgives Elevantallet til 56 (Aftenskolen), 44 (Tegneskolen) og 32 (Sangskolen), i alt 132 Elever; men derimellem var mange Dubletter, for ej at sige Tripletter, idet en ikke ubetydelig Del af Eleverne naturligvis frekventerede alle 3 Skoler. (Beregnet paa tilsvarende Maade vilde det Elevantal, der nu om Stunder opgives, være at forøge med omtrent 100). — Skolens Budgets Udgiftsside opgøres til 170 Rd. (for
1862. 1861—62 moder med 50, 34 og 21 Elever (i alt 105), der »i det hele have opført sig sædelig og gjort stor Fremgang, hvilket er Bestyrelsen meddelt fra flere Sagkyndige«. Det er formodentlig som Anerkendelse heraf, at man træffer den heldige og gode Foranstaltning at give Eleverne Adgang til at laane Bøger i Foreningens Bibliothek.
1863. Ved Afslutningen af Skoleaaret 1862—63 er Elevantallet kun 42, 26 og 26, i alt 94, altsaa stærkt synkende; naar Skolens Budget ogsaa er noget lavere end næstforegaaende Aar, nemlig 155 Rd., skyldes det

imidlertid ikke dette Forhold, men den Omstændighed, at Kommunen nu ikke alene giver Lokale, men ogsaa Varme og Lys. I Skoleaaret 1863—64 er Elevantallet igen steget (56, 36 og 25); men da Foreningen paa dette Tidspunkt er meget langt nede i Medlemstal, og Kontingentet derfor ikke rækker vidt, er man noget betænkelig, om det vil være muligt for Foreningen at holde Skolen i Gang, og haaber paa Bistand udefra, da det ellers næppe vil lade sig gøre. Forelobig synger i 1864 »Sangskolen« i bogstaveligste Forstand paa sit sidste Vers; Tilgangen til den er saa ringe, at Bestyrelsen til sin store Beklagelse ikke kan forsvare at holde den i Gang; den er sig bevidst, at den »har plejet den med den største Omhu, ja gjort alt for at gøre den behagelig for Eleverne. Skylden falder derfor tilbage paa Lærlingene«. Set fra Nutidens maaske hyperpraktiske Standpunkt kan det jo heller ikke nægtes, at denne Opgave maatte siges at ligge specielt en Haaandværkerskole noget fjernt, og skulde der endelig bringes Ofre af økonomiske Hensyn, maatte Øksen absolut ligge Sangskolens Rod nærmest.

I Skoleaaret 1864—65 er Elevantallet 57 og 29; det er stadig Aftenskolen, der kan præstere det store Tal, i dette Aar det dobbelte af Tegneskolen! Skolens Budget balancerer med 140 Rd.; Kommunen giver det sædvanlige Tilskud af Lokale, Lys og Varme, Foreningen tilskyder af sine Midler 30 Rd. En Gave fra Justitsraad Aggerup paa 30 Rd. modtager Skolen i Aarets Lob, og man træffer Forberedelse til Afholdelse af en Tombola til Fordel for den; den finder Sted i Begyndelsen af det næste Aar og indbringer omtrent 250 Rd., saa at den økonomiske Stilling nu altsaa er

ganske taalelig. Skoleaaret ⁶⁵/₆₆ har næsten det samme Elevantal som det foregaaende (54 og 26), og Tallet for ⁶⁶/₆₇ har næppe afveget meget; det opgives ikke bestemt (»saa rigt [et] Antal Elever, som Klasserne vel kunde give Plads til«). Lærere, Fag og Budget ere de samme, ligesaa Beretningens Form og Indhold.

- Et Forsøg paa at vække Sangskolen til fornyet Liv maa trods den stærke Tilstrømning i første Øjeblik (36 Elever under Hr. Holmstrups Ledelse) atter opgives.
1867. I Skoleaaret 1867—68 er Tilgangen til Skolerne særlig betydelig; den tæller 110 Elever (70 og 40); for øvrigt ere Rammerne ganske de sædvanlige. Som alt anført betegner Aaret ellers en Mærkepæl i Skolens Annaler derved, at den for første Gang opnaar at komme i Betragtning ved Uddelingen af Statstilskuddet (50 Rd.).
1868. Ogsaa 1868—69 viser den glædeligste Fremgang: Elevantallet er mægtig voksende, 140 Elever i alt (84 i Aftenskolen, 56 i Tegneskolen — Forholdet mellem dem er nogenlunde det samme, om end Tegneskolen nu begynder at komme Aftenskolen lidt nærmere paa Livet, end tidligere var Tilfældet). Man maa derfor have to Tegnslærere. Selvfølgelig blev det samtidig en vanskeligere Opgave at besørge Inspektionen i den nu forholdsvis store Skole, og Eleverne kunde, forstaaeligt nok, kun daarlig modstaa Fristelsen til at gaa over, hvor Gærdet var lavest. Formanden føler sig derfor i det ordinære Møde d. 1ste Februar 1869 foranlediget til at give Medlemmerne en Fremstilling af den øjeblikkelige Situation, »og blev det indskærpet de inspektionshavende Medlemmer noje at paase, at der for Fremtiden blev fulgt den Regel, at Orden og Disciplin maa finde Sted, og navnlig at Tobaksrygning

blandt Eleverne [o: af Eleverne] er aldeles forbudt; hvem der forsætlig (!) gør sig skyldig heri i Fremtiden, maa finde sig i at blive udvist af Skolen«. Imidlertid har Ondet kun været af forbigaaende Natur, og næste Aar er alt atter godt. I »Stifts-Tidende« for 12/1 70 — Foreningens Protokoller indeholde Intet om Skoleaaret 1869—70 — hedder det: »Søndag d. 3dje ds. afholdt Haandværkerforeningens Tegne- og Aftenskole sin Slutningshojtidelighed for det nu afsluttede Vinterhalvaar, i hvilket Tegneskolen har været besøgt af 52 Elever, Aftenskolen af 79. I det — — udsmykkede Lokale vare Prøver af Elevernes Arbejder i Tegning, Retskrivning, Skonskrivning og Regning fremlagte. Her tildrog især Prøverne i Tegning sig Opmærksomhed, ligesom ogsaa Prøverne i Skonskrivning maatte vække Forundring, navnlig naar man erindrede, at de vare udførte af Elever efter Dagsarbejde i et Haandværk, der maatte trætte Haanden og gøre den tung«.

I det sidste Skoleaar (1870—71), hvor Aften- og Tegneskolen sorterede under Haandværkerforeningen alene, var den besøgt af 70 Elever i Aftenskolen, 48 i Tegneskolen. Det hedder i Pressen, at Elevernes Arbejder helt igennem maa kaldes tilfredsstillende, nogle endogsaa udmærkede. I øvrigt var Skolens Forhold og Stilling den sædvanlige — den oppebar fremdeles 80 Rd. aarlig fra Amtet, 50 Rd. fra Staten og de før nævnte Begunstigelser fra Kommunens Side. Dens Kapital var ved Overgangen til den samlede »Industri- og Haandværkerforening« 157 Rd. 3 Mk. 10 Sk.

Industriforeningen

i Nykøbing p. F.

fra 23de Februar 1863 til 1ste Oktober 1871.

I.

»Industriforeningen«s almindelige Formaal og Virksomhed.

Den ved Lov af 29de December 1857 hjemlede Næringsfrihed maatte naturnødvendig føre til, at de hidtil bestaaende Laug ophævedes, og Indenrigsministeriet udsendte derfor d. 24de Januar 1862 et Cirkulære til Kommunalbestyrelserne om at medvirke til, at der til Afløsning af disse Laugs Virksomhed kunde dannes frie og almindelige Foreninger af Haandværkere og Industridrivende ligesom ogsaa af de til Haandværks- og Industridriften knyttede Arbejdere for saaledes at gøre Lovens uundgaaelig stærkt omvæltende Følger mindre bratte og ikke altfor følelige i Øjeblikket. Paa Initiativ af Kommunalbestyrelsen i Nykøbing nedsattes der derfor til at virke for Formaalets Fremme en Komité, der kom til at bestaa af følgende Medlemmer: Borgmester, Kancelliraad (senere: Justitsraad) Pontoppidan, Borgerrepræsentanternes Formand, Hospitalsforstander, Kancelliraad Grønbek og Borgerrepræsentant,

Købbersmedemester Chr. Haagensen; endvidere Oldermændene for de i Nykøbing bestaaende fire Laug: Snedkermester Olsen, Smedemester Østergaard, Skomagermester Ingemann og Skræddermester Rasmussen, hvortil yderligere kom de tre Medlemmer, der som ovenfor (S. 43) meddelt dertil delegeredes af »Haandværkerforeningen«, nemlig Lieutenant K. Knudsen, Garvermester F. Møller og Bogbinder J. F. Nielsen, samt to Medlemmer af en i lignende Øjemed tidligere nedsat Komité: Købmand L. F. Frisenette og Snedkermester Gjerding. Denne Komité konstituerede sig paa et d. 23de Februar 1862 afholdt Møde paa Raadstuen i Nykøbing, og efter at den havde valgt Borgmesteren til Formand og Kancelliraad Grønbek til Protokolfører, aabnedes Forhandlingerne, idet man efter nogle indledende Bemærkninger rejste det Hovedspørgsmaal, der først maatte paatrænge sig, om det nemlig ikke skulde være muligt, »at der af den nu bestaaende Haandværkerforening kunde udvikle sig en mere omfattende Forening med de Formaal, som Indenrigsministeriet i sit Cirkulære tilsigter«. Man besluttede til Opnaaelse heraf at henvende sig til Haandværkerforeningen gennem de Medlemmer, den havde valgt til Deltagelse i Komitéens Forhandlinger, for om muligt at faa den til at indgaa »paa en saadan Ændring eller Omdannelse af sin hidtilværende Virksomhed, at den ved Siden af en fri Adgang til Foreningen med de Ydelser, som dens Love maatte bestemme, vil virke for de omhandlede Øjemed, for saa vidt de ikke allerede ere Genstand for dens Virksomhed, nemlig:

- a. for Oprettelsen af et Industri-Magasin, forenet med en Kreditanstalt.

- b. for at oprette Understøttelseskasser for Haandværksmestre og Industridrivende saa vel som ogsaa for Svendene i de forskellige Haandværk, eller for saa vidt saadanne allerede bestaa, at disse slutte sig sammen enten under Haandværkerforeningens Ledelse eller under en til denne sig sluttende Bestyrelse.
- c. at der indrettes Duelighedsprøver, som de forskellige Haandværks- og Industrifags Lærlinge kunne underkaste sig under Kontrol af en ved Haandværkerforeningens Medvirkning udnævnt Bestyrelse og efter Regler, som af bemeldte Forening udarbejdes«.

Ogsaa den nærmere Form for Punkt »a«s Ordning var man villig til ganske at overlade til Haandværkerforeningens Afgørelse, saa denne kunde fra den Side set ikke klage paa manglende Hensyntagen; men det er alt omtalt, at Frieriet kun fandt en temmelig unaadig Modtagelse. Naar ovenfor (S. 44) Haandværkerforeningens Stilling er betegnet som »meget tilbageholdende og kolig«, er dette i Virkeligheden et ret mildt Udtryk. Skønt man paa et ordinært Mode den 10de Marts 1862 indrommede Ønskeligheden af at faa de tre nævnte Hovedspørgsmaal løste paa en tilfredsstillende Maade, vil man dog ikke stille sig i Spidsen for Dannelsen af en Forening som den foreslaede; i Svarskrivelsen til Komitéen — den er ikke til at finde i Foreningens Arkiv — har man vistnok anført, at »den Omdannelse af Foreningens Love, som dertil vilde udkræves, ikke uden Vanskelighed vil kunne gennemfores«, hvad jo *in casu* kun vilde sige, at man for

Øjeblikket ikke *vilde* gennemføre den: over sligt er en Generalforsamling jo til enhver Tid raadig.

Der var altsaa intet andet for end at skride til Opgavens Løsning paa bar Bund, og der nedsattes derfor d. 24de April et Udvalg til Dannelse af en Industriforening, bestaaende af Kancelliraad Pontoppidan, Kancelliraad Grønbek, Købmand L. F. Frisenette, Haagensen, Lieut. Knudsen og Bogbinder Nielsen, de to sidste formentlig som en Slags Repræsentanter for Haandværkerforeningen. Da Udvalget efter mere end et halvt Aars Forlob sammenkalder til Møde paa Raadstuen (d. ³⁰/₁₀), er Lieut. Knudsen imidlertid fraværende, og Bogbinder Nielsen har udmeldt sig af Udvalget, hvad Lieut. Knudsen ogsaa senere gjorde — som man ser, ere Berøringspunkterne mellem de to Institutioner vedblivende saa faa og svage som vel muligt. Udvalget har i Sommerens Lob udsendt Indbydelse til enkelte af Byens Borgere, og det er nu disse, der paa det sidst nævnte Møde vedtage, at Industriforeningen skal dannes som »en almindelig, saa vel Haandværkere og Industridrivende som de med disse Næringsgrene beskæftigede Arbejdere og alle andre, der have Interesse for Sagen, omfattende Forening«. I den mere specielle Indbydelse, der nu skal udgaa, tænker man sig at opstille følgende Hovedformaal: «1. at tilvejebringe ugentlige Sammenkomster, ved hvilke der gennem belærende Foredrag, Oplæsninger og mundtlig Samtale om almennyttige, især for Haandværk og Industri vigtige Genstande, kunde virkes til Medlemmernes Underholdning og Uddannelse, 2. at søge tilvejebragt en Udstilling af Prover paa Frembringelser af de forskellige Haandværk og Industrifag, der dels

kunde tjene til Genstand for Eftersyn og Samtale blandt Foreningens Medlemmer, dels kunde frembyde Middel til Afsætning ved at udstilles ogsaa for andre end Foreningens Medlemmer«, 3. en Understøttelses- og Sygehjælpeforening. — Da der kun var fire Medlemmer tilbage af det tidligere Seksmandsudvalg, suppleres disse fire med Adjunkterne Lütken og Wittrup, Apotheker Lassen, Snedker Gjerding og Sadelmager P. Hansen. — Akkurat et Aar efter det

1863.
 Formand:
 Justitsraad,
 Borgmester
 Pontoppidan
 72 Medlem.

konstituerende Møde sammenkaldte dette Nemandsudvalg de 68 Deltagere, der havde tegnet sig som fremtidige Medlemmer af en Industriforening, til Møde paa Raadstuen. Der mødte kun 19, og disse vedtog ênstemmig, at nu er — d. 23de Februar 1863 — »Industriforeningen i Nykjøbing paa Falster« stiftet, men jo ganske vist ikke med nogen overvættets stor Deltagelse, saa at der deraf kunde drages særlig gunstige Varsler. Tillige valgtes en forelobig Bestyrelse paa 3 Medlemmer (Haagensen, Lütken og Pontoppidan), og med 12 Stemmer mod 7 vedtoges et af Adjunkt Lütken forfattet Udkast til Love for Foreningen, der vilde være at trykke og omdele til Medlemmerne samt derefter snarest muligt at forelægge en Generalforsamling til endelig Vedtagelse. Herefter opløste det forberedende Udvalg sig.

Foreningens Stiftelse hilses i Pressen med Glæde; der findes, at det er et tidssvarende Skridt, man her har foretaget: »Det kan nemlig ikke nytte, at man vil lukke Øjnene til for det Faktum, at navnlig de mindre Kjobstæder i det mindste ikke længere gaa fremad i Velstand; det kan ikke nytte at lægge Hænderne i Skødet og vente paa bedre Tider; der maa af alle

Kræfter arbejdes hen til, at Kjøbstæderne kunne vedblive at være Centralpunkterne for Handel og Vandel; og hertil tro vi, at Sammenslutning i Foreninger til Oplysningens og Industriens Fremme vil virke meget gavnligt. Paa samme Tid som Oplysningen gaar fremad i Landbostanden, ville dens Fordringer til Industrien ogsaa stige, og Kjøbstæderne maa derfor enten blive dygtige nok til at tilfredsstille disse Fordringer fremfor Landsbyernes Industridrivende, der naturligvis heller ikke ville staa stille, eller — finde sig i at synke sammen« («Stifts-Tidende» d. 2den Marts 1863). I det hele taget skænkes der fra Offentlighedens Side Foreningens Dannelse betydelig mere Opmærksomhed, end Tilfældet var i sin Tid, da Haandværkerforeningen stiftedes — man er jo ganske vist ogsaa kommet 11 Aar frem i Tiden, og Forholdene vare forandrede, med stærkere Interesse navnlig for det, der var lige paa Livet af En, hvad Pressen i gamle Dage havde søgt at holde sig saa fjernt som muligt med Hensyn til Omtale. Og dertil kom yderligere, at samtidig med at Foreningen havde sat sig det Maal at virke for Industriens og Arbejderstandens Fremgang og Oplysning, havde den ogsaa stillet sig paa det rette Standpunkt at vælge saa bred en Basis for sin Virksomhed, som vel muligt var. Derfor kan enhver uberygtet Mand, der har fyldt sit 18de Aar, optages som Medlem i Foreningen, efter at han først har været proponeret som Medlem ved Opslag i Foreningens Lokale i 8 Dage, uden at der fra nogen Side er rejst Indvending mod hans Indtræden. Kontingentet var 2 Rd. aarlig, at betale kvartalsvis med 3 Mark.

Foreningens første Generalforsamling, hvor Med-

lemstallet er steget til 72, ligesom dens Bestyrelsesmoder afholdtes, inden den havde faaet Lokale, paa Raadhuset. Med Hensyn til den Maade, hvorpaa Bestyrelsen konstituerer sig, er straks at bemærke, at der inden for denne nedsættes Udvalg med specielle Opgaver; foreløbig et Foredrags-, et Industri- og et Økonomi-Udvalg, et godt og naturligt Princip, der siden gik i Arv til den sammensluttede Forening. Man er meget ivrig for at komme i Gang, haaber for Eks. at kunne faa Skolen overladt til Afholdelse af Foredrag, saa at disse kunne tage deres Begyndelse allerede i Foraaret. Bestyrelsen er om sig for at skaffe Bidrag til Foreningens Kasse — Etatsraad Tesdorpf lover 20 Rd., medens det Classenske Fideikommis's Direktion meddeler, at den for Tiden ikke kan tilstaa Foreningen noget Bidrag. Man optager derfor, for ikke at staa ganske blottet for Virkemidler, et Laan paa 200 Rd., som »Bestyrelsen indestaar for, mod at den har Raadighed over det anskaffede, saaledes at den i paakommende Tilfælde kan realisere dette til Laanets Dækning. Dette Laan bliver at forrente [og] tilbagebetale af Foreningens Indtægter, saa vidt muligt i Løbet af 4 eller 6 Aar«.

Vare Haandværkerforeningens Protokoller ofte knappe i deres Referater, gælder dette endnu mere om Industriforeningens, navnlig fra de første Aar af Foreningens Bestaaen — og særlig føles det som et Savn, at de til Generalforsamlingerne afgivne Beretninger ikke ere protokollerede førend 1870, efter at Haagensen i 1869 var blevet valgt til Formand. Det er saaledes nu ikke en Gang muligt at angive Medlemstallet for de første Aar. Kun vides det, at

Foreningen i disse, til Trods for sine gode og smukke ¹⁸⁶⁴⁻Formaal ikke havde synderlig Fremgang. Man søger ^{Formand:} i 1864 igen det Classenske Fideikommis om Hjælp, ^{Justitsraad} men med samme bedrovelige Resultat. Foredragene ^{Pontoppidan} ere aabenbart Foreningens Kæledægge. I 1863 var de begyndt i September Maaned; i 1864 begynde de først d. 1ste November; men man haaber saa til Gengæld at kunne møde med en saa rigelig Forsyning, at man kan »have et staaende Avertissement i »Stifts-Tidende«s Tirsdagsavis» til Tilkendegivelse af, at der den Aften, som sædvanlig, er Foredrag. Man stiller sig paa den venskabeligste Fod over for Haandværkerforeningen, idet man tilbyder at give de Elever i Søndags- og Aftenskolen, »som Lærerne maatte anbefale«, gratis Adgangskort til Foredragene, medens ellers Adgangen til dem for Ikke-Medlemmer (3: Damer og unge Mennesker under 18 Aar) betaltes først med 16 Skilling, siden med 8 Skilling pr. Aften, hvis man ikke foretrak at løse Kort (à 1 Rd.) for hele Serien af Vinterforedrag (fra November til April). Det er i det hele taget en aldeles overvældende Mængde Foredrag, man konsumerer — det var ganske sikkert overdrevent, og man begriber ikke, at det ikke langt hurtigere har begyndt at virke sløvende. Men tilsyneladende er Interessen Aar efter Aar usvækket, og det synes heller ikke at volde særlige Vanskeligheder at skaffe Foredragsholdere — der væsentligst holde sig inden for fysiske, almentekniske Rammer, undertiden — men dog kun sjældent — vove sig til historiske Emner, rent undtagelsesvis til at behandle Dagens aktuelle Spørgsmaal. Saaledes holdt Biskop Bindesbøll gentagende Foredrag; Overlærer Lütken, Foreningens første Vice-

formand, taler overordentlig hyppig — »Om Synet«, »Om Gasbelysning«, for at nævne et Par Titler fra et af de første Aars Foredrag; man træffer ogsaa lidt fjernere liggende Emner, som »den dzierzonske Biavl«. Undertiden er det Oplæsning af gode, klassiske Forfattere (Fr. Paludan-Müller osv.). Foredragsaftenen var som nævnt Tirsdag, og til samme Aften henlagdes ogsaa Fremvisningen af Industrigenstande, væsentligst producerede her i Byen, af og til ogsaa tilsendte, navnlig fra København.

1865.
Formand:
Justitsraad
Pontoppidan

I 1865 indmeldte Formanden sig paa Foreningens Vegne i Industriforeningen i København, for at man paa denne Maade kunde faa Foreningens Tidsskrift; samme Aar anser man Foreningens Status for at være saa forholdsvis god, at »man kan anvende et Beløb til Anskaffelse af Bøger for at begrunde et Bibliothek«, og man bevilger i dette Øjemed en Sum af 15 Rd., som stilles til Foredragsudvalgets Raadighed. — Da man i Maj Maanedes Slutning fra Komitéen for en Grundlovsfest i Bangsebo Skov har modtaget Opfordring til Deltagelse og Tilslutning til den Procession, som d. 5. Juni om Eftermiddagen Kl. 3¹/₂ skal afgaa til Skoven, efterkommes Anmodningen, og det besluttes tillige til Brug ved denne Lejlighed at anskaffe »en Fane, som man søger tilvejebragt ved Laan af et Dannebrogflag, og tages nærmere Bestemmelse om mulig at bekoste en Fane for Foreningen til fremtidigt Brug« — en fornuftig økonomisk Betragtning er den ledende ved alt, hvad der ikke direkte tilsigter Fremme af Foreningens Hovedformaal! — I Slutningen af Aaret kommer Foreningen i en lidet behagelig Situation, idet dens Vært, Kobmand Kreutzmann, gaar Fallit, hvad

der ogsaa i det næste Aars Begyndelse volder Bestyrelsen en Del Hovedbrud og Ubehageligheder, som man dog omsider kommer nogenlunde over.

I Aaret 1866 falder den Episode, som ovenfor er skildret (S. 51), med den projekterede Dannelse af en »Industribank« eller »Kreditforening for Industridrivende«. Naar den Dom, der ved den Løjlighed saa uskaansomt fældedes over Industriforeningens Formaal og Virken, faldt saa haardt, som den gjorde, er det nu ikke vanskeligt at se Grunden dertil. Den specifikt oplysende og opdragende Virksomhed, Industriforeningen havde stillet sig som Opgave, og som den udovede gennem Afholdelsen af sine Foredrag og Fremvisninger, har væsentlig kun en objektiv Side — og selv om den ogsaa lagde nogen Vægt paa ellers at samle Medlemmerne til selskabeligt Samvær (det skete i Regelen Lørdag Aften, og disse Moder vare periodevis, i hvert Fald senere, ofte godt besøgte), traadte dette dog ubetinget stærkt i Baggrunden. Hvad derimod Haandværkerforeningen angaar, var netop den Form, som den i Tyveaarsperioden 1852 til 1871 havde valgt, mere egnet til at genspejle hele Byens Liv, dens Bedsteborgeres Fysiognomier ikke blot bogstavelig, men ogsaa aandelig talt; i Almenfremstillingen af et af dens Moder have vi som afmalet et subjektivt Billede af Tiden og dens Mænd, og disse fandt derfor dens Former naturligst at virke under, behageligst at færdes i til dagligdags. Derfra stammer maaske ogsaa i syvende og sidste Instans den stærke Uvilje mod at give Afkald paa de tilvante, tilpassede Former, som man fandt sig til Rette i som i selve Hjemmets Hygge, imod det tvivlsomme Gode at komme ind under en mere ny-

1866.
Formand:
Overlærer
C. Lütken.

modens Presse, hvis Enderesultat man ikke kunde forudse og derfor allerede paa Forhaand stillede sig skeptisk over for. Men der er sikkert ved denne Lejlighed gjort Industriforeningen nogen Uret: den havde dog Lov til at vælge den Form, den nu selv fandt formaalstjenligst til Fremme af sit samfundsopdragende Maal, og om end denne kunde være lovlig »vegeterende«, er det dog vist, at der bag den tilsyneladende rolige Overflade gjordes et saare betydeligt Arbejde, nedlagdes en Sum af Kræfter, der en Gang i Tiden skulde bære den forventede Frugt. Og det viser sig da ogsaa ved Sammenslutningen, at Industriforeningen trods sin langt yngre Alder og — som det kunde ventes — deraf følgende mindre stærke Autoritet dog bevarer en vis moralsk Overlegenhed, der kommer til at paatrykke den samlede Forening sin Karakters væsentligste Stempel.

Aarets vigtigste Begivenhed er, at Foreningen gør det første Skridt til Rejsningen af »Industribygningen«. Efter den Erfaring, man havde høstet ved Lejemaalet med Købmand Kreutzmann, maatte det ligge nær at tænke paa at skaffe Foreningen et fast Lokale. I Bestyrelsesmødet d. 21de Marts forelægger Formanden derfor Planen til en saadan Bygning, der tillige skulde indeholde Theater, Udstillingslokale og lign. I det følgende Møde ($27/3$) beslutter Bestyrelsen, uden at man vil »binde sig til nogen bestemt Plan med Hensyn til Bygningens Opførelse, Indretning etc.: at udstede en Indbydelse til Aktietegning overensstemmende med det af Formanden forelagte, mere specificerede Udkast«. Tanken vinder Anklang, om end Interessen ikke lige straks gav sig saa haandgribelige Udslag, som man

kunde vente og ønske. I »Stifts-Tidende«, der giver Sagen sin uforbeholdne Tilslutning, læser man (d. 10/4): »Ved at afgive et passende Udstillingslokale, som altid vil være til Disposition uden nogen Betaling, vil det i høj Grad lette Tilvejebringelsen af Udstillinger fra By og Land«. De store Landejendomsbesiddere (Tesdaorpf o. a.) støtte derfor Planen og tegne sig som Aktionærer, og i Sommerens Løb tilskriver man det Classenske Fideikommiss med Ansøgning om, at det vil yde et Laan i det eventuelle Anlæg. — Det er dog først i 1867, at der kommer den rette Fart i Bevægelsen. Ved Aarets Begyndelse var der kun tegnet Aktier (à 25 Rd.) til et Beløb af c. 4000 Rd.; da hele Etablissementet er beregnet at skulle koste omtrent 20,000 Rd., behøves der tegnet mindst 8—9000 Rd. Der afholdtes derfor i Slutningen af Januar eller Begyndelsen af Februar et Møde paa »Gæstgivergaarden« (»Stad Nykjøbing«), hvor man efter nogen Diskussion mødes i den Hovedanskuelse, at Byen virkelig trænger til et saadant Lokale; Godsejer Tesdorpf til Ourupgaard anbefalede Sagen indtrængende fornemlig for *Byens* egen Skyld og tilbyder at tegne det dobbelte Antal Aktier af, hvad han allerede har taget. Der nedsættes derpaa et Udvalg, bestaaende af Kancelliraad Grønbeck, Overlærer C. Lütken, Bygmester Glahn, Møller L. F. Frisette og Købmand Vieth, og efter at dette har agiteret videre for Sagens Fremme, samtidig med at Redaktøren af »Stifts-Tidende« yderligere giver Byens med Portemonnaie bedre forsynede Borgere en kraftig Opstrammer, lykkes det endelig i April at faa Aktieselskabet konstitueret — dog ikke uden at der i »Stifts-Tidende« havde fundet adskillige, temmelig tilspidsede

1867.
 Formand:
 Overlærer
 C. Lütken.
 102 Medlem.

Meningsudvekslinger Sted, idet en Indsender retter nogle ret nærgaaende Forespørgsler til Industriforeningens Formand, Overlærer C. Lütken, dem han imidlertid besvarer baade roligt og værdigt. Ved det konstituerende Møde indgik Tesdorpf paa at lade sig vælge ind i den lige omtalte Komité. Der var paa det Tidspunkt tegnet 330 Aktier, 177 i Nykøbing By, 153 udenbys, hvoraf alene Tesdorpf (40) og det Classenske Fideikommis (60) tilsammen repræsenterede de 100. — Der er her ikke Anledning til videre at forfølge Foretagendets Skæbne; men da Initiativet til Bygningens Rejsning er udgaaet fra Industriforeningen og dens Bestyrelse, have disse Oplysninger om Kampene for Planens Realisation vel nok naturlig deres Plads her.

1868.
 Formand :
 Overlærer
 C. Lütken.
 85 Medlem.

I Begyndelsen af 1868, der iøvrigt udmærker sig ved en betydelig, men heldigvis kun aldeles forbigaaende Nedgang i Medlemstal, have vi det allerede tidligere omtalte, særdeles vellykkede Samarbejde mellem Industriforeningen og Haandværkerforeningen angaaende Oprettelsen af et Industrilotteri for Maribo Amts Købstæder (S. 55); Ideen dertil var, som det vil erindres, udgaaet fra Industriforeningen, og navnlig satte Haagensen al sin bekendte Energi ind paa Sagens Virkeliggørelse. — Om Efteraaret, da Indflytningen i de nye Lokaler paa Torvet forestaar, bliver det nødvendigt at optage et Laan paa 50 Rd. Det pekuniære synes da ikke at have været Foreningens stærke Side (Haandværkerforeningen var paa dette Tidspunkt heldigere stillet i saa Henseende); til Gengæld arbejdes der fra Bestyrelsens Side med overordentlig Kraft og Offervillighed i Foreningens Interesse. Foredrag afholdes stadig i Massevis — det er kun rent undtagelsesvis, at der gaar

en Tirsdag over. Og dog er Haagensen ikke tilfreds med, hvad der gøres: i Bestyrelsesmødet d. 10de December 1868 stiller han skriftlig motiveret Forslag om, at der for Fremtiden skal afholdes ugentlige Bestyrelsesmøder (i Stedet for maanedlige); men i det første Bestyrelsesmøde i det nye Aar vedtog man dog, at »Bestyrelsesmøderne fremdeles indskrænkes til eller rettere sagt vedblive med et ordinært Møde maanedlig« — man har med Rette ment, at selv af det gode kan man faa for meget; den første Torsdag i hver Maaned valgtes til ordinær Mødedag for Bestyrelsen.

Det kan ikke nægtes, at der fra det Øjeblik af (1ste Marts 1869), da Chr. Haagensen indtager For-
 mandssædet i Industriforeningen, oprinder en ny Æra
 for den. Med den for ham egne, næsten krampagtig
 spændte Arbejdsvilje og Virkelyst kaster han sig nu
 over Opgaven, næsten som var han bange for, at der
 ikke skulde levnes ham Tid til at gennemføre alt,
 hvad han havde paa Hjerte og Sinde. Alene det Ar-
 bejde, Haagensen har nedlagt i Foreningens Protokoller
 og Korrespondance-Arkiv, er ganske forbavsende —
 end mere, naar det betænkes, at han ikke ifølge Stil-
 ling og Vilkaar oprindeligt var en Pennens Mand. Det
 er tidligere i Anledning af Næringsspørgsmaalet mellem
 By- og Landkommunerne (S. 40) omtalt, at med al
 hans energi- og kraftfyldte Maalbevidsthed og Selv-
 stændighedstrang var dog al Ensidighed og deraf fol-
 gende Uretfærdighed ham imod; han var af dem blandt
 sin Samtids Standsfæller, der ej alene saa dybere i
 Tingene, men ogsaa skuede længere fremad; han var
 desuden Initiativets Mand, Foregangsmand: havde han
 end ikke Høvdinge-Ydret — en Førernatur var og

1869.
 Formand:
 Kobber-
 smedemester
 Chr. Haa-
 gensen.
 105—129
 Medlemmer.

blev han. Skønt det let vil ses, at denne Skildring i enhver Henseende er søgt gennemført saa lidet personlig som mulig, med bevidst Bestræbelse for overalt at lade Personerne træde tilbage for Sagerne, individuelle Formaal og Hensigter for Fakta, bør der dog for Haagensens Vedkommende gøres en Undtagelse. Hvad han udrettede, var, om end han langt fra naaede alt det tilsigtede, dog saa meget, at de vigtigste Data af hans Liv og en objektiv Karakteristik af ham som offentlig Personlighed og Menneske givet i korte Træk bør finde en Hædersplads paa de følgende Blade.*)

Christian Fredrik Ferdinand Haagensen fødtes i København d. 6te Oktober 1819. Hans Fader, hvis Slægt kan føres tilbage til 1669, var Svend Ole Haagensen (f. $\frac{5}{3}$ 1779; død $\frac{5}{12}$ 1851); Moderen, Karen Kirstine Hoyer var født $\frac{17}{8}$ 1785, død $\frac{25}{7}$ 1862. — S. O. Haagensen, der efter Datidens Forhold maatte anses for ret velhavende, mistede under Statsbankerotten i det nittende Aarhundredes Begyndelse største Delen af sin kontante Formue — men fortsatte ikke des mindre sin omfattende Forretning i »Bryggergaarden« i Springgade (nu: Pilestræde), hvilken Ejendom han byggede om fra Grunden af i den Skikkelse, hvori den endnu staar. Han var, selv efter at han havde lidt sine store Tab, en hjælpsom og godgørende

*) »Haandværkerbladet« for 5te Oktober 1889. Artiklen er betegnet som redaktionel, men vistnok forfattet af Bogbinder J. F. Nielsen (Nykjøbing F.) — ikke helt uden Fejl. — »Haandværkerbladet« d. 3dje Juni 1893. — »Lolland-Falsters Folketidende« for 2den Juni 1893. — »Stifts-Tidende« d. 1ste Juni 1893 (Haagensens Dødsdag).

Mand, rede til Kautionsforpligtelser og Pengelaan over for sine Venner, og da han tillige senere led betydelige Forretningstab, navnlig ved Handel med Malt paa Norge, blev hans Stilling efterhaanden saa stærkt svækket, at han omtrent 1830 maatte sælge »Bryggergaarden«. Til Trods herfor sørgede han omhyggelig for sine talrige Børns Opdragelse: Chr. Haagensen gik saaledes i Skole i det »Schouboske Institut« paa Østergade. Efter sin Konfirmation (i Paasken 1834) kom Christian Haagensen i Kobbensmedlære. Da han havde udstaaet sin Læretid og var blevet Svend i en Alder af knap tyve Aar ($\frac{1}{6}$, 1839), arbejdede han først en ganske kort Tid i København, men begav sig derefter paa Langfart. Omtrent i syv Aar opholdt han sig i Udlandet. Paa Vejen dertil arbejdede han en Tid i Flensborg, derefter i Mecklenburg, Hannover, Preussen, Sachsen, Bayern, Württemberg, Galizien, Østrig, Steyermark, Ungarn, Transsilvanien (Siebenbürgen), i hvilken sidstnævnte Provins han opholdt sig 5 Fjerdingaar, i Hermanstadt og Kronstadt, tæt ved Wallachiets Grænse. Naturligvis blev et saa langvarigt Ophold i Udlandet af den største Betydning for en saa lærenem og virksom Natur som Haagensens, idet »han med sit lyse Hoved og [sin] store Lærelyst saa sig i Stand til at erhverve sig Kundskaber og gøre Jagttagelser ogsaa udenfor det faglige«. — Chr. Haagensen glemte dog ikke sit Land over »det Fremmede«. Da han var vendt tilbage til Danmark, bosatte han sig efter et knapt Aars Ophold i Hovedstaden i Nykøbing p. F., hvor han løste Borgerbrev d. 27de Oktober 1847; men da Oprøret brød ud i Marts 1848, og Landets Fare kaldte Borgerne under Vaaben, lukkede Haagensen

sin lige begyndte Forretning, meldte sig ved Fanen og deltog i Krigen som Underjæger. Efter Felttogets Slutning kom han tilbage til Nykjøbing og genoptog sin afbrudte Virksomhed. — Den 28de December 1853 ægtede han Anne Margrethe Nielsen (f. 8/12 1835), der endnu er i Live.

Allerede forinden var Haagensen blevet en kendt Mand i Nykøbings offentlige Liv, ligesom han siden skulde blive det i hele Stiftet, ja over hele Landet. I 1850 valgtes han til Fattigforstander, i 1857 til Borgerrepræsentant; han gik derfra over i »Byraadet« (den nuværende Byraadsforfatning skriver sig fra 1ste Januar 1869), indtil han i 1877 udtraadte af Helbredshensyn. En længere Kur i Karlsbad gengav ham delvis hans tabte Helbred, og i 1880 valgtes han atter ind i Byraadet, men maatte desværre, da en ny, alvorlig Sygdom meldte sig, allerede i 1883 trække sig tilbage. Ved sin Udtræden af Byraadet modtog han følgende Skrivelse, dateret »Nykjøbing F. Byraad d. 27de August 1883«: »Idet man herved meddeler Dem, at Deres Andragende om Udtrædelse af Byraadet er bevilget, benytter man Lejligheden til at udtale for Dem en Tak for den varme Interesse, hvormed De stedse har omfattet Kommunens Anliggender, for den Iver og Nidkærhed, den Selvstændighed og Upartiskhed, hvormed De stedse har behandlet Sagerne, og for den Opofrelse af Tid og Kræfter, hvormed De i en lang Aarrække har virket for Kommunen« — en Anerkendelse, der upaatvivlelig var fuldt ud fortjent.

Kaste vi Blikket paa den offentlige Virksomhed, der i første Række er Genstand for disse Optegnelser, træffe vi ligeledes her Haagensen i første Række. Han

var, som vist, Medstifter baade af Haandværkerforeningen og af Industriforeningen og havde Sæde i den sidste Forenings Bestyrelse, saalænge den virkede selvstændigt. Det var paa hans Foranledning, at der allerede i 1867 fra »Industriforeningen i Nykjøbing paa Falster« gaves det første, men ikke tilstrækkelig virkende Stød til Dannelse af en Fællesrepræsentation for Haandværk og Industri, idet Industriforeningen her udsendte en Opfordring til alle Haandværkerforeninger og Industriforeninger uden for København om at danne en Fællesforening til at virke for disse Næringsfags Tarv. Skønt kun to Byer — Svendborg og Horsens — gav Svar, tabte Haagensen derfor ikke Modet, men tog fat fra neden af og fik dannet en »Fællesforening for Lolland-Falsters Stift«, om hvis Virksomhed der jævnlig sendtes de andre Industri- og Haandværkerforeninger i Landet Beretning. »Man troede derved at gavne Sagen, da man nemlig paa den Maade fik at vide andre Steder, hvad man havde i Gang her, mulig saa ogsaa andre Steder fik Fællesmøder i Stand med Behandling af samme eller andre vigtige Sager, og der saa herved var gjort Skridt til, hvad der maatte anses for det ønskelige Maal: en nøje Sammenslutning og Samvirken af alle Landets Kjøbstæder til Fremme af al Industri og Haandværksdrift og Byernes øvrige særlige Interesser«. Man har her ganske tydelig »Fællesrepræsentationen« *in ovo*. Da denne blev stiftet 1879, blev Haagensen straks valgt ind i dens Bestyrelse og havde siden uafbrudt Sæde i denne, saa at han ved sin Dod var den eneste, der var tilbage i Bestyrelsen af dens oprindelige Medlemmer, og han havde aldrig svigtet dens Møder, naar ikke Sygdom hindrede ham

i Deltagelse deri; »han førte Pennen let og udtrykte sig klart og grundigt i de Anliggender, han behandlede«. Selv ved de seneste Delegeretmøder, han overværede, deltog han »i Diskussionen med en Ungdomsfriskhed, der ikke stod tilbage for den Dygtighed og Djærvhed samt Overbevisning om det fremførtes Rigtighed, der giver Haagensens Taler deres Særpræg, og som maaske ofte har bevirket, at han, stundom meget mod sin Vilje, har stødt en og anden fra sig, der nærrede en modsat Anskuelse«. At dette navnlig skete i de senere Aar, kan hverken nægtes eller forbavse. Selv efter at Haagensen personlig havde sluppet Tøjlerne, vilde han dog være som en ledende Aand, forlangte at blive spurgt og hort og stillede sig hyppig — som det kunde synes: principielt — i Opposition til de i Øjeblikket styrende. I saadanne Tilfælde kunde han forfølge sit Standpunkt lovlig vidt og gav nodig tabt, selv om han maaske næppe havde saa helt Ret i at stole ubetinget paa sin Hukommelse eller i saa ganske uforbeholdent at forfægte sin Anskuelses uforgribelige Rigtighed. — — Det bor ogsaa crindres, at Haagensen var Medlem af den af Regeringen i 1870 nedsatte Købstadkommission.

Til Særtægning af Haagensen som offentlig Personlighed skal til Slutning anføres følgende Domme, af hvilke den første har saa meget des større Vægt, som den fremkommer fra den Side, hvor han talte sine politiske Modstandere. Det hedder saaledes i en redaktionel Artikel i »Lolland-Falsters Folketidende«: »Det var den Gang [da Haagensens første Optræden som kommunal Politiker fandt Sted] meget sjældent, for ej at sige enestaaende, at en Haandværker dristede sig

til højlydt at give sit Ord med i Laget, og i Begyndelsen vakte hans Optræden og skarpe Kritik af bestaaende Forhold da ogsaa almindelig Forargelse blandt dem, der hidtil havde været ene om at føre Ordet — — — —. Gennem Aarene tvang han dem imidlertid til Respekt; de maatte boje sig for hans Dygtighed og Ihærdighed og give ham Gehør, eftersom hans egne Kaldsfæller sluttede sig til ham«. — »Hans Virksomhed i Byens Raad har været meget omfattende, som oftest kritiserende og i Opposition til Ledelsen, men ikke ganske sjældent har dog hans Meninger slaaet igennem, og flere vigtigere Foretagender skyldes hans Initiativ«. — »Man kunde, hvad vi selv har Erfaring for, have skarpe Sammenstod med ham den ene Dag og alligevel mødes med ham den næste i godt Samarbejde paa andre Omraader. Hans Iver for den Sag, han ansaa for rigtig, var altid vakt, og han gav ikke et Haarsbred efter af sin Overbevisning, hvad enten det gjaldt politiske, kommunale eller faglige Spørgsmaal; men han blev aldrig fanatisk i den Forstand, at han ikke vilde have med sine Modstandere at gøre paa andre Omraader; tværtimod opsøgte han dem ofte selv for at indlede et Samarbejde«. Og i Fællesorganet for Dansk Haandværk og Industri, »Haandværkerbladet«, læser man, ligeledes ved hans Død, følgende anerkendende Bedømmelse af hans Virksomhed for Standens Fremgang og Vel: »Haaagensen var tidligere, langt tidligere end Flertallet af den Generation blandt hans Standsfæller, hvortil han hørte, kommet til Erkendelse af Haandværkets Betydning, af dets Vilkaar, og hvad der burde gøres for det, og han veg ikke tilbage for noget Arbejde, der kunde tjene den Sag,

han forfægtede. Den lille Mand med det elskværdige og imodekommende Væsen havde en skarp og bestemt Mening om Sagerne, som han satte al sin Kraft ind paa at gennemføre. Han bojede ikke af, fordi Mænd, der stod højere end han, ikke delte hans Anskuelse, saalidt som Døgnets Strømninger eller dets korte Popularitet fristede ham, og han gav kun efter for gode Grunde; thi hans egen Mening hvilede paa hans gode, sunde Domme-kraft og hans levende Interesse for sin Stand. Han saa klart og forstandig paa Haandværkets Livsbetingelser i Nutiden, og hvad der skulde gøres for det; men adskillige af de Feltraab, der nu [1893] dukke op, tiltalte ham ikke, og han troede ikke, at de vilde føre til Maalet«.

Haagensen bar Dannebrogssordenens Ridderkors.

Den første vigtige Sag, der under den nye Formands Ægide toges op til Forhandling, var den lige berørte Sammenslutning af Industri- og Haandværkerforeningerne i samtlige Stiftets Købstæder. Det er ovenfor omtalt, hvorledes Haandværkerforeningen her i Nykøbing var den eneste, der ikke, i hvert Fald ikke straks eller hurtigt nok, gav sin Tilslutning (S. 57). Desuden bliver Lotterispørgsmaalet brændende paa ikke mindre end to Kanter. Dels var der fra Nakskov stillet Forslag om, at Maribo Amt Købstæders Industrielotteri for Fremtiden skulde trækkes skiftevis et Aar i hver af Stiftets Købstæder, dels havde man fra Slagelse modtaget et mere vidtgaende Forslag, nemlig om en Omordning af alle Landets Industrielotterier til et samlet

»Danmarks Industrilotteri«. Med Hensyn til det første Emne vedtog man i et Fællesmøde af Industriforeningens og Haandværkerforeningens Bestyrelser at svare, at herpaa kunde man for Nykjøbings Vedkommende ikke indgaa, da det udtrykkelig var fastslaaet i de af Ministeriet og Kongen stadfæstede Love for Maribo Amts Købstæders Lotteri, at Trækningen skal foregaa i Nykjøbing, hvilket Forhold formentlig ikke bør forrykkes i de tre Aar, for hvilke Bevillingen er givet. Hvad angaar den fra Slagelse foreslaaede Ordning, maatte man ligeledes tage Afstand, da den gode Slagelseboer, der havde undfanget Tanken, i sit Lovudkast havde indsat den om en god Del Naivetet vidnende Bestemmelse, at en Part af »Danmarks Lotteries« eventuelle Overskud skulde tilbageholdes til »Anvendelse for en Forsøgelse i Slagelse Hospital«, hvad der, som de to Bestyrelser korrekt bemærkede, ikke vilde »være tjenligt for andre end netop de i Slagelse boende Haandværkere« — der var for Resten ogsaa andre Bestemmelser, over for hvilke man ønskede at staa friere stillet. Haagensen, der var Formand for Stiftets Varelotteri, har naturlig nok ikke ønsket at slippe noget af den Indflydelse, han som Nykjøbings og Stiftets selvskrevne Repræsentant var i Stand til at øve.

Industriforeningens Samarbejde med Haandværkerforeningen i Anledning af det fra Nakskov fremkomne Forslag om at søge Vedtægterne for Skatteligning paa Formue og Lejlighed ændrede saaledes, at man skred til Anvendelse af en stigende Skala, er ovenfor (S. 58) omtalt. Næringsspørgsmaalet, der har hvilet i nogen Tid, kommer i dette Aar atter til Ære og Værdighed, idet der fra Handelsforeningen og Haandværkerfor-

eningen i Koge var udsendt et Cirkulære om Virkningen af Loven af $29/12$ 1857, hvori der krævedes visse Indskrænkninger i Næringsfriheden, da man i modsat Fald maatte befrygte Købstædernes »totale Ruin«, og hvor der bl. a. fremsættes Fordring om Aflæggelse af Svendeprover som uomgængelig Betingelse for at kunne erhverve Næringsbevis som Haandværker. Sammen med Haandværkerforeningen indvarslede man til et offentligt Møde ($14/10$), hvor Diskussionen gik ret livlig, og man til sidst enedes om at give Hovedpunkterne i Rundskrivelsen sin Tilslutning, idet man særlig fandt det formaalstjenligt skarpt at formulere Fordringerne om Indførelse af Svendeprover, streng Overholdelse af Næringslovens Bestemmelser imod Forening af Handel og Haandværksdrift i Købstæderne, navnlig at der ikke bør kunne dispenseres derfor *imod* Byraadets Erklæring, endelig at Beskatningen paa Handel og Haandværksdrift i Købstæderne og paa Landet stilles i et mere passende gensidigt Forhold end nu. Af det betimelige i flere følgende Punkter i Resolutionen, bl. a. at der skulde gives de lokale Øvrigheder Tilhold om at føre strængt Tilsyn med Næringslovens Overholdelse, findes der i et følgende Nr. af »Stifts-Tidende« en længere Imodegaaelse af Herredsfuldmægtig Leifer, der mener, at det efter de Erfaringer, som man har gjort i andre Lande, ingenlunde har vist sig, at Næringsfriheden har fort til, at »Haandværksdriften er flyttet fra Stæderne [ud] paa Landet, eller at Stæderne ere aftagne i Folke­mængde og Velstand«, medens han dog paa den anden Side ikke vil benægte, at Overgangsperioden kan medføre Tab og Ulempe for den Enkelte. Han anser da Købstædernes store Ængstelse for delvis ugrundet og

overdreven. Dette faar nu være, som det vil. Men êt er i alle Tilfælde vist, at den Forening, som man for nogle Aar siden havde ladet høre ilde for dens vege- terende Tilværelse, nu forstod at lyse op og vække Røre om sit Navn; ogsaa dens Fremstillinger af Industrigenstande følges med største Interesse baade af et talrigt besøgende Publikum og af Pressen og give ligesom det omtalte Møde stundom Anledning til Meningsudvekslinger og derigennem Belæring og For- bedring af Fagenes Standpunkt paa de respektive Omraader. Særlig rosede omtales en Udstilling i November Maanedes Begyndelse, hvor Haagensen havde særdeles smukke Arbejder udstillede. Samme Aar (17.—18. November) mødte Foreningens Formand (sam- men med Vinhandler J. C. Sidenius) som Repræsentant for de Næringsdrivende i Nykøbing paa Købstadmødet i Odense. I Overensstemmelse med, hvad der flere Gange er peget paa i den foregaaende Fremstilling, talte Haagensen her for kun at stille maadeholdende Fordringer med Hensyn til en Revision af Nærings- loven, et Standpunkt han bestandig havde indtaget af Frygt for, at altfor vidtgaende Forlangender om Ind- skrænknings i saa Henseende ikke vilde føre til det forønskede Resultat.

Allerede inden sin Afrejse til Odense som Delegeret paa det derværende Købstadmøde havde Haagensen i Bestyrelsen foreslaaet Oprettelsen af en »Snitteskole« for Drengene mellem 10 og 14 Aar samt fremlagt Udkast til Bestemmelser for en saadan Skoles Indretning og Overslag over hvad Omkostningerne ved dens Opre- telse og Virksomhed i det første Aar antagelig vilde kunne beløbe sig til. Under sit korte Ophold i Odense

benyttede han Lejligheden til særlig at gøre sig bekendt med den derværende, i 1863 oprettede Snitteskole og foresatte sig straks at lade Industriforeningen her i Byen gøre et kraftigt Forsøg i denne Retning. Bestyrelsen gik ind paa hans Forslag: Tanken om, at Haandværkerforeningen havde sin Søndags- og Aftenskole, og det saa menneskelige: »So ein Ding müssen wir auch haben« har vel nok været medvirkende hertil — og det fandt tillige Støtte hos flere af Byens formaacende Mænd (Borgmester Pontoppidan, Pastor Sidenius, Kathedralskolens Rektor, Professor, *Dr. phil.* C. Paludan-Müller). En righoldig og smuk Udstilling af Elevarbejder fra Skolen i Odense blev bragt i Stand her i Byen d. 30te November for at vække det store Publikums og Pressens Interesse for Sagens Fremme, og allerede d. 16de December udsendte Foreningen sin Indbydelse til at støtte Skolens Oprettelse. Den lyder saaledes: »I Betragtning af den Nytte, der ligger i tidlig at øve Børnenes Tænkning og vække Lyst hos dem til gavnlig Virken udenfor den almindelige Skoleundervisning, i Særdeleshed med Hensyn til den Del af den opvoksende Ungdom, som færdes under trange Kaar og i Regelen søger ind paa Industri- og Haandværksomraadet som Erhverv, samt i Betragtning af de gode Følger, som dette har haft paa andre Steder, navnlig i Odense, efter de Prover, hvormed man har haft Lejlighed til at gøre sig bekendt, har Bestyrelsen for Industriforeningen besluttet at virke for Oprettelsen af en saakaldet »*Snitteskole*« eller Skole i Træskærerarbejde her i Byen, for Drengene i Tiaarsalderen, og vi tillade os derfor at henvende os til Enhver, der interesserer sig for Sagens Fremme, om at tegne sig for

Bidrag hertil, enten aarlige eller engang for alle, hos en af Undertegnede, hvor Plan for Skolens Indretning ogsaa fremligger. — »Snitteskolen« attraaets begyndt snarest med Friundervisning for Elever af Almueskolen, men udvidet ogsaa til andre Born, saasart Forholdene tilstede det«. Den var underskrevet af Bestyrelsen samt de lige nævnte tre Mænd, og dens Kalden var ikke forgæves. Byraadet voterede 100 Rd. udenfor Budgettet, Sparekassen gav 30 Rd., og et lignende Beløb som disse to tilsammen indsamledes mellem Byens Borgere — desuden skulde man have gratis Lokale paa Borgerskolen i det Klasseværelse, der (om Søndagen) benyttedes af Tegneskolen. Hertil kom lige i det følgende Aars Begyndelse et større Bidrag fra Godsejer Neergaard til Fuglsang og 150 Rd. fra det Classenske Fideikommis. For at sætte Skolen i Gang paa behørig betryggende Vis engagerede man Snedkermester, Billedhugger Axel Hansen fra Odense til at forestaa Snitteskolen foreløbig i de 3 første Maaneder af dens Tilværelse fra 1ste Februar til 30te April 1870; det nærmere Tilsyn med den overdroges Industri-Udvalget, saaledes at det stilledes dette frit at supplere sig med, hvem det selv maatte ønske, for saa vidt det skulde findes fornødent. — Man har virkelig Grund til at yde sin Anerkendelse og Beundring for den Raskhed og Fart, den Evne til at gaa lige los paa sit Maal og bringe det til Virkeliggørelse, der her var udfoldet af Industriforeningens Bestyrelse og Formand.

Snitteskolen aabnedes d. 6te Februar 1870. Med god Grund kunde Foreningens Formand ved Generalforsamlingen i denne Maaned pege hen paa, at det efter

1870.
Formand:
Chr. Haagen-
gensen.
157 Medlem.

en syvaarig Virken — Generalforsamlingen afholdtes netop d. 23de — var lykkedes at realisere flere betydelige af de Formaal, som man havde stillet sig ved Industriforeningens Stiftelse. Oprettelsen af en almindelig Understøttelseskasse havde man endnu ikke kunnet naa til — men det maatte saa vel ogsaa for en Del ligge i, at der ikke var nogen følelig Trang dertil, saa der var næppe stærk Anledning til at beklage, at just dette Punkt af Foreningens Program endnu henstod uløst. Derimod maatte Bestyrelsen beklage, at det ikke var lykkedes at skabe et Magasin for færdigt Haandværksarbejde, »hvor Interessenterne kunde faa Forskud paa det leverede Arbejde: altsaa et Industrimagasin forbundet med en Kreditanstalt«, Industriforeningen har gjort, hvad den kunde, men stadig maattet stille det i Bero af Mangel paa den fornødne Kapital; »men det vilde utvivlsomt være til megen Nytte for den dygtige, driftige, men ubemidlede Haandværker og Industri-drivende, om ogsaa dette Formaal snart maatte kunne naas, og det vilde ogsaa være tjenligt for Kjøberne.«

Der var til Generalforsamlingen stillet Forslag fra flere Medlemmer om at forhøje det aarlige Medlemsbidrag fra 2 Rd. til 3 Rd. eller at betinge et Indskud af 3 Mark for nye Medlemmer for derved at skaffe Kassen, til hvilken der jo nu vilde blive stillet yderlig øgede Krav, bedre Vilkaar. Omend Bestyrelsen ganske vist ønskede Status forbedret saa meget som muligt, mener den dog ikke at kunne give Tanken sin anbefaling og Tilslutning, da den »frygter for, at en Forhøjelse af Medlemsbidraget maaske kunde have til Følge, at netop den Del af de Industri-drivende, som mindst kan taale at yde større Bidrag, men som man

meget maatte beklage at savne som Medlemmer, vilde hindres i Adgangen«. Generalforsamlingen erklærede derefter, at den ikke ønskede Forslaget fremmet, hvorfor Stillerne tog det tilbage. .

Et Spørgsmaal, der ogsaa af og til havde været paa Tale i Haandværkerforeningen, og som man havde søgt løst ved betingelsesvis at tilstede ukonfirmerede Born Adgang til Undervisning i Tegneskolen, er Indførelsen af Frihaandstegning som Fag i Almueskolen. Industriudvalget, under hvilket Snitteskolen henhørte, rejste det i Bestyrelsen, der naturligvis gerne saa det fremmet og efter Henstilling af Formanden søgte at bevæge Haandværkerforeningen til at give det sin Tilslutning — denne sidste Forenings Protokoller indeholde dog Intet om, hvor vidt dette skete; men i alle Tilfælde forte Anstrængelserne ikke til noget Resultat. Byraadets Skoleudvalg svarer nemlig ($\frac{19}{5}$), at det ikke for Øjeblikket kan imødekomme Industriforeningens Anmodning, men antyder dog en Mulighed for at fremme Forslaget, »dersom der kan ydes Støtte ved Bidrag fra Andre« (?), hvorfor der afæskes nærmere Meddelelse herom. Sagen lægges da forelobig til Side og opgives senere helt, da man befrygter, at de Fordringer, Skole-Udvalget vil stille, ville blive for store til, at man tør indgaa paa dem.

Den 29de November 1870 indløb den ovenfor (S. 59) omtalte Skrivelse fra Haandværkerforeningens Bestyrelse om Sammenslutning af de to Foreninger til en Fællesforening paa de af Haandværkerforeningen nærmere angivne Vilkaar. Bestyrelsen svarer herpaa, at den vel maa »anse det ønskeligt, at der sker en Sammenslutning af de to nævnte Foreninger«; men

man kan ikke gaa ind paa de i Skrivelsen anførte Betingelser og »navnlig ikke paa, at Haandværkerforeningen selv efter Sammenslutningen vil forbeholde sig fri Raadighed over de Pengemidler og andre Værdisager, som denne ejer«, ligesom det ganske naturlig maatte vække Betænkelighed, at et Mindretal, som af Haandværkerforeningen foreslaaet, efter nogle faa Aars Forløb skulde kunne kuldkaſte det Hele. Haandværkerforeningen, hvis Tilbud i Virkeligheden ogsaa med diplomatisk Snille var stillede meget stramt, navnlig naar henses til, at det var fra dens Side, Opfordringen var udgaaet, indgik da ogsaa efter de tidligere omtalte Forhandlinger inden for sine egne Vægge paa det i Fællesbestyrelsesmødet (d. 3dje Marts) omsider af Diskussionen fremgaaede Fællesgrundlag for en Indstilling til begge Foreningers Generalforsamlinger. Da Haandværkerforeningens første Tilbud ovenfor er anført *in extenso*, hidsættes her den fuldstændige Ordlyd af de to Bestyrelses Fællesbeslutning:

1871.
Formand:
Chr. Haand-
værgensen.
189 Medlem.

1. At »Haandværkerforeningen«s Medlemmer samlede, uden Ballotation og uden det i »Industriforeningen« foreskrevne Opslag optages som Medlemmer i »Industriforeningen«.
2. At »Haandværkerforeningen« medbringer til fælles Eje den Bogsamling, de Bogskabe og andet Løsøre, som den ejer.
3. At den saaledes fremstaaede Fællesforening overtager Ledelsen saa vel af »Industriforeningen«s Snitteskole som af den Søndags- og Aftenskole for den konfirmerede Ungdom af Mandkønnet, som hidtil er styret af »Haandværkerforeningen«.

Fællesforeningen skal bestride alle dermed forbundne Udgifter.

4. Som Fond for Søndags- og Aftenskolen og til Støtte for denne stiller »Haandværkerforeningen« Et Hundrede Rigsdaler til Raadighed af det Beløb, som den ejer, paa Betingelse af: at disse Midler ikke maa anvendes i andet Øjemed. Saa skal ogsaa de Pengemidler medfølge, som til den Tid, Sammenslutningen sker, er bevilget til Søndags- og Aftenskolen, ligesom ogsaa Rekvisiter af enhver Art, der hører til nævnte Skole.
5. Saasart begge Foreninger ad lovlig Vej ere komne overens om Vilkaarene for Sammenslutningen, skal der sammenkaldes en Fælles-Generalforsamling, paa hvilken en ny Styrelse vælges.
6. Indtil det i Post 5 nævnte kan ske, og indtil det kan bestemmes, hvilke Love der skal gælde for de samlede Foreninger, skal »Industriforeningen«s Love være de gældende.
7. Naar saavel »Haandværkerforeningen«s som »Industriforeningen«s Generalforsamlinger have vedtaget Sammenslutningen, skal begge Foreningers Styrelser træde sammen for ved ubundne Valg at vælge et Udvalg paa fem Medlemmer til at forfatte Udkast til Foreningens fremtidige Love, hvilket Udkast vil være at forelægge for en ekstraordinær Generalforsamling til Overvejelse og dernæst for en besluttende Generalforsamling til endelig Vedtagelse.

En Sammenslutning af de to Foreninger paa dette Grundlag vedtoges af Industriforeningen allerede paa Generalforsamlingen d. 7de Marts ved Haandsoprækning

med alle Stemmer mod to; dog synes Generalforsamlingen, efter det ved det følgende Bestyrelsesvalg afgivne Antal Stemmer at dømme, ikke paa langt nær at have været blot tilnærmelsesvis saa talrig besøgt som de tilsvarende Forsamlinger i Haandværkerforeningen, og det uagtet Industriforeningen havde et langt større Medlemstal at opvise. Da Sammenslutningen omtrent fem Maaneder senere var vedtaget i Haandværkerforeningen (d. 31te Juli 1871), samledes de to Bestyrelser til et Fællesmode d. 22de August 1871. Efter at man først havde ratihaberet de 7 Punkter i Generalforsamlingernes Beslutning, udtalte Haagensen som Formand for Industriforeningen, »at da Forbindelsen af begge Foreninger til en Fællesforening er besluttet, saa vil Styrelserne formentlig nu have at vælge et Udvalg paa fem Medlemmer, hvis Hverv skal være at udarbejde Udkast til nye Love«, hvorefter de forenede Bestyrelser vilde have at sammenkalde en overordentlig Generalforsamling, paa hvilken en ny Bestyrelse skulde vælges. Til Vejledning for Valget af de ommeldte fem lovforberedende Udvalgsmedlemmer anmodede Haagensen begge Bestyrelser om at fremlægge og oplæse deres Medlemslister (!). Desuden bragte Haagensen paa Bane andre Sporgsmaal, der nu paatrængte sig: Fra hvilken Tid Haandværkerforeningens »Optagelse og Adgang« skal noteres? Fra hvilken Tid Medlemsbidragene skal tilflyde den fælles Kasse? Det første Sporgsmaal ønskede Haagensen aabenbart besvaret med, at Sammenslutningen burde regnes fra 1ste September af — Referatet siger Intet om, hvad Bestyrelserne vedtog; formodentlig er man enedes om 1ste Oktober, det Tidspunkt, der sædvanlig angives, for at

vinde mere Tid. Derimod vedtog man vistnok, at Kontingenterne fra 1ste August af skulde gaa i Fælleskassen, men mente iovrigt, at »begge Foreninger indtil videre hver for sig arbejde som hidtil«, hvorfor man heller ikke kan gaa ind paa Haagensens Forslag om af økonomiske Grunde snarest mulig at opsigte det Lokale paa Gæstgivergaarden, hvor Haandværkerforeningen i Øjeblikket havde lejet. Ligeledes fandt Bestyrelserne det unødvendigt »at oplæse de meget vidtloftige Medlemslister«, forinden man skred til Nedsættelse af Lov-Udvalget. Der har da upaatvivlelig — maaske nok stærkest fra Haandværkerforeningens Bestyrelsesmedlemmers Side — været en ret bevidst Tilbøjelighed til ikke i et og alt at acceptere Industrieforeningens Formands Forslag, hvilket om muligt fremgaar endnu tydeligere af følgende Passus i Referatet: »Da de Sager, der blive at forhandle af Fællestyrelsen angaaende Ordningen af begge Foreningers Anliggender, ere af temmelig omfattende Natur, foreslaar Industrieforeningens Formand at sætte de Spørgsmaal, der skal drøftes, til Behandling i en vis Rækkefølge, og at man for at tilvejebringe Ordningen saa hurtigt som muligt foreløbig holder Mode hver Tirsdag Aften fra Kl. 8 til 10. — Dette fandt Bestyrelserne ikke fornodent«! — Udvalget kom til at bestaa af Haagensen, Redaktør Jørgensen, Lieutenant Knudsen, Bogbinder Nielsen og Adjunkt Wittrup. Denne sidste valgtes til Formand, og efter hans Forslag berammedes Fællesgeneralforsamlingen til Torsdag d. 12te September 1871. Paa denne vedtoges foreløbig de af Udvalget foreslaaede Love (28 Paragrafer) med en eneste uvæsentlig Redaktionsændring, og man gik dernæst til Valg af

Bestyrelse for den nu endelig og lovlig sammensmeltede Forening. Af 48 afgivne Stemmer faldt paa Adjunkt Wittrup 47, Kobbersmed Haagensen 38, *examinatus juris* Ancher 34, Lieut. K. Knudsen 33, Snedkermester Palm 24, Sadelmager P. Hansen 24, Guldsmed Kreiberg 24, Drejermester Lovstrøm 22 og paa Kobmand Høyem 21. Men — Ancher, Kreiberg, Palm, P. Hansen, Haagensen og »dernæst« (!) K. Knudsen nægtede at modtage det paa dem faldne Valg. Skont alt og alle tilsyneladende var i bedste Harmoni og Overensstemmelse og Vedtagelsen af de nye Lovudkast var gaaet som Fod i Hose, var der dog en Del Uoverensstemmelse, navnlig om de Former, under hvilke den ny fremgaaede Forenings fremtidige Liv skulde ytre sig: atter her var det uden Tvivl saa, at man havde ondt ved at bøje sig under Haagensens skarpt formulerede Ønsker og Krav. Da Tiden paa dette til Slutning saa bevægede Møde imidlertid var for fremskreden til, at man kunde tænke paa i det at foretage Omvalg, besluttede man Sammenkaldelse af en ny Generalforsamling til Foretagelse af nye Valg, og i et Bestyrelsesmøde d. 16de September fastsattes denne til 25de s. M. I Mellemtiden havde de mæglende Elementer i Almindelighed og de for Sammenslutningen stærkest interesserede Parter i Særdeleshed travlt med at forebygge en altfor stor Revne, just nu som det skilte skulde bøje sig sammen. Der agiteredes ved Opslag i Lokalet angaaende det forestaaende Valg, og Bestyrelsen modtog en i Forbindelse dermed staaende Skrivelse om ikke at unddrage den nystiftede »Industri- og Haandværkerforening« sin værdifulde, uundværlige Bistand. Over for dette maatte al Uvilje kapitulere — og ved Valget

d. 25de September genvalgte de 6 af de ovenfor nævnte Bestyrelsesmedlemmer, medens Ancher, P. Hansen og Kreiberg ombyttedes med Barber Hyllested, Farver Møller og Bogbinder Nielsen. Efter at Bestyrelsen endnu blot havde indgaaet Lejemaal med Industribygningens Aktieselskabs Bestyrelse, saaledes at denne skulde overlade Industri- og Haandværkerforeningen det Lokale, Industriforeningen havde haft til Leje de nærmest foregaaende Aar, samt Salen (3: den mindre) til Afbenyttelse 3 Gange ugentlig (Mandag, Onsdag og Lørdag Aften) og Theatersalen to Gange aarlig til Generalforsamlinger, og nedsat en Komité paa 9 Medlemmer til at virke for Deltagelse i den Nordiske Industri- og Kunst-Udstilling i København 1872, konstituerede den sig med Foreningens fremtidige Virken for Øje med Haagensen som Formand og Lieut. K. Knudsen, Haandværkerforeningens mangeaarige Formand, som Viceformand. Med disse prøvede, helbefarne Chefer paa Kommandobroen lagde man saa ud paa ny d. 1ste Oktober *anno Domini* 1871.

II.

Lokaler. Værter.

Industriforeningens første Lokale var overste (3: 3dje) Etage i den Skolelærer Heichelmann (i Majbolle) tilhørende Gaard i Østergade, i »Stifts-Tidende« for 11/3 1863 betegnet som Snedkermester »N. P. Philip-sens forrige Gaard«; det er den nuværende Nr. 15 (Husnummeret) i Østergade, tilhørende »Arbejderfor-

eningen«. For den første Sommer skulde man give 30 Rd. i Leje; fra Oktober Flyttedag (1863) at regne kunde man paa 3 Aar for en Betaling af 80 Rd. aarlig faa den nævnte Etage med tilhørende Gæsteværelser og Loftsrum og Adgang til et Stykke af Haven. Som Vært ansattes Foreningens Bud, Skrædder Neiede (eller: Neide), der fik Bopæl i Lejligheden, og hvem Renlighed, Oplysning og Opvarmning naturligvis paa-hvilede. Lokalerne stod aabne daglig fra Kl. 9 Formiddag til Kl. 11 Aften. Men Forholdene her vare alt andet end tilfredsstillende, og allerede i Begyndelsen af Maj 1864 beslutter man at modtage et fra Købmand Kreutzmann indkommet Tilbud om Leje af den øverste Etage i det nuværende Nr. 25 i Langgade, som han havde lejet af L. F. Frisenette. Foreningen skulde der have fire Værelser med tilhørende Udenomslejlighed og Adgang til Have (med Kegelbane! man stod i saa Henseende ikke tilbage for Haandværkerforeningen) for 150 Rd. aarlig, for hvilket Beløb »Udlejeren tillige holder Foreningen med tilstrækkelig Varme og Belysning, hvorhos han overtager Beværtningen«. Det maa tillige blive Kreutzmanns Sag at ordne Industriforeningens Mellemværende med Skolelærer Heichelmann saaledes, at Foreningen udloses af Lejemaalet med denne fra det Øjeblik af, den tiltræder hos Kreutzmann; navnlig maa denne sørge for, at Budget, Skrædder Neiede, beholder sin Lejlighed i Østergade til Oktober Flyttedag 1864. I de følgende to Aar — 64 og 65 — horer man Intet til Utilfredshed med Beboelses- og Værtsforholdene; men i December 1865 gaar Kreutzmann Fallit. Der træffes da den Ordning, at Kreutzmann skal vedblive at fungere som Vært og forsyne

Foreningen med Lys og Varme til April Flyttedag mod at oppebære 70 Rd.; derefter vil man beholde Lokalerne i Sommerhalvaaret for en Pris af 50 Rd. og i saa Fald selv sørge for Vært; hertil engageres atter Skrædder Neiede, der i den Anledning honoreres med de sparede 25 Rd. og yderligere faar Tilladelse til om Dagen at drive sit Haandværk i Bestyrelsens Lokale — hvoraf man ser, at Foreningen og Bestyrelsen tilfulde har paaskønnet i ham at have fundet en Hjælper i Noden. Ordningen var jo imidlertid kun rent forbigaaende. Allerede nu dukker den Tanke op at skaffe Foreningen et fast Lokale — og om end der skulde hengaa nogle Aar, inden Tanken blev virkeliggjort, er det dog denne første Spire, der endelig bliver til Rejsningen af Industribygningen paa Torvet. Fra Oktober 1866 til Oktober 1868 havde Foreningen Lokale paa »Gæstgivergaarden« hos C. J. Thomsen — mod en Godtgørelse af 140 Rd. om Aaret, i hvilket Beløb der ogsaa var indbefattet Betaling for Lys og Varme. Fra Efteraaret 1868 af var Foreningens Lokale altsaa i Industribygningen paa Torvet, og her sluttede Haandværkerforeningen sig definitivt til den ved Sammenmeltningen i Oktober 1871, efter at de en kort Tid, endnu medens de vare selvstændige Foreninger, havde haft delvis Sambo inden for dens Vægge (1868—69).

III.

Bibliothek.

Medens det var lykkedes Haandværkerforeningen forholdsvis hurtig og let at samle sig et ikke faatalligt Bibliothek, der afgjort var af stor Betydning for Foreningens Medlemmer og havde gjort megen Gavn mellem dem, ligesom det til Stadighed øvede stor Tiltrækning, var Industriforeningen knap saa heldig i sine Bestræbelser i saa Henseende, har maaske heller ikke lagt saa megen Vægt derpaa som den førstnævnte Forening. I det foregaaende er det lige berørt, at man i Begyndelsen af 1865 besluttede sig til at yde det første Bidrag til at grunde en Bogsamling; men ud over dette fortæller Foreningsprotokollen i mange Aar aldeles ikke om Bibliotheksanskaffelser, hvad der formodentlig er begrundet i, at Beretningerne til de første seks Generalforsamlinger mangle, derimod nok om ret rigelig Forsyning med Pièces, tekniske Tidsskrifter o. l., der først har været fremlagt til Eftersyn og Gennemlæsning i Læsestuen og derefter rimeligvis er blevet arkiveret og mulig indbundet — de søgte Pièces har vel i Regelen været udtjente, naar de havde gjort den Nytte, og næppe været Naal og Pap værd. I Aarens Lob har Udlaan af det lidet, man havde, dog sikkert af og til fundet Sted, hvad der kan ses af Formandens (Haagensens) Udtalelser paa et Bestyrelsesmode i November 1870: »Da det har vist sig mindre hensigtsmæssigt allerede nu at udlaane af Industriforeningens Bogsamling, i al Fald for Tiden, da den endnu er saa lille og væsentlig af teknisk Indhold, som nærmest kun kan interessere Mændene, men Foreningens Bøger og

Skrifter vistnok ogsaa bør være et Bindeled til Foreningen og dens Lokaler, hvor de bør benyttes, men dette Øjemed til Dels forfejles, naar Foreningens bedste Bøger og Skrifter i lang Tid bero udenfor Foreningens Lokaler hos enkelt Medlem, saa har Styrelsens Formand tilskrevet Udvalget, som forestaar Bogsamlingen og Bogudlaanet, om at indkalde de udlaante Bøger snarest muligt, foreløbig og indtil videre standse Bogudlaanet, samt overveje, hvorvidt det maatte være rigtigt og tjenligt fremdeles at standse Bogudlaan fra Industriforeningen, i al Fald i sin Almindelighed». Udvalget svarer hertil, at det har indkaldt de udlaante Bøger og iøvrigt er enigt med Bestyrelsen og dens Formand om det ønskelige i at standse Udlaanet ganske. Og i god Traad hermed falder det, naar det i Beretningen til Generalforsamlingen i Marts 1871 udtales paa den samlede Bestyrelses Vegne: »I samme Forhold som Medlemstallet er tiltaget, har Styrelsen søgt at forøge den Læsning o. a. l., som giver Foreningen Sammenhold og virker til Oplysningens Fremme, dels ved at Foreningen har abonneret paa flere Blade og Tidsskrifter end hidtil, dels ved Indkøb af gode Bøger. Styrelsen har lagt mindre Vægt paa at haste med at faa mange Bøger, hvorimod man særdeles har vaaget over at faa gode Bøger, som ville have en videregaaende Værdi«. Et saadant Synspunkt lader sig saare vel forsvare; men det maatte nødvendigvis føre til, at Bibliotheket blev alt andet end righoldigt, og at dette ogsaa har været Tilfældet, fremgaar sluttelig deraf, at de samlede Foreningers Bibliothek ved Udgangen af 1871 opgives at tælle c. 1200 Bind, hvoraf Haandværkerforeningen mødte med over 1050; mulig har der

dog været en Del Dubletter. Men det hedder saa rigtignok til Gengæld ogsaa, at Industriforeningens Bidrag bestaar af lutter »fortrinlige Værker«.

IV. Snitteskolen.

6te Februar
1870.

Skolens Oprettelse er, som Led af Foreningens almindelige Formaal og Virksomhed, omtalt ovenfor (S. 111 f.f.). Den begyndte sin Virken med fri Undervisning for 30 Elever af Almueskolen, der delte i 4 Hold undervistes hver 6 Timer ugentlig. Saa snart de første Begyndelsesgrunde var indøvede, var det imidlertid Hensigten at samle dem i to større Hold med forøget Undervisningstid. Ønsket om at komme til at deltage i disse Sløjd-Kursus var meget levende hos Almueskolens Elever; i Marts Maanedes Begyndelse er der 40 Elever, der delte i 4 Hold undervises de seks Søgndage, medens der om Søndagen er oprettet 2 Ekstra-Kursus for 32 betalende Elever og 3 Gratister, saa at Skolen knap en Maaned efter sin Oprettelse i alt havde 75 Elever. Midt i Maaneden (Marts) maa der oprettes endnu et (3dje) Hold i den betalende Afdeling. Samtidig vedtages det efter Indstilling af Industriudvalget at fortsætte Snitteskolen gennem hele Aaret, idet Læreren har erklæret sig villig til at vedblive paa de samme Vilkaar, som han er antaget paa for de første 3 Maaneder. Fra Skolefonden ydedes der i Sommerens Løb 25 Rd., fra Sparekassen 30 Rd. til Hjælp for Skolen. Man vedtog, vistnok i denne Anledning, at

indgaa paa et Tilbud fra Snittelæreren om for et billigt Vederlag at undervise nogle af Snitteskolens Elever i Tegning, og man henvender sig derfor til Haaandværkerforeningen med Anmodning om Tilladelse til at benytte dennes Tegneskoles Lokaler og Borde (September). Herfor var der Intet til Hinder, og allerede i November er Tegneundervisningen i Gang med et Hold paa 16 Elever. — I Løbet af 1870 besøgte Snitteskolen af i alt 126 Born, deraf 65 ikke betalende. I Aarets Slutning afholdtes en Udstilling og Bazar af Snitteskolens Arbejder; den forløb under stor Velvilje fra Offentlighedens Side og gav Skolens Budget den betydelige Indtægt af c. 175 Rd.

I 1871 maa Skolen skifte Lærer, idet Axel Hansen i Februar Maaned opsiger sin Plads fra 1ste Maj at regne. Samtidig med at denne Meddelelse gøres Bestyrelsen, benytter Formanden Lejligheden til efter Industriudvalgets Forlangende at forelægge til Bestyrelsens Afgørelse en mellem ham og det nævnte Udvalg opstaaet Tvist, foranlediget ved en forskellig Opfattelse af Udvalgets Stilling til Snitteskolens Søndags-Afdeling (den betalende), idet »Formanden fastholder imod Udvalgets Mening, at den Overenskomst, som han i sin Tid med den samlede Styrelses Bemyndigelse afsluttede med Hr. Axel Hansen, hvorved han [A. H.] havde betinget og Styrelsen indvilget i, at han maatte benytte Snitteskolens Lokale og Værktøj til Brug for en Søndagsskole, som han vilde søge oprettet for egen Regning, fremdeles staar uforandret ved Magt, og at det derfor maa bero paa Misforstaaelse, naar Udvalget har troet sig berettiget til at foreskrive Læreren, hvor stort et Tal Elever han maa antage til hvert Undervisnings-

1871.

hold, idet det, da Tilladelsen er givet uden en saadan Begrænsning, maa bero paa ham selv at bestemme, hvormange Elever han tiltror sig at kunne undervise i en given Tid. Formanden fremhæver, at Spørgsmaalets Besvarelse af Styrelsen er saa meget mere nødvendig nu, som man staar ved at skulle søge en anden Lærer i Stedet for Hansen, som attraar at rejse bort. — Formanden har dernæst ogsaa indledet for den samlede Styrelse, og navnlig foranlediget ved at Industri-Udvalgets Formand med Forbigaaelse af Foreningens Formand har givet Indtægtsordre til Regnskabsføreren, at det maa blive udtalt af Styrelsen, hvor vidt dette kan være berettiget. Formanden henviser til Lovens § 14 og udtaler nu, ligesom han i sin Tid tilskrev Udvalget, da han erfarede det berorte, efter hans Opfattelse urigtige Forhold, at ligesom alle Udgiftsordrer skal anvises af Foreningens Formand, saaledes bør, overensstemmende med Lovene, alle Indtægtsordrer ogsaa gives af den samme, og at en Afvigelse derfra kun vilde fore til Bryderier og til Udsættelser i Regnskabet«. Det kan af Referatet ikke ses, hvorledes den første Halvdel af Haagensens Forespørgsel besvaredes; for den sidste Halvdels Vedkommende vedtoges det derimod i Henhold til Lovene, at »alle Udgifts- og Indtægtsordrer passere Industriforeningens Formand«. Efter at denne lille Dyst saaledes, som det ogsaa var at vente, var endt med en Sejr for Formanden, enedes man broderlig om at tilskrive Overlærer Kynde ved Borgerskolen om det uheldige i, at de Almueskolebørn, der i Snitteskolen nød gratis Undervisning i Tegning, jævnlig hindredes i at deltage heri ved, at de skulde »sidde over« hos andre Lærere, ligesom man lader

Pladsen som Lærer ved Snitteskolen opslaa vakant. Til Posten antages i Marts Maaned Billedskærer Thorv. Emil Hansen paa det Vilkaar, at han først skulde gennemgaa et Kursus i Ritmester Kaas's Skole saaledes, at han fra denne kunde fremlægge Attest for sin Duelighed til at lede Undervisningen i de forskellige Arbejder, hvori der undervistes i Skolen, hvorhos man til Hjælp ved Deltagelse i det forlangte Kursus tilstod ham 25 Rd. — For øvrigt er at melde, at der ikke altid herskede lutter Henrykkelse fra det kommunale Skolevæsens Side over at have Snitteskolen til Huse: i hvert Fald førtes der gentagende Klager fra det kommunale Skoleudvalg over Snitteskolen, og det siger sig selv, at Industriforeningens Formand samvittighedsfuldt lod Industri-Udvalget tilflyde Meddelelse om de af ham modtagne Besværinger. Men ellers gik Skolen sin stille Gang — i Modsætning til den ogsaa ulige besværligere Søndags- og Aftenskole for Haandværkslærlinge, som Haandværkerforeningen havde paataget sig at røgte, kom den hurtig ind i en fast og bestemt Gænge: Maalet stod vel ogsaa nok dens Stifter klarere, end Tilfældet tilsvarende var med de Mænd, der havde »den tekniske Skole« at raade for, og Opgaven var som sagt betydelig lettere.

Industri- og Haandværkerforeningen

i Nykøbing p. F.

fra 1ste Oktober 1871 til 13de Juni 1902.

I.

Foreningens Liv, Formaal og Virksomhed.

1871. Sammenslutningen af de to Foreninger var nu
Formand: altsaa en fuldbyrdet Kendsgerning — hvor hurtig
Kobbersmed Chr. Haagen- Amalgameringen inden for den nye Forenings Vægge
241 Medlem. gik for sig, melde de skriftlige Optegnelser fra Sam-
tiden naturligvis ikke noget om; man har vistnok
forholdsvis hurtig fundet sig til Rette, og i alle Til-
fælde havde jo Industriforeningen sejret med sit rime-
lige Forlangende om, at skulde Skridtet foretages, saa
maatte det gøres saaledes, at det blev en endelig og
bindende Foranstaltning. At det fra Offentlighedens
Side her i Byen havde været et i længere Tid næret
Ønske at se de to saa nærbeslægtede Institutioner gaa
op i en højere Enhed, er allerede flere Gange berørt i
det foregaaende, og det var derfor hverken mere eller
mindre end, hvad man kunde vente, naar hen imod

Aarets Slutning en Indsender i »Stifts-Tidende« (²²/₁₂) skænkede de to Foreningers Sammenslutning en lige saa indgaaende som velvillig Omtale og fremhævede, at hvad der her var sket, var en Begivenhed af Betydning for Byen. »Enhver Stræben efter at modarbejde Kasteaandens Indflydelse og at nedbryde den unaturlige Skillevæg, som en usund Opfattelse af Foreningsaanden har bygget imellem Folk af det samme Samfund, bør hilses med Glæde«. Den stadige Tilgang af Medlemmer ogsaa fra andre Samfundsklasser end netop de Haandværk- og Industridrivendes Kreds »giver grundet Haab om, at den, styret i en fornuftig Aand, fremdeles vil vokse og maaske tidligere eller senere optage andre af de i vor lille By spredte Foreninger, hvilket vil være til almen Nytte; thi lige saa vist som det er, at man ved at dele Kræfterne i mange smaa Foreninger kun kan vente at naa forholdsvis smaa Resultater, eller at de mange forskellige Foreninger svække og opslide hinanden, lige saa sandt er det, at man ved Endrægtighed og Samarbejde snarest vil kunne naa de gode Formaal, hvorhentil der bør stræbes, og se Frugterne af Opførelserne«.

Som det mest fremtrædende Træk i den gamle »Haandværkerforening«s Liv bevarede man Mandagen som ordinær Forsamlingsaften, og det blev derfor bestemt, at naar Bestyrelsen havde Meddelelser at gøre Medlemmerne eller korte Forhandlingsemner at bringe paa Bane, gik saadanne Sager forud for de selskabelige Beskæftigelser, og Bestyrelsen indskærper med Hensyn til disse Mødeaftener, at det vil være at paase ved enhver Lejlighed, »at Hunde ikke medtages, og at Salen i Regelen alene benyttes til Kortspil, og ikke

gerne Konversationsværelset«. Haagensen søger at bringe det størst mulige Udbytte ud af disse Sammenkomster og foreslaar derfor sine Kolleger i Bestyrelsen, om man ikke skal søge »at fremme Diskussionen i Mandagsmoderne om almennyttige Emner, t. Eks. vedrørende Toldloven, Arbejderspørgsmaalet o. d. l. som ogsaa mere lokale Anliggender, denne Købstad vedrørende«, og man gaar da ind paa at gøre Skridt til at tage Toldspørgsmaalet op til Forhandling, saa snart man har faaet sat sig tilstrækkelig ind i det, ligesom ogsaa at drøfte »kommunale Sager ved Lejlighed«. Derimod »Arbejderspørgsmaalet vil man ikke berøre«. Iøvrigt er det væsentligst Industriforeningens Opgaver, der gaa i Arv til den nye Forening: Afholdelse af Foredrag og Fremvisninger. Man beslutter paa Forslag af Haagensen i hans Egenskab af Formand for Maribo Amts Købstæders Industriteloteri, at der fra Stiftets Købstæder skal deltages i »den nordiske Industri- og Kunstudstilling i København« 1872, ligesom man heller ikke havde nogen Betænkelighed ved, at der til »at forhjælpe, hvor det anses nødvendigt til Formaalets Fremme«, »forlods skulde bevilges indtil 1000 Rd. som Forskud af Lotteriets Kasse«. I 1872 skulde der ogsaa her i Nykøbing afholdes en landøkonomisk Udstilling, hvorfor man beslutter at virke for, at Haandværkere og Industridrivende, hvis Fag staa i Forbindelse med Landbruget, komme til at deltage i denne.

1872. I det første almindelige Foreningsmøde i dette Aar
 Formand: Chr. Haagensen. 270 Medlem.
 havde Bestyrelsen naaet at faa Toldlovsspørgsmaalet fremmet til Drøftelse. Der var nemlig fra Haandværkere og Industridrivende i København udgaaet en Adresse mod det for Rigsdagen fremlagte Forslag til

Lov om Toldafgifter, hvilket i høj Grad mentes at true den indenlandske Industri. Adressens Hovedkrav var, at Behandlingen af Lovforslaget skulde standses foreløbig, og at Sagen ikke burde genoptages paa Rigsdagen, førend den havde været Genstand for nøjere Undersøgelse i en »særlig i dette Øjemed nedsat Kommission af Sagkyndige. Adressen vandt enstemmig Tilslutning fra de til Stede værende Medlemmers Side, og den fik i det hele 120 Underskrifter her i Byen; for Haagensen var dette imidlertid ikke nok, idet han var stemt for, at »der blev nedsat et Udvalg til at drofte, hvilke positive Forslag man muligvis kunde fremkomme med i denne Anledning«. Skønt Bestyrelsen var tilbøjelig til at fremme dette Formandens Forslag om at hævde Nykøbing paa Falsters Haandværkere og Industridrivende en mere fremtrædende Position end den, man indtog ved blot at slutte sig til en andet Steds fra udgaaet Bevægelse, var Stemningen dog paa den anden Side ikke saa stærk, at man straks vilde »søge at finde Medlemmer til et saadant Udvalg«. Senere gik Sagen i Glemme, og man nøjes med henimod Aarets Slutning at gaa sammen med Foreningen af 1862 til den indenlandske Industris Fremme om en fornyet Henstilling til Finansministeriet og Rigsdagen.

Paa Generalforsamlingen i Februar vedtoges de êngang tidligere behandlede Udkast til nye Love for den samlede Forening; det var i alt væsentligt den gamle »Industriforening«s hidtil gældende Love, i hvilke man dog havde optaget nogle Bestemmelser af den tidligere »Haandværkerforening«s samt tilføjet enkelte helt nye. Man vedtog 1 Rd. i Indskud ved Indtrædelse i Foreningen, ligesom man med 37 Stemmer

besluttede, at Foreningens fremtidige Navn skulde være »Industri- og Haandværkerforeningen«; for »Industriforeningen« alene stemte 11; for »Haandværker- og Industrieforeningen« 2 — to! — Inden for Bestyrelsen herskede der ikke ganske Ro og Stabilitet: Adjunkt Wittrup anmodede om Tilladelse til at træde ud af Hensyn til private Forhold, og Snedkermester Palm, der var Industri- og Skoleudvalgets Formand, ønskede efter Skolernes Afslutning i Foraaret at fratæde Bestyrelsen og gav i den Anledning paa et Møde »en Oversigt over Skolens [3: Tegne- og Aftenskolens] Virksomhed i det forløbne Skoleaar, samt fremhævede flere af de kritiserende Udtalelser angaaende Skolen«. Det lykkedes dog at bevæge Hr. Palm til at blive og saaledes undgaa altfor stærke Rystelser. Dette var saa meget heldigere, som man havde fuldt op at bestille. Man søger at faa det Classenske Fideikommis til at interessere sig for Oprettelsen af et Antal billige Arbejderboliger — Tanken derom var udgaaet fra Fabrikant M. Møller og Guldsmed H. P. Kreiberg — og man indgiver til Byraadet en med 142 Menighedsmedlemmers Underskrift forsynet Adresse »om at faa de i Sognekirken i Nykjøbing værende tyske Bibelsprog paa Alteret og tyske Indskrifter paa andre Steder i Kirken ombyttet med danske«. Ogsaa paa det politiske Omraade er man i Virksomhed og forhandler gennem Overretssagfører P. G. C. Jensen med Overretssagfører Octavius Hansen for at formaa ham til at stille sig som den Kandidat ved Rigsdagsvalget, paa hvem »Industri- og Haandværkerforeningen« kunde anbefale at kaste sine Stemmer. Hertil kom yderligere Arrangement af et Fællestog til den store nordiske Udstilling i København og

Deltagelse i den herværende 12te danske Landmands-forsamlings Udstilling, hvor *Snitteskolen* med megen Hæder konkurrerede og erhvervede sig selv Sølvmedaille og Bestyrelsen »særlig Ros«. Og Smaasorger var der tillige nok af: saaledes var f. Eks. Frederik d. VII.s Buste — formodentlig den, »Haandværkerforeningen« i sin Tid havde ladet anskaffe og opstille — blevet odelagt i Sommerens Løb (om ved et Uheld, oplyses ikke) og maatte erstattes med en ny. Foreningens nuværende, i den store Sal opstillede Buste af Frederik d. VII er altsaa ikke den oprindelig anskaffede.

Den 13de November indtraf den frygtelige Stormflod, der navnlig anrettede saa forfærdende Odelæggelser paa Sydfalster. Bestyrelsen »greb i et Møde d. 15de, straks da Ulykkens store Omfang blev bekendt, Anledning til Forslag om at komme de Nødlidende til Hjælp ved Pengeindsamling og hurtigst muligt søge at lindre den første Nød samt ved Indtægten af en Tombola og Bazar, som man vilde arrangere, yderligere at bringe Støtte«. Da der imidlertid allerede d. 16de konstituerede sig en Komité uden for Foreningen, der, som det oplystes, ogsaa vilde paatage sig at træde hjælpende til straks over for de af Ulykken haardest hjemsogte, besluttede man at blive staaende ved Afholdelsen af Bazaren, og Bestyrelsen rettede derfor en »indtrængende Opfordring til Medlemmerne om at støtte Bestræbelserne med den samme opofrende Velvilje, som denne Forening og navnlig Haandværkerstanden saa ofte tidligere havde givet Vidnesbyrd om«. Ved Bistand af en Damekomité paa 10 Medlemmer blev Bazaren med dertil hørende Tombola bragt i Stand og afholdtes i Dagene fra den 13de til d. 15de December;

Arbejdet i den gode Sags Tjeneste kronedes med det smukkeste Held, idet Bruttoindtægten beløb sig til over 2275 Rd., hvoraf Nettooverskuddet kunde anslaaes til 2145 Rd. — et ikke helt ringe Beløb at disponere over. »Industri- og Haandværkerforeningen« havde paa den glædeligste Maade hævdet de Traditioner, som »Haandværkerforeningen« i sin Tid havde afgivet et saa lysende Forbillede for, og sin Stilling i Byen som en Institution, hvis Ord betød noget, naar den gik i Brechen for en Sag. Imidlertid — Bazarer er jo, selv om de er aldrig saa meget Velgørenhedsbazarer, et tveægget Sværd; hvor meget end de trænge, der faa, og hvor gerne end de Ydende give deres Skærv, er der som bekendt helt udenfor en tredje Part, af hvis Ryg en ikke smal Rem af Huden bliver skaaret, nemlig de handlende og næringsdrivende, og dobbelt gælder dette, naar en Bazar i en Anledning, hvor Offervilligheden er saa levende, bringes i Stand lige op ad Jul. En af disse ufrivillige »dritte im Bunde« giver under Mærket »Z« i »Stifts-Tidende« (1/1 73) sin Misstemning Luft over, at man saa uberettiget har rettet Bager for Smed — har Formaalet end været aldrig saa smukt og menneskekærligt. I København, hvor et Par Bazarer dog ikke virker saa betydeligt i Forhold til hele Hovedstadens Omsætning, som Tilfældet altid maa være i en lille By som vor, har de samme Klager lydt: »Dagbladet« havde endog ikke uvittigt talt om de »Bazarlidte« i Modsætning til de »Vandlidte«. At Medlidenheden har kunnet løbe af med unge Damers Hjerter, forstaar Hr. »Z« endda nogenlunde vel; »men mærkeligere er det, at Industri- og Haandværkerforeningens Styrelse ikke har tænkt sig denne

1873.

Formand:

Chr. Haas-

gensn.

282 Medlem.

Side af Sagen«. Yderligere Drøftelse i Offentlighedens Paasyn fandt ikke Sted; umuligt er det jo at gøre alle til Pas; men man vil ikke let kunne komme ganske uden om »Z«s Standpunkt.

I Løbet af 1872 var det gaaet stærkt tilbage for »Maribo Amts Kobstæders Industrilotteri«; Interessen for det var kun ringe, Spillernes Tal var sunket meget langt ned, og Haagensen havde derfor for den samlede Lotteribestyrelse foreslaaet at standse med Udgangen af Aar 1872, »medens der endnu kan være et Overskud at holde sig til«. Lotteribestyrelsen havde med alle Stemmer mod ên (Nakskov) sluttet sig til Haagensens Forslag; da det blev forelagt »Industri- og Haandværkerforeningen«s Bestyrelse, foreslog Redaktor Chr. Jørgensen Sagen bragt frem for en ekstraordinær Generalforsamling, der afholdtes d. 20de Januar 1873. Paa denne var der imidlertid mere Stemning end paa-regnet for at søge Lotteriet bevaret, og det vedtoges efter Snedkermester Palms Initiativ og paa Formandens nærmere formulerede Forslag, at »Industri- og Haandværkerforeningen i Nykjøbing fremdeles garanterer Maribo Amts Industri-Lotteri foreløbig i et Aar«, men samtidig udtaler Ønske om, at Lovenes § 22, om Forsendelsesomkostninger, enten føres helt eller delvis tilbage til den oprindelige Bestemmelse, at Lotteriet bærer disse Omkostninger, men at Prisen da ikke yderligere nedsættes for Leverandørerne. Ved Kugleafstemningen var der dog kun 26 Stemmer for at bevare Lotteriet, 25 Stemmer mod. I Stiftets øvrige Kobstæder med Undtagelse af Rødby og Nysted, hvor man »ikke vil have mere med dette Lotteri at bestille«, stillede man sig paa lignende Maade, og Lotteriets

Bestaaen var saaledes foreløbig sikret i hvert Fald for et Aar. Mindre heldig var man med et Forsøg paa at faa oprettet et Fælles-Magazin eller Fælles-Udsalgssted for Haandværksarbejde her i Byen. Et Forslag om at søge denne Tanke virkeliggjort var udgaaet fra Snedkermestrene og stottedes naturlig »til, at der hviler et saa mangesidigt Tryk paa Provinshaandværkerne, navnlig i de Byer, som ligge nær Kjøbenhavn, saaledes som Nykjøbing nu ved de lette Kommunikationsmidler gjør det«. Det vil erindres, at det var en Genganger fra den gamle »Industriforening«, hvor man forgæves havde søgt at rejse den til Sagens Gennemførelse fornødne, ikke ubetydelige Kapital; det gik ikke bedre denne Gang: d. 10de Februar bragtes Spørgsmaalet første Gang paa Bane; d. 10de Marts allerede maatte man erklære sig renonce. Derimod var man nu godt paa Vej til at faa de frivillige Svendeprover sat i Gang under en Form, som man forventede vilde finde og virkelig ogsaa fandt Tilslutning fra Lærlinges og Svendes Side. Ligesom det i sin Tid havde været paa Foranledning af Indenrigsministeriet, at man rundt om i Landet havde dannet »Industriforeninger«, saaledes havde man ogsaa paa dette Omraade fra Regeringens Side søgt at faa skabt en tidsvarende Institution. Men den Vej, Ministeriet havde foreslaaet, var saa at sige intet Sted blevet benyttet, og man havde derfor i 1872 arbejdet paa at faa Gang i Sagen ved, som i et Par større Byer sket, at lade »Industri- og Haandværkerforeningen« tage den i sin Haand. Ved Generalforsamlingen i Marts 1873 kunde et Udvalg (Redaktor Chr. Jørgensen, Fabrikant M. Møller og Drejermester Lovstrøm) forelægge Medlemmerne et »Udkast til Be-

stemmelser i ommeldte Retning«, hvilket vandt Bifald, hvorfor det ved Afstemningen overdroges Bestyrelsen at virke for dets videre Fremme, derunder ogsaa at anvende de dertil fornødne Pengemidler af Foreningens Kasse. Endnu i samme Maaned ($^{31/3}$) er man naaet saa vidt, at man kan avertere den første frivillige Svendepøves Afholdelse («Stifts-Tidende» $^{2/1}$), og d. 29de April meddeles det Bestyrelsen fra den af fem Mand bestaaende Bedømmelseskommité, at der havde indstillet sig fire Lærlinge og én Svend til Aflæggelse af Duelighedsprøven, og at de alle havde bestaaet og af Bedømmelsen faaet tilkendt »Prædikaten meget godt«. Som saa ofte før, maa man ogsaa her anerkende den Præcision og Raskhed, hvormed der arbejdedes. — Ikke fuldt saa glat gik det med et af Redaktør Jørgensen stillet Forslag om at forhøje Kontingentet fra 3 Mark fjerdingaarlig til 4 Mark, skønt i hvert Fald Haagensen meget ønskede det gennemført. Ved Kugleafstemning vedtoges det med kneben simpel Stemmerflerhed (36 Stemmer mod 34); men der rejstes Tvivl, om en saadan Foranstaltning ikke maatte siges at falde ind under Begrebet Lovændring, og Bestyrelsen maatte da love at tage dette under Overvejelse og, dersom det skulde bekræfte sig, snarest lade sammenkalde en overordentlig Generalforsamling, da Tiden alt »var skredet for langt frem til videre Droftelse af Spørgsmaalet«. Bestyrelsen er vistnok kommet til det Resultat, at Kontingentforhøjelsen maatte betragtes som en Lovforandring og følgelig som ikke vedtagen af Generalforsamlingen; thi i Referatet af det snart paafølgende Bestyrelsesmøde hedder det, ganske vist noget uklart: »6. Forslag fra Haagensen om at bestemme en over-

ordentlig Generalforsamling i Marts for at vælge et Medlem [af Bestyrelsen] i Stedet for ham, som ønskede at fratæde. Styrelsen ønskede ikke allerede nu at afholde en overordentlig Generalforsamling, men derimod at Haagensens Forslag opsattes til Generalforsamlingen i September, paa hvilken da Forslagsstilleren af Medlemsbidragets Forhøjelse, [Red.] Jørgensen paa ny vilde opstille det. Haagensen stillede dernæst sit Forslag i Bero«. Men heller ikke paa Septembergeneralforsamlingen, hvor Haagensen i Redaktor Jørgensens Fraværelse paa en Udenlandsrejse atter stillede Forslaget, lykkedes det at føre det uskadet gennem Ilden; der afgaves 55 Stemmesedler med 35 »Ja«, 14 »Nej« og 6 blanke — saa Sagen gik i Arv til næste Aar.

Det har maaske endnu sin Interesse at erfare, at man samme Aar tiltraadte et fra Svendborg Industriforening udgaaet Forslag om, at der i de forskellige Købstæders Industri- og Haandværkerforeninger skulde indrettes og fremlægges Protokoller, i hvilke saa vel Arbejdsgivere som Arbejdssøgere kunde tegne sig. Det var ligesom et første Skridt hen imod en Arbejdsanvisningsinstitution, men har vel næppe faaet Betydning udover Forsøgenes Ramme. At det imidlertid var et Emne, som det laa nær for »Industri- og Haandværkerforeningen« at optage, er selvindlysende; det samme gælder om Forholdsregler for at hindre den mere og mere voksende Omløben med Varer, hvorved Købstædernes Næringsdrivende skadedes i højeste Grad; derimod skulde det synes, at en Sag som Harekaninavlen maatte ligge Foreningen noget fjernere som Opgave. Men ikke des mindre gøres der fra dens Side de allerstørste Anstrængelser, og man sammenkalder

til offentligt Møde; ogsaa Pressen støtter den gode Sag, som alligevel løb ud i Sandet. Forfatteren af disse Linier erindrer tydelig fra sin Barndom den Kaninavlseber, der i en mægtig, men i samme Forhold kortvarig Bølge slog hen over det ganske Land.

En Skuffelse for en Del af Foreningens Medlemmer var det vel nok, at det ved Aarets Slutning (1873) viste sig umuligt at holde Maribo Amts Industrilotteri i Gang. Ved Opgørelsen i Januar 1874 fremgik det, at der ved Fordeling af Overskuddets Rester vilde tilfalde Nykøbing $26\frac{1}{2}$ pCt. af dette. Disse Procenter udgjorde $142\frac{1}{2}$ Rd. og tilfaldt efter Bestemmelsen »Foreningen af 14. Februar 1868«, der virkede for Oprettelsen af Friboliger til værdige og trængende Borgere og deres Enker i Nykjobing, og hvortil Tanken som ovenfor (S. 54) angivet var udgaet fra den gamle »Haandværkerforening«. I det nye Aar er man ellers optaget af sine sædvanlige Sysler; man andrager paa ny i Fællig med andre Industri-Sammenslutninger Regeringen om Nedsættelse af en Toldkommission og søger at værne »de Haandværksmestre, der arbejde i Træ«, da den paatænkte nye Toldlov synes at ville træde dem altfor betænkelig nær. Man indgaar til Byraadet med Anmodning om, »at nævnte Raads Dagsorden maa blive offentliggjort forud [for] Møderne, hvor Adgang baade er tilladt og ønskelig«, saaledes som Tilfældet er i Nakskov, hvilket Andragende ogsaa imodekommes fra Byraadets Side, og man træffer Forberedelser til Indførelse af fast Notering af Torvepriserne i »Stifts-Tidende« ud fra den Forudsætning, at det maa være i lige Grad af Betydning for Land og By. Spørgsmaalet om Oprettelsen af endnu et Apo-

1874.
Formand:
Chr. Haagen-
gensen.
288 Medlem.

thek i Nykøbing tages ogsaa under Behandling i Aarets Løb, foranlediget ved de fra Justitsministeriet til flere Byers Kommunalbestyrelser fremkomne Forespørgsler om, hvor vidt de maatte finde Anledning til at tilraade dette. Det var dog kun i største Almindelighed, at Sagen foreløbig drøftedes, og det varede adskillige Aar, inden den blev bragt til Virkeliggørelse. Derimod var det lykkedes paa Aarets første Generalforsamling ($\frac{18}{3}$ og $\frac{1}{4}$: den varede nemlig to Dage!) at føre Kontingentforhøjelsen igennem, endda til 4 Mark 8 Skill. Kvartalet — 3 Rdl. aarlig: et Trin, paa hvilket Medlemsbidraget i Industri- og Haandværkerforeningen skulde blive staaende i mange Aar. Som det vil ses af Medlemstallet for det følgende Aar, skadede Forhøjelsen ikke ved at hindre den almindelige Tilgang.

Foreningens Bestyrelse havde ikke taget sig nær, at den offentlig var bleven dadlet for Afholdelsen af Stormflodsbazaren; hvor lidt Indtryk det egentlig havde gjort, fremgaar bedst deraf, at allerede 3 Maaneder efter (i April 1873) havde Haagensen genoptaget et tidligere stillet Forslag om en aarlig Bazar og Tombola for derigennem at skaffe Midler til, at Foreningen en Gang kunde opnaa at faa sin egen Bygning. Bestyrelsen er dog ikke rigtig tilbøjelig til at acceptere selve Ideen om Tombola og Bazar, derimod nok et Forsøg med en Indbydelse til frivillige Bidrag; men Haagensen, der ikke saa let opgav en ên Gang fattet Plan, fremsatte den paa ny i 1874 og mener, at der nu, da Industrieriet er ophævet, er betydelig Chance for at faa ministeriel Bevilling til Tombolaen, naar dens Overskud skal gaa til et Byggefond. Hans Kolleger i Bestyrelsen lade sig derfor overbevise, gaa ind paa at søge

Sagen fremmet og indsende til Ministeriet den fornødne Ansøgning, der bevilges i Løbet af Efteraaret. Om-trent samtidig blev der fra Forretningsføreren for det sjællandske Varelotteri forespurgt, om vort Stifts Købstæder maatte ønske at slutte sig til dette, naar det i 1875 skal søge ny Bevilling, hvad man her er tilbøjelig til at gaa ind paa, saafremt hver af Stiftets Købstæder blev stillet lige med Sjællands Stifts Købstæder. Ved nærmere Korrespondance i Vinterens Løb med Lotteriets Bestyrelse opnaar man de Tilbud, man med Rime-lighed kunde vente, og et Forslag fra Nakskov om hellere at træde i Forbindelse med »Nye Fynske Lotteri« (Februar 1875) vil man da ikke indlade sig paa for Nykøbings Vedkommende, saa meget mere som Maribo Amts Lotteri, før det gik ind, havde søgt Samarbejde med det fynske, men fundet »alt andet end Imødekommenhed hos nævnte Lotteris Bestyrelse med Bogholderen som Mellemlid i Brevvekslingen«. Paa en ekstraordinær Generalforsamling d. 1ste Marts vedtog man derfor énstemmig at slutte sig til det sjællandske.

1875.
Formand:
Chr. Haa-
gensen.
293 Medlem.

I et Bestyrelsesmøde i Februar foreslog Industri-Udvalget at grundlægge et Fond til Fordel for Opførelsen af en egen Bygning ved at indbyde til Subskription blandt Medlemmerne, saaledes at mulig tegnede Bidrag indkræves til bestemte Tider, og ved at afholde en Fest med Gevinstspil, til hvilken alle skulde have Adgang. Bestyrelsen fandt en Subskription som den foreslaaede fuldkommen hensigtsvarende og havde heller ikke noget mod Festen, naar blot ikke Risikoen blev for stor; dog bestemmer man sig senere til forelobig at se Tiden an, da man ikke mente i Øjeblikket at have tilstrækkelig Chance for et passende Udbytte; det

nedsatte Udvalg tilbød fremdeles at staa til Raadighed, selv om det til den Tid ikke havde Sæde i Bestyrelsen. Foreningens Status var paa dette Tidspunkt lidet tilfredsstillende, og navnlig stillede Skolerne betydelige Krav, saa der var god Grund for Formanden til at henstille, at man i den nærmeste Fremtid, i hvert Fald i da indeværende Aar, søgte Besparelser, hvor det var muligt, ligesom han foreslaar de respektive Udvalg at affatte Budgetter, hvor man viser den størst mulige Resignation; saaledes maatte f. Eks. Bibliotheket, der i 1874 har faaet for over 160 Rd., nu nok kunne nøjes med 50. En medvirkende Grund til den økonomiske Misère var i første Række den forbavsende Omstændighed, at man for Skoleaaret 1873—74 ikke fik noget Statstilskud til Skolerne. Man griber da, som mangan Privatmand baade før og siden har gjort, til Klasse-Lotteriet og spiller paa en halv gennemgaaende Seddel! I det hele taget var Tiderne nærmest sloje for Byerne -- Brødet var dyrt, og paa den ovenfor nævnte overordentlige Generalforsamling i Marts indledede Overlærer Lütken derfor en Diskussion om Brødpriserne med Fremhævelse af det ønskelige i, at flere Medlemmer ved Indkøb af Brød hos forskellige Bagere her i Byen vilde danne sig en selvprøvet Anskuelse om, hvorledes Brødets Vægt stiller sig til Prisen! I Forbindelse hermed stod det ogsaa ganske naturlig, at man tog under Overvejelse at søge at sætte en Grænse for den alt for vidt-, for ej at sige mis-brugte Kredit, som i høj Grad svækkede de i Regelen ubemidlede Haandværkere. Haagensen tænkte sig Sagen fremmet ved, at Bestyrelsen og mulig nogle af Byens og Omegnens formaaende og formuende Mænd skulde sammenkalde

til et offentligt Mode, hvor Enhver, der gav Tanken sin Tilslutning, skulde forpligte sig til »ikke at nytte ud over tre Maaneders Kredit hos nogen Haandværker«. Men Bestyrelsen frygtede, uden egentlig at være i Opposition til det fremførte, at Spørgsmaalets Løsning vilde have for mange og store Vanskeligheder at overvinde, og det gik derfor, som da Redaktør Chr. Jørgensen i 1858 havde rejst det i den gamle Haandværkerforening, at man gøs tilbage for at foretage det endelige, afgørende Skridt: Formaalets Realisation vilde sikkert ogsaa have stillet sig overordentlig tvivlsom — om der overhovedet endda kunde blive nogen Tvivl om Udfaldet. — Aaret udmærker sig ellers ved en hel usædvanlig Konflikt med Byens Præster, Pastorerne Haar og Koch, der følte sig stødte over, at Forhandlingerne paa Stiftets Industriforeningers Fællesmode vare ansatte til at begynde Søndag d. 8de August Kl. 10^{1/2}, altsaa samtidig med Gudstjenesten, i hvilken Anledning de skriftlig udmeldte sig af Foreningen. Men Konflikten forløb ganske stille; Foreningsprotokollen meddeler kun, at Udmeldelserne »toges til Efterretning«, og i Pressen blev Sagen dog ikke bragt frem. Heller ikke paa den følgende ordinære Generalforsamling gav den Anledning til betydelig eller interessant Diskussion.

Formandens, Kobbetsmed Haagensen's Helbred var i de sidste Aar begyndt at skrante. Det fremgaar tydelig af Referaterne, der før en stor, ja for en aldeles overvejende Del ere udarbejdede af Haagensen selv, at han ofte var misfornøjet med og stod uforstaaende overfor, at den øvrige Bestyrelse ikke var besjælet af samme altopslugende Iver og Nidkærhed som han selv; hans Paamindelser til Udvalgene blive hyppigere og

hyppigere, og naar hertil altsaa kom svigtende Helse, var det klart nok, at Samarbejdet ofte kunde blive vanskeligt nok at stemme ind i de harmoniske Former, som først og fremmest bor være de herskende inden for en Foreningsbestyrelses Kreds. Ikke des mindre forstod man, trods alt, hvad der ellers kunde være de enkelte Medlemmer personligt imellem, at det var et Tab for Foreningen, da Haagensen i Bestyrelsesmødet d. 16de August 1875 fremsendte Skrivelse om, at han paa Grund af Sygdom saa sig nødsaget til at udmelde sig af Foreningens Bestyrelse; den »modtog med stor Beklagelse denne Meddelelse«, ved hvilken der imidlertid ikke var videre at gøre end at indvarsle til en ekstraordinær Generalforsamling (25. Aug.) til Valg af et Medlem af Bestyrelsen i hans Sted. Efter at paa denne »Viceformanden, Redaktør Jørgensen havde udtalt den Beklagelse, hvormed han var vis paa, at Foreningen vilde modtage Budskabet om, at Haagensen paa Grund af Sygdom saa sig nødsaget til at træde ud af Styrelsen for den Forening, hvis udmærket dygtige og virksomme Formand han i en lang Aarrække havde

Formand: været«, valgtes Drejermester Lovstrøm i Haagensens
 Drejermest. Sted ind i Bestyrelsen, hvor han kom til at indtage
 Lovstrøm. hans Plads som Formand. Snedkermester Palm bebudede derefter til næste ordentlige Generalforsamling at ville stille Forslag om, at »Chr. Haagensen i Betragtning af sine store Fortjenester af Foreningen udnævntes til dens Æresmedlem«. Men inden den ordentlige Generalforsamling afholdtes, indløb der fra Haagensen en Skrivelse til Foreningens nye Formand, »hvori han indstændig frabeder sig den ham tiltænkte Ære at udnævnes til Æresmedlem af Foreningen«, og Bestyrelsen

besluttede da enstemmig, at Forslaget vel ikke vil være at tage tilbage, men at man henstiller til Forsamlingen at afgøre Sagen ved en motiveret Dagsorden, »hvor man med Anerkendelse af Forslaget fra Hr. Palm tilkendegiver, at man af Hensyn til Hr. Haagensens udtrykkelige Ønske undlader at udnævne ham til Æresmedlem«. Saaledes blev det ogsaa vedtaget ved Generalforsamlingen. Naar Overretssagfører P. G. C. Jensen ved denne Lejlighed betonedde, »at et Æresmedlem som saadant er udelukket fra aktiv Deltagelse i Foreningens Anliggender«, og at »om en saadan Deltagelse fra Hr. Haagensens Side, som Foreningen ikke noksom kunde vurdere, turde den, efter at hans Helbredstilstand atter var blevet bedre, atter gore sig Haab«, traf han ganske sikkert Sømmet paa Hovedet — for alle i Sagen implicerede Parters Vedkommende.

Den sidste Begivenhed i Aaret og den første vigtige under den nye Formands Auspicier var Afholdelsen af den længe paatænkte og ofte drøftede Fest til Fordel for et Byggefond; den fejredes som en »Vinterfest« i Dagene d. 5te og 6te December og omtales i »Stiftstidende« (d. 11/12) i de mest smigrende Udtryk; af Arrangementerne fremhæves særlig en Dekoration forestillende Industri og Haandværk. »Den var dannet af en Samling af Redskaber, henhørende til de fleste forskellige Haandværk (?); foran Redskaberne var der opstillet en Miniaturudgave af en Dampmaskine, som sattes i Bevægelse af en ved Gasblus opvarmet lille Dampkedel og hjalp meget til at forhøje Indtrykket af den smukke Opstilling«. Men Vejret var ugunstigt, saa Overskuddet blev ikke saa stort, som det under heldigere Omstændigheder vilde være blevet: 76 Kr.

37 Øre var den hele Herlighed, der jo ingenlunde stod i Forhold til de store Anstrængelser, man havde gjort sig; Beløbet indsattes i Landmandsbanken som den spinkle Grundstamme for »Industri- og Haandværkerforeningens Byggefond«. Dette mindre vellykkede Resultat bevirkede tillige, at Bestyrelsen paa sit første Møde i Aaret udtalte sig énstemmig mod et af Lærer Froberg stillet Forslag om paa førstkommende Generalforsamling at fremlægge Indbydelse til en Subskription med det Formaal at danne en betydeligere Byggefond. I Foreningens Protokol søger man forgæves efter Begivenheder af Interesse fra dette Aar — højst en ubetydelig Skærmydsel mellem et Par af Bestyrelsens Medlemmer. Dog skal ikke dermed være sagt, at Foreningen var i Tilbagegang eller blot i Stagnation; naar Medlemstallet fra 1875 til 1876 var gaaet ned med 23, skyldtes det upaatvivlelig nærmest ganske tilfældige Omstændigheder (29 Medlemmer vare bortrejste, 3 dode, 7 slettede for Gæld). I det næste Aar 1877 er der en uvæsentlig Opgang — lige som igen det næstfølgende Aar nærmest *status quo*. Takket være Fru Fortunas Bistand kommer derimod Byggefonden pludselig paa den grønne Gren, idet man i Klasse-Lotteriets 5te Trækning vinder 1000 Kroner, som Bestyrelse og Generalforsamling i skøn Harmoni enes om at henlægge til dette Formaal, og man forstaar nok, at man med Akklamation har vedtaget at række Lykken Haanden en Gang endnu: Udgiften skal afholdes af Kassen (ikke af Fonden), men Bestemmelsen om Fortsættelse af Spillet fornyes hver Marts. Aaret begyndte noget livligere end det foregaaende; men naar man skal blive Sandheden tro, skyldtes det

1876.

Formand:

Drejermest.

Lovstrom.

270 Medlem.

1877.

Formand:

Drejermest.

Lovstrom.

278 Medlem.

mere Haagensen end Bestyrelsen, idet han ved en Skrivelse til den foranlediger, at Spørgsmaalet om Kreditten rejses for tredje Gang. Der indkaldes til offentligt Møde, og Diskussionen gik saa livligt, at man maatte fortsætte en Uge efter ($\frac{28}{2}$, $\frac{7}{3}$); Haagensen kæmpede tappert for sit Forslag og stod ingenlunde alene. Baade Overretssagfører P. G. C. Jensen og Sadelmager P. Hansen samt flere Købmænd og Næringsdrivende fandt det godt og rimeligt, at Sagen var taget op, og at den ikke burde falde — men Resultatet blev ikke des mindre som de tidligere Gange, Forsøget var gjort. Man ønskede »ikke at forrykke de bestaaende Forhold, der ere baserede paa god Borgeraand, gensidig Tillid og Humanitet. Netop for Øjeblikket, da Pengeforholdene ere vanskelige, er det Bevarelsen af denne gode Aand, der alene kan gøre det muligt paa en for Samfundet som for den Enkelte heldig Maade at komme igennem de mindre gode Tidsforhold. Idet der udtaltes en Tak til Forslagsstilleren, Hr. Kobbersmed Haagensen, som til Bestyrelsen for Industri- og Haandværkerforeningen, fordi de havde givet Anledning til, at de forskellige Tanker om denne Sag havde faaet Lejlighed til at komme frem og at blive prøvede, vedtoges det uden Afstemning at afslutte Forhandlingerne« (»Stifts-Tidende« 1ste, 2den, 8de Marts).

Det vil erindres, at det ved Omtalen af »Haandværkerforeningen«s Tegne- og Aftenskole i 1858 (S. 81) fremhævedes, at Forholdet mellem den og Krigsraad Lasenius Kramp maatte være undergaaet en Forandring i Retning af en stærk Afsvælgning af det tidligere saa varme Venskab — det var iøvrigt ikke

uden en vis Berettigelse fra »Haandværkerforeningen«s Side. Dog forbavses man ved at se, at denne Mistemning endnu omtrent 20 Aar efter er ret levende; da nemlig Bestyrelsen ved Marts-Generalforsamlingen fremlægger en Opfordring fra Københavns Haandværkerforening til at yde Bidrag til et paatænkt Mindesmærke paa Kramps Grav, blev denne »ikke vel modtaget«; »dog kunde en Liste fremlægges til Paa-tegning i Foreningens Lokale« — stærkere Afstand kunde man ikke godt tage, naar man ikke med renc Ord vilde afvise det helt og holdent. Af Foreningens Kopibog ser man, at der efter to Maaneders Forløb (under $\frac{2}{3}$) tilsendes Universitetsbogbinder D. L. Clement i København 8 — otte — Kroner med Beklagelse af, at der ikke er mere, og den ret selvindlysende Bemærkning, at »kun ganske Enkelte har til Dato tegnet sig«. Var der end saaledes ikke mange, der folte Trang til at bidrage til et Monument for de tekniske Skolers Grundlægger, var der til Gengæld Stemning hos flere for at komme til Paris næste Aar under Republikens første Verdensudstilling, og det droftes i mange Møder, hvorledes man bedst skal gribe Sagen an — med Indskud (15 Kr.), ugentlige Bidrag (mindst 2 Kr.), Tab af Renter i Forfaldstilfælde osv. osv. Ligeledes paatænkes det at slutte sig til en fra Nakskov indlobet Indbydelse til at deltage i en Fællestur fra Nakskov til Kiel og Hamburg — Rejselysten har ret faaet Vinger i dette Aar. Men man glemte ikke det smaa over det store; paa Generalforsamlingen i September beroliger Bestyrelsen Medlemmerne med, at nu har den faaet løst et Problem, der sidste Vinter havde voldet megen Gêne, nemlig at faa Aktieselskabet til at

indromme en ny Kakkelovn i Salen; den gamle havde der, som bekendt, været »adskillige Ulemper med, dels med Røg og dels ingen Varme«! Og saa en Klokkestræng fra Konversationsstuen ind til Værten — ogsaa den har man anholdt om og haaber det bedste i saa Henseende.

Sager af almen Betydning kom endnu til Drottelse i Slutningen af Aaret; saaledes afholdtes der et offentligt Møde med Diskussion om, »hvad der kan og bør gores for at hindre den Overhaand tagende Afholdelse af Auktioner paa Handels- og Haandværksgenstande i Kobstæderne og paa Landet«, og man har et vaagent Øje med Næringsdriften, som man i Tilslutning til et fra Assens sendt Andragende til Regeringen onsker begrænset saaledes, at Retten dertil ikke meddeles for det fyldte 25de Aar. Og i Vinterens Midte i det følgende Aars første Maaned indbyder man i Henhold til en Skrivelse fra Haagensen til Diskussionsmøde angaaende Arbejdsløsheden og mulige Midler til dens Afhjælpning eller Lindrelse. Skont det paa Modet kneb noget med at faa afgjort konstateret, om her herskede absolut Arbejdsløshed — i Maskin- og Snedkerfaget mente man »jo«, i Tomrerfaget »nej« — blev det dog til, at man nedsatte en Komité paa fem Medlemmer, der senere yderligere supplerede sig og tog sig paa dels at eftersøge, dels at afhjælpe den føleligste Nod ved Uddeling af Brod, Middagsmad og Brænde, kun undtagelsesvis Penge. Medens dette stod paa, var det dog ikke Drejermester Lovstrøm, der havde Ledelsen i sin Haand, idet han (d. 27de December 1877) var fratraadt Bestyrelsen og samtidig havde udmeldt sig af Foreningen, hvorfor Bogbinder Nielsen midlertidig fun-

1878.
Formand:
Drejermest.
Lovstrøm,
273 Medlem.

gerede som Formand indtil Valggeneralforsamlingen i Marts. Paa denne genvalgtes dog Drejer Lovstrom, der atter var indtraadt i Foreningen, til Medlem af Bestyrelsen, som faa Dage efter enstemmig paa ny valgte ham til Foreningens Formand. Ikke mange Dage efter var det galt igen, idet Bogbinder Nielsen træder ud af Bestyrelsen og paa en hurtig følgende Generalforsamling erstattes af Kobmand Østergaard. — Aaret byder for Foreningens Vedkommende kun liden Interesse; Status var ikke helt ringe, men store Spræl tor man dog ikke gore. Derfor maner Haagensen paa Generalforsamlingen til større Økonomi, og da Kobmand Julius Bernth andrager til Bestyrelsen om, at Foreningen ogsaa skal avertere i »Folketidende«, er den enig om at svare, »at man ikke var tilbøjelig dertil, allerede paa Grund af den forogede Udgift«. De Medlemmer — syv var der i hvert Tilfælde — der havde tegnet sig til Deltagelse i Pariserrejsen, klage »over Udgiften til Opkrævning af Bidragene, der efter deres Mening er for betydelig«; men Klagen afvises af Bestyrelsen. For Resten naaede, da det kom til Stykket, kun et Medlem at komme til Paris: Skomagermester Meltzer. I det iøvrigt saa rolige Aar afholdes vedblivende Foredrag, Fremvisninger finde Sted, frivillige Svendeprover aflægges under Foreningens Kontrol, hvorimod et Forslag om, at Amtets Fællesbestyrelse for Industri- og Haandværkerforeningerne skulde sætte sig i Forbindelse med Bestyrelser og Foreninger over hele Landet for ved en almindelig Henvendelse til Regeringen at faa indført tvungne Svendeprover, »modte Modstand fra mange Sider — og blev af den Grund forkastet«.

Til Gengæld er 1879 et saare bevæget Aar. Men — efterhaanden som vi i denne Skildring er kommet længere og længere ned mod Nutiden, bliver det nødvendigt at gaa mindre i Detail, at glide med lettere Haand hen over Konflikterne og de til dem knyttede Optrin, hvor interessante de end kunde være at dvæle nærmere ved, idet de allerfleste af de i dem agerende Hovedpersoner endnu ere i Live, og Grænsen mellem hvad der horer det personlige Privatliv og Foreningens offentlige Historie til, stadig bliver haarfinere og vanskeligere at trække. For nu at begynde paa ganske neutral Grund, skulle vi først antegne, at man atter har vundet i Lotteriet — rigtignok kun 50 Kr., der gaar til Byggefondet. Status er nu udmærket, og man spiller videre paa Klasse-Lotterisedlen samt yderligere paa to Sedler i »Sjællands- og Lolland-Falsters Varelotteri«. Endvidere vedtog man, efter at Bestyrelsen først havde underkastet Forslaget indgaaende Behandling i ikke mindre end to Moder, paa en ekstraordinær Generalforsamling d. $\frac{1}{6}$, at »slutte sig til den paa Horsens-Modet projekterede Fællesforening for dansk Industri og Haandværk, repræsenteret ved en Fællesrepræsentation for hele Landet«; Generalforsamlingen var meget tyndt besøgt, og Tilslutningen vedtoges med 19 »Ja« mod 2 »Nej«, hvoraf man kan se, at man til vigtige Skridt ofte maa nøjes med en kun ringe Begyndelse. Snedkermester Palm valgtes til Delegeret paa det forestaaende Centralmode i Kobenhavn, for hvilket han aflagde Beretning dels i Pressen, dels i et Bestyrelsesmode. — I November (d. 14de) fejrede Foreningen Hundredeaaret for Oehlenschlägers Fødsel med en Fest, der »overværedes af saa mange Damer og

1879.
Formand:
Fabrikant
B. Jørgensen
273 Medlem.

Herrer, som Lokalet [Theatersalen] kunde rumme, vel c. 700. Tilhorerpladsen var prydet med Dannebrogspaner, og paa Scenen saas en Buste af Oehlenschläger, omgivet af Flag og Blomster. Alt afgav et særdeles smukt og festligt Skue. Efter at Sangforeningen »Brage« havde afsunget »Bjarkemaal« med Ord og Melodi af Oehlenschläger, traadte Professor Listov frem og mindede om Festens Anledning og Betydning, hvorefter han til Musikken af Hartmann reciterede Oehlenschlägers Digt »Guldhornene«. Sangnumrene paa Programmet: »Skon Jomfru, luk Dit Vindue op!« og »Lær mig, o Skov, at visne glad« (Melodi af Bull) udfortes, det første af Lærer A. Olsen og det andet af Sangforeningen »Brage«, medens Kæmner Ancher oplæste Brudstykker af »Sankt-Hans-Aften Spil« og Professor Listov udvalgte Optrin af »Hakon Jarl«; forud for sidstnævnte Oplæsning udfortes Ouverturen til »Hakon Jarl« for Piano, firhændigt. Festligheden, der gjorde de Herrer, der havde paataget sig dens Arrangement, megen Ære, sluttede med at »Brage« afsang Oehlenschlägers evig unge Nationalsang: »Der er et yndigt Land« («Stifts-Tid.» 15/11 79). En særlig Tak for overordentlig Virksomhed i denne Anledning udtalte Bestyrelsen til sit yngste Medlem, Telegrafbestyrer Schonheyder, der ved September Generalforsamlingen var valgt ind i Bestyrelsen i Stedet for Drejer Lovstrom, som var udtraadt i Sommerens Løb; men den lille Disharmoni, der mulig kan have været raadende ved denne Lejlighed, traadte ganske i Baggrunden for en Disciplinærsag i Tegne- og Aftenskolen, der antog saa overordentlig store Dimensioner, at det en Tid (Novbr.—Decbr.) saa ud, som om hele Foreningen skulde rystes i sin Grund-

vold. Da det viste sig umuligt at komme til Forstaaelse, gik først Skoleudvalget af og udmeldte sig af Foreningen, hvorpaa den samlede Bestyrelse traadte tilbage, og en hel ny — ni Medlemmer — valgtes paa en ekstraordinær Generalforsamling i Slutningen af December. Endelig i det nye Aars Begyndelse lagde de oprørte Bølger sig atter, og Foreningsskuden gled paa ny ind i forholdsvis smult Vande.

Den nyvalgte Bestyrelse fik til Formand Væver ^{1880.} Chr. F. Mathiesen, hvis Formandsskab dog kun blev ^{Formand:} Væver Chr. af ringe Varighed. Man søgte i Aarets første Maaned ^{F. Mathiesen} at gøre Skridt til Dannelsen af en Forening ^{253 Medlem.} for Stiftet og satte sig i den Anledning i Forbindelse med daværende Lærer i Østøfte, J. Langkjær; det havde nemlig i den sidste Tid vist sig mindre let at faa Foredragsholdere: Skabelsen af en saadan Forening kunde mulig afhjælpe denne Vanskelighed uden paa den anden Side at medføre uoverstigelige pekuniære Krav; det lykkedes virkelig paa denne Maade at skaffe flere fortrinlige Foredragsholdere hertil. — Ved Martsgeneralforsamlingen valgtes bl. a. Redaktor af »Lolland-Falsters Stifts-Tidende« H. J. Jakobsen ind i Bestyrelsen, til hvis Formand han derefter kaaredes. I Aarets Løb kom mellem andre, mindre vigtige Sager ogsaa »Spørgsmaalet om Hensigtsmæssigheden af, at der oprettes en Kreditkasse for Købstadbeboere« til Behandling, idet Ministeriet gennem Amtsautoriteterne havde indhentet Byraadens Erklæring i saa Henseende, og man ansaa det for gavnligt ved Afholdelsen af et Diskussionsmode »at tilvejebringe Oplysning om, hvorledes Stemningen for en saadan Forening var blandt Foreningens Medlemmer, hvilket formentes ogsaa muligt

^{Formand:}
Redaktor
H. J. Jakobsen.

vilde influere paa Byraadets Indstilling«. Forslag til Oprettelsen af Institutioner af lignende Art havde tidligere været bragt paa Bane ved »Industriforeningen«s og »Haandværkerforeningen«s Initiativ; men heller ikke denne Gang blev det til mere end Tanken derom; Resultatet af Mødet blev, at man fandt det rigtigst, »at Foreningen holder sig passiv med Hensyn til Spørgsmaalet«. Derimod lykkes det at bringe en anden Sag et godt Stykke frem mod dens endelige Løsning, nemlig Formen, hvorunder man kunde hjælpe rejsende Svende, hvilket den Gang stod paa Dagsordenen næsten hele Landet over. Man havde i de foregaaende Vintre gjort Forsøg paa at hæve de rejsende Svendes Stilling og navnlig modarbejde, at de henvendte sig til den private Godgørenhed ved Dorene, idet man gennem Industri- og Haandværkerforeningen havde støttet de rejsende »Geseller«, der henvendte sig til den, med en Hjælp af 1 Kr. til hver. Dette havde ganske vist gjort sin Nytte; men man var dog kommet paa det rene med, at Uddelingen af denne Understøttelse maatte foregaa paa anden Maade end hidtil, og havde til den Ende nedsat et Udvalg, som dels paa Grundlag af indhentede Oplysninger andet Steds fra, dels efter nærmere Provelse havde udarbejdet et Forslag, der paa Septem- berggeneralforsamlingen kunde forelægges Medlemmerne til Betænkning og Droftelse. Det vedtoges af Forsamlingen, og i Aarets Løb fik man trykt »Vedtægterne for Nykobing Industri- og Haandværkerforenings Understøttelsesfond for rejsende Haandværkssvende« ligesom de Blanketter, der af de ansøgende Svende vilde være at udfylde, og man anmodede omtrent 20 Mestre om at stille sig i Spidsen for at danne Fagkredse til

Understøttelse for Svendene, hvad Mestrene beredvillig gik ind paa. Men alt som man kom længere og længere ind paa denne Sag, kom det til at staa tydeligere og tydeligere, at den mest hensigtsmæssige og konsekvente Maade at løse dette Spørgsmaal paa vilde være at oprette et Herberg for rejsende Svende, og Bestyrelsen besluttede da ogsaa, at der herom skulde rejses Diskussion, naar Lejligheden maatte findes gunstig. Ogsaa Fællesrepræsentationen havde sin Opmærksomhed henvendt paa dette Forhold og ønskede at bidrage sit til den bedst mulige Ordning deraf. Den forelagde derfor bl. a. de enkelte Industri- og Haandværkerforeninger det Spørgsmaal, om de vare villige til at slutte sig til Fællesrepræsentationens Bestyrelse »for at bringe Ensartethed til Veje i Maaden, hvorpaa rejsende Haandværkssvende understøttes over hele Landet«, samt udbad sig, at man vilde udtale, hvilke Ønsker man i saa Henseende nærede. Medens de andre Spørgsmaal, der forelagdes Foreningen til Betænkning, drøftedes indgaaende, som det nedenfor vil ses, optog man mærkværdigvis *ikke* dette Emne til Diskussion paa det af Fællesrepræsentationen foreslaaede Fællesgrundlag; det kom formodentlig dels af, at Fællesrepræsentationen i det hele arbejdede efter de Regler, der var gældende her i Nykøbing, dels af at man ikke ojnede »Haab om, at man ad Frivillighedens Vej kan faa gennemført denne Sag, saa den kan faa almen Betydning«, medens man paa den anden Side forelobig var tilfreds med den her indførte Ordning og mente at have sporet nogen Frugt af den. Ogsaa haabede man, at det for Fremtiden, efter at der var stillet i Udsigt, at man vilde gøre Skridt til at hindre den Overhaand

1881.

Formand:

Redaktør

H. J. Jakobsen.

235 Medlem.

tagende Vagabondering, vilde blive noget lettere at skelne værdige fra mindre værdige, og at den Miskredit, hvori det var kommet »at rejse paa Haandværket«, saa mulig igen kunde hæves, om ikke helt forsvinde. Henimod Aarets Slutning nedsattes endelig et Udvalg bestaaende af de to Medlemmer af Bestyrelsen og tre Mænd valgte af og blandt de lige nævnte Kredsformænd, hvilket saa vel skulde holde Sagen i Gang, som navnlig arbejde hen til, Oprettelse af et Herberg for Svendene.

Samtidig med at Fællesrepræsentationen havde sat denne Sag under Diskussion, havde den ønsket at høre Foreningernes Standpunkt til en Reform med Hensyn til Aflæggelsen af de frivillige Svendeprover, idet den havde forespurgt: »Bør der ikke tilstræbes, at de frivillige Svendeprover overalt bringes i ensartet Stilling til de ved Næringslovens § 27 dannede officielle Kommissioner; og hvilken bør denne Stilling være?« Dette blev meget indgaaende drøftet paa to Foreningsmøder, og som Resultat heraf fremgik Vedtagelsen af følgende, af Haagensen stillede Resolution: »Industri og Haandværkerforeningen tror, at de Bestræbelser, der, siden Laugsvæsenet ophævedes, ere gjorte af selve Haandværkerstanden for at oprette Duelighedsprover for Haandværkslærlinge, fortjene megen Paaskønnelse, men for at Bestræbelserne skulle kunne føre til det ønskede Maal: at være et sandt Udtryk for den Færdighed, Lærlingen har formaaet at bringe det til, bør der tilstræbes Ensartethed i de til Svendeproverne hørende Forhold og Krav. De Kommissioner, som skulle bedømme Provearbejderne, bør ubetinget dannes af Fagmænd, men for at give Svendebrevene den for-

nødne Autoritet og for at vaage over, at de gældende Bestemmelser overholdes, bør den lokale Øvrigheds, Stedets Magistrats Medvirkning ønskes«. Den Form, Proverne fik, blev, bekendt nok, ikke upaavirket af dette Forslag. Med Hensyn til Oprettelsen af Voldgifts- eller Arbejdsretter, hvorom man ligeledes havde afæsket Udtalelse, svarede man — ogsaa efter Forslag af Haagensen: »Industri- og Haandværkerforeningen tror, at det af Arbejderkommissionen udarbejdede Udkast til Lov om Arbejdsretter vil være til megen Nytte i den tilsigtede Retning, hvorfor man anbefaler samme til Delegeretmødets særlige Opmærksomhed«.

En glædelig Begivenhed var det, at der tilfaldt Foreningen omtrent 600 Kroner som Andel i Udbyttet af Sjællands og Lolland-Falsters Varelotteri; af Frygt for at Lotteriet et andet Aar mulig skulde give Underskud, hvis Dækning Foreningen ikke kan undslaa sig for at deltage i, besluttede man foreløbig at deponere Pengene i Sparekassen. I det følgende Aar viser det sig, at det samlede Lotterioverskud er c. 1050 Kr., og Status er da til Trods for, at baade Teknisk Skole og Snitteskolen give Underskud, ganske tilfredsstillende; Byggefonden begynder at blive ligefrem velhavende (1800 Kr.), Fonden for rejsende Haandværkssvende ejer c. 850 Kr. Den sidste var der desuden sikret betydelige Tilskud, idet det var lykkedes Femmandsudvalget at faa tegnet i alt 3000 Kr. paa fem Aar, hvoraf en Femtedel var indbetalt, ligesom Etatsraad Tesdorpf paa Ourupgaard havde lovet et fremtidigt Svendehjem, »saa snart Foretagendet kan sættes i Værk«, Gavebrev paa den Grund i Tværgade, der laa ved Siden af Laanekontoret (i Grunden et farligt Naboskab for et »Svende-

1882.
Formand:
Redaktør
Jakobsen.
238 Medlem.

hjem»), samt paa 10,000 Mursten. Og ved Efteraarstid var Sagen saa vidt fremmet, at man kunde fremlægge en mere detailleret Plan over et Svendehjem og sammenkalde en Generalforsamling for at træffe Afgørelse om, hvor vidt man var til Sinds at støtte Opførelsen af en saadan Bygning ogsaa derigennem, at Foreningen tog Lokale i den. Og dette var der saa meget des større Grund til, som Foreningens daværende Lokale-Forhold vare saa uheldige og tarvelige som vel muligt, ikke en saa betydelig Korporation som »Industri- og Haandværkerforeningen« værdige. Generalforsamlingen gik da ogsaa ind herpaa — uden Forbehold. Bestyrelsen bemyndigedes »til at arbejde videre paa Grundlag af foreliggende Forslag om en toetages Bygning» til Svendeherberg, med Tilladelse til at anvende »Foreningens Byggefond som rentefrit Laan i en Aarrække i nævnte Bygning«. Hermed maatte Foretagendets Realisation betragtes som sikret. — I Anledning af Toldlovens Indbringelse i Landstinget holdt Foreningen saa vel Delegeretmøder som offentlige Moder, og der resulterede naturligvis deraf Udtalelser til Regering og Rigsdag, som det overdroges et Femmandsudvalg fra Stiftets forskellige Byer at lempe frem paa bedste Maade til rette højere Vedkommende. Iøvrigt er det ellers rent lokale Interesser, der dyrkes; man kæmper tappert mod Byraadets tagne Beslutning om den kommunale Betalingsskoles Nedlæggelse og med al sin Energi for Oprettelsen af et nyt Apothek: det lykkedes at skaffe ikke mindre end 580 Underskrifter paa et Andragende til Justitsministeriet »om Oprettelsen af nok et Apothek her i Nykjøbing«. Spørgsmaalet havde jo været fremme alt i 1874, men kom først nu

til en Afgørelse. Derimod naaede man endnu ikke i dette Aar at faa løst Problemet »Folketidende« — Sagfører Kriebel søgte at føre igennem i Bestyrelsen, at Foreningens Bekendtgørelser fremtidig indrykkedes i begge Blade; men hverken hans Hovedforslag eller et Kompromis — at overlade Afgørelsen til en følgende Generalforsamling lader sig gennemføre. Paa Generalforsamlingen i Maj 1883 blev der dog endelig skudt en lille Breche i Muren, idet et Forslag stillet af syv Medlemmer om, at der skulde averteres lige saa fuldt i »Folketidende« som i »Stifts-Tidende«, ganske vist falder med 16 Stemmer mod 10, men det til Gengæld vedtages, at Bestyrelsen for Fremtiden vil have at træffe »Valget af de Bekendtgørelser, der skulle indrykkes i »Folketidende«, og har at søge Moderation i Betalingen herfor«. Man er ellers i dette Aar mest optaget af Byggeriet, efter at man paa en ekstraordinær Generalforsamling i Februar har ladet Bestyrelsen opsigte den hidtil værende Lejlighed i Industribygningen og leje Lokale i den paatænkte Bygning i Tværgade, ligesom man ogsaa vil skaffe Skolen Plads samme Steds. Faa Dage efter gjorde man Skridt til et Mageskifte for at erhverve den Grund, hvorpaa Svendehjemmet kom til at ligge i Stedet for den af Tesdorpf skænkede paa den modsatte Side af Gaden, og af de 3000 Kr., som dertil antoges at ville medgaa, fik man i Løbet af 14 Dage samlet de 2100. I denne Anledning annulleredes Bestemmelsen om, at Byggefonden skulde ydes Svendehjemmet som rentefrit Laan, og ændredes derhen, at Fonden skulde overgaa som Tilskud til Opførelsen af en Bygning til Teknisk Skole paa den Betingelse, at Skolens Bygning ved Adkomst-

1883.

Formand:
 Redaktør
 Jakobsen.
 226 Medlem.

dokument bliver Foreningens Ejendom. — Foreningen havde flere Gange Besøg i dette Aar, idet den lolland-falsterske Afdeling af Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk afholdt sit Delegeretmøde i Nykøbing i April Maaned, og ved Sct. Hans-Dags Tider fik man Visit af Nakskov Haandværker- og Industriforening, af hvem der blev gjort megen Stads: Sejlur i Sundet med Ophold og Forfriskninger ved Hamburger-Huset, Festspisning og Bal i Kohaveskov med Ekstratogs Afgang fra selve Pavillonon! Desværre havde ogsaa Foreningens Vært i sin Glæde over de kære Nakskoviters Besøg bragt sin Regning ganske paa Højde med Begejstringen, da denne var paa sit mest spilkogende Stadium: Bestyrelsen saa sig nødsaget til at protestere mod den, og den gav Stof til Underholdning i adskillige Bestyrelsesmøder!

Rejsningen af den nye Bygning paa Hjørnet af Jernbanegade og Tværgade, der skulde rumme Foreningens og Teknisk Skoles Lokaler samt Svendehjem, gik rask fremad. Da Lejemaalet med Industribygningen udløb til Oktober Flyttedag, maatte man i Aarets sidste Kvartal tage midlertidig Bolig i »Hotel Royal« (Industri- og Haandværkerforeningens nuværende Lokale). I Vinterens Lob lykkes det ved en Bazar at indkassere c. 2100 Kr. til Anskaffelse af Møblement i de nye Lokaler, som man tog i Brug i Februar 1884. Den 2den Februar blev Foreningens Fane i højtidelig Procession med Musik i Spidsen »flyttet fra Industribygningen til de nye og smukke Lokaler paa Svendehjemmets 1ste Sal. Efter at Processionen havde ophængt Fanen i den nye Forsamlingsbygning, blev der af Foreningens Formand udbragt et Leve for

1884.

Formand:
 Redaktør
 Jakobsen.
 271 Medlem.

Foreningen, idet der til dette Leve blev knyttet det Ønske, at denne Dag i bedste Forstand maatte blive en Mærkedag for Foreningen, saa der fra den maatte brede sig en god Aand, Kundskab og Oplysning, Enighed og Samvirken blandt Borger- og Haandværkerklassen i vor By« («Stifts-Tid.» $\frac{2}{2}$ 84). Den 14de Februar aabnedes efter Bestemmelsen Læse- og Konversationsstuen for Foreningens Medlemmer, og d. 28de s. M. endelig kunde man med stor Højtidelighed indvie Svendehjemmets Lokaler, ved hvilken Lejlighed navnlig Etatsraad Tesdorpf hyldedes stærkt for sin unægtelig ogsaa store Støtte af den gode Sag. Ordningen af det noget vanskelige pekuniære Fællesskab mellem Foreningen og Svendehjemmet kom derimod ikke i Stand uden temmelig grove Rivninger — dog holdt det jo heldigvis, skønt det et Øjeblik saa ud til, at Flængen vilde blive for stor til at kunne rimpe sammen selv med den allerverligste Haand.

Foreningens Virksomhed havde i det sidste Aar ikke været saa alsidig som tidligere; det store Byggeprojekt havde lagt Beslag paa alle disponible Kræfter. Af Mangel paa Lokale havde man ingen Fremvisninger kunnet præstere, heller ikke Foredragenes Tal var imponerende. Der afholdtes af og til de obligatoriske Borgermøder for at drøfte Valg (til Ligningskommission og Byraad) eller Omordning af Byens Politivedtægt; paa det sidstnævnte Møde vedtoges en Resolution: »Forsamlingen udtaler som ønskeligt, at der sker en Omorganisation og Forøgelse af Politiet, og opfordrer Byraadet til at gennemføre Ordningen i et Omfang, som er fornødent til forsvarlig Udøven af Polititilsynet ved Nat og Dag, selv om der derved paaføres Kom-

munen en forøget Udgift af over 3000 Kr. aarligt«. Og endelig holdt man i December en lille Holbergfest, hvis Overskud gik til Asylet; den gav Anledning til megen politisk Kævl og hidsige Dystløb paa den næstfølgende Generalforsamling i Januar, mærkelig nok, kan man sige, selv om man har *in mente*, at det var de i politisk Henseende aller mest bevægede Tider, der nu var ved at oprinde; dog Holberg, skulde man mene, maatte vel kunne holdes udenfor. Men Bestyrelsen havde ikke Blikket ret aabent for, at en Forening som Industri- og Haandværkerforeningen ikke kunde være ængstelig nok med at vaage over aldrig at faa blot i fjerneste Maade Skin af at ville udøve Tryk eller Censur til nogen som helst Side. Dette gav sig tydelig til Kende i Bestyrelsens Beslutning om at afsige »Politiken« og »Socialdemokraten« fra 1ste April 1885 — et Magtbud, som man opretholdt, skønt det forstaaeligt nok blev mødt med Protest fra flere Sider. Det var uden Tvivl en Skrivelse fra Købmand Carl Jørgensen og Kobbersmed Haagensen, der bevægede Bestyrelsen til at fastholde sit for en upolitisk Forening i Længden aldeles uholdbare Standpunkt, og man læser med største Forbavselse, at dette farlige Skridts Berettigelse lader sig motivere saaledes: »Ved afvigte Generalforsamling i Industri- og Haandværkerforeningen her udtaltes og fandt Tilslutning, at Foreningen, der hidtil har været upolitisk, og[saa] fremdeles bør holdes fri for politiske Demonstrationer, og navnlig at saadanne samfundsfjendtlige Organer som »Socialdemokraten«, hvis Formaal nærmest synes at være at sprede Misnoje mellem Arbejdere og Arbejdsgivere og overhovedet mod alt, som ikke vil boje sig for hint Organs og [hine] Føreres

1885.

Formand:

Redaktør

Jakobsen.

285 Medlem.

vilde Program, [ja] vel end ogsaa nærmer sig til Opfordring til Vold, ikke egner sig for Industri- og Haandværkerforeningens Læseværelse, ligesom Foreningen vistnok ogsaa heller, dersom de pekuniære Forhold tillade det, bør støtte Organer, der sprede nyttig Oplysning, end overhovedet at abonnere paa endnu flere politiske Blade. Som Følge af Udtalelserne paa hin Generalforsamling imødekom Bestyrelsen ved at afsige »Socialdemokraten« og det den nærbeslægtede Blad »Politiken«; men man ser atter nu de samme to Blade bragte i Forslag i den i Foreningens Læseværelse liggende Protokol. Dette foranlediger undertegnede til at anmode den ærede Styrelse om at nægte at abonnere paa og overhovedet at tillade, at de nævnte to yderliggaaende Blade fremlægges i Industri- og Haandværkerforeningens Lokale (!). Foreningen har iøvrigt vistnok for det ringe aarlige Medlemsbidrag, der ydes, rigelig Læsning for Medlemmerne uden Hensyn til politisk Standpunkt (*!sic!*); men det fremgaar iøvrigt af et af Forslagene, at det er politiske Motiver, der ere ledende, idet der samtidig stilles Forslag om at afsige et af de Højreblade, som holdes (!). Dette bør formentlig afvises«. Skønt Bestyrelsen stadig holdtes til Ilden gennem Anmodninger i Ankeprotokollen, gav den ikke tabt: først i 1890 holdt »Politiken« igen sit Indtog i Foreningens Læseværelse — »Socialdemokraten« maatte vente nogle Aar endnu.

I 1886 udlob de gamle Industri-Lotteriers Bevilling, og Foreningen træder derfor ind i det nydannede »Dansk Vare- og Industri-Lotteri«, der, som det fremgaar af Statusopgørelserne paa de kommende Generalforsamlinger, er fuldt saa giftigt som noget af de

1886.
Formand:
Redaktor
Jakobsen.
281 Medlem.

tidligere, mere lokalt organiserede Varelotterier. Hvis der har været epokegørende Begivenheder i Foreningens Liv i dette Aar, maa de have været fremstillede paa de fire Sider, der ere udrevne af Foreningens Protokol; rimeligere er det dog, at de ikke har gemt Ting af større Vigtighed end de bevarede Blade. —

1887. 1887 er et i enhver Henseende værdigt Sidestykke til
 Formand: det foregaaende Aar. Det er en Selvfølge, at man er
 Redaktor betænkt paa at lade Foreningen gøre en kraftig An-
 Jakobsen. strængelse for at skaffe den størst mulige Tilslutning
 324 Medlem. til Udstillingen i København i det kommende Aar. Og at hverken Foreningens eller Svendehjemmets Bestyrelser manglede som Gratulanter ved Konferentsraad Tesdorpf's 70-aarige Fødselsdag ($27/11$), siger sig selv: de to Institutioner stod jo uimodsigelig i stor Gæld til ham. Men forbavsende er det derimod at se, at man trods alle de mange tidligere forgæves Forsøg atter tænker paa at slaa til Lyd for Indførelsen af Tegning som Fag i Almueskolen (Palm); Sagen naaede da heller ikke uden for Bestyrelsens Kreds, idet denne indser det haabløse i at bringe den frem for Tiden.

1888. I 1888 er Foreningens Liv ligeledes ganske roligt
 Formand: og jævntflydende. D. 1ste Februar afholdtes paa dens
 Redaktor og Initiativ et talrigt besøgt Møde, hvor man udtalte sig
 Jakobsen. for Ønskeligheden af en skarp og effektiv Kontrol med
 309 Medlem. Salg af Mælk og Kød. Kødkontrolspørgsmaalet tog Byraadet i sin Haand, men fik det ganske vist først løst efter adskillige Aars Forløb. Til Ordningen af en Kontrol med Mælkesalget nedsattes en Komité paa 9 Mand med Overretssagfører Andresen i Spidsen; man vil saaledes se, at Foreningen til Trods for den tilsyneladende Ro ikke var ufølsom over for de Emner,

der laa i Luften og trængte sig paa til Droftelse. — Fællesrejsen til Udstillingen i København fik man arrangeret paa den glædeligste Maade, idet Bestyrelsen blev i Stand til at støtte alle de ubemidlede Haandværkere (Mestre som Svende) og Arbejdere, der androg om Rejseunderstøttelse — hver med 15 Kr., og desuden raadede over 8 Adgangskort til Udstillingen à 4 Dage med dertil hørende Ret til Logis i Hovedstaden i indtil 4 Dage — i alt uddeltes 33 Understøttelser. — I Maj Maaned 1889 døde Konferentsraad Tesdorpf; en talrig Kreds af Byens Borgere med Industri- og Haandværkerforeningen som Bindeled lod nedlægge en Sølvkrans paa hans Kiste. Den overbragtes paa Begravelsesdagen ($\frac{8}{5}$) paa Ourupgaard af Foreningens Formand (Redaktor Jakobsen), Fabrikant Jørgensen og Overretssagfører Andresen og havde følgende Indskrift: »De fattiges og forlattes Hjælp, de fremadstræbendes Støtte, sit Adoptivfædrelands trofaste Søn, den utrættelige og virksomme Arbejder i enhver god Sags Tjeneste. — Gehejmekonferentsraad E. Tesdorpf, død 2den Maj 1889 i taknemmelig Paaskønnelse fra Borgere i Nykøbing p. F.« — Samme Aar fyldte Kobbersmed Haagensen 70 Aar ($\frac{6}{10}$) og modtog i Anledningen en Hædersgave »fra Lolland-Falsters Industri- og Haandværkerforeninger med Tak for nidkær Virken«. — Et Forsøg paa at vække Liv i den uopslidelige Toldsags Droftelse blev samvittighedsfuldt gjort af Bestyrelsen — men uden Held. Paa et Møde, der var besøgt af kun en Snes Mennesker, gjorde Formanden Rede for, hvorledes det hidtil var gaact, og hvorpaa Regeringens (Estrups) daværende Forslag gik ud — men da Besøget var saa faatalligt, kom ingen Diskussion i Gang, og

1889.
Formand:
Redaktor
Jakobsen.
307 Medlem.

man maatte nøjes med paa Foreningens Vegne at lade Bestyrelsen give Regeringsforslaget sin Tilslutning, hvilken Lejlighed den benyttede til at lægge et ualmindelig velment og varmtfolende Ord ind for en dygtig Skat paa Spiritus og bayersk Øl! Mere Held havde man med Planen om Afholdelsen af en Haandværkerfest; den vedtoges paa et Mode d. 31te August, hvor der nedsattes en ved skriftlig Afstemning valgt forberedende Komité paa 5 Medlemmer (Kobmand Julius Bernth, Fabrikant Chr. Haagensen, Formand, Kobmand Ludvig Hansen, Amtsfuldmægtig Oluf Jensen og Fabrikant Jørgensen), samtidig med at det bestemtes, at det eventuelle Overskud skulde »anvendes hovedsagelig til den tekniske Skole og Svendehjemmet, samt iøvrigt til andre velgørende Formaal, hvorom Industri- og Haandværkerforeningens Bestyrelse samt et lige saa stort Antal af Fæstudvalgets Medlemmer ere enige«. Gennem i alt 4 specielle Udvalg, der mærkværdigvis kun afholdt i alt 11 Moder, blev Festen bragt i Stand og afholdt d. 8de og 9de Juni 1890 — med stort Held og udmærket pekuniært Resultat. Det eneste Skaar i Glæden for Foreningen var, at saa faa af dens Medlemmer i Gerning havde besvaret Bestyrelsens Kalden til at følge Fanen i Procession: »det var alt andet end noget smukt Syn, da Deltagerne vare saa faa; Fanen blev fulgt af 15—16 Medlemmer op til Samlingspladsen; men da vi fulgte den til sin Plads her i Salen, vare vi siger og skriver 5 Mand; vel vare mange Medlemmer med Toget [5: Haandværkeroptogene, der marcherede fagvis], men der var dog mange Medlemmer fri og uafhængige af Haandværkerne, som det noget nær havde været en Pligt at opfylde. At bringe

1890.

Formand:

Redaktør

Jakobsen.

304 Medlem.

Fanen i Orden er et Arbejde for den, som man faar til at bæere den, især i det Sommervejr, som var Tilfældet; man burde have set noget mere Deltagelse« — saaledes lyder Bestyrelsens Klagesuk nogle Dage efter i Beretningen til Juni-Generalforsamlingen. Af de indvundne 4500 Kr. fik Teknisk Skole 1200 Kr., Svendehjemmet 800, Snitteskolen 500, Sømandsforeningen 400, Sygeplejeforeningen 200, 4 Sygekasser i alt 800 Kr. (idet man vilde se at formaa dem til at slutte sig sammen til »én stor, fælles og almindelig Sygekasse, som bedre end de mange smaa vil være i Stand til at opfylde det tilsigtede Formaal«). endelig Borgerstiftelsen 600 Kr. — Desværre skulde Festen ikke komme i Stand, uden at det var kommet til et Brud inden for Bestyrelsen, idet Redaktor Jakobsen d. $\frac{28}{5}$ nedlagde sin Post som Foreningens Formand foranlediget ved en mellem ham og Fabrikant Haagensen (Festudvalgets Formand) udbrudt Konflikt — beroende vistnok til Dels paa Misforstaaelse af nogle ret uskyldige Artikler i »Stifts-Tidende«, dels paa en ikke let tilgivelig Miskendelse af det Hensyn, det ved en Lejlighed som en Haandværkerfest havde været rimeligt at vise Foreningens Formand. I Redaktor Jakobsens Sted overtog Drejermester Løvstrøm midlertidig Formandsskabet, og han mindedes paa Generalforsamlingen i Juni Redaktørens tjaarige Virksomhed som Formand, der virkelig havde sat betydningsfulde Spor i dens Liv — Rejsningen af Svendehjemmets og Teknisk Skoles Bygning skyldtes i første Række hans Energi og Ihærdighed, om end selvfølgelig Gehejmeraad Tesdorpf's Støtte ved denne Sag retfærdig bør tages med i Betragtning, og Generalforsamlingen sluttede sig uden Forbehold til den

Formand:
(midlertidig)
Drejermest.
Løvstrøm.
Fabrikant
B. Jørgensen

skyldige Honor, der ved denne Lejlighed ydedes en Mand, som havde nedlagt et Decenniums Arbejde i Foreningens Tjeneste.

1891.
 Formand:
 Fabrikant
 B. Jørgensen
 285 Medlem.

Aaret 1891 er, for saa vidt Talen er om Sager af mere gennemgribende Betydning, næsten udelukkende viet Læringspørgsmaalet. I December 1890 havde man fra »Foreningen til Lærings Uddannelse« modtaget en Skrivelse med Anmodning om at søge oplyst, hvor vidt der var opstaaet Ulempe i Forholdet mellem Mester og Lærling ved Læringsloven af 30te Marts 1889, og Formanden svarede paa alles Vegne, »at Læringsloven er for ensidig affattet, da der ofte viser sig Undtagelser, der ikke kan underordne sig den, og Folgen deraf er, at der ingen Læringskontrakt bliver skrevet«. Men for dog at raade nogenlunde Bod paa de uheldige Forhold antog man i Januar 1891 Byfogedfuldmægtig Sprechelsen til Foreningens juridiske Konsulent paa dette Omraade, saaledes at alle de Medlemmer af Industri- og Haandværkerforeningen, der maatte ønske det, kunde faa den fornødne Vejledning eller, hvis de skulde foretrække det, faa skrevet deres Kontrakter i Foreningens Lokale hver Lørdag Aften i April og Oktober Maaned mod en ubetydelig Kendelse til Kassen. Men det var ikke alene her, der herskede Misnoje med dette vigtige Forholds Ordning; den var almindelig hele Landet over, og i Efteraaret bliver der derfor gjort Skridt fra Læringsforeningens Side i København til at faa Lovens Bestemmelser ændrede; men denne Institution greb Sagen an paa en næsten helt bagvendt Maade. Forslaget til Lov af 30te Marts 1889 var naturligvis ikke blevet til uden nøje Samvirken mellem Administration

Formand:
 Kobbersmed
 Chr. Haagen-
 gensen.

(Ministerium) og Fællesrepræsentationen, og navnlig havde man med Grund lagt den største Vægt paa § 2: kun den, der er faglært og har aflagt Duclighedsprove, maa antage og oplære Lærlinge. Denne Bestemmelse havde Folketinget imidlertid stemt ud og Landstinget ikke turdet genindsætte til Trods for et stærkt Tryk fra Indenrigsministeriet og Fællesrepræsentationen, der endog skarpt betonedede, at uden en slig Bestemmelse som den i § 2 indeholdte vilde man hellere se Forslaget strande — i hvert Fald foreløbig. Men Lærlingeforeningen, der rejste Krav om Lovens Revision, begik nu det store Fejlgreb kun at bygge paa kopenhavnske Forhold uden Hensyn til Provinserne, og Genoptagelsen af § 2, hvormed en Revisions Betimelighed fra et Købstadstandpunkt set maatte staa eller falde, og som vilde være et naturligt Værn for det faglærte Haandværk — ja den havde man helt undladt! Det er let at forstaa, at Chr. Haagensen, der i Mellemtiden var blevet Formand paa ny, ikke lagde Fingrene imellem, og at man paa hans Forslag udtalte overfor »Lærlingeforeningen« sin levende Beklagelse af, at denne Sag var lagt saa ubehjælpsomt til Rette.

Et højst bevæget Aar, blandt de mest bevægede i den samlede og de gamle Foreningers Annaler. Ved 1892.
 Generalforsamlingen i Juni valgtes — mester P. ind i Formand:
 Bestyrelsen, hvor han i længere Tid ikke havde haft Kobbersmed
 Sæde. Han var ikke til Stede paa Generalforsamlingen Haagensen.
 og sendte faa Dage efter Bestyrelsen et Brev, der 243 Medlem.
 indeholdt de voldsomste Angreb paa den tekniske (midlertidig)
 Skole og dens Ledelse; han havde næret megen Tvivl, J. L. Fog.
 om han »for sit Fosterbarns [d: den tekniske Skoles] Fabrikant
 Skyld burde afslaa Valget, da han mulig endnu kunde V. Jespersen.

bringe Skolen tilbage til, hvad den var, da han »lemnede« den. Som den nu er, er den yderst slet, og som den ledes, bliver den Aar for Aar slettere«. — — »Men jeg er kommet til det Resultat, at jeg ikke kan modtage det paa mig faldne Valg«. Denne Skrivelse, der iøvrigt indeholdt de pudsigste Misforstaaelser — Skolen havde bestaaet længe forud for Hr. P.s Optræden her i Byen — foranledigede ikke blot, at der maatte »udskrives nyt Valg til Styrelsen« (for at blive i Protokollens Sprog), men at hele den samlede Bestyrelse paa den dertil berammede ekstraordinære Generalforsamling, i Stedet for at lade foretage det enkelte Valg, besluttede sig til at træde tilbage og indvarsle til en ny Generalforsamling, hvor der blev valgt ni, delvis nye Medlemmer af Bestyrelsen. Inden for Skolens Vægge var der lignende Uro — hvad der vil blive Lejlighed til flygtig at berøre i et følgende Kapitel.

1893.
Formand:
Fabrikant
V. Jespersen
c. 250 Med-
lemmer.

Foreningens Medlemstal, som i adskillige Aar først havde staaet i Stampe, og til sidst var begyndt at gaa betænkelig nedad, steg i Løbet af 1893 overordentlig stærkt. Ved Junigeneralforsamlingen var det gaaet op til 316, mod Aarets Slutning naaede man omtrent til 400. Man maatte i ên Henseende være noget btænkelig ved en saa stærk Udvikling: vilde Lokalerne i Længden slaa til? Da lykkedes det i Februar Maaned ved et heldigt *coup* at faa det daværende »Hotel Danmark« (tidligere »Hotel Royal«) paa Haanden for 26,000 Kr. og ved en Indbydelse til Aktietagning i denne Bygning at faa tegnet omtrent 12,000 Kr. Ombygningen og Montering af Lokalerne, hvortil der ved en Bazar indkom c. 2400 Kr., blev man i Aarets Lob færdig med; der var ogsaa udfoldet en rastløs, energisk

Virksomhed af en stor kombineret Komité (Bestyrelsen *plus* et Byggeudvalg). — Fra dette Aar, hvis vigtigste Dato for Foreningens Vedkommende er den 1ste Juni, Haagensens Dødsdag, vil man mindes Anti-Stores-Bevægelsen, i hvilken Industri- og Haandværkerforeningen naturligvis ogsaa tog Del som Indbyder til et offentligt Diskussionsmøde, hvor der faldt mange drøje Hug og Ordskiftet flere Gange strejfede det personlige og politiske — Skær, man ved denne Lejlighed umulig kunde holde sig klar af.

Den 21de Juni 1894 stillede Købmand Julius Bernth Bestyrelsen et Forslag, som han ønskede forelagt den nærforestaaende Generalforsamling, omhandlende Afholdelsen af en Udstilling for Nykøbing og Omegn i Løbet af September samme Aar. Da Forslagsstilleren imidlertid maatte indrømme Rigtigheden af Formandens Indvending mod den korte Frist, man havde til at realisere et saa omfattende Foretagende, og det tillige stilledes i Udsigt, at man ved at afholde Udstillingen i Juni eller Juli 1895 kunde faa Høns- og Fjerkræ-Udstillingen for hele Landet etableret samtidig i Nykøbing, erklærede han sig tilfreds med at se sit Forslag virkeliggjort næste Aar. Der nedsattes et Udvalg paa ni Mand til at gøre de indledende Forberedelser, hjælpe over disse bekendte første Skridt, som koste. Havde Haandværkerfesten i 1890 end voldet en Del Besvær at sætte i Scene og lagt Beslag paa manges Arbejde, var det dog for intet at regne i Sammenligning med hvad der ved denne Lejlighed krævedes. Der afholdtes af det nedsatte Udvalg og de supplerende Underudvalg i alt 57 Møder, inden man var naaet saa vidt, at Udstillingen kunde aabne sine Porte. Og i al

1894.
Formand:
Fabrikant
V. Jespersen
c. 400 Med-
lemmer.

1895. denne Travlhed maatte man endda d. 8de Februar
 Formand: 1895 fejre Snitteskolens 25-aarige Bestaaen. — Udstil-
 Fabrikant V. Jespersen lingen vil være i saa frisk Minde, den omtaltes saa
 c. 460 Medlemmer. indgaaende i Pressen — den lokale som Hovedstads-
 pressen — at der ikke allerede nu er Grund til at gaa
 i Detail i denne Fremstilling. Det skal dog lige om-
 tales, at den afholdtes i Dagene fra d. 28de Juni til d.
 3dje Juli (begge inclusive), bar sig pekuniært fortræffe-
 lig — ikke alene slap Garanterne for et Fond paa
 5050 Kr. med Skrækken; men man var ikke engang
 i Stand til at bruge Statstilskuddet op — gav natur-
 ligvis Anledning til megen Skriven og Talen for og
 imod og havde maaske kun et eneste svagt Punkt: at
 det ikke var en Udstilling for hele Stiftet! Stiftamt-
 mand Fabritius *de* Tengnagel var dens Præsident,
 Borgmester Holch dens Vicepræsident. Ved disses
 Side fortjener Hovedudvalgets (Forretningsudvalgets)
 Formand Julius Bernth at mindes i første Række som
 den, der ikke alene havde undfanget Ideen til Udstil-
 lingen, men ogsaa havde evnet at føre den frelst i
 Havn; han blev heller ikke glemt ved Udstillingens
 officielle Afslutning, Medaille-Dagen, d. 16de Oktober.
 Da det sidste — 63de — Udvalgsmode var afholdt d.
 15de Januar 1896, kunde Forretningsudvalget med god
 Samvittighed erklære sig for opløst og Opgaven for
 løst. Forinden havde dette for Foreningen saa hæder-
 fulde Aar kunnet bringe den et betydeligt materielt
 Gode: det lykkedes gennem Køb af Enkefru Barfoeds
 Ejendom i Tværgade paa en lige saa snild som lidet
 bekostelig Maade at afrunde det Foreningen tilhørende
 Areal. Da man nemlig i Januar 1896 solgte Huset

med Gaard, erhvervede man for Foreningen et Stykke Jord paa en Størrelse af 350 □ Alen for 200 Kr.

Foreningen var nu efter Haanden blevet saa stor, at der lagdes et ganske overordentligt Arbejde paa et enkelt Bestyrelsesmedlems Skuldre, nemlig Kassererens. Paa Generalforsamlingen i Januar vedtoges det derfor, at Foreningen for Fremtiden lønner sin Kasserer, men at han saa ikke er Medlem af Bestyrelsen, der udelukkende fungerer *honoris causa*. Da denne Omordning af Forholdene inden for Bestyrelsen nødvendiggjorde en Del Lovændringer, gennemførte man med det samme nogle andre, af hvilke den vigtigste og mest epokegørende turde være den: »Selvstændige Kvinder kunne optages som Medlemmer«. Hvor forandrede var ikke Forholdene nu fra den Gang, da kun de »zünftige« Haandværksmestre kunde optages, de rigtige »Mestre af Lauget«? En af disse Veteraner, der havde spillet en stor Rolle i Foreningens Liv og gjort et paaskønnesværdigt Arbejde i og for den, Bogbindermester J. F. Nielsen fejrede netop det Aar (²¹/₁₁) sit 50-aarige Jubilæum som Borger i Nykøbing og hædredes i den Anledning med den største Opmærksomhed ogsaa fra Foreningens Side.

Paa Begivenheder af større Betydning blev heller ikke de følgende Aar rige. I 1897 rejste det lidt intrikate Spørgsmaal om den daværende Værts Dobbeltstilling som Haandværker (tidligere Svend, nu Mester) og Vært for Foreningen en lille Storm i et Glas Vand — men Bølgerne lagde sig snart. I 1898 døde Købmand, Byraadsmedlem Julius Bernth, hvis energiske Virksomhed ved Udstillingen i 1895 lige er omtalt. Foreningen mindedes hans Fortjenester i saa Henseende

1896.
Formand :
Fabrikant
V. Jespersen
455 Medlem.

1897.
Formand :
Fabrikant
V. Jespersen
497 Medlem.

1898.
Formand :
Fabrikant
V. Jespersen
506 Medlem.

ved at henlægge en signeret Palmekrans paa hans Baare. — Aarets mest opsigtsvækkende Begivenhed for Foreningens Vedkommende var Afholdelsen af Fællesrepræsentationens Delegeretmøde i Nykøbing p. F. d. 17de og 18de Juli; den er endnu i frisk Minde og forlob i enhver Henseende paa den bedste og fornøjeligste Maade — Alvor og Gammen parredes vel tilsammen, og ingen anede i det Øjeblik, at det just nu trak sammen til et Tordenvejr, hvis Udladning vel nok lod vente et Stykke Tid paa sig, men saa ogsaa til Gengæld kom med saa meget des større Kraft. Det var de bevægede, skarpt tilspidsede kommunale Forhold, der lagde Beslag paa den almindelige Opmærksomhed i 1898—Aarets sidste Halvdel og det følgende Aars Begyndelse, og under dette fratraadte Fabrikant V. Jespersen, der havde indtaget en ret fremskudt Stilling i Striden, men iøvrigt stod i Begreb med at forlade Nykøbing, pludselig (Februar 1899) som Bestyrelsens Formand og udmeldte sig af Foreningen; dens mangeaarige Næstformand, Snedkermester C. Larsen, indtog i hans Sted Formandspladsen. Kort Tid efter ordnedes en betydningsfuld Sag, Købet af Svendehjemmets Bygning, hvorved man vandt Plads til en aldeles nødvendig Udvidelse af den tekniske Skoles Lokaler, der i Aarenes Løb var blevne altfor trange. Denne store Ejendom erhvervedes af Foreningen paa særdeles lempelige Betingelser: mod at overtage de Prioriteter, der indestod i Bygningen, i alt Kr. 33,327,⁰⁷, og at dette skete, skyldtes vel i det hele taget Svendehjemmets imødekommende Bestyrelse, men indenfor denne dog i første Række Bogbindermester *J. F. Nielsen*. Det var derfor kun naturligt, at han, da han d. 16de

1899.

Formand:

Snedkerm.

C. Larsen.

526 Medlem.

September fejrede sit Guldbryllup, »paa Grund af sin mangeaarige, ihærdige Virksomhed for Foreningen« udnævntes til dens *Æresmedlem*. Hvor gunstige de Vilkaar end vare, paa hvilke man havde faaet Raadhed over Svendehjemmet og dets Grund, var det imidlertid indlysende for Bestyrelsen, at man ikke i Længden kunde blive staaende paa det lave Kontingent, som var fastsat for 26 Aar siden, i 1874, og som man alt nu i mange Aar kun med den største Beregning havde formaaet at klare sig med. Der blev derfor paa Generalforsamlingen i Januar 1900 stillet Forslag af Bestyrelsen om dets Forhøjelse til 8 Kroner aarlig; men det faldt med 90 »Ja« mod 65 »Nej« — der krævedes $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer for at vedtage Lovændringen. I Juni lykkedes det dog at føre denne Sag til en heldig Afslutning: af 148 tilstedeværende stemte kun 16 imod Forhøjelsen, der saaledes var vedtaget med stor Majoritet. I Aarets sidste Maaned projekterede man en Antik-Udstilling til Afholdelse næste Aar. Det tog nogen Tid at faa den arrangeret: den kom først i Stand d. 22de til d. 25de November 1901; til Gengæld var den overordentlig vellykket og overtraf alles Forventning. Der er maaske Grund til at dvæle et Øjeblik ved denne Foreningens sidste Bedrift, saa meget mere som man maa erindre, at hvad der her var stillet paa Benene, var en første Begyndelse, en Skabning næsten paa bar Bund. De danske Provinsbyer — Aarhus maaske alene undtagen i de senere Aar — især de mindre, ere i Henseende til Kunst, Kunsthåndværk, Kunstindustri og Kunsthistorie givet i Udstillingers praktiske Oversigtsform forholdsvis uheldig stillede, idet Kunsten herhjemme endnu ikke i

1900.
Formand:
Snedkerm.
C. Larsen.
537 Medlem.

Formand:
Fabrikant
Carl Bruun.

1901.
Formand:
Fabrikant
Carl Bruun.
506 Medlem.

tilstrækkelig ønskelig Grad er trængt ud og ned til Folket. Denne Kendsgerning bunder helt naturmæssig i, at de to eneste store Aandsretninger og Kultusstrømninger, af hvilke i hvert Fald den ene ikke er nogen Kulturstrømning, der i Begyndelsen og Slutningen af forrige Hundredeaar ere naaede ud i Landet og naaede til Bunds, af Væsen ere ganske ukunstneriske, aldeles uden Forstaaelse for, hvor rige Muligheder der netop i Kunsten ligger for at højne et Folk med Udviklings-evner. Man maatte derfor med Rette forbausnes over, hvor meget af virkelig Kunstværdi der gemtes i vor By og dens Omegn, hos Borger og Bonde, at der hos saa mange havde været Sans og Blik for at gemme paa og hæge om disse Skatte, samtidig med at man glædedes over den Smag og Sikkerhed, hvormed det hele var stemt og passet sammen. I Forbindelse med Bestyrelsen, inden for hvilken igen Udstillingsudvalgets Formand, Tomrermester C. Schultz fortjener at nævnes, er det da rimeligt endnu at mindes de to Mænd, der kunstnerisk talt bar Udstillingen, Arkitekt H. Glahn, den bekendte Restaurator af Czarens Hus, det viden om berømmede »Skæve Hjørne«, og Kobbetsmed J. Goth, der til Vurdering og Ordning af de Arbejder, der laa inden for hans Fag, medbragte en gennem mange Aars Flid samlet Kundskabsmasse og Sagkendskab, som man selv i kunstnerisk interesserede og dannede Kredse ikke vil træffe paa Alfarvej.

1902.

Formand:

Fabrikant

Carl Bruun.

c. 500 Med-

lemmer.

Med denne Succes knyttet til sin Fane gik Industri- og Haandværkerforeningen i Nykøbing p. F. ind i Jubilæumsaaret 1902.

Det vil forhaabentlig af de foranstaaende Linier fremgaa, at Foreningens Liv har været nøje knyttet til Nykøbing Bys. Har dens Formand end ikke som hine Venedigs Doger hvert Aar ofret en Guldring som et Formælingens Symbol, har den dog vist sig som en værdig Datter af vor By — Kød og Blod af dens Kød og Blod. Og endnu kun ét: mange vil maaske synes, at der i denne Skildring er dvælet altfor udførlig og med altfor stor Forkærlighed ved de mørke Sider, Manglerne, Brostene — og navnlig Konflikterne! Der er hertil at svare: Foreningers Samliv er som Ægteskabers. De ensformige lykkelige er, som en aandrig Mand har sagt, tilvisse ophøjede og skønne for de agerende Parter selv; men de er lumsk kedelige for Omgivelserne. Det er de »ulykkelige«, der interessere, eller netop: Rivningerne, Konflikterne. Thi det er selve Livet: at slibe de skarpe Kanter af; man gaar ind i en Forening, vel nok fordi der er et Storre, man enes om, men ogsaa for at kæmpe om den Form, Udviklingen deraf skal have. Og er det først overstaaet, da mindes netop disse Kampe med dobbelt Glæde.

II.

Bibliotheket.

Umiddelbart efter de to Foreningers Sammenslutning blev Bogsamlingen underkastet »en nødvendig Revision«, hvorved der udskødes en Del Bøger. Den skiltes saa som i den gamle »Haandværkerforening« i to Afdelinger: et Haandbibliothek, hvis Bøger i Regelen

ikke udlaanes, men staa til Afbenyttelse i Lokalet, og et Laanebibliothek, som efter sit Navn netop er bestemt til Udlaan blandt Medlemmerne. Bibliothekets Vækst og Benyttelse, hvori der har været nogen Bølgebevægelse, vil ses af nedenstaaende Oversigt, der er gjort saa nøjagtig, som det efter det for Haanden værende Materiale har været muligt; det ses ikke af Protokollerne, hvorledes den pludselige Nedgang fra 1877 til 1878 er at forklare, de for de følgende Aar opgivne Tal passe med Tallene for 1878 og synes at udelukke en Fejlskrift. For enkelte senere Aar har det ikke været til at konstatere, hvorledes Forholdet har stillet sig. — Det først angivne Tal betegner Totalsummen, Tallene i Parenthes henholdsvis Haand- og Laanebibliothek. — Bogsamlingen talte ved Udgangen af Aaret

1871:	1216	(164 + 1052)	Bind.
1872:	1255	(159 - 1096).	Værdi 1230 Rd.
1873:	1371	(191 - 1180).	3312 Udlaan til 152 Medl.
1874:	1432	(217 - 1215).	3804 » Oplyses ikke.
1875:	1484	(245 - 1239).	3087 » til 152 Medl.
1876:	1515	(266 - 1249).	3234 » » 140 »
1877:	1589	(266 - 1323).	3661 » » 160 »
1878:	1458	(175 - 1283).	Oplyses ikke.
1879:	1479	(170 - 1309).	3408 Udlaan. Oplyses ikke.
1880:	1586	(244 - 1342).	3118 » »
1881:	1662	(260 - 1402).	2953 » til 121 Medl.
1882:	1697	(270 - 1427).	2953 » » 127 »
1883:	1721	(280 - 1441).	2718 » » 124 »
1884:	1844	(288 - 1556).	2930 » » 148 »
1885:	1852	(297 - 1555).	3618 » » 159 »
1886:	1884	(319 - 1565).	3805 » » 141 »

- 1887: 1891 (326 + 1565). 3826 Udlaan til 141 Medl.
 1888: 1976 (366 - 1610). 5322 » » 131 »
 1889: 1979 (371 - 1608). 3450 » » 144 »
 1890: 2008 (377 - 1631). 3264 » » 126 »
 1891: 381. »Stærkt benyttet«.
 1892: »Til Bibliotheket er anskaffet 222 Bind«.
 1893: Oplyses Intet.
 1894: » »
 1895: Forøgelsen af Udlaansbibliotheket udgør 110 Bind.
 1896: » » » » 129 »
 1897: » » » » 141 »
 1898: Oplyses Intet.
 1899: Forøgelsen af Udlaansbibliotheket udgør 89 Bind;
 i alt 2365 Bind. -- Udlaan til 235 Medlemmer.
 1900: Oplyses Intet.
 1901: Forøgelsen er 128 Bind (Udlaansbibliotheket).
 Dette tæller i April 1902 i alt 2493 Bind.

III.

Snitteskolen.

Da »Haandværkerforeningen« og »Industriforeningen« gik op i en højere Enhed, stod Snitteskolen i sit fejreste Flor. Den talte 90 Elever, hvoraf 30 betalende, og af de 60, der nød fri Undervisning, fik de 16 tillige Lejlighed til at gennemgaa et Kursus i Tegning; Skolens Udstilling og Bazar i December Maaned var god og gav godt Udbytte. Det følgende Aar blev knap saa gunstigt. Vel fik Skolen som nævnt Sølvmedaille ved den 12te Landmandsforsamlings Husflidsudstilling

1871.

1872.

i Nykøbing p. F.; men paa »Nordiske Industri- og Kunstudstilling 1872 i København« opnaaede den ikke Prisbelønning »uagtet den almindelig rosende Omtale«; dette kan »kun tilskrives de særegne Forhold, som dør vare til Stede; men det fortjener dertil at fremhæves, at det Organ, som særlig tog sig af Husflids- og Haandgerningssager paa Udstillingen, senere fremhævede denne Snitteskoles fremstillede Arbejder som særdeles fortjenstlige«. — Elevantallet var dog stærkt synkende, man kunde ikke tænke paa nogen Bazars Afholdelse paa Grund af Stormfloden, og Læreren, T. E. Hansen opsigter i Aarets Slutning sin Plads fra 1ste April det følgende Aar at regne. En paatænkt Klasse for Piger maa man med disse mindre lyse Udsigter for Øje opgive; men Skolen syntes at have vundet ved Lærerskiftet, efter at Posten som Snittelærer fra 1ste April var besat med Billedskærer Edv. Christensen. Elevantallet er da ogsaa igen i Tiltagende (34 Gratister, 28 betalende Elever), og de Institutioner, der havde støttet Skolen ved dens Oprettelse, træde fremdeles hjælpende til (Stat, Amtsskolefond, Byen). Ogsaa fra Bestyrelsens Side blev der gjort det mest mulige; Snitteskolen havde saaledes Udsalg paa Torvet baade ved Juli- og Oktober Markedsdag, og da man i December averterer Afholdelsen af Skolens Julebazar, anslaaes der i Bekendtgørelsen de mest rorende Streng. I 1874 stiger Elevantallet til 40 Elever, der nyde fri Undervisning, og 25 betalende; i Bestemmelsen om, at det er »Friskolen«s Born, der undervises frit i Snitteskolen, bliver man nodt til at foretage en Ændring »for at holde paa de Elever, som netop paa Grund af Flid gaa over til Friplads i Realskolen [»Betalings-

1873-

1874.

skolen«], men derved udelukkes fra Friundervisning i Snitteskolen«. Tillige træffer man for at opmuntre Eleverne og knytte dem saa stærkt som muligt til Skolen Foranstaltning til at give dem Andel i Udbyttet (15 $\frac{0}{10}$ af Salgsværdien). — Undervisningen gaves fremdeles daglig gennem hele Aaret med Undtagelse af de almindelige Skoleferier, og at der præsteredes, hvad man med Billighed kunde forlange, fremgaar af, at Skolen atter henter sig en officiel Anerkendelse, idet den faar »hæderlig Omtale« ved Landmandsforsamlingen i Viborg; men Haagensen passede ogsaa i Ordets bogstaveligste Forstand paa som en Smed — ikke den fjerneste, bitterste Uregelmæssighed passerer ubemærket forbi hansaarvaagne Øjne. Men det næste Aar er det atter galt, det er ligefrem et af Skolens Trængselsaar. Elevantallet holdt sig nogenlunde — i alt 65; men Læreren var aabenbart blevet træt, og i »Stifts-Tid.« (22 $\frac{1}{5}$) klager en Ven af Skolen over, at denne, der har gjort saa meget Gavn, nu gaar ned ad Bakke baade paa Grund af Lærerens Forsømmelighed og Sløjhed og paa Grund af utilstrækkeligt Tilsyn. Industri-Udvalget svarer med priselig Raskhed (24 $\frac{1}{5}$), at det er blevet valgt i Marts, har altsaa kun fungeret i April—Maj, i hvilken Tid der endda har været Paaskeferie, og at det folgelig er uden Skyld i Misèren: det er Bornene, der mangle Interesse. Bestyrelsen tager sig *in pleno* af Sagen; man har trods megen Betænkelse til Hensigt at holde Skolen i Gang, men kan kun ikke blive enig om, hvorvidt Læreren skal afskediges. Da det i Aarets Lob stadig gaar smaat med Salget af de forarbejdede Genstande — det var overdraget Bogbinder Hartmann — og Snittelæreren overhugger den gordiske

Knude ved selv at sige sin Plads op i Oktober til Fratrædelse fra Nytaar af, vil Bestyrelsen foreslaa ved en Generalforsamling at nedlægge Skolen fra sidstnævnte Tidspunkt at regne, da »det maa erkendes, at den nu ikke længer nyder den Understøttelse og Søgning hverken blandt Bornene eller blandt Publikum som i dens Begyndelse«; man kunde nemlig ikke vente ret længe at beholde frit Lokale i Skolebygningen. Men — Omslaget til det gode kommer nu lige saa brat som glædeligt. I November gaar det pludselig bedre med Skolen; Lærerpladsen opslaas derfor vakant, idet Beslutningen af Oktober foreløbig suspenderes, og

1877. H. Møller (København) ansættes som Lærer. Det nye Aar begyndte godt; der var Opgang i Besøget, og navnlig Tegneundervisningen synes at gore megen Lykke — mærkeligt nok, da man skulde mene, at Slojd-Undervisningen i højere Grad maatte egne sig til at fængsle Barnets Interesse. Tilskuddene til Skolen vare ogsaa ret rigelige, og for yderligere at poussere Afsætningen foroger man Forhandlerens Procenter, samtidig med at man inddrager Bornenes 15 %.

1878. — Da Byraadet i Juni ser sig nudsaget til at opsigte det frie Lokale paa Borgerskolen, kommer Nedlæggelsen vel igen paa Tale; men en ekstraordinær Generalforsamling vil dog have, at Skolen skal gaa og Foreningens Kasse bære den forøgede Udgift, og den faar da Lokale hos Murermester, Postholder Rosendahl (I Hjornet af nuværende Jernbanegade og Nygade). Med Undervisningen og Børnenes Fremgang var man fremdeles vel fornojet, og ved Landmandsforsamlingen i Svendborg erhverver man sig da ogsaa en ny Medaille; men det kostede stadig mange Penge, bl. a. og fornemlig fordi

Arbejderne var saa vanskelig afsættelige; Tegneundervisningen var tillige blevet udvidet til to Hold: et for Viderekomne og et for Begyndere. Da der nu samtidig paatænkes en Udvidelse af Aftenskolen, stillede Fuldmægtig Leifer som Medlem af Bestyrelsen Forslag om Snitteskolens Nedlæggelse, men det faldt. En heldig Bazar i December (200 Kr. i Overskud) stivede de sunkne Aktier nogenlunde af — for en Tid!

Snittelærer Mollers Helbred var ikke stærkt; han maatte melde sig syg i Oktober og døde følgende Maj (1879). I hans Sted valgtes derpaa d. 5te August Billedskærer *Emil Hvalsøc* til Snittelærer, en Stilling, han derefter beklædte i hen ved 20 Aar til sin Død (Juli 1899). Det var et overordentlig stort og smukt Arbejde, det blev forundt denne Mand at nedlægge i Industri- og Haandværkerforeningens Snitteskole, og naar det trods alle økonomiske Betæneligheder, der vedblivende knyttede sig til Skolens Drift, alligevel blev saa, at Skolen holdtes i Gang, skyldtes det sikkert i første Række Erkendelsen af, at i Betragtning af denne Mands Energi og levende Interesse for denne Skolegerning var der andre Hensyn end just de materielle at tage. De smukke Arbejder, den flinke Lærer og hans Elever kunde møde frem med, gav ved en Bazar i 1880 et Overskud af 300 Kr. Efter dette gode Resultat burde man vistnok have trukket Vejret lidt dybere og ikke være buset for stærkt paa allerede det følgende Aar, hvor Skolen trods betydeligt Elevantal og fortsat Tilfredshed med det Arbejde, der ydes, dog begynder at give det i nogle Aar næsten konstante Underskud af op mod 300 Kr. I 1882 gores der nu specielle Anstrængelser — man faar endog et Udsalg af Skolens

Arbejder etableret i Nakskov; men det skæpper ikke i Kassen, ligesom heller ikke Bazaren taaler den aarlige Tilbagevendende. Generalforsamlingen udtaler derfor, at man anser det ønskeligt, om Bestyrelsen vilde tage under Overvejelse, »hvad der kunde gøres for at ophjælpe Snitteskolens mindre gode økonomiske Tilstand«; men man ser ingen anden Udvej end i det følgende Aar at

1883. foretage en Reduktion af Undervisningen, saaledes at Skolen for Fremtiden i de seks Vintermaaneder, hvor der er flest Elever og Besøget er regelmæssigst, skal gaa som sædvanlig (hver Dag), medens den i Sommerhalvaaret kun skal undervise fire Dage om Ugen. Da

1884. Foreningen i 1884 er blevet installeret i sine nye Lokaler i »Svendehjemmets« og »Teknisk Skoles« Bygning, faar Snitteskolen Lokale paa anden Sal, oven over Teknisk Skoles Værelser; det var ikke helt tilfredsstillende; men de pekuniære Krav kunde man ikke gaa

1885. udenom. — Skolen fik vedblivende betydelig Stotte — i saa Henseende turde og burde Bestyrelsen ikke klage; Byraadet giver 200 Kr. foruden Lys og Brændsel, det Classenske Fideikommis 100 Kr., Godsejer Tesdorpf paa Ourupgaard yder den ogsaa Tilskud, saa at man er i Stand til at holde den gaaende paa sædvanlig

1886. Maade, og da der atter i 1886 er Misnoje med de store Udgifter, finder Skolens Fader, Kobbersmed Chr. Haagensen, sig paa Juni-Generalforsamlingen foranlediget til at udtale, at »det aldrig havde været paaregnet, at Snitteskolen skulde bære sig selv i pekuniær Henseende; dens Betydning [var] som Forskole for Teknisk Skole; som uddannende for vordende Haandværkere, som unddragende en Del Born fra slet Gadeomgang udfyldte den sin Plads og fortjente Stotte«. I denne

Kamp for sit Barn fandt Haagensen Bistand hos Snedkermester Palm, Bogbinder J. F. Nielsen og Adjunkt Wittrup, der alle anerkendte Skolens fortjenstfulde Virksomhed. Denne udvidedes i det næste Aar, som alt for femten Aar siden tilsigtet, til ogsaa at gælde *Piger*, idet der i 1887 gives fri Undervisning til c. 40 Dreng og 11 Piger fra Almueskolen, og det hedder i Beretningen til Generalforsamlingen, at »Skolens nye Husflidsarbejder synes at love godt for Fremtiden«. I de følgende Aar gaar det da i den vante Gænge; Beretningerne lyde blot: »Snitteskolen som hidtil« (1888), eller »Snitteskolen arbejder efter sædvanlig Plan og med sædvanligt Elefantal«; men Underskuddet er stadig voksende — det har nu naaet en Størrelse af c. 400 Kr. til Trods for, at en Bazar i December 1889 dog kunde opvise saa smukt et Resultat som et Overskud paa henvend 160 Kr. Ikke des mindre sorger man for, at Undervisningen gives saa betryggende og grundig som muligt; i 1890, da der kun undervises 30 Friskolebørn, hvoraf 10 Piger, er disse 30 dog delte i fire Hold, saa hver Elev faar 2 Gange 2 ugentlige Timer. I 1891 saa det for Alvor ud til decideret at lakke mod Slutningen, idet man maatte befrygte, at det Clasesenske Fideikommis vilde inddrage sit aarlige Tilskud (100 Kr.); det lykkedes imidlertid at besværge Stormen, og Direktionen bevilgede ekstraordinært endnu for tre Aar 100 Kr. aarlig. Da Skolen samme Aar fik Solvmedaille ved Husflidsudstillingen her i Byen og 500 Kr. fra Overskuddet ved »Haandværkerfesten« det foregaaende Aar, blev trods alle Trængsler Enden bedre end Begyndelsen. Men Balancen er alligevel svær at holde; de gode Tilskud i 1891 til Trods er der det fol-

gende Aar atter Underskud, om end kun ubetydeligt; 1893. men Besøget er ganske tilfredsstillende, ligesom i 1893
 1894. (i alt 63 Elever). I 1894 lykkes det endogsaa at bringe Skolen nogenlunde paa Benene økonomisk set; det Classenske Fideikommis forlænger endnu en Gang sin Understøttelse paa 3 Aar, og en Bazar giver 250 Kr. — Da det blev nødvendigt til Teknisk Skoles Udvidelse at inddrage Lokalerne paa 2den Sal, maa Snitte-skolen flytte og faar sin nuværende Bolig i Bagbygningen i Industri- og Haandværkerforeningens Ejendom, 1895. et godt og stort Rum. I 1895 kunde Skolen i Februar under megen Deltagelse og Festlighed fejre sit 25 Aars Jubilæum, ved hvilken Lejlighed dens mangeaarige, højt fortjente Lærer hyldedes under stærk Tilslutning.

Selv med Fare for at blive altfor ensformig kan man dog ikke slutte denne tørre Annalistik over Skolens Liv og Virksomhed uden at omtale, at endnu ên Gang har Øksen ligget ved Træets Rod, og aldrig har maaske Slaget været saa nært ved at blive fort som denne sidste Gang. I 1898, da Underskuddet gik op til mellem 500 og 600 Kr., indgik Bestyrelsen til Byraadet med Andragende om forhøjet Tilskud fra Byens Kasse, da man i modsat Fald maatte gaa til det beklagelige Skridt at nedlægge Skolen. Da denne imidlertid paa en heldig Maade erstatter Sløjd-Undervisningen, hvis Nytte jo, saa at sige almindelig, anerkendes fra pædagogiske Autoriteters Side, forhøjede Byen sit Tilskud til 350 Kr. aarlig, som Skolen da siden har oppebaaret.

Efter Emil Hvalsøes Død (Juli 1899) ansattes Bil-

ledskærer A. Madsen fra Oktober 1899 som Lærer ved Snitteskolen.

IV.

Aften- og Tegneskolerne. — Teknisk Skole.

Det første Skoleaar under den samlede Industri- og Haandværkerforenings Ægide aabnedes paa sædvanlig Maade Søndag d. 8de og Mandag d. 9de Oktober 1871 henholdsvis i Tegne- og Aftenskolen, efter at man forinden havde bevilget Skolernes Budget med 131 Rd. Elevantallet var til at begynde med kun 62, men steg i Aarets Løb til over det dobbelte, saa at man sluttede med i alt indskrevne Elever (og saaledes menes der altid i det følgende, naar andet ikke udtrykkelig er bemærket) — 58 i Tegne-, 80 i Aftenskolen. Skolens Skema er ikke udvidet ud over, hvad der var indført i 1855—56: to Eftermiddagstimers Undervisning i Tegning om Søndagen (Kl. 2—4) og tre Aftentimer om Mandagen (Kl. 6—9). Tegneskolen havde to Klasser med hver sin Lærer, en Klasse for Frihaandstegning og en for geometrisk Tegning; i Aftenskolen underviste 3 Lærere to Klasser i Regning, Skrivning og Retskrivning. Denne Ordning kunde umulig tilfredsstillende, ej heller efter saa mange Aars Forløb være tidssvarende; da der nu tillige var saa mange Forsømmelser, at man maatte gribe til alvorlige Forholdsregler, nedsattes i Februar Maaned et af fem Mand bestaaende Udvalg, der havde til Opgave at tilvejebringe en bedre Ordning af Foreningens Skoler, mulig hen i Retning af, hvad man havde andet Steds

under Navn af »tekniske Skoler«, en Betegnelse, man ved Ansøgningen om Statstilskud endnu ikke tor anvende. Der var nok at tage fat paa, nok, der trængte til at ændres: de mange Forsømmelser, udisciplineret Adfærd fra Elevernes Side, Klassernes Overfyldning, Mangel paa Kontinuitet i Undervisningen osv. osv. Samtidig med at det nedsatte Udvalg drofter Sagerne, har Bestyrelsen ogsaa sine Jern i Ilden. Hovedfejlen er jo nu let at se: den bundede i den Betragtning, at Lærerne selv hverken skulde eller burde kunne overkomme at holde Disciplin, og fra dette Synspunkt kom man mærkelig nok heller ikke bort i den Betænkning, som det omtalte Femmandsudvalg, hvori dog tre skolekyndige Medlemmer havde Sæde, afgav d. 4de September 1872, idet det i denne netop hedder: »for at Læreren udelukkende kan have sin Opmærksomhed henvendt paa Undervisningen uden at behøve at spilde noget af den knapt tilmaalte Tid paa at rette mulige Brud paa Disciplinen«, foreslaas det, »at der vælges 24 Medlemmer til at have Inspektion i Aftenskolen, 1 i hver Klasse hver Skoleaften«! Ogsaa var de Bestemmelser, man traf om Straf for Forsømmelser, altfor rigoristiske, saa at de ganske maatte forfejle deres Virkning. Derimod var det et Skridt i den rigtige Retning, at man i Aftenskolen — Tegneskolen rorte man foreløbig ikke ved — foreslog Oprettelsen af en Forberedelsesklasse, saa at der altsaa blev i alt 3 Klasser. Den nye Klasse skulde optage alle dem, der absolut ikke havde naaet det Maal, Almueskolen sætter som det normale, naar Bornene forlade den ved Konfirmationsalderen. Ligeledes foreslog man et Indskrivningsgebyr af 24 Skill., og at

Præmierne ved Afslutningshojtideligheden skulde bortfalde og afløses af et Diplom, der jo endda kunde blive Indehaveren deraf til ikke ringe Nytte i Fremtiden. Disse Forslag med Undtagelse af Præmiernes Afskaffelse gennemførtes ved det nye Skolehalvaars (1872—73) Begyndelse. Elevantallet er i Tegne-Skolen 50, i Aftenskolen 81, hvoraf det let vil ses, at 3 Klasser i denne sidste Afdeling ikke kunde betegnes som Luksus; af disse Elever have formodentlig mellem 40 og 50 frekventeret begge Afdelinger. Elevernes Forhold, ligesom Udbyttet af Arbejdet i Skolen betegnes som lovende; man vedbliver som i tidligere Tid at tilstede fri Adgang til Foreningens Foredrag for de 12 flinkeste Elever, og i Skolerne afholdes jævnlig saadanne, der siges godt besøgte og fulgte med Interesse. Kun er Status i ikke god: Tilskuddene vare ogsaa kun smaa (50 Rd. fra Staten, 80 fra Amtet). Og det næste Skoleaar, 1873—74, der begyndte d. 12te—13de Oktober 1873 (Elevantal: Tegne-Skolen 43, Aftenskolen 75; 118 Elever, hvoraf 38 i begge Afdelinger), kom ikke til at svare til de Forventninger, det foregaaende havde vakt. Til at begynde med gaar alt vel; men da man er kommen ind i det nye Aar, viser det sig ganske naturligt, at man ikke kan faa Tilsynsmændene til at opfylde deres Forpligtelser; man er nu i et ubehageligt Dilemma, idet man maa tænke paa enten at ekskludere disse genstridige og uvillige Medlemmer, hvad der dog er en haard Kur, eller ganske at lade Valg af Tilsynsmænd falde og derimod lomme en fast tilsynshavende Inspektør. Dette sidste kræver for øvrigt en Lovændring. Det maa antages, at det har været alle disse Fortrædeligheder, der have gjort Skoleudvalget

1173.

1174.

træt; ellers er det vanskeligt at forstaa, at dets Formand, da Bestyrelsen yderligere ønsker Udvidelser og Forbedringer, for at Skolen kan blive en virkelig »teknisk« Skole, udtaler som sin Formening, »at der for Tiden ikke fandtes Grund dertil«! Man gik dog i sig selv -- den Omstændighed, at Statstilskuddet for 1873—74 var udeblevet, kunde ogsaa nok mane til en Kraftanstrengelse — og indsendte i Sommerens Løb et Forslag til Bestyrelsen om udvidet Undervisning, hvilket Haagensen i September ikke mindes at have modtaget; da det omsider heldigvis kommer til Stede, vinder det Bifald. Nydannelsen var en Klasse for flinke Elever og Svende (de sidste mod Betaling) med Tegning, Dansk, Naturlære og Regning to ugentlige Aftener. Betingelsen for Klassens Oprettelse var, at 12 skulde melde sig; men der meldte sig ikke en eneste Svend og formodentlig kun faa andre, saa det ikke blev til noget. Det er i det hele taget et Misfornøjelsens og Umedgørlighedens Aar: man klager over det løse Forhold mellem Mester og Lærling, men selv strides man om de urimeligste Petitesser; Skoleudvalget paalægger Eleverne at høre Foredragene i Skolen, men afviser i lidet venlige Vendinger Tilbud om Fribilletter for Eleverne til Foreningens Foredrag. I Skoleaaret 1874—75 er Elevantallet 61 i Tegneskolen, 76 i Aftenskolen, Delingen som sædvanlig. Man havde gerne villet indføre Naturlære som Fag; men Ministeriet har ikke svaret paa Andragendet om Hjælp til Anskaffelse af Apparater, saa at man maa nøjes med Kathedralskolens Rektors, Professor Listovs Tilbud om, at Aftenskolens Elever kunne faa Lov til at møde paa Latinskolen for at se Eksperimenter. Det ringe Stats-

København, lød ikke smigrende. Dog: det skulde snart blive anderledes.

Af Hensyn til det forventede mindre Elevantal — ogsaa af økonomiske Grunde — begyndte man Skoleaaret 1879—80 med et reduceret Klasseantal, nemlig 3 i Læseafdelingen og 3 i Stedet for 4 i Tegneafdelingen, saaledes at denne havde en Klasse for Frihaandstegning, geometrisk Tegning og Fagtegning. Der undervistes dette Aar kun 61 Elever (Læseafd. 44, Tegneafd. 41), af hvilke 12 havde Friplads, og Interessen siges i Beretningen at have været meget mangelfuld. I Slutningen af Aaret forefaldt den ovenfor (S. 154) omtalte Skolesag, der vakte saa megen Opsigt. Den havde til Følge, at et nyt Skoleudvalg traadte til med Arkitekt Glahn som Formand. Men trods Uro og Skiften gik Arbejdet i Skolen fremad; det hedder i det københavnske Tekniske Selskabs Dom om Skolens Præstationer i dette Halvaar, at der er Fremgang; kun anbefales det for Frihaandstegningens Vedkommende at lægge sig efter rent ornamentale Ting, og for Fagtegning advares der mod blotte Kopier uden Brug af Maalestok. For det næste Skoleaar (1880—81) foreslaar Snedkermester Palm en Omordning, der i Fjerdingaaret Oktober—December 1880 fører til en Indskrænkning af Læseafdelingen til to Klasser; men i Januar 1881 bliver dette dog for trangt, og den faar atter sine sædvanlige tre Klasser; Tegneafdelingen beholdt de tre Klasser fra forrige Aar. I 1879 træffe vi for første Gang Skolen benævnt »*Teknisk Skole*«; 1880 benyttes Betegnelsen officielt og gaar derfra over i den almindelige Opfattelse af Skolen. I Snedker Palm fik den for en Aarrække en interesseret og virk-

Aftener à 2 Timer 3: for 3 Klasser c. 540 Timer, omtrent ligelig fordelte mellem Tegne- og Læseafdelingen, og at det gik, som det skulde, ses af Teknisk Selskabs Udtalelser om, at der er Fremgang paa alle Punkter. (74 Elever; Læseafd. 58, Tegneafdelingen 48; 29 besøge begge Afdelinger, 25 Læseafd. alene, 1882. 15 Tegneafd. alene. Fra Staten 500 Kr. og 100 Kr. til Undervisningsapparater). Efter at man i det nye 1883. Skoleaars (1882—83) første Kvartal havde arbejdet inden for de givne Rammer, foretager man i Januar 1883 en Udvidelse, hvorved der gives Frihaandstegning og Fagtegning hver yderligere en Aften à 2 Timer, saaledes at der nu holdes Skole *hver Sognedags Aften*. Man var tilfreds med det Skridt, der her var gjort, og Elevernes Flid og Fremgang roses fremdeles; men om at indsende dette Aars Præstationer til Bedømmelse i Kobenhavn bliver der ikke Tale, idet der nu var kommet saa mange Provinsskoler, at det blev et uoverkommeligt Arbejde at tage mod dem alle sammen hvert Aar, og Skolerne skulle nu for Fremtiden efter bestemt Tur kun indsende hvert 3dje Aar, Nykøbing Skole første Gang i 1884. (88 Elever; Tegneafd. 59, Læseafd. 67; 38 i begge Afdelinger; 19 Fripladser; Staten 550 Kr.).

I August bevilger Byraadet 2000 Kr. til Hjælp ved Opførelsen af Skolebygningen i Jernbanegade mod til Gengæld at erhverve Tilladelse til i fem Aar at benytte to, eventuelt tre af dens Lokaler til den kommunale Skole. Samtidig med at Teknisk Skole nu fik Sikkerhed for at kunne faa sit eget Hjem — saa længe man havde haft Ly i Borgerskolens Klasseværelser, havde man, hvor gode og rummelige de end vare,

1885. den samme som den foregaaende Vinter. Ved Slutningshøjtideligheden — hvor Konferentsraad Tesdorpf holdt Festtalen — havde man oprindeligt paatænkt at lade de aarlige Præmier bortfalde; men Stemningen for at beholde dem var i Foreningen saa stærk, at Pengene dertil skaffedes til Veje gennem frivillige Bidrag. En fra Odense udgaaet Opfordring til at udstille Tegninger der paa en Industri- og Landbrugsudstilling i Sommeren 1885 besvares benægtende i Henhold til en fra Københavns Tekniske Selskab modtagen Skrivelse, hvori det udtales, at man ikke tror, »at en saadan Udstilling, paa hvilken Pladsen vil blive meget indskrænket, vil være til nogen Nytte«. — Efter disse Opgangens Aar kommer nu pludselig en kvantitativ og kvalitativ Nedgang: Undervisningstiden i Skoleaaret 1885—86 nedsættes fra 900 til 720 Timer, endda ved et saa skæbnesvangert Skridt som at indskrænke Fagklassens Timetal til det halve; at økonomiske Vanskeligheder have været bestemmende, er forstaaeligt og fremgaar end yderligere deraf, at Skolepengene maatte sættes op. Heraf er Følgen, at skont Elevantallet stiger (105 Elever), frekventere Lærlingene næsten alle kun ên Afdeling (eller Klasse), 70 Tegneafdelingen, 38 Læseafdelingen, hvilket sidste navnlig maa betegnes som et grumme kummerligt Resultat (sammenlign f. Eks. 1882—83, hvor 88 Elever giver 59 i Tegneafdelingen og 67 i Læseafdelingen, eller 1884—85, hvor 72 Elever præstere 90 i Tegneafd., 45 i Læseafd.). Statstilskuddet er nu steget til 700 Kr. — Trods de næsten altfor hyppige Forandringer i Skolekontingentets Størrelse, undergaar dette atter Ændringer for det følgende Skoleaar, der møder op
- 1886.

med 104 Elever i alt, i begge Afdelinger tilsammen 126. Fra København lyder Dommen om dette Halv-^{1887.} aars Arbejde, at Præstationerne tyde paa, at der »arbejdes med megen Flid og Dygtighed«; ellers findes der i Foreningens som i Skoleudvalgets Protokol absolut ingen Udtalelser om Skolen. (Statstilskud som forrige Aar; Amt og By hver 200 Kr.). — Efter Reduktionen i 1885—86 gaar det nu atter opad, og Bogholderi indføres som Fag i Fortsættelsesafdelingen. Skolens hele Gerning synes i alt væsentligt at hvile paa Inspektørens, Snedkermester Palms Skuldre: han antager Lærere, sørger for, at Skolen kommer i Gang i Oktober, og indskriver Eleverne; han bærer »Ansvaret for Orden og Disciplin« imellem Eleverne. Der foretages i dette Aar en Tælling af samtlige Lærlinge i Byen, og denne giver til Resultat, at der i Nykøbing F. fandtes 176 Lærlinge, hvoraf 91 søgte Teknisk Skole.^{1888.} Denne havde i øvrigt i 1887—88 106 Elever i alt, c. 140 i begge Afdelinger tilsammen. Ud over at der dette Aar for sidste Gang uddeles Præmier, der for Fremtiden skulle afløses af Diplomer eller mundtlig Ros, indeholder Protokollen intet. (Statstilskud 700 Kr.). — I 1888—89, da der arbejdes efter »sædvanlig Plan« og med »sædvanligt Elevantal« (106 Elever, hvoraf 8 Svende; i begge Afdell. tilsammen 167; 18 Fripladser), udvides Timetallet til 850, og Resultatet er, under Snedkermester Palms Inspektion, fyldestgørende. Henimod Skoleaarets Slutning (Marts 1889) udtaler ikke desto mindre et af Bestyrelsens Medlemmer,^{1889.} Fabrikant B. Jørgensen, Ønskeligheden af, at Skoleudvalget vilde tilvejebringe en nøjagtig Opgivelse af

Skolens Udgifter samt en Beretning om dens hele Tilstand og Virksomhed, navnlig med mulige Udvidelser for Øje. Disse skulde ikke lade vente længe paa sig. Ved Sommergeneralforsamlingen valgtes *Adjunkt Thomsen* ind i Bestyrelsen og Skoleudvalget, hvor han kom til at indtage Formandssædet, og han udkaster, inden Skoleaaret 1889—90 begynder, en Plan til en fuldstændig Omorganisation af Skolen. I sine Hovedtræk lod denne saaledes (»Stifts-Tid.« ^{27/9}, 1889):

»Den [Skolen] er indrettet paa et fireaarigt Kursus, svarende til den gennemsnitlige Læretid; deraf følger da en Inddeling af Eleverne i fire Klasser, med Oprykning fra Aar til Aar.

A. I denne Klasse optages alle Elever, der ikke før have haft Tegning, og faa da 4 Timer Frihaandstegning, 2 Timer Dansk, 4 Timer i Regning og Skrivning. Skulde Klassen blive for talrig, eller der skulde vise sig stor Uensartethed med Hensyn til Elevernes Standpunkt, vil der blive sørget for, at Klassen deles, eller at de Viderekomne kunne i Dansk, Regning og Skrivning deltage i Undervisningen i

B. I denne Klasse optages de Elever, der have haft Frihaandstegning, og de ville der faa 4 Timer i geometrisk Tegning, 2 Timer i Bogholderi og Skrivning, 2 Timer Dansk og 2 Timer til Undervisning i Regning samt i Arithmetikens og Geometriens Elementer.

C. I denne Klasse optages de Elever, der have gennemgaaet Kursus'et i Frihaands- og geometrisk Tegning, og faa der 4 Timer Projektionstegning, 2 Timer Frihaands- eller Perspektivtegning, 1 Time Dansk, 1 Time

Fysik og 2 Timer til Regning samt til Undervisning i Arithmetik og Geometri.

D. I denne Klasse optages de Elever, der have gennemgaaet de ovennævnte Kursus i Tegning, og faa 4 Timer Fagtegning, 2 Timer Frihaandstegning, 1 Time Dansk, 2 Timer Fysik og 3 Timer i Regning, Matematik og Geometri.«

Denne Plan, hvis Fortrin straks falde i Øjnene, udmærkede sig i første Linie ved sin simple, klare Logik. Imidlertid lykkedes det ikke at gennemføre den helt i den for 1889—90 gældende Timeplan, og siden blev man af Forholdene tvunget endnu længere bort fra den, om end Grundtanken stadig er bevaret; men det maa indrømmes, at den betegnedes et væsentligt Fremskridt. Matematiken, der upaatvivlelig er et Fag, det vilde være gavnligt at lægge Vind paa i de tekniske Skoler, holdt sig kun det forstkommende Skoleaar; den er siden forsøgt genindført, men uden Held: det ligger sikkert i, at Forudsætningerne hos Eleverne ere for smaa. I høj Grad ønskeligt vilde det være, om man *kunde* gennemføre en Plan i Lighed med den nævnte; men for Fagklasseholdenes Vedkommende lader det sig næppe gøre. Interessen koncentrerer sig det sidste Aar, Lærlingen søger Skolen, altfor stærkt om det faglige, tekniske, til at Eleven i Almindelighed skulde tænke paa at deltage i Fortsættelsesundervisningen, og det ses da ogsaa af Skemaet for 1889—90, at denne ikke var obligatorisk for dette Hold. — Samme Aar forsøgte første Gang efter Forslag af Billedskærer Hvalsoe Masseundervisning i Frihaandstegning for Begyndere — med smukt Resultat. Dommen fra Københavns Tekniske Institut lød meget

anerkendende; men der var ogsaa arbejdet betydeligt: 42 ugentlige Timer 3: i alt 1050 Timer. — En Nydannelse, som man maaske et Øjeblik studsede ved, og som da ogsaa gav Anledning til en ganske lille Pressepolemik, var Indførelsen af Gymnastik (som frivilligt Fag om Søndagen) — men det var vistnok den Gang, da Tiden ikke var fuldt saa sportdrivende som nu, et Ord i rette Tid. Alle disse Fremskridt og Udvidelser gennemførtes uden Forhøjelse af Skolepengene (Staten 700 + 100 Kr., Byen 200 Kr., det Classenske Fideikommiss 150 Kr., Raben-Levetzau 100 Kr. — 114 Elever; Tegneafd.: 102, Læseafd.: 79).

1890.

I 1890 ansattes en særlig Tegneinspektør for de tekniske Skoler i Provinserne, og Indsendelsen af Tegninger til det tekniske Selskab i København og i det hele alt nærmere Samarbejde med dette ophørte saaledes. Denne Forandring var imidlertid ikke den, der i første Række lod sig mærke ved Skolen i dette Aar. Langt mere gennemgribende var det, at det blev nødvendigt at skifte næsten hele Lærerpersonalet ved Læseafdelingen og ved enkelte af Tegneafdelingens Klasser; ikke mindre end 8 Lærere tiltraadte som ny ved Begyndelsen af Skolenaar 1890—91. Timetallet udvidedes til 1300 (52 Timer ugentlig), og i alt underviste 10 Lærere ved Skolen; disse Ændringer foretoges naturligvis ikke, uden at man atter rørte ved Skolepengene. Statens Tilskud steg nu til 1100 Kr., og Byens Sparekasse yder for første Gang et Bidrag (100 Kr.). Da det havde været et længe næret Ønske at naa til en fast Ordning af Skolens Overbestyrelse, nedattes der i den Anledning et Udvalg (Adjunkt Thomsen, Fabrikanterne Jespersen og Jørgensen), der endelig

lønnet Forstander og bestemte, at dens Ledelse for Fremtiden umiddelbart maatte paahvile Skoleudvalgets Formand. Med denne Ordning havde man lige aabnet Skoleaaret 1892—93, da i November 1892 Adjunkt Thomsen uventet saa sig nødsaget til at trække sig tilbage af Helbredshensyn, og d. 17/11 valgtes derpaa i et Bestyrelsesmøde i hans Sted enstemmig Adjunkt V. Boëtius.

For Fuldstændigheds Skyld hidsættes her en Række statistiske Data vedrørende Teknisk Skoles Virksomhed i de sidste 10 Aar.

1892—93. *Aftenskolen*: 138 Elever. *Dagskolen* for Drengene: 15.

I Aftenskolen: Tegneafdelingen 7 Klasser, nl. Frihaandstegning 3 (4 ugentlige Timer hver), Geometrisk Tegning 2 (4 ugentlige Timer hver), Projektionstegning 1 (6 ugentlige Timer), Fagtegning 1 (6 ugentlige Timer). — Læseafdelingen: 4 Klasser, hver med 6 ugentlige Timer.

I Dagskolen: 1 Klasse for Frihaandstegning (3 ugentlige Timer).

Statstilskud 1450 Kr.

1893—94. *Aftenskolen*: 137 Elever. *Dagskolen* for Drengene: 43.

I Aftenskolen: Tegneafdelingen 8 Klasser, nl. som i 1892—93, kun at Fagklassen deltes i to Klasser: for Snedkere, Tømrere, Murere (I) og for Smede, Maskinister, Blikkenslagere osv. (II). Hver Klasse 6 Timer ugentlig. — Læseafdelingen: som i 1892—93.

I Dagskolen: 2 Klasser for Frihaandstegning (2 ugentlige Timer hver).

Statstilskud: 1500 Kr.

1894—95. *Aftenskolen*: 164 Elever. *Dagskolen*: 32. Klasseinddeling som i 1893—94.

Statstilskud: 1850 Kr.

1895—96. *Aftenskolen*: 177 Elever. *Dagskolen*: 43. Tegneafdelingen: som i 1893—94.

I Læseafdelingen: oprettet en Klasse for Matematikundervisning.

Statstilskud: 1850 Kr.

1896—97. *Aftenskolen*: 170 Elever. *Dagskolen*: 51. Klasseinddeling: som i 1893—94.

Statstilskud: 1800 Kr.

1897—98. *Aftenskolen*: 201 Elever. *Dagskolen*: 47.

I Aftenskolen: Tegneafdelingen 9 Klasser, nl. Frihaandstegning 3 Klasser (4 ugentlige Timer hver), Geometrisk Tegning 2 Klasser (4 ugentlige Timer hver), Projektionstegning 2 Klasser (4 ugentlige Timer hver), Fagtegnning 2 Klasser (8 ugentlige Timer hver). — Læseafdelingen: 4 Klasser (6 ugentlige Timer hver).

I Dagskolen: 2 Klasser for Frihaandstegning (2 ugentlige Timer hver).

Statstilskud: 1725 Kr.

1898—99. *Aftenskolen*: 219 Elever. *Dagskolen*: 68.

I Aftenskolen: Tegneafdelingen 10 Klasser, nl. Frihaandstegning 4 Klasser (4 ugentlige Timer hver); iøvrigt som 1897—98. — Læseafdelingen: som i 1893—94.

I Dagskolen: 1 Malerdagklasse (8 ugentlige Timer); 3

Klasser for Frihaandstegning (à 2 Timer hver).

Statstilskud: 1725 Kr.

1899—1900. *Aftenskolen*: 244 Elever. *Dagskolen*: 96.

I Aftenskolen: Tegneafdelingen som 1898—99. Læseafdelingen: 5 Klasser.

I Dagskolen: 1 Malerdagklasse (10 Timer ugentlig); 2 Klasser for Frihaandstegning (Drenge; 2 Timer ugentlig hver); 1 Klasse for Frihaandstegning for Piger (4 ugentlige Timer). 1 Fortsættelsesklasse for Piger (4 ugentlige Timer).

Statstilskud: 2750 Kr.

1900—01. *Aftenskolen*: 258 Elever. *Dagskolen*: 70.

Klasseinddeling: som i 1899—1900.

Statstilskud: 2775 Kr.

1901—02. *Aftenskolen*: 238 Elever. *Dagskolen*: 76.

Klasseinddeling: som i 1899—1900.

Statstilskud: 2700 Kr.

Fortegnelse

over

Bestyrelsesmedlemmer

i »Haandværkerforeningen«, »Industriforeningen«
og »Industri- og Haandværkerforeningen«
i Nykøbing p. F.

A. Haandværkerforeningen.

1. Bogbindermester Johs Madsen, født 1795, død i Nykøbing F. $11/1$ 1857. Valgt $13/6$ 1852, (Formand), afgaaet ved Lodtrækning $28/12$ 52; v. atter $6/6$ 53 (Revisor), afg. $29/12$ 54.
2. Garvermester Frederik Møller, født i Nykøbing F. $19/11$ 1796 (S. af Garver Hartvig Frederik M. i Nykøbing F.), død $7/9$ 1870. V. $13/6$ 1852 (Viceformand), afg. $6/6$ 53, v. $29/12$ 54 (Revisor), afg. $13/7$ 55; v. atter $4/7$ 59 (2. Vicefmd.); afg. $2/1$ 60.
3. Kobbbersmedemester Christian Frederik Ferdinand Haagensen, født i København $6/10$ 1819; død i Nykøbing F. $1/6$ 1893 (S. af Brygger, senere Økonom Svend Ole H. i Kbhvn.). Senere R. af D. V. $13/6$ 1852 (Sekretær), gv. $28/12$ 52 (Sekretær), afg. $19/12$ 53; v. atter $29/12$ 54 (Revisor); gv. $13/7$ 55 (2. Vicefmd.); gv. $17/12$ 55 (Valget nægtet modtaget); gv. paa et ord. Møde $5/5$ 56; gv. $26/1$ 57; gv. $25/1$

- 58 (Valget nægtet modtaget); gv. $\frac{4}{7}$ 59 (Sekretær); afg. $\frac{2}{1}$ 60.
4. Skomagermester Jens Henriksen Lund Jensen, født i Nykøbing F. $\frac{3}{10}$ 1807, død i Nykøbing F. $\frac{28}{10}$ 1852 (S. af Tømrer Anders Jensen) [Broder til A 9]. V. $\frac{13}{6}$ 1852 (Kasserer).
 5. Snedkermester Carl Aug. Schneider, døbt i Nykøbing F. $\frac{12}{6}$ 1807; død i Nykøbing F. $\frac{24}{6}$ 1862 (S. af Snedkermester i Nykøbing F. Emanuel Benjamin S.). V. $\frac{13}{6}$ 1852 (»Revisor«); afg. ved Lodtrækning $\frac{28}{12}$ 1852.
 6. Murermester Frederik Horup, født i Maribo $\frac{14}{1}$ 1820; død i Nykøbing F. $\frac{26}{9}$ 1860 (S. af Garvermester i Maribo Mikkel Madsen Horup). V. $\frac{13}{6}$ 1852 (»Revisor«), afg. $\frac{6}{6}$ 53.
 7. Glarmester, Lieutenant Knud Knudsen, født i Aalborg $\frac{6}{1}$ 1812, død $\frac{17}{5}$ 1890 (S. af Bagermester Anders K. i Aalborg). V. $\frac{28}{12}$ 1852 (Fmd.); gv. $\frac{6}{6}$ 53 (Fmd.); $\frac{12}{6}$ 54; gv. $\frac{13}{7}$ 55 (1. Vicefmd.); gv. $\frac{21}{7}$ 56, $\frac{6}{7}$ 57; Fmd. $\frac{1}{2}$ 58; afg. $\frac{19}{7}$ 58; v. atter $\frac{2}{1}$ 60 (Fmd.); gv. $\frac{23}{7}$ 60, $\frac{22}{7}$ 61, $\frac{28}{7}$ 62, $\frac{20}{7}$ 63, $\frac{25}{7}$ 64, $\frac{24}{7}$ 65, $\frac{30}{7}$ 66, $\frac{31}{7}$ 67, $\frac{27}{7}$ 68, $\frac{25}{1}$ 69, $\frac{26}{7}$ 69, $\frac{25}{7}$ 70 og $\frac{31}{7}$ 71.
 8. Snedkermester Johan Frederik Ohlenbostel; født i København $\frac{16}{7}$ 1808. Siden bosat i Storehedinge (S. af en Underofficer, der senest var Portner ved Amagerport). V. $\frac{28}{12}$ 1852 (Kasserer), afg. $\frac{19}{12}$ 53; gv. $\frac{17}{12}$ 55 (2. Vicefmd.); fratraadt $\frac{5}{5}$ 56; gv. $\frac{17}{1}$ 70; afg. $\frac{25}{7}$ 70.
 9. Skomagermester Peter Rasmussen Jensen, født i Nykøbing F. $\frac{17}{8}$ 1815; død i Nykøbing F. $\frac{9}{9}$ 1881 (S. af Tømrer Anders Jensen i Nykøbing F.) [Broder til A 4]. V. $\frac{28}{12}$ 52 (»Revisor«), gv. $\frac{19}{12}$ 53 (Sekretær); afg. $\frac{12}{6}$ 54, v. $\frac{13}{7}$ 55 (Sekretær).

- gv. $17/12$ 55, $26/1$ 57, $25/1$ 58 (Valg nægtet modtaget);
 gv. $19/7$ 58 (1. Vicefmd.); fra $13/9$, s. A. Sekretær;
 afg. $1/7$ 59; gv. $2/1$ 60 (Valg nægtet modtaget).
10. Smedemester Peder Christian Østergaard, født i
 København $2/2$ 1811 V. $6/6$ 1853
 (Vicefmd.), afg. $29/12$ 54; gv. $2/1$ 60 (Vicefmd.); gv.
 $23/7$ 60 (Vicefmd.), $22/7$ 61; afg. $25/7$ 1862.
11. Tomrermester Frederik Matzen, født i Nykøbing F.
 $10/1$ 1817 (S. af Distriktslæge i Nykøbing F., Kan-
 cellirraad Jacob Severin M.) V.
 $19/12$ 53 (Kasserer), afg. $29/12$ 54.
12. Redaktor Jørgen Christian Jørgensen, født i Korsør
 $1/2$ 1815, død $17/6$ 1876 i Nykøbing F. V. $19/12$
 53 (»Revisor«); gv. $13/7$ 55 (Fmd.); gv. $21/7$ 56;
 fratr. inden $2/3$ 57; gv. $9/3$ 57, $6/7$ 57; fratr. $1/2$
 58; gv. $19/7$ 58 (Fmd.); fratr. $4/7$ 59; gv. $31/7$ 67
 (Vicefmd.); gv. $27/7$ 68, $25/1$ 69; afg. $26/7$ 69.
13. Murermester Hans Aarslew Jensen, født i Svend-
 borg $11/2$ 1823, død i Maribo $12/5$ 1897. V. $12/6$
 54 (»Revisor«), afg. $13/7$ 55, v. $23/7$ 60 (Valg næg-
 tet modtaget); gv. $29/1$ 66 (Sekretær?), gv. $28/1$ 67,
 $27/1$ 68, $25/1$ 69; afg. $17/1$ 70.
14. Sadelmagermester Peter Hansen, født i Stege $11/6$
 1813, død $28/7$ 1879 under et Besøg i København.
 V. $29/12$ 54 (Kasserer), gv. $13/7$ 55 (Kasserer), gv.
 $21/7$ 56 og $6/7$ 57, afg. $19/7$ 58, gv. $2/1$ 60 (Kas-
 serer), afg. $23/7$ 60.
15. Guldsmedemester Henrik Peter Kreiberg, født i
 Varde $14/8$ 1815, død i Nykøbing F. $17/2$ 1879 (S.
 af Købmand i Varde Andreas K.). V. $25/1$ 58 (2.
 Vicefmd.), gv. $13/9$ 58 (1. Vicefmd.), gv. $21/1$ 59;
 afg. $2/1$ 60; gv. $21/7$ 65 (Kasserer); gv. $30/7$ 66, $31/7$
 67, $27/7$ 68, $25/1$ 69, $26/7$ 69, $25/7$ 70 (Vicefmd.) og
 $31/7$ 71.

16. Hattemagermester Mathias Vilhelm Hoyer, født i København $^{30}/_{11}$ 1813; død i Nykøbing F. $^{20}/_{1}$ 1886 (S. af Handelskommissionær i København Mathias H.). V. $^{25}/_{1}$ 58 (Kasserer), gv. $^{21}/_{1}$ 59; afg. $^{2}/_{1}$ 60.
17. Snedkermester Niels Peder Philipsen, født i Nysted $^{26}/_{9}$ 1818 (S. af Snedkermester og Politibetjent i Nykøbing F. Christian Jakob Philipsen). V. $^{1}/_{2}$ 58 (Vicefmd.); afg. $^{19}/_{7}$ 58; gv. $^{2}/_{1}$ 60, $^{21}/_{1}$ 61 og $^{20}/_{1}$ 62; afg. $^{28}/_{7}$ 62.
18. Møller Julius Cæsar Frisenette, født i Nykøbing F. $^{16}/_{7}$ 1819 (S. af Handelsgartner i Nykøbing F. Johan Christian F.) [Broder til A 20]. V. $^{19}/_{7}$ 58 (Sekretær); fratr. $^{6}/_{9}$ 58.
19. Møller Jens Nikolaj Jappe, født i Sorø $^{9}/_{9}$ 1820, død i Roskilde $^{16}/_{6}$ 1884 (S. af Fisker ved Sorø Jappe). V. $^{13}/_{9}$ 58 (2. Vicefmd.), afg. $^{4}/_{7}$ 59.
20. Møller — senere Justitsraad — Ludvig Ferdinand Frisenette, født i Nykøbing F. $^{24}/_{6}$ 1817 (S. af Handelsgartner i Nykøbing F. Johan Christian F.) [Broder til A 18]. V. $^{4}/_{7}$ 59 (Fmd.); afg. $^{2}/_{1}$ 60.
21. Bogbindermester Johan Frederik Nielsen, født i Nakskov $^{6}/_{11}$ 1817 (S. af Bagermester i Nakskov Peter N.). V. $^{2}/_{1}$ 60 (Vicefmd.), gv. $^{21}/_{1}$ 61 og $^{20}/_{1}$ 62; gv. $^{25}/_{1}$ 64, $^{23}/_{1}$ 65, $^{29}/_{1}$ 66, $^{28}/_{1}$ 67, $^{27}/_{1}$ 68, $^{25}/_{1}$ 69, $^{17}/_{1}$ 70 og $^{30}/_{1}$ 71.
22. Bagermester Christoffer Christoffersen, født $^{21}/_{6}$ 1818 i Holeby, død $^{2}/_{4}$ 1899 i Nykøbing p. F. (S. af Møller i Holeby Christoffer C.). V. $^{23}/_{7}$ 60 (Kasserer), gv. $^{22}/_{7}$ 61, $^{28}/_{7}$ 62 (Vicefmd.), $^{20}/_{7}$ 63, $^{25}/_{7}$ 64 og $^{24}/_{7}$ 65; afg. $^{30}/_{7}$ 66.
23. Bodkermester Jens Christian Jensen, født i Ønslev paa Falster $^{15}/_{9}$ 1823 (S. af Slagter Jens J. i Øns-

- lev). V. $\frac{28}{7}$ 62 (Kasserer), gv. $\frac{20}{7}$ 63, $\frac{25}{7}$ 64; afg. $\frac{24}{7}$ 65, gv. $\frac{23}{7}$ 70 (Kasserer), gv. $\frac{31}{7}$ 71.
24. Jernstøber Peter Hansen, født $\frac{14}{1}$ 1827 i Kallehave (S. af Arbejder Hans Olsen i Vordingborg). V. $\frac{28}{7}$ 62 (Sekretær); gv. $\frac{23}{1}$ 64, $\frac{23}{1}$ 65; afg. $\frac{29}{1}$ 66.
25. Sejlmagermester Frederik Nielsen Halmoe, født $\frac{25}{9}$ 1820 i Svendborg, død $\frac{29}{9}$ 1896 i Nykøbing p. F.. V. $\frac{30}{7}$ 66, afg. $\frac{31}{7}$ 67.
26. Fhv. Farver og Klædefabrikant Markus Adolf Jürgensen, født i Flensborg $\frac{13}{12}$ 1807; Dbmd. $\frac{12}{11}$ 1854; død $\frac{11}{8}$ 83 i Graasten (Søn af Tobaksfabrikant og Købmd. Asmus J. i Flensborg). V. $\frac{26}{7}$ 69, afgaaet $\frac{17}{1}$ 70.
27. Sadelmagermester Knud Rosendahl, født i Odense $\frac{7}{10}$ 1827 død i Kbhvn. $\frac{17}{1}$ 1902. Søn af Slagter i Odense Peter R. V. $\frac{17}{1}$ 1870 (Sekretær), afg. $\frac{30}{1}$ 1871.
28. Drejermester Jacob Henrik Lovstrøm, født i Slagelse $\frac{1}{3}$ 1829 (Søn af Drejermester Andreas Christian L. i Vordingborg). V. $\frac{30}{1}$ 71 (Sekretær).

B. Industriforeningen.

1. Adjunkt, senere Overlærer, Carl Theodor Lütken, født $\frac{31}{12}$ 1830 i Mern (Præsto. Amt) (Søn af Otto Diderik L., der døde som Sognepræst i Karleby pr. Falster). V. $\frac{23}{2}$ 63 (Næstfmd.), gv. $\frac{17}{3}$ 1863, gv. $\frac{9}{3}$ 65 (Fmd. $\frac{7}{3}$ 66), gv. $\frac{6}{3}$ 67 (Fmd.), afg. $\frac{23}{2}$ 69.
2. Kobbersmedemester Christian Frederik Ferdinand Haagensen. V. $\frac{23}{2}$ 63; gv. $\frac{17}{3}$ 63, $\frac{9}{3}$ 65, $\frac{6}{3}$ 67, $\frac{23}{2}$ 69 (Fmd. $\frac{1}{3}$ 69) og $\frac{7}{3}$ 71.
Se A. 3.
3. Borgmester, Justitsraad Carl Ludvig Ferdinand Pontoppidan, født i Nakskov $\frac{11}{10}$ 1815, død $\frac{8}{11}$

- 1877 (Søn af Birkedommer, Etatsraad Erik Peter P. i Nykøbing F.). V. $23\frac{1}{2}$ 63 (Fmd.); gv. $17\frac{1}{3}$ 63, gv. $9\frac{1}{3}$ 65 (afg. som Fmd. $7\frac{1}{3}$ 66); afgaaet $6\frac{1}{3}$ 67.
4. Snedkermester Hans Jakob Johan Gjerding, født d. $21\frac{1}{3}$ 1825 i Nysted; dod $28\frac{1}{11}$ 1897 i Nykøbing F. (Søn af Kbmd. i Nysted Jakob G.). V. $17\frac{1}{3}$ 63, gv. $9\frac{1}{3}$ 65, afg. $6\frac{1}{3}$ 67.
5. Guldsmedemester Henrik Peter Kreiberg. V. $17\frac{1}{3}$ 63 (Kasserer til $3\frac{1}{3}$ 64), gv. $9\frac{1}{3}$ 65; afg. $6\frac{1}{3}$ 67; gv. $3\frac{1}{3}$ 68 (Næstformand $1\frac{1}{3}$ 69); gv. $23\frac{1}{2}$ 70.
Se A. 15.
6. Amtsvej- og Vandlobsinspektør, cand. polyt. Joachim Otto Christian Lütken, født i Mern (Præsto Amt) $11\frac{1}{2}$ 1833, dod i Nykøbing F. $22\frac{1}{10}$ 1892. V. $17\frac{1}{3}$ 63, gv. $25\frac{1}{2}$ 64, $27\frac{1}{2}$ 66 og $3\frac{1}{3}$ 68; afg. $23\frac{1}{2}$ 70.
Broder til B. 1.
7. Malermester Karl Kristian Emil Hvalsoe, født i Nykøbing F. $21\frac{1}{1}$ 1811, dod $11\frac{1}{5}$ 1861 (Søn af Hospitalsforstander Johannes II. i Nykøbing F.). V. $17\frac{1}{3}$ 63; afg. $25\frac{1}{2}$ 64.
8. Kancelliraad, Hospitalsforstander Hans Henrik Grønbeck, født i Vium (Viborg Stift) $10\frac{1}{5}$ 1801; dod i Nykøbing F. $28\frac{1}{11}$ 1884 (Søn af Sognepræst Daniel G. i Vium). V. $17\frac{1}{3}$ 63, gv. $25\frac{1}{2}$ 64 (Kasserer $3\frac{1}{3}$ 64), $27\frac{1}{2}$ 66, $3\frac{1}{3}$ 68; afg. $23\frac{1}{2}$ 70.
9. Sadelmagermester Peter Hansen. V. $17\frac{1}{3}$ 63, gv. $25\frac{1}{2}$ 64, $27\frac{1}{2}$ 66 (Næstfmd. $7\frac{1}{3}$ 66), afg. $3\frac{1}{3}$ 68, gv. $23\frac{1}{2}$ 69 og $7\frac{1}{3}$ 71.
Se A. 14.
10. Møller, Justitsraad Ludvig Ferdinand Frisenette. V. $17\frac{1}{3}$ 63 (Sekretær); gv. $25\frac{1}{2}$ 64; afg. $27\frac{1}{2}$ 66.
Se A. 20.
11. Lærer Jacob Møller Thorup, senere Skoleinspektør i Odense, født $7\frac{1}{1}$ 1836 i Bovense, dod $18\frac{1}{3}$ 1892 i Odense (Søn af Lærer og Kirkesanger i Bovense

- Lars Frederik Th.). V. $25\frac{1}{2}$ 64 (Sekretær $\frac{6}{4}$ 65); afg. $27\frac{1}{2}$ 66, gv. $\frac{6}{3}$ 67 (Vicefmd. $\frac{7}{3}$ 68); afg. $23\frac{1}{2}$ 69.
12. Uhrmager Peter Adam Jensen, født $28\frac{9}{9}$ 1833 i Greve ved Koge; død $17\frac{1}{12}$ 1890 (Søn af Skolelærer Rasmus J. i Greve). V. $27\frac{1}{2}$ 66; gv. $\frac{3}{3}$ 68; afg. $23\frac{1}{2}$ 70.
13. Institutbestyrer, cand. phil. Christian Theodor Edvard Bruun. V. $27\frac{1}{2}$ 66 (Sekretær $\frac{7}{3}$ 66); afg. $\frac{3}{3}$ 68.
14. Snedkermester Carl Walfred Palm, født i Helsingborg $28\frac{8}{8}$ 1825 (Søn af Regimentskommissær ved »Kronprinsens Husarer« i Malmø Gelius P.). V. $\frac{6}{3}$ 67; gv. $23\frac{1}{2}$ 69 og $\frac{7}{3}$ 71.
15. Kaptejn, Tomrermester Otto Michael Glahn, født i Taars ved Saksøbing $19\frac{1}{12}$ 1813; død $28\frac{5}{5}$ 1879 i Nykøbing F. (Søn af Consistorialraad Adam Vilhadt G., R. af D., Sognepræst til Væggerlose paa Falster). V. $\frac{6}{3}$ 67, gv. $23\frac{1}{2}$ 69 og $\frac{7}{3}$ 71.
16. Fuldmægtig — senere Kæmner — exam. jur. Lorenz Johannes Mathias Wilhjelms Ancher, født i Ostofte paa Lolland $11\frac{1}{10}$ 1822 (Søn af Distriktsprovst, Sognepræst Peder Kofod A.). V. $\frac{3}{3}$ 68 (Sekretær); gv. $23\frac{1}{2}$ 70.
17. Købmd. Carl Wilhelm Kronmann, født $\frac{6}{6}$ 1825 i Saksøbing, død $16\frac{1}{3}$ 1883 (Søn af Købmd. i Saksøbing Johan Kristian K.). V. $23\frac{1}{2}$ 69; gv. $\frac{7}{3}$ 71.
18. Adjunkt, senere Præst, Magnus Holst Claussen, født i Landet Præstegaard paa Lolland $25\frac{9}{9}$ 1830, død som Præst i Idestrup paa Falster $15\frac{1}{5}$ 1891 (Søn af Sognepræst Christoffer Michael C. til Horslunde—Nordlunde). V. $23\frac{1}{2}$ 1870; afg. $19\frac{8}{8}$ 70.
19. Redaktør Jørgen Christian Jørgensen. V. $23\frac{1}{2}$ 70 (Kasserer fra $22\frac{7}{7}$ 71).

Se A. 12.

20. Cand. jur. Reinhold Christian Grønbeek [Søn af B. 8] f. $18/11$ 1840, død $20/7$ 1871. V. $23/2$ 70.
21. Adjunkt, senere Skolekasserer, Michael Wittrup, født i Aarhus $20/11$ 1825. R. af D. $30/4$ 91. — Justitsraad $28/7$ 97 (Søn af Skriver paa Bispekontoret i Aarhus Jakob W.). V. $8/10$ 1870.

C. Industri- og Haandværkerforeningen.

1. Adjunkt Michael Wittrup. V. $11/9$ 1871; gv. $25/9$ 71 (»Skriffører«); fratr. $24/6$ ($5/8$) 72; gv. $13/3$ 76 (Vicefmd. $18/3$ 76); gv. $18/3$ 78; fratr. $20/12$ 79.
Se B. 21.
2. Købbersmedemester Chr. Fr. Ferd. Haagenzen. V. $11/9$ 1871 (Valget nægtet modt.); gv. $25/9$ 71 (Fmd.), gv. $4/4$ 74; afg. $16/8$ 75, gv. $20/12$ 79 (Næstfmd. $22/12$ 79), afg. $15/3$ 80; gv. $29/6$ 91 (Fmd. $4/7$ 91); afg. $29/6$ 92.
Se A. 3.
3. Exam. jur. L. Johs M. Willhjelms Ancher. V. $11/9$ 1871 (Valget nægtet modt.).
Se B. 16.
4. Glarmester, Lieutenant K. Knudsen. V. $11/9$ 71 (Valget nægtet modtaget), gv. $25/9$ 71 (Næstfmd.); afg. $3/3$ 73.
Se A. 7.
5. Snedkermester Carl Walfred Palm. V. $11/9$ (Valget nægtet modt.), gv. $25/9$ 71, afg. $3/3$ 73; gv. $17/3$ 79, afg. og gv. $20/12$ 79, $30/5$ 81, $30/5$ 83, $8/6$ 85, $21/6$ 87, $17/6$ 89; formodentlig afg. $29/1$ 90; gv. $29/6$ 92 (Valget nægtet modt. $4/7$ 92).
Se B. 14.
6. Sadelmagermester Peter Hansen. V. $11/9$ 71 (Valget nægtet modt.).
Se A. 14.

7. Guldsmedemester Henrik Peter Kreiberg. V. $11/9$ 71 (Valget nægtet modt.); v. $1/4$ 74 (Næstfmd. $7/4$ 74), gv. $13/3$ 76; afg. $18/3$ 78.
Se A. 15.
8. Drejermester Jacob Henrik Løvstrøm. V. $11/9$ 71; gv. $25/9$ 71 (Kasserer $7/3$ 73), gv. $1/4$ 74 (Valget nægtet modt.), gv. $25/8$ 75 (Fmd. $4/9$ 75), gv. $13/3$ 76 (Fmd. $18/3$ 76); fratr. $27/12$ 77; gv. $18/3$ 78 (Fmd. $22/3$ 78; Næstfmd. $21/3$ 79); fratr. $31/7$ 79; gv. $17/6$ 89 (Næstfmd. $24/6$ 89; fung. Fmd. fra $28/5$ 90); afg. $29/6$ 91.
Se A. 28.
9. Købmand Ole Ludvig Høyem, født i Kolding $6/1$ 1830, død $28/10$ 1885 i Nykøbing F. (S. af Kobbersmed Ole Knudsen Høyem i Kolding). V. $11/9$ 71, gv. $25/9$ 71 (Kasserer), afg. $3/3$ 73.
10. Bogbindermester Johan Frederik Nielsen. V. $25/9$ 1871, gv. $1/4$ 74 (Bibliothekar), $13/3$ 76 (fung. Fmd. fra $27/12$ 77), gv. $18/3$ 78; fratr. $26/3$ 78, gv. $20/12$ 79, $30/5$ 81, $30/5$ 83, $8/6$ 85, $21/6$ 87 (Næstfmd. $8/6$ 88), gv. $17/6$ 89 og $29/6$ 91, fratr. $12/9$ 91.
Se A. 21.
11. Farver og Klædefabrikant Magnus Kruse Møller, født $31/5$ 1837 i Handbjerg ved Holstebro, Dbmd., (S. af Lærer P. Kruse Møller i Harthe ved Kolding). V. $25/9$ 71, afg. $3/3$ 73; gv. $20/12$ 79, afg. $15/3$ 80.
12. Barber Siegfred William Hyllested, født $9/8$ 1835 i Nyboder i København (S. af Skibsfører Rasmus Christian Christensen H. i Kbhvn.). V. $25/9$ 71, gv. $3/3$ 73, $15/3$ 75, afg. $12/3$ 77.
13. Kapellan Hans Ludvig Schelderup Parelius Koch — nu Provst i Glostrup paa Sjælland — født i Vodder $29/7$ 1837 (S. af Provst Hans Peter Gyllembourg Koch i Riserup paa Falster). V. $23/9$ 1872 («Skriftfører»); afg. $3/3$ 73.

14. Bødkermester Jens Christian Jensen. V. $\frac{3}{3}$ 73; udmeldt $\frac{1}{5}$ 73.
Se A. 23.
15. Garvermester Hans Hartvig Møller, født i Nykøbing F. $\frac{15}{11}$ 1839 (S. af Sadelmager- og Garvermester Frederik M.). V. $\frac{3}{3}$ 73, gv. $\frac{15}{3}$ 75, afg. $\frac{12}{3}$ 77, gv. $\frac{20}{6}$ 91, afg. $\frac{25}{7}$ 92.
Se A. 2.
16. Lærer Eggert Christopher Froberg — senere Jernstøber — født i Dysted (Præstø Amt) $\frac{29}{6}$ 1839 (S. af Lærer Henrik F. i Dysted). V. $\frac{3}{3}$ 1873 («Skriftfører» fra $\frac{7}{3}$ 73 til $\frac{7}{1}$ 74); gv. $\frac{15}{3}$ 75, (Kasserer $\frac{25}{3}$ 75); afg. $\frac{13}{3}$ 76.
17. Jernstøber Niels Sørensen Bruun, født i Odense $\frac{22}{3}$ 1834; dod $\frac{13}{12}$ 1898 (S. af Jernstøber Jens Beck Bruun i Nykøbing F.). V. $\frac{3}{3}$ 73 («Skriftfører» fra $\frac{7}{1}$ 74 til $\frac{27}{3}$ 75); gv. $\frac{15}{3}$ 75; afg. $\frac{12}{3}$ 77.
18. Redaktør Jørgen Chr. Jørgensen. V. $\frac{3}{3}$ 73 (Næstformand $\frac{7}{3}$ 73); gv. $\frac{1}{1}$ 74 (Kasserer $\frac{7}{1}$ 74, Næstformand $\frac{27}{3}$ 75); afg. $\frac{13}{3}$ 76.
Se A. 12.
19. Skomagermester Lars Nielsen, født i Sdr. Vedby paa Falster $\frac{28}{7}$ 1830; dod $\frac{27}{2}$ 1902 i Nykøbing F. (S. af Husmd. Niels Rasmussen i Sdr. Vedby). V. $\frac{21}{3}$ 73, afg. $\frac{15}{3}$ 75.
20. Overretssagfører Peter Gregers Christian Jensen — senere Højesteretssagfører — født i Nysted $\frac{25}{4}$ 1840, Kommandør af D. og Dbmd. (S. af Kbmd. i Nysted Wilhelm Etinger Balle J.). V. $\frac{15}{3}$ 1875 («Skriftfører» $\frac{27}{3}$ 75); afg. $\frac{12}{3}$ 77.
21. Købmand Johan Heinrich Didrik Christof Wilhelm Volcksen, født $\frac{15}{3}$ 1838 i Hannover (S. af Skræddermester Heinrich Christian V. i Kbhvn.). V. $\frac{13}{3}$ 76 (Kasserer $\frac{15}{3}$ 76), gv. $\frac{12}{3}$ 77, $\frac{17}{3}$ 79, afg. $\frac{20}{12}$ 79, gv. $\frac{21}{6}$ 87, afg. $\frac{17}{6}$ 89.

22. Skomagermester Hans Schou, født i Nykøbing F. $\frac{2}{3}$ 1840 (S. af Skomagermester Rasmus S. i Nykøbing F.). V. $\frac{12}{3}$ 77, gv. $\frac{17}{3}$ 79, afg. $\frac{20}{12}$ 79; gv. $\frac{29}{1}$ 90, $\frac{29}{6}$ 91; afg. $\frac{25}{7}$ 92.
23. Smedemester Carl Christian Mathisen, født $\frac{6}{11}$ 1836 i Stubbekøbing (S. af Smedemester Hans Hendrik M. i Stubbekøbing). V. $\frac{12}{3}$ 77, gv. $\frac{17}{3}$ 79, afg. $\frac{20}{12}$ 79.
24. Tomrermester Tycho Osvald Clausen, født $\frac{11}{9}$ 1834 i Holbæk (S. af Tomrermester Claus Peter C. i Holbæk). V. $\frac{12}{3}$ 77, gv. $\frac{17}{3}$ 79, fratr. $\frac{20}{12}$ 79.
25. Herredsfuldmægtig, Kancelliraad Niels Erik Leifer, født i Troense $\frac{27}{12}$ 1829, død $\frac{25}{6}$ 1900 (Søn af Skovfoged paa Taasinge Andreas Martin L.). V. $\frac{12}{3}$ 77 (»Skriftfører« $\frac{16}{3}$ 77); afg. $\frac{17}{3}$ 79, gv. $\frac{20}{12}$ 79, (»Skriftfører« $\frac{22}{12}$ 79); gv. $\frac{15}{3}$ 80, afg. $\frac{12}{6}$ 82.
26. Farver og Klædefabrikant Barthold Frederik Henrik Jørgensen, født i Graasten $\frac{16}{5}$ 1842 (Søn af fhv. Farver og Klædefabrikant Markus Adolf Jørgensen). V. $\frac{18}{3}$ 78 (Fmd. $\frac{21}{3}$ 79); afg. $\frac{20}{12}$ 79, gv. $\frac{25}{1}$ 88 (Kasserer $\frac{27}{1}$ 88); gv. $\frac{6}{6}$ 88, $\frac{30}{6}$ 90 (Fmd. $\frac{3}{7}$ 90; Næstfmd. $\frac{12}{9}$ 91), afg. $\frac{29}{6}$ 92; gv. $\frac{25}{7}$ 92, afg. $\frac{27}{6}$ 94.
Se A. 26.
27. Kobmand Carl Christian Sofus Østergaard, født $\frac{15}{2}$ 1827, død $\frac{18}{6}$ 1881 i Nykøbing F. (Søn af Peter Larsen Ø., Økonom ved det 3. jyske Infanteriregiment i Aalborg). V. $\frac{10}{1}$ 78 (Bibliothekar $\frac{16}{1}$ 78, »Skriftfører« $\frac{21}{3}$ 79, Næstfmd. $\frac{31}{7}$ 79); afg. $\frac{20}{12}$ 79.
28. Telegrafbestyrer, Lieutenant Sophus Ludvig Schønheyder, R. af D., Klasselotterikollektor, født $\frac{25}{1}$ 1837 i Kbhvn. (S. af Justitsraad, Justitssekretær i Højesteret, Johan Martin S.). V. $\frac{15}{9}$ 79; afg. $\frac{20}{12}$ 79.

29. Vævermester Christian Frederik Mathiesen, født $\frac{6}{12}$ 1836 i Slagelse. V. $\frac{20}{12}$ 79 (Fmd. $\frac{22}{12}$ 79), gv. $\frac{15}{3}$ 80 (Næstfmd. $\frac{18}{3}$ 80); gv. $\frac{12}{6}$ 82, $\frac{9}{6}$ 84 (Kasserer $\frac{12}{6}$ 84), gv. $\frac{21}{6}$ 86, (Næstfmd. $\frac{23}{6}$ 87), afg. $\frac{6}{6}$ 88.
30. Arkitekt Henrik Christopher Glahn, R. af Russ. Stan. Ord., født $\frac{12}{1}$ 1850 i Nykøbing F. (Søn af Tømrermester, Kaptejn Otto Michael G.). V. $\frac{20}{12}$ 79, gv. $\frac{30}{5}$ 81, $\frac{30}{5}$ 83, $\frac{8}{6}$ 85, $\frac{21}{6}$ 87, afg. $\frac{17}{6}$ 89.
Se B. 15.
31. Sagfører Hans Richard Kriebel, født $\frac{20}{1}$ 1854, død $\frac{1}{2}$ 1889 i Nykøbing F. (Søn af Rebslager i Stubbekøbing Andreas Peter Joachim K.). V. $\frac{20}{12}$ 79 (Kasserer $\frac{22}{12}$ 79), gv. $\frac{30}{5}$ 81, $\frac{30}{5}$ 83 (Næstformand $\frac{12}{6}$ 84); afg. $\frac{8}{6}$ 85.
32. Snedkermester Hans Jakob Johan Gjerding. V. $\frac{20}{12}$ 79, gv. $\frac{30}{5}$ 81, $\frac{30}{5}$ 83, afg. $\frac{8}{6}$ 85.
Se B. 4.
33. Redaktor af »Lolland-Falsters Stifts-Tidende« Hans Jørgen Jakobsen, R. af D., født $\frac{28}{2}$ 1833 i Nebbelunde ved Rodby (S. af Gaardmand Jakob Pedersen). V. $\frac{15}{3}$ 80 (Fmd. $\frac{18}{3}$ 80), gv. $\frac{12}{6}$ 82, $\frac{9}{6}$ 84, $\frac{21}{6}$ 86, $\frac{6}{6}$ 88, fratr. $\frac{28}{5}$ 90.
34. Tømrermester Ole Christian Larsen, født $\frac{21}{1}$ 1829 i Nykøbing F., død i Nykøbing F. $\frac{6}{1}$ 1888 (Søn af Husejer Lars Andersen i Nykøbing) [Broder til C. 39.]. V. $\frac{15}{3}$ 80, gv. $\frac{12}{6}$ 82, $\frac{9}{6}$ 84, $\frac{21}{6}$ 86, (Kasserer $\frac{21}{6}$ 86).
35. Viceinspektør, Lærer Peter Petersen, født $\frac{15}{11}$ 1843 i Nykøbing F. Landsogn (Søn af Smedemester Niels P. i Nykøbing F. Landsogn). V. $\frac{12}{6}$ 82 (Sekretær $\frac{16}{6}$ 82). gv. $\frac{9}{6}$ 84, $\frac{21}{6}$ 86, $\frac{6}{6}$ 88; afg. $\frac{30}{6}$ 90.

36. Landinspektør, Skovkasserer Hans Vilhelm Larsen, født $\frac{22}{6}$ 1838 i Gribsvad Kro paa Fyen (S. af Kromand Mads Larsen, ibd.) V. $\frac{8}{6}$ 85 (Næstfmd. $\frac{12}{6}$ 85), afg. $\frac{21}{6}$ 87.
37. Kbmnd. Carl Johan Sigismund Jørgensen, født d. $\frac{9}{11}$ 1839 i Sdr. Kohave ved Nykøbing F. (Søn af kgl. Skovfoged Niels J., Nykøbing F.). V. $\frac{8}{6}$ 85, afg. $\frac{21}{6}$ 87.
38. Barber Niels Nielsen, født i Søndersted ved Holbæk $\frac{31}{10}$ 1854 (Søn af Købmand i Næstved Jakob N.). V. $\frac{21}{6}$ 87, afg. $\frac{17}{6}$ 89.
39. Snedkermester Carl Larsen, født $\frac{22}{4}$ 1840 i Nykøbing F. [Broder til C. 34] (Søn af Husejer Lars Andersen i Nykøbing F.). V. $\frac{6}{6}$ 88, gv. $\frac{30}{6}$ 90, $\frac{29}{6}$ 92, $\frac{25}{7}$ 92 (Næstfmd. $\frac{29}{7}$ 92), gv. $\frac{27}{6}$ 94, $\frac{30}{6}$ 96, $\frac{18}{6}$ 98 (Fmd. $\frac{5}{2}$ 99), gv. $\frac{15}{6}$ 1900 (Næstfmd. $\frac{22}{6}$ 1900).
40. Adjunkt Mads Thomsen, født $\frac{10}{4}$ 1854 i Anslet ved Christiansfelt (Søn af tidligere Haandværker H. Th. i Anslet ved Christiansfelt). V. $\frac{17}{6}$ 89; afg. $\frac{29}{6}$ 91.
41. Fabrikant Vilhelm Ludvig Jespersen, født $\frac{19}{4}$ 1854 i Vandborg Præstegaard ved Lemvig (Søn af Sognepræst Thomas Andreas J.). V. $\frac{17}{6}$ 89 (Regnskabsfører $\frac{3}{7}$ 90), gv. $\frac{29}{6}$ 91, $\frac{25}{7}$ 92 (Fmd. $\frac{16}{9}$ 92), gv. $\frac{27}{6}$ 94, $\frac{30}{6}$ 96, $\frac{18}{6}$ 98; frtr. $\frac{5}{2}$ 99.
42. Snedkermester Jørgen Lemvig Fog, født $\frac{4}{1}$ 1856 i Kundby ved Holbæk (Søn af Lærer Søren Johannes Emil F.). V. $\frac{30}{6}$ 90, gv. $\frac{29}{6}$ 92 (midlertidig Fmd. $\frac{4}{7}$ 92), gv. $\frac{25}{7}$ 92 (midlertidig Fmd. $\frac{29}{7}$ 92), gv. $\frac{12}{6}$ 93, $\frac{12}{6}$ 95, $\frac{21}{6}$ 97, $\frac{26}{6}$ 99, $\frac{22}{6}$ 1901.
43. Bogbindermester Christian Valdemar Morup, født $\frac{23}{3}$ 1854 i Tønder (Søn af Jens Nielsen M., Vagtmester ved Gendarmeriet i Slesvig til 1864; senere

- Arrestforvarer i Næstved). V. $^{30}/_6$ 90 (Sekretær $^3/_7$ 90), afg. $^{29}/_6$ 92, gv. $^{27}/_6$ 94, $^{30}/_6$ 96, $^{18}/_6$ 98, $^{15}/_6$ 1900; frat. $^2/_3$ 1902.
44. Malermester Frederik Carl Christian Hansen, født $^9/_8$ 1864 i Odense (Søn af Karethmagermester Anders H. i Odense). V. $^{30}/_1$ 92, gv. $^{25}/_7$ 92, $^{27}/_6$ 94, $^{30}/_6$ 96, $^{18}/_6$ 98, $^{15}/_6$ 1900.
45. Købmand Johan Christian Ewald Frisenette, født $^8/_1$ 1862 i Nykøbing F. (Søn af Malermester Carl August F.). V. $^{29}/_6$ 92, afg. $^{25}/_7$ 92.
46. Købmand Ludvig Carl Christian Hansen, født $^7/_1$ 1848 (Søn af Købmand Carl Christian Frederik H.). V. $^{29}/_6$ 92; afg. $^{25}/_7$ 92.
47. Købmand Julius Henrik Steen, født $^{18}/_1$ 1840 i Stubbekøbing (Søn af Hattemagermester Johan S. i Stubbekøbing). V. $^{25}/_7$ 92 (Kasserer $^{16}/_9$ 92), gv. $^{12}/_6$ 93; afg. $^{27}/_6$ 94.
48. Skræddermester Hans Christian Olafsen, født $^{11}/_6$ 1837 i Gunslev paa Falster (Søn af Skomagermester. Loftor O. i Gunslev paa Falster). V. $^{25}/_7$ 92; gv. $^{12}/_6$ 93, afg. $^{12}/_6$ 95.
49. Bundtmager Alfred Thorvald Brandrup, født $^5/_9$ 1853 (Søn af Bundtmager i Nakskov Claus Møller B.). V. $^{25}/_7$ 92, gv. $^{12}/_6$ 93; afg. $^{12}/_6$ 95; gv. $^{31}/_1$ 99 (gældende fra $^{19}/_1$ 99), $^{15}/_6$ 1900.
50. Købmand Ove Peter Høstmark Risom, født $^{27}/_{12}$ 1858 i Hobro (Søn af Gartner Axel R. i Hobro). V. $^{25}/_7$ 92 (Sekretær $^{29}/_7$ 92); afg. $^{27}/_6$ 94.
51. Bankbogholder Henry Høyer, født $^5/_1$ 1868 i Stubbekøbing (Søn af Skræddermester Frederik Wilhelm H. i Nykøbing F.). V. $^{27}/_6$ 94 (Kasserer $^6/_7$ 94), gv. $^{12}/_6$ 95; afg. $^{29}/_1$ 96 (fra $^1/_1$ 96).
52. Redaktør Svend Aage Thimm Jordan, født $^{21}/_{12}$ 1856 i Stege (Søn af Guldsmed i Stege Henrik

- Christian Thimm J.). V. $\frac{27}{6}$ 94 (Sekretær $\frac{6}{7}$ 94),
gv. $\frac{30}{6}$ 96, $\frac{18}{6}$ 98, $\frac{15}{6}$ 1900.
53. Gartner Christian Minor Jørgensen, født $\frac{10}{7}$ 1841
i Sandby ved Nakskov (Søn af Gaardejer i Sandby
Rasmus J.). V. $\frac{12}{6}$ 95, gv. $\frac{21}{6}$ 97; afg. $\frac{26}{6}$ 99.
54. Tømrermester Carl August Frederik Schultz, født
 $\frac{23}{7}$ 1852 i Nysted (S. af Sadelmagermester Johan
August Frederik S. i Nysted). V. $\frac{12}{6}$ 95, gv. $\frac{21}{6}$
97, $\frac{26}{6}$ 99, $\frac{22}{6}$ 1901.
55. Kommiss (senere Kobmand i Sakskøbing) Lars
Peter Møller, født $\frac{18}{2}$ 1865 i Aarhus (Søn af fhv.
Kunstdrejermester i Aarhus Lars Peter M.). V.
 $\frac{29}{1}$ 96; afg. $\frac{29}{1}$ 97.
56. Agent Frederik Georg Andersen, født $\frac{23}{3}$ 1866 i
Skive (Søn af Konditor, Restaurator Peter A. i
Skive). V. $\frac{29}{1}$ 97, gv. $\frac{21}{6}$ 97; afg. $\frac{26}{6}$ 99.
57. Fabrikant Karl Beck Bruun, født $\frac{10}{1}$ 1863 i Ny-
købing F. (Søn af Jernstøber Niels Sørensen B. i
Nykøbing F.). V. $\frac{26}{6}$ 99 (Næstfmd. $\frac{30}{6}$ 99; Fmd.
 $\frac{22}{6}$ 1900); gv. $\frac{22}{6}$ 1901.
Se C. 17.
58. Murermester Heimann Lublin, født $\frac{24}{10}$ 1855 i
Sakskøbing (Søn af Optikus Abraham Magnus L.
i Sakskøbing). V. $\frac{26}{6}$ 99, gv. $\frac{22}{6}$ 1901.
-